TÂLCUL EVANGHELIILOR
ȘI
MOLITEVNIC RUMÂNESC

CORESI

TÂLCUL EVANGHELIILOR ȘI MOLITEVNIC RUMÂNESC

Ediție critică
de
VLADIMIR DRIMBA
Cu un studiu introductiv
de
ION GHEȚIE

EA
EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
București, 1998

Redactor: MARIA ANDREESCU
Tehnoredactor: AUREL BUDNIC
Coperta: GIGI GAVRILĂ

Bun de tipar: 19.XII. 1997. Format: 16/70×100.
Coli de tipar: 14.
C.Z. pentru biblioteci mari { 226.07 = 59
264.0195–068
C. Z. pentru biblioteci mici: 22

ISBN 973–27–0627–9

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
R–76117, Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

Memoriei părinților mei
și a soției mele
pios omagiu de recunoștință

CUVANT ÎNAINTE

Ideea editării *Cazaniei I* şi *Molitvenicului* lui Coresi ne-a fost sugerată, în urmă cu mai mult de cinci decenii, de către regretatul profesor Ştefan Paşca, de la Universitatea din Cluj, sub îndrumarea căruia am elaborat teza de licenţă, intitulată *Molitvenicul diaconului Coresi,* susţinută în anul 1947. În vederea realizării acestei iniţiative, în anii 1945 şi 1946 am copiat cele două texte ale tipăriturii coresiene mai întâi la Biblioteca Centrală (a Mitropoliei Greco-Catolice) din Blaj, apoi – după transferarea celor două exemplare existente ale acestei cărţi la Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române –, la această bibliotecă. Colaţionarea şi definitivarea transcrierii executate atunci a celor două texte le-am făcut mai târziu, în două etape succesive, după fotocopiile existente la Biblioteca Academiei Române (cota: CVR 30) şi acelea (executate mai recent şi fiind de o calitate superioară) de la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan" din Bucureşti. Elaborarea prezentei ediţii a fost realizată abia în ultimul timp, după multe şi lungi intermitenţe independente de voinţa noastră.

Finalizarea şi publicarea acestei ediţii nu ar fi fost posibilă fără sprijinul generos al unor distinşi colegi: domnii Marius Sala, directorul Institutului de Lingvistică din Bucureşti, şi Ion Gheţie, şeful Sectorului de filologie şi limbă literară al aceluiaşi institut, au facilitat pregătirea pentru tipar a manuscrisului nostru; în plus, dl Marius Sala a făcut demersurile necesare pentru publicarea de către Editura Academiei Române a acestei ediţii, iar dl Ion Gheţie a binevoit să accepte întocmirea studiului introductiv care urmează. Suntem îndatorat, de asemenea, dlui Gheorghe Mihăilă, profesor la Facultatea de Limbi Străine a Universităţii din Bucureşti, care a răspuns cu amabilitate la solicitarea noastră de a translitera cuvintele, titlurile şi sintagmele slavone din textele editate, precum şi doamnei Maria Andreescu, redactor de carte, pentru osteneala şi grija deosebită cu care a supravegheat imprimarea ediţiei noastre.

Tuturor celor sus-menţionaţi le adresăm şi pe această cale întreaga noastră gratitudine, fără a uita să mulţumim şi Editurii Academiei Române pentru condiţiile remarcabile în care a publicat această carte.

VLADIMIR DRIMBA

STUDIU INTRODUCTIV

Una din puţinele tipărituri coresiene care nu a fost reeditată până în prezent este *Cazania I*, împreună cu *Molitvenicul rumânesc*, incomplet, cu care face corp comun. Situaţie în toate privinţele regretabilă, care a avut drept urmare ca, timp de mai bine de un secol, ambele lucrări să fie cunoscute numai prin referinţele, mai mult sau mai puţin întâmplătoare şi întotdeauna incomplete, asupra celor două texte. Faptul e în măsură să scoată în evidenţă importanţa actului cultural ce se săvârşeşte prin prezenta ediţie.

Cazania este o culegere de omilii (predici) care se citesc în bisericile de rit răsăritean duminica şi la sărbători, după serviciul divin. Omiliile conţin un comentariu al evangheliei duminicale sau o expunere a vieţii sfântului zilei şi au un caracter vădit moralizator, oferind credincioşilor precepte de viaţă şi de comportare creştină. Afară de titlul de *Cazanie*, cărţile de acest gen mai poartă denumirile de *Tâlcul evangheliilor*, *Evanghelie cu învăţătură*, *Păucenie* sau *Chiriacodromion*.

Ni s-au păstrat două *Cazanii* elaborate în secolul al XVI-lea, amândouă ieşite din atelierul tipografic al lui Coresi şi numite de aceea *Cazania I* (*Tâlcul evangheliilor*) şi, respectiv, *Cazania a II-a* (*Evanghelie cu învăţătură*).

CAZANIA I
(TÂLCUL EVANGHELIILOR)

Descriere. Lucrarea este însoţită de un *Molitvenic rumânesc* incomplet, cu care formează corp comun[1]. Sunt cunoscute până în prezent cinci exemplare ale cărţii, două păstrate la Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj-Napoca, două la Biblioteca Episcopiei Ortodoxe a Aradului, iar unul semnalat în satul Prislop din judeţul Hunedoara[2]. Patru fragmente din *Cazanie* au fost identificate de Fl.

[1] Acesta este motivul pentru care o serie de cercetători s-au ocupat de amândouă lucrările, emiţând păreri valabile pentru fiecare dintre ele.

[2] Vezi: BRV, I, p. 51–52, 516–526, IV, p. 170–171; P. Olteanu, *Adjectivul în Cazania I a diaconului Coresi şi în versiunea slavă de Neagovo*, în SCL, XX, 1969, nr. 2, p. 194; Fl. Dudaş, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, Cluj-Napoca, 1983, p. 159–160. E posibil ca tipăritura semnalată de P. Olteanu să fie identică cu una din cărţile existente la Biblioteca Episcopiei Ortodoxe din Arad.

Dudaş[3]. Exemplarul cel mai complet, aparţinând Bibliotecii clujene a Academiei (fost al lui M. Moldovan), este de format in-folio (268×175 mm) şi cuprinde 263 de file. Lipsită de început şi ultima filă (care probabil era albă), *Cazania* însuma, în forma iniţială, 248 de file, împărţite în 31 de caiete de 8 file.

Oglinda zaţului este, de regulă, de 231×127 mm. Fiecare pagină are, de obicei, 23–24 de rânduri.

Caracterele folosite la tipărirea *Cazaniei* şi a *Molitvenicului* (f. 249–263) aparţin tipului de litere I, după clasificarea lui F. Hervay[4]. Iniţialele mari sunt de două feluri: *simple* (А, Д, ф, М, З, în *Cazanie;* А, Б, Д, ф, Т în *Molitvenic*) şi tip *entrelacs* (И, З în *Cazanie*, respectiv, П în *Molitvenic*).

Volumul este tipărit în exclusivitate cu cerneală neagră şi cuprinde hârtie de fabricaţie clujeană, prezentând variante de filigran aparţinând tipurilor I–IV în clasificarea lui Al. Mareş.

Tâlcul evangheliilor se încheie cu un epilog (*Dojana cetitorilor*), în care sunt comunicate unele informaţii asupra împrejurărilor în care a apărut cartea. Tipograful lucrării, diaconul Coresi, mărturiseşte că a scos la lumină *Tâlcul* din dorinţa de a pune la îndemâna românilor cuvântul lui Dumnezeu tălmăcit în limba lor, râvnă de care a fost însufleţit şi în trecut, atunci când a tipărit *Tetraevanghelul* şi *Apostolul* (*Praxiul*). Cheltuielile legate de editarea cărţii au fost suportate de „jupânul Foro Miclăuş". Coresi se declară simplu tipograf al lucrării, şi nu traducător al ei. El „a aflat" comentariile evangheliilor şi, observând că „toate tâlcuiesc, adeverează şi întăresc cu scriptura sfântă", a consimţit să le tipărească.

Nu avem până în prezent o ediţie a *Cazaniei I.* Întrucât numeroşi cercetători au examinat împreună *Cazania I* şi *Molitvenicul,* unele dintre aprecierile pe care le reproducem mai jos au în vedere nu numai culegerea de omilii, ci şi cărticica de rugăciuni anexată la ea (vezi în această privinţă şi cele spuse mai jos, în legătură cu *Molitvenicul*).

Datare. Lipsind orice indicaţie privitoare la anul când a văzut lumina zilei, *Cazania I* a trebuit să fie datată prin ipoteză, în funcţie de elementele oferite de critica de text sau de istoria culturală. Primul care s-a pronunţat asupra problemei a fost T. Cipariu. Rând pe rând, eruditul filolog a susţinut că lucrarea a apărut înainte de 1580 (1858), în 1575 (1866) şi, în sfârşit, în intervalul 1546–1560 (1887)[5], date care au fost preluate apoi de diverşi oameni de ştiinţă. V. A. Urechia (1885) optează, fără argumente, pentru anul 1560[6]. A. Philippide (1888) propune intervalul 1570–1580[7]. I. G. Sbiera (1897)[8] consideră că *Tâlcul* s-a tipărit în 1564 (sau chiar mai devreme). După părerea sa, imprimarea a trebuit să se facă înainte de dezbinarea confesiunilor reformate din Transilvania (1564). Acest an este dedus şi din biografia

[3] Fl. Dudaş, *op. cit.*, p. 160–161.

[4] *L'imprimerie cyrilique de Transylvanie au XVIe siècle,* în „Magyar Könyvszemle", LXXXI, 1965, nr. 3, p. 201–216.

[5] Păreri emise pe rând în *Crestomatia sau Analecte literarie din cărţi mai vechi şi nouă româneşti tipărite şi manuscrise, începând de la secolul XVI până la al XIX-lea,* Blaj, 1858, p. XIX; *Principia de limbă şi scriptură,* ed. II, Blaj, 1866, p. 101 şi *Despre limba română. Suplement la Sintactica,* Blaj, 1887, p. 28.

[6] *Schiţe de istoria literaturei române,* I, Bucureşti, 1885, p. 243.

[7] *Introducere în istoria limbei şi literaturei române,* Iaşi, 1888, p. 59.

[8] I. G. Sbiera, *Mişcări culturale şi literare la românii din stânga Dunării în răstimpul de la 1504–1714,* Cernăuţi, 1897, p. 57–59.

nobilului maghiar Forró Miklós de Háporton (Hopârta), localitate din preajma Aiudului. Propagator zelos al Reformei, Forró a fost condamnat la moarte și apoi grațiat în 1564. Deși departe de a fi convingătoare, datarea aceasta a fost acceptată de majoritatea filologilor și istoricilor literari. C. Mușlea (1943)[9] și Vl. Drimba (1955)[10] admit că tipărirea lucrării s-a putut face și după 1564, în 1565 sau 1565–1566. Primii pași spre rezolvarea cu metode riguroase a problemei îi datorăm cercetătorului maghiar F. Hervay (1965)[11]. Întemeindu-se pe filigranele hârtiei, acesta aduce pentru prima oară în discuție anul 1567. Supunând unui examen atent mărcile hârtiei de fabricație clujeană, G. Blücher[12], P. Binder–A. Huttmann[13] și Al. Mareș[14] au demonstrat în mod convingător, în același an (1967), că *Tâlcul evangheliilor* a apărut în anii 1567 sau 1568. Primul dintre acești cercetători și-a manifestat mai târziu preferința pentru începutul anului 1567[15], urmat în această privință de G. Nussbächer (1971, 1987)[16].

Locul tipăririi. Fiind o operă a diaconului Coresi, s-a presupus (întâia dată de către Cipariu, în 1858[17]), că *Tâlcul evangheliilor* a văzut lumina tiparului la Brașov. Localitatea brașoveană a fost general acceptată, deși ulterior însuși Cipariu avea să-și exprime îndoiala în această privință, propunând drept alternativă, pe lângă Brașov, Sibiul[18]. V. A. Urechia (1885) se pronunță pentru Sibiu[19], în timp ce M. Gaster (1891) crede că tipărirea s-a făcut la Sas-Sebeș[20]. Problema locului de imprimare a fost reluată în zilele noastre. Pornind de la constatarea că tipăriturile brașovene folosesc întotdeauna hârtie fabricată la Brașov, în timp ce în *Cazania I* se întâlnește numai hârtie clujeană, P. Binder – A. Huttmann (1967)[21] și Al. Mareș (1967)[22] au presupus că imprimarea cărții s-a făcut la Teiuș sau la Alba Iulia și, respectiv, la Teiuș sau la Aiud. După G. Nussbächer (1971, 1987)[23], locul tipăririi ar fi chiar Clujul, orașul unde s-a fabricat hârtia, iar după T. Furdui, Abrudul[24]. Rămâne ca viitoarele cercetări să aducă lumină în chestiunea controversată a locului unde diaconul Coresi a tipărit *Tâlcul evangheliilor* și *Molitvenicul*.

[9] *Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului*, I, Brașov, 1943, p. 67.

[10] Vladimir Drimba, *O copie din secolul al XVII-lea a „Tâlcului evangheliilor" și „Molitevnicului" diaconului Coresi*, în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", IV, 1955, p. 535–571.

[11] Hervay Ferenc, *op. cit.*, p. 216.

[12] Gebhard Blücher, *Filigranele brașovene și tipăriturile chirilice din secolul al XVI-lea*, în „Revista bibliotecilor", XX, 1967, nr. 7, p. 421–426.

[13] P. Binder – A. Huttmann, *Cu privire la datarea și geneza Cazaniei I, tipărită de diaconul Coresi*, în LR, XVI, 1967, nr. 2, p. 114–115, 117.

[14] Al. Mareș, *Când și unde s-au tipărit Tâlcul Evangheliilor și Molitevnicul rumânesc?*, în LR, XVI, 1967, nr. 2, p. 119–127.

[15] Gebhard Blücher, *Contribuții la istoria hârtiei și a tiparului chirilic în a doua jumătate a secolului al XVI-lea de la Brașov*, în *Studia bibliologica*, III, 1969, partea a II-a, p. 439–440.

[16] *Coresi-Druck aus Klausenburg?*, în „Karpaten Rundschau", IV (XV), 1971, nr. 22 (998), p. 9, *Contribuții noi privind datarea și imprimarea Cazaniei I a diaconului Coresi*, în LR, XXXVI, 1987, nr. 3, p. 236–240.

[17] *Crestomatia sau Analecte literarie*, p. 1, 6.

[18] *Despre limba română. Suplement la Sintactica*, p. 28.

[19] *Schițe de istoria literaturei române*, I, p. 243.

[20] Gaster, CR, I, p. XXVIII, CXLVII, p. 22.

[21] *Op. cit.*, p. 114–115, 117.

[22] *Op. cit.*, p. 127–129.

[23] Vezi *supra*, nr. 17.

[24] T. Furdui, *Două exemplare din „Tâlcul Evangheliilor" a lui Coresi recent descoperite în comuna Măceu (Județul Hunedoara)*, în „Sargetia", XVI–XVII , 1982–1983, p. 525.

Localizarea textului. Regiunea unde s-a efectuat traducerea. N. Iorga (1904)[25], H. Sztripszký – G. Alexics (1911)[26] şi Viorica Pamfil (1958)[27] au adus în discuţie argumente de ordin lingvistic şi de istorie culturală pentru a susţine că traducerea românească a *Cazaniei I* provine din regiunea Banatului şi Hunedoarei. Spre deosebire de aceştia, P. Olteanu (1966, 1969)[28] crede că originalul românesc vine din nord-vestul Maramureşului sau din nordul Transilvaniei. Punctul acesta de vedere a fost combătut de I. Gheţie (1970)[29], care a arătat că faptele de limbă invocate de P. Olteanu (*hrăbor* „viteaz", *hrăborie* „vitejie", *hlăpie* „destrăbălare", „desfrânare") nu sprijină localizarea propusă de el, ci ne îndreaptă atenţia spre părţile sud-vestice ale ţării, adică spre Banat şi zonele limitrofe. O localizare sistematică a limbii *Cazaniei I* şi *Molitvenicului* a întreprins Emanuela Buză (1982)[30]. Cea mai mare parte a fenomenelor examinate de autoare se regăsesc, circulând pe teritorii mai mult sau mai puţin întinse, în graiurile de tip nordic ale dacoromânei. Asemenea fenomene sunt, de exemplu, *e* medial aton > *i* (*contineşte*), -*e* > *i* (*di, iubeşti*, 3 sg.) -*eâ* > *e* (*ẹ*) (*căde*), labiale dure (*văm văcui, păscarii*), *nt* >*mt* (*frâmtă, sâmt*), *s* dur (*mesărătate, pedeapsă*, pl.). art. pos. *a* invariabil, pron. *nime*, numeralul ordinal în -*le* (*al treile*). adverbele *acum, mainte* sau cuvintele *beseadă* „cuvânt, vorbă", *celui* „a înşela", *sfădi, tar* „povară, sarcină". Aproape toate trăsăturile de tip nordic se întâlnesc în graiurile bănăţene-hunedorene, care, în plus, sunt reprezentate printr-un număr de elemente specifice, de neîntâlnit în secolul al XVI-lea în afara colţului sud-vestic al ţării. Vom aminti aici pe *ń*(*să vine, vinia*), numeralul *de*(*n*) *primă*, adverbele sau locuţiunile adverbiale *vare* „oare", *de fiete* „degeaba, în zadar", prepoziţia *pren* „pentru" şi cuvintele *alduit* „binecuvântat", *aleaneş* „duşman", *buduşlui* „a rătăci", *meserernic* „îndurător, milostiv", *niştotă* „nevoie, lipsă", *otălmăzui* „a apăra", *ului* „a mărturisi credinţa". Toate aceste fenomene permit să se distingă un strat nordic de origine bănăţeană-hunedoreană în limba *Cazaniei I*. De remarcat că multe din aceste particularităţi se întâlnesc şi în *Palia de la Orăştie* şi în *Cartea de cântece* bănăţeană-hunedoreană (*Fragmentul Todorescu*).

Mai puţin numeroase, elementele sudice (*î* „diftongat": *câine, u* > *i: mincinos*, labiale nepalatizate, labiale moi: *să meargă, iubesc, d* dur: *dămâneaţă, mp* > *p: dezrupe, ş, j* duri: *şădea, jâganiile* şi *greşalele, slujaşte, z: zise, j: junghiare, jos*, adverbul *acum*, cuvântul *ginere* „mire" etc.) apar în schimb mult mai frecvent, imprimând întregului text o coloratură sudică (muntenească) marcată. De observat că o parte a acestor trăsături sudice circulau în secolul al XVI-lea şi în graiurile bănăţene-hunedorene. Dacă atribuim, în mod firesc, stratul lingvistic sudic

[25] N. Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, Bucureşti, 1904, p. 75–76.

[26] *Szegedi Gergely énekeskönyve XVI századbeli román fordításban*, Budapest, 1911, p. 223–227.

[27] *Elemente regionale în lexicul „Paliei de la Orăştie"*, în CL, III, 1958, p. 227–248.

[28] *„Postilla de Neagovo" în lumina „Cazaniei I" a diaconului Coresi (cca 1564)*, în RS, XIII, 1966, p. 105–131, *Adjectivul în Cazania I a diaconului Coresi şi în versiunea slavă de Neagovo*, p. 183–195.

[29] *Unde s-a tradus întâia Cazanie coresiană?*, în LR, XIX, 1970, nr. 2, p. 121–127.

[30] În *Cele mai vechi texte româneşti. Contribuţii filologice şi lingvistice*, Bucureşti, 1982, p. 13–36.

tipografului și revizorului (Coresi), care era muntean, atunci elementele bănățene-hunedorene observate în limba textului nu pot proveni decât din traducerea originală, a cărei obârșie este astfel demonstrată.

Originalul străin. Deși au existat voci care au afirmat că *Tâlcul evangheliilor* este o compunere originală, majoritatea cercetătorilor au fost de acord în a susține că ne aflăm în prezența unei traduceri sau compilații dintr-o limbă străină. Într-o perioadă mai veche, originalul străin s-a crezut a fi slavon (de redacție sârbească). Aceasta este părerea lui D. Iarcu (1873)[31], M. Gaster[32], N. Sulică[33]. Începând cu Gr. Crețu (1891)[34], cercetătorii problemei au căutat originalul în cuprinsul literaturii maghiare. Așa au procedat între alții M. Roques (1925)[35] și Viorica Pamfil (1958)[36]. După ce a arătat (1927)[37] că *Tâlcul evangheliilor* nu este o traducere, ci prelucrarea și compilarea mai multor lucrări, cu unele adaosuri originale, N. Sulică (1936) a prezentat lucrarea lui Péter Méliusz Juhász, *Valogatot predicacioc* (Predici alese), apărută în 1563, drept principalul model după care s-a efectuat operația de prelucrare și compilație[38]. Punctul acesta de vedere a fost acceptat de N. Drăganu (1938)[39] și de Vl. Drimba (1955)[40]. Ultimul vede în cartea românească „o traducere (cu adaosuri făcute de traducător) după cartea lui Péter Méliusz Juhász". Nu de mult, P. Olteanu a încercat să plaseze problema originalului într-o altă perspectivă, reluând, de fapt, opinia mai veche conform căreia *Cazania I* ar descinde dintr-un original slavon. După ce a arătat, cu dovezi, că *Tâlcul evangheliilor* nu urmează cartea lui Péter Méliusz Juhász[41], P. Olteanu a atras atenția asupra asemănărilor frapante care există între *Cazania* românească și două texte similare ucrainene, *Postilla de Neagovo* (secolul al XVII-lea) și *Postilla de Tekovo* (secolul al XVIII-lea), copii executate în Maramureș după un original datând din secolul al XVI-lea[42]. După autor (1966), originalul slavon aflat la baza celor trei texte ar fi fost alcătuit de un preot calvin ucrainean[43]. Opiniile lui P. Olteanu au fost supuse unui examen critic de I. Gheție

[31] *Bibliografia cronologică românească*, ed. II, București, 1873, p. 1 (și nota 3).

[32] Gaster, CR, I, p. XXXIV, XXXVI, C.

[33] *Coresi, scriitor sau tipograf?*, în „Gazeta Transilvaniei", LXXIV, 1901, nr. 192.

[34] *Întâiul Praxiu sau Apostol românesc tipărit pe la 1570*, în RIAF, III, 1885, V, p. 44–46, 46–47.

[35] Mario Roques, *Les premières traductions roumaines de l'Ancien Testament. Palia d'Orăștie (1581–1582). I. Préface et Livre de la Genèse*, Paris, 1925, p. IV. (nota 1), XI.

[36] *Op. cit.*, p. 243.

[37] *O nouă publicație românească din secolul al XVI-lea: Liturghierul diaconului Coresi, tipărit la Brașov în 1570*, Târgu-Mureș, 1927, p. 5.

[38] N. Sulică, *Catehismele românești din 1544 (Sibiu) și 1559 (Brașov) (Precizări cu privire la izvoarele lor)*, în „Anuarul Liceului de Băieți «Papiu-Ilarian» din Târgu-Mureș", 1932–1935, 1936, p. 81–83.

[39] N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie dès origines à la fin du XVIIIe siècle*, București, 1938, p. 21.

[40] Vladimir Drimba, *op. cit.*, p. 538.

[41] *Presupusul original unguresc al Cazaniei I, din 1564, a diaconului Coresi: corectarea unei erori*, în *Omagiu lui Alexandru Rosetti*, București, 1965, p. 646–650.

[42] *Contribuții la problema începuturilor și promovării scrisului românesc. 400 de ani de la apariția Tâlcului evangheliilor (1564) al lui Coresi*, în LL, VIII, 1964, p. 208 și urm.

[43] *„Postilla de Neagovo" în lumina „Cazaniei I" a diaconului Coresi (cca 1564)*, p. 105–111.

(1970)[44] şi Al. Mareş (1974)[45]. I. Gheţie presupune că versiunile ucraineană şi română descind dintr-un original slavon (nu neapărat ucrainean), în care e posibil să nu fi figurat pasajele cu caracter calvin, introduse la o dată mai târzie (cele două *Postille* nu cuprind aceste pasaje).

Persoana traducătorului. După I. G. Sbiera (1897), *Cazania I* a fost tradusă de Coresi (eventual împreună cu diacul Tudor)[46], opinie combătută curând (1901) de N. Sulică. După acesta, „Coresi a modernizat doar vechiul text românesc al *Cazaniei,* amplificându-l în spiritul învăţăturilor reformate"[47]. N. Iorga (1904) se gândeşte la Moise Peştişel, unul dintre traducătorii *Paliei*[48], opinie combătută de M. Roques (1925)[49]. N. Sulică (1927) presupune că traducătorul şi compilatorul *Cazaniei I* a fost episcopul calvin Gh. de Sângeordz[50], convingându-i pe N. Drăganu (1938)[51], Vl. Drimba (1955)[52] şi P. Binder – A. Huttmann (1967)[53]. Paternitatea lui Forró Miklós de Hâporton a avut, de asemenea, susţinători, şi anume în persoana lui A. Veress (1931)[54], I. Juhász (1940)[55] şi Sp. Cândea (1962)[56]. At. Popa (1966) admite drept posibilă o colaborare între Forró şi Gh. de Sângeordz[57]. Nu dispunem de nici o mărturie din epocă şi de nici o probă concludentă care să îndreptăţească vreunul din aceste puncte de vedere. Limba îngrijită şi aleasă în care e scrisă *Cazania I* ne îngăduie să vedem în autorul traducerii un român învăţat, care avea deprinderea de a transpune texte religioase în limba sa maternă.

Curentul cultural. Toţi cercetătorii, fără nici o excepţie, au recunoscut, în faţa evidenţei, că în *Tâlcul evangheliilor* s-au strecurat o serie de învăţături calvine, cartea fiind destinată românilor de curând trecuţi la Reformă, dar având totodată rolul de a difuza aceste învăţături în rândul celor rămaşi în credinţa străveche. Ca şi în alte cărţi datorate Reformei, în *Cazanie* este exprimată necesitatea de a folosi limba română în slujbele religioase şi sunt expuse unele dintre principiile fundamentale ale protestantismului: convingerea că singură credinţa este în măsură să-i asigure omului graţia divină, doctrina predestinării, o caracteristică a calvinismului, combaterea credinţei despre rolul sfinţilor în raporturile dintre muritori şi divinitate şi prohibirea cultului acestora, respingerea tradiţiei şi condamnarea practicilor superstiţioase. Lucrarea conţine, de asemenea, atacuri vehemente împotriva preoţilor şi călugărilor ortodocşi, însoţite de îndemnuri adresate credincioşilor de a-i urma

[44] I. Gheţie, *Unde s-a tradus întâia Cazanie coresiană?*, p. 124–127.

[45] Al. Mareş, *Teoria elementelor slave nord-carpatice din vechile texte româneşti,* în SLLF, III, 1974, p. 267–268.

[46] I. G. Sbiera, *op. cit.*, p. 57–58.

[47] N. Sulică, *Coresi, scriitor sau tipograf,* nr. 208.

[48] N. Iorga, *op. cit.*, p. 74, 76.

[49] Mario Roques, *op. cit.*, p. IV.

[50] *O nouă publicaţie românească din secolul al XVI-lea: Liturghierul diaconului Coresi, tipărit la Braşov în 1570,* p. 6.

[51] N. Drăganu, *op. cit.*, p. 21.

[52] Vl. Drimba, *op. cit.*, p. 538.

[53] *Op. cit.*, p. 115–117.

[54] *Bibliografia română-maghiară,* I, Bucureşti, 1931, p. 25.

[55] Juhász Istvan, *A reformáció az erdélyi románok között,* Kolozsvár, 1940, p. 67.

[56] *Diaconul Coresi – simplu tipograf sau şi traducător al cărţilor tipărite de el?,* în MA, VII, 1962, nr. 3–6, p. 334, 339–340.

[57] *Originalul cântecelor din Molitvenicul diaconului Coresi din 1564,* în LR, XV, 1966, nr. 3, p. 257.

pe preoții „credinței adevărate adică pe cei calvini[58]. P. P. Panaitescu (1965) vede în *Cazania I* expresia unui compromis între ortodoxie și Reformă, acceptat de preoții din Șcheii Brașovului, presupușii „patroni ai lucrării"[59]. Așa cum s-a arătat, opinia nu rezistă examenului critic[60]. Cunoscând faptul că *Tâlcul* a apărut în 1567 sau 1568, se poate spune că el este produsul acțiunii de prozelitism reformat promovată de episcopatul român calvin din Transilvania, în frunte cu superintendentul Gheorghe de Sângeordz.

MOLITVENICUL

Este o carte de ritual din biserica răsăriteană, care cuprinde, de regulă, rânduiala celor șapte taine, precum și o serie de rugăciuni.

Descriere. Singurul *Molitvenic* din secolul al XVI-lea poartă titlul *Molitevnic rumânesc* și este tipărit ca o anexă a *Cazaniei I* (*Tâlcul evangheliilor*) (f. 249ʳ–263ᵛ ale volumului). Părțile *Molitvenicului*, amintite în foaia de titlu și înfățișate pe larg în introducere, sunt următoarele: *Polojenie* (Introducere), *Molitvele, Botezul, Cununia, Cuminecătura, Tipicul leturghiei, Vecernia, Slujba de dimineață, Cântece din psalomi și Evanghelie* și *Petrecătura morților*. Cartea, câtă ni s-a păstrat, numără, cum s-a văzut mai sus, 15 file in-folio. Fiind o anexă a *Cazaniei I, Molitvenicul* a fost examinat, de obicei, împreună cu această lucrare, și pe bună dreptate, întrucât cele două cărți ridică, în genere, aceleași chestiuni de ordin filologic, cum ar fi datarea, locul de apariție, regiunea de proveniență a originalului etc. Acesta este motivul pentru care, în cele ce urmează, unele probleme de critică textuală au fost expediate în grabă printr-o simplă trimitere la expunerea asupra *Cazaniei I*, unde ele sunt discutate în detaliu.

Ediții. *Molitvenicul* a fost editat de N. Hodoș, *Un fragment din Molitvenicul diaconului Coresi*, în *Prinos lui D. A. Sturdza*, București, 1906, p. 235–276, cu litere chirilice și transcriere cu litere latine. Al. Mareș și T. Furdui au publicat în 1973 un scurt fragment din slujba *Vecerniei* (SCL, XXIV, 1973, nr. 1, p. 57–58). În același an au publicat alte fragmente P. Binder (LR, XXII, 1973, nr. 4, p. 301–304) și L. Onu (LR, XXII, 1973, nr. 5, p. 451–466). Ele fac parte din *Slujba de dimineață* și din *Cântecele din psalomi și Evanghelie.*

Datare. *Molitvenicul* a fost tipărit, împreună cu *Cazania I*, într-un interval mai greu de precizat din perioada 1567–1568, așa cum au arătat G. Blücher (1967)[61], P. Binder–A. Huttmann (1967)[62], Al. Mareș (1967)[63] și G. Nussbächer (1971, 1987)[64] (vezi mai sus, p. 10–11).

[58] Vezi pe larg Vl. Drimba, *op. cit.*, p. 538–541.

[59] *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965, p. 154–155.

[60] I. Gheție, *Începuturile scrisului în limba română. Contribuții filologice și lingvistice*, București, 1974, p. 177–180.

[61] Gebhard Blücher, *Filigranele brașovene...*, p. 423.

[62] P. Binder–A. Huttmann, *Cu privire la datarea și geneza Cazaniei I, tipărită de diaconul Coresi*, în LR, XVI, 1967, nr. 2, p. 109–117.

[63] Al. Mareș, *Când și unde s-a tipărit Tâlcul evangheliilor și Molitvenicul rumânesc?*, în LR, XVI, 1967, nr. 2, p. 119–130.

[64] G. Nussbächer, *Coresi-Druck aus Klausenburg?*, în „Karpaten Rundschau", IV (XV), 1971, nr. 22 (998), p. 9; *Contribuții noi privind datarea și imprimarea Cazaniei I a diaconului Coresi*, în LR, XXXVI, 1987, nr. 3, p. 236–240.

Locul tipăririi a putut fi, conform diverselor păreri, Braşovul, Teiuşul, Alba Iulia, Aiudul sau Abrudul, întocmai ca în cazul *Cazaniei I.* Din motive arătate aiurea, Braşovul trebuie scos din lista de mai sus (a se vedea, pe larg, discuţiile la p. 11).

Provenienţa originalului a fost cunoscută în urma studierii elementelor specifice de limbă şi a stabilirii repartiţiei acestora. Ţinând seama de avizul celor mai mulţi cercetători ai problemei şi, mai ales, de concluziile examenului întreprins de Emanuela Buză (1982)[65], se poate afirma că traducerea originală a *Molitvenicului* (ca şi a *Cazaniei I*) s-a efectuat undeva în Banat–Hunedoara, aşa cum arată neîndoielnic o serie de elemente de limbă. Stratul lingvistic muntenesc detectat în text se datorează tipografului (diaconul Coresi) (vezi mai sus p. 12–13).

Originalul străin. N. Hodoş (1903)[66] a afirmat că traducerea *Molitvenicului* s-a efectuat din maghiară, aşa cum dovedesc elementele ungureşti prezente în limba textului. Câţiva ani mai târziu (1908), E. Dăianu a arătat, cu probe, că *Molitvenicul* este o traducere prescurtată din ungureşte după *Agenda* tipărită de Gáspár Heltai la Cluj (ed. I, 1551; ed. II, 1559)[67]. Concluziile sale au fost acceptate de toţi cercetătorii care i-au urmat. O nouă şi amănunţită confruntare între *Agenda* lui Heltai şi textul românesc a întreprins I. Juhász (1940)[68]. N. Drăganu (1922)[69] a susţinut, totuşi, că *Petrecătura morţilor* (necunoscută nouă) s-ar fi tradus după un text slavon, şi nu după unul unguresc. El greşea, imaginându-şi că slujba de înmormântare era cea aflată în uz la ortodocşi[70]. După P. Olteanu (1966)[71], *Molitvenicul* ar descinde din *Agenda* lui Heltai printr-un intermediar slavon, întrucât cuprinde câteva rugăciuni ortodoxe, titlurile sunt date uneori în slavoneşte, iar limba conţine slavonisme, dar argumentele nu sunt suficiente pentru a convinge. At. Popa (1966)[72] consideră că *Botezul* nu-şi are sursa în *Agenda* lui Heltai, fiind o compilaţie (după ce izvoare?) a lui Miklós Forró de Háporton, nobilul maghiar care a subvenţionat tipărirea *Cazaniei I* şi a *Molitvenicului.* De fapt, cum se vede din textele puse în paralel de I. Juhász, *Molitvenicul* este o prelucrare, nu foarte liberă, a textului corespunzător din *Agendă.* Tot At. Popa a pus în relaţie *Cântecele* de la sfârşitul *Molitvenicului* (păstrate într-o copie din circa 1641) cu textele similare calvine, reunite de Gergely Szegedi într-o *Carte* apărută în 1562 şi cu *Cartea de cântece* românească, de asemenea calvină, tipărită la Cluj în anii 1571–1575 şi copiată apoi în cursul secolului următor.

Tipograful cărţii a fost neîndoielnic Coresi, care îşi declară această calitate în epilogul *Cazaniei I.* Nu avem motive să credem că o altă persoană a pus sub teasc această scurtă anexă a *Cazaniei.*

[65] *Cele mai vechi texte româneşti,* p. 13–36.

[66] *Un fragment din Molitvenicul diaconului Coresi (1564),* în *Prinos lui D. A. Sturdza,* Bucureşti, 1903, p. 249–275.

[67] *Un Molitvenic calvinesc pentru români,* în „Răvaşul", VI, 1908, p. 168–181.

[68] Juhász István, *op. cit.,* p. 68–75.

[69] *Un fragment din cel mai vechi Molitvenic românesc,* în DR, II, 1921–1922, p. 266–269.

[70] Vl. Drimba, *op. cit.,* p. 545.

[71] *„Postilla de Neagovo" în lumina „Cazaniei I" a diaconului Coresi (cca 1564),* în RS, XIII, 1966, p. 106–107.

[72] *Originalul cântecelor din Molitvenicul tipărit de Coresi în 1564,* în LR, XV, 1966, nr. 2, p. 257–258.

Persoana traducătorului. Ajungând la concluzia că textul e tradus din ungureşte, N. Hodoş (1903) a arătat că diaconul Coresi n-a putut decât să revadă şi să îndrepte o versiune realizată de altcineva[73]. După I. Bianu (1904), traducătorul era sau un ungur care vorbea româneşte sau un român pricepător al limbii maghiare[74]. În favoarea unui traducător ungur (Miklós Forró) s-au pronunţat A. Veress (1910)[75], N. Drăganu (1916)[76], L. Predescu (1933)[77], Sp. Cândea (1962)[78]. Pentru un român (episcopul calvin Gheorghe de Sângeordz) au optat N. Sulică (1927)[79], N. Drăganu (1938)[80] şi Vl. Drimba (1955)[81]. Nu dispunem de nici o mărturie din epocă şi de nici o probă concludentă care să îndreptăţească vreunul din aceste puncte de vedere. Limba îngrijită şi aleasă în care sunt scrise *Cazania I* şi *Molitvenicul* ne îngăduie să vedem în autorul traducerii un român învăţat care avea deprinderea de a transpune textele religioase în limba sa maternă.

Curentul cultural. Toţi cercetătorii au văzut în acest text un produs al calvinismului. Analiza elementelor reformate existente în *Molitvenic,* efectuată de I. Juhász (1940)[82] şi Vl. Drimba (1955)[83], spulberă orice îndoială în această privinţă. Cu toate acestea, M. Şesan (1962) a pus sub semnul întrebării influenţa protestantă, socotind-o nedemonstrată[84], iar P. P. Panaitescu (1965)[85] a susţinut că *Molitvenicul* (ca şi *Cazania I*) ar fi expresia unui compromis religios între dogmele calvine şi cele ortodoxe şi că textele ar fi fost acceptate de preoţii români din Şcheii Braşovului, presupuşii editori ai lucrării, numai după o prealabilă revizie a lor. Nici o probă concludentă nu a fost adusă de autor în sprijinul acestei ipoteze[86]. *Molitvenicul* era destinat românilor ortodocşi recent convertiţi la Reformă, în urma acţiunii de prozelitism calvin, desfăşurată după 1564 de Gheorghe de Sângeordz, sub oblăduirea principelui Ioan Sigismund. Episcopul calvin urmărea reformarea radicală a dogmei şi a cultului religios (recunoaşterea a numai trei taine, simplificarea slujbelor etc.) şi de aceea nu a obţinut rezultatele scontate. O dată cu moartea lui Gheorghe de Sângeordz şi cu alegerea lui Pavel Tordaşi ca episcop, atitudinea calvinilor în ceea ce priveşte convertirea românilor ortodocşi devine mai nuanţată şi mai prudentă.

[73] *Op. cit.*, p. 245–246.

[74] *Despre introducerea limbii româneşti în biserica românilor,* Bucureşti, 1904, p. 11.

[75] *Erdély – és magyarországi régi oláh könyvek és nyomtatványok (1544–1808),* Kolozsvár, 1910, p. 11–12.

[76] *Calvinismul şi literatura românească,* în „Pagini literare" (Arad), I, 1916, p. 42.

[77] Lucian Predescu, *Diaconul Coresi,* Bucureşti, 1933, p. 33, 34, 66.

[78] *Diaconul Coresi – simplu tipograf sau şi traducător al cărţilor tipărite de el,* în MA, VII, 1962, nr. 3–6, p. 335.

[79] *O nouă publicaţie românească din secolul al XVI-lea: Liturghierul diaconului Coresi, tipărit la Braşov în 1570,* Târgu-Mureş, 1927, p. 6.

[80] N. Drăganu, *op. cit.,* p. 21.

[81] Vl. Drimba, *op. cit.,* p. 538.

[82] Juhász István, *op. cit.,* p. 70–75.

[83] Vl. Drimba, *op. cit.,* p. 535–538.

[84] *Ortodoxia în faţa Reformei şi a Uniaţiei,* în MA, VII, 1982, nr. 7–22, p. 365.

[85] P. P. Panaitescu, *op. cit.,* p. 154–155.

[86] I. Gheţie, *Începuturile scrisului în limba română. Contribuţii filologice şi lingvistice,* p. 177–180.

Scurtul şi, în mod fatal, incompletul examen întreprins în cele de mai sus asupra *Tâlcului evangheliilor* şi a *Molitevnicului rumânesc* ne înlesneşte nu numai o succintă prezentare a celor două texte. El a avut şi menirea de a sublinia importanţa pe care o dobândeşte ediţia de faţă în cunoaşterea operei coresiene. Ediţia va constitui, nu ne îndoim, un punct esenţial de pornire pentru examinarea literară, filologică şi lingvistică a textelor coresiene şi va sublinia, o dată în plus, rolul excepţional pe care opera diaconului târgoviştean l-a avut în promovarea scrisului românesc în epoca sa de început.

ION GHEŢIE

ABREVIERI

BRV	I. Bianu, N. Hodoş, D. Simonescu, *Biliografia românească veche. 1508–1830,* vol. I–IV, Bucureşti, 1903–1944.
CL	*Cercetări de lingvistică,* Cluj, I, 1956 ş.u.
DR	*Dacoromania,* Cluj, I, 1920–1921 ş.u.
Gaster, CR	M. Gaster, *Chrestomatie română,* vol. I–II, Leipzig–Bucureşti, 1891.
LL	*Limbă şi literatură,* Bucureşti, I, 1956 ş.u.
LR	*Limba română,* Bucureşti, I, 1952 ş.u.
MA	*Mitropolia Ardealului,* Sibiu, I, 1956 ş.u.
RIAF	*Revista pentru istorie, arheologie şi filologie,* Bucureşti, I, 1883 ş.u.
RS	*Romanoslavica,* Bucureşti, I, 1958 ş.u.
SCL	*Studii şi cercetări lingvistice,* Bucureşti, I, 1950 ş.u.
SLLF	*Studii de limbă literară şi filologie,* Bucureşti, vol. I, 1969, vol. II, 1972, vol. III, 1974.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Tipăritura coresiană care cuprinde *Tâlcul evangheliilor* (numit în mod curent de către cercetători și *Cazania I*) și, ca anexă la acesta, *Molitevnic rumânesc* a fost semnalată pentru prima dată de Timotei Cipariu, în prima redactare a *Principiilor de limbă și scriptură* (publicată în „Organulu Luminarei", nr. XXV, 21 iunie 1847, p. 130), unde vorbește – în afară de Cazania din 1581 a lui Coresi – despre „o altă *Cazanie*, de care, având-o numai în fragmente, stricată și roasă din vechime, numai atâta știm că s-au tipărit cu spesele unui Forró Miklós". La republicarea lor în volum (*Principia de limbă și de scriptură*, ed. II, Blaj, 1866, p. 104, B), Cipariu aduce unele precizări de ordin bibliografic, fără ca, totuși, să distingă două texte diferite în tipăritura coresiană: aceasta „cuprinde cuvântări după evanghelie, începând de la dumineca Paștilor pre tot anul... și în urmă rugăciuni la unele sacramente și altele". Așadar, acele „rugăciuni" erau considerate ca făcând parte din *Cazania I* (și nu din *Molitvenic*): două dintre ele le reprodusese, de altfel (sub titlul *Fragment de rugăciuni*), în *Crestomatia seau Analecte literarie* (Blaj, 1858, p. 28–29), alături de alte texte din Cazanie.

Ceva mai târziu, într-un adaos la aceleași *Principia*... (p. 116, nr. 5), autorul revine cu amănunte noi: semnalând un nou exemplar, mai complet, al tipăriturii lui Coresi, el observă că „de la fol. 239 se începe altă carte, ce în exemplarele noastre nu e completă, sub titlul: молитевник роумѫнескъ. Ci din acesta lipsește tot ce urmează de la capitolul cuminecăturei până la fine".

Cele două exemplare s-au pierdut apoi (v. Tim. Cipariu, *Despre limb'a romana. Suplementu la Sintactica*, Blaj, 1877, p. 28), ceea ce i-a determinat pe Ioan Bianu și Nerva Hodoș (în *Bibliografia românească veche*, tomul I, București, 1903, p. 51–52) să se limiteze la datele pe care li le consacrase Cipariu în publicațiile sale. Totuși, mai târziu, ambele exemplare au fost regăsite și depuse la Biblioteca Mitropoliei Greco-Catolice din Blaj; cel mai complet dintre ele, descoperit în anul 1864 de canonicul I. M. Moldovan, le-a fost comunicat de către acesta autorilor *Bibliografiei românești vechi*, care (în *Adause și îndreptări*, p. 516–525) dau informații mai ample asupra lui și reproduc câteva texte din el.

În paginile care urmează vom prezenta o descriere mai detaliată a celor două texte, precum și a fragmentelor din ele și a copiilor după ele care ne-au parvenit.

1. *Exemplarul Cipariu.* Este vorba despre exemplarul semnalat și descris sumar, pentru prima dată, de T. Cipariu, apoi, după datele cuprinse în lucrările acestuia, de *Bibliografia românească veche*, I, p. 51–52 (v. mai sus). El s-a păstrat, până la instalarea regimului comunist în România, la Biblioteca Centrală din Blaj, de unde a fost transferat la Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române, unde în prezent este înregistrat sub cota CRV 285.

Volumul, de format in-folio, este foarte deteriorat: coperta era (la data când l-am consultat noi) distrusă (recent a fost înlocuită cu copertă de pergamoid galben, inestetică); lipsesc filele 1–11, 15, 16, 19ʳ–20ʳ și 22, aceste lacune fiind parțial completate prin copia A (vezi mai jos); multe dintre filele păstrate până la f. 22 și dintre filele următoare au colțurile rupte, iar textele (fragmentare) pierdute astfel sunt completate prin copii executate mai târziu pe fâșii de hârtie lipite pe locurile deteriorate; cam două treimi din carte sunt, în general, în stare bună și completează toate lacunele din exemplarul Moldovan (vezi mai jos). Începând cu f. 209 și până la sfârșit, colțurile exterioare de sus sunt din ce în ce mai roase de șoareci, pentru ca la ultimele file să lipsească, în diagonală, fragmente de file tot mai întinse, ajungând până la jumătatea filelor.

Ultimele 4 jumătăți de file cuprind fragmente din filele 250, 251, 252 și 253, unite între ele astfel: 250 cu 253 și 251 cu 252, – cuprinzând fragmente din *Molitevnic*, dintre care pe cel din f. 253, care lipsește în exemplarul Moldovan, îl reproducem în ediția noastră (vezi mai jos, nr. 5). Din acest exemplar lipsesc filele 249 și 254.

Hârtia cărții conține mai multe filigrane (vezi cele spuse mai departe despre exemplarul Moldovan).

Când vorbea Cipariu despre tipăritura coresiană, aceasta conținea mai multe file, după cum reiese din pasajul citat mai sus din *Principia...* (p. 104), în care autorul spune că tipăritura cuprindea „în urmă câteva rugăciuni...", dintre care și publicase două (*Rugăciunea cu ce blagoslovim masa* și *Rugăciunea sau datul de har ce se zice după mâncare,* care fac parte din *Molitevnic*) în *Crestomația* din 1858 (p. 28–29) – pe care le-a reprodus apoi M. Gaster în *Crestomație română,* I, București-Leipzig, 1891, p. 29–, deci înainte de a fi descoperit exemplarul mai complet (pe care îl semnalează în aceleași *Principia...,* p. 116, nr. 5).

În aceeași *Crestomație* Cipariu publică (p. 16–28) câteva fragmente de texte din *Cazania I,* o parte dintre ele fiind apoi reproduse de A. Lambrior (*Carte de citire,* Iași, 1882, p. 27–32) și M. Gaster (*Crestomație română,* I, p. 22–27).

2. *Exemplarul Moldovan,* descoperit de canonicul I. M. Moldovan (vezi mai sus), s-a găsit și el, la început, la Biblioteca Centrală din Blaj, de unde a fost apoi transferat, în aceleași circumstanțe, la Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române (cota CRV 286). La fel, evident, ca și exemplarul Cipariu, acela de care ne ocupăm aici are același format in-folio (având dimensiunile 268 mm : 175 mm, suprafața scrisă a paginilor fiind de 231 mm : 127 mm), același scris cu cerneală neagră pe tot cuprinsul lui, aceleași filigrane (pe care le-a publicat Al. Mareș în studiul său *Când și unde s-au tipărit Tâlcul evangheliilor și Molitvenicul românesc?,* în „Limba română", XVI, 1967, nr. 2, p. 122–126) și aceeași copertă de pergamoid galben care a fost substituită recent celei originale.

Acest exemplar conține textele *Tâlcul evangheliilor* și *Molitevnic rumânesc:* primul avea inițial 248 de file, dintre care s-au pierdut filele 1–10 și alte câteva (v. *Bibliografia românească veche,* I, p. 516), iar din cel de-al doilea se păstrează 14 file (f. 249–252 și 255–264, filele 253 și 254 putând fi recuperate după cum arătăm în notele date în ediția noastră la filele respective).

În *Bibliografia românească veche,* I, p. 516–525 sunt reproduse, din *Cazanie,* textele *Dojana cetitorilor, Scara...* și o cazanie, iar din *Molitvenic, Polojenie* și

fragmente din capitolul *Depre botez*. *Molitvenicul* a fost editat, în scriere chirilică, transliterație și cu un studiu de Nerva Hodoș, *Un fragment din Molitvenicul diaconului Coresi*, în *Prinos lui D. A. Sturdza la împlinirea celor șaptezeci de ani*, București, 1903, p. 249–276.

3. *Copia P* (= din comuna Pocioveliște): este un manuscris cuprinzând copia *Cazaniei I* și a *Molitvenicului*, descoperit în comuna Șumugiu din apropierea orașului Beiuș (jud. Bihor) de către protopopul Gheorghe Ciuhandu, care l-a semnalat într-un mic articol intitulat *Dieci și manuscrise vechi din Bihor* și publicat în ziarul „Tribuna" (Oradea), 1919, nr. 46, p. 2. Manuscrisul – care în prezent se găsește în fondul de manuscrise al Bibliotecii Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române, sub cota 125 – este de format in-folio (având dimensiunile 303 mm : 205 mm), fiind legat în table de lemn îmbrăcate în piele brună frumos ornamentată; este destul de bine conservat, însă cu multe file desprinse din cotor, dintre care cele din prima coală sunt murdare (cu unele fragmente de text foarte șterse și abia lizibile sau chiar ilizibile) și având colțurile roase. Hârtia pe care s-a executat copia este de bună calitate, gălbuie, lucioasă și aproape translucidă; ea conține două filigrane, pe care le-am reprodus în studiul nostru citat mai jos *O copie din secolul al XVII-lea...* (p. 542).

Manuscrisul are 241 de file, grupate în 26 de coli numerotate cu cifrele chirilice corespunzătoare, restul colilor – până la coala 31, ultima – nemaifiind numeroate: la aceste file legătura între pagini este făcută (fără regularitate însă) prin scrierea în josul paginii a începutului primului cuvânt, sau uneori chiar a primelor cuvinte de pe pagina următoare. De altfel, Gh. Ciuhandu a paginat textul, cu creionul până la p. 201, iar de aci mai departe cu cerneală; de la p. 453 (unde începe *Molitvenicul*) până la sfârșit paginația e redată prin fracții, al căror numărător reprezintă numărul paginii de manuscris, numitorul reprezentând numărul paginii din *Molitvenic*: 453/1–482/30. În ediția noastră folosim numerotarea filelor (1^r–241^v), așa cum a fost executată după intrarea manuscrisului în patrimoniul Bibliotecii Patriarhiei.

Copia a fost executată pe la mijlocul secolului al XVII-lea (după cum reiese din filigranele imprimate în hârtia ei) de către diacul Ioan din Pocioveliște (localitate situată în aceeași regiune bihoreană)[1] și conține întregul text al *Tâlcului evangheliilor* și 15 file din *Molitevnic rumânesc*. Din cuprinsul acestuia lipsesc „pagina de titlu" – f. 249^r din originalul coresian –, textele *Depre botez* și *Cin la cununie* (ceea ce nu se poate explica decât prin faptul că această copie s-a făcut după un exemplar defectuos al tipăriturii coresiene, din care lipsea întreaga coală 33 (f. 255–262),

[1] Deși cunoștea studiul nostru *O copie din secolul al XVII-lea...* (vezi mai sus), la care face trimitere, Pandele Olteanu (*Adjectivul în Cazania I a diaconului Coresi și în versiunea slavă de Neagovo*, în „Studii și cercetări lingvistice", XX, 1969, nr. 2, p. 194 și nota 60) face următoarea afirmație confuză și inexactă: „Cartea [= *Cazania I, n.n.*] a circulat mult într-o regiune de nord cu rotacism. Dovadă că în exemplarul manuscris, singurul complet, păstrat în Bihor (la Prislop), într-o copie din sec. XVII, avem câteva atestări de rotacism...".

Afirmația făcută de I. Gheție (în: Ion Gheție – Al. Mareș, *Diaconul Coresi și izbânda scrisului în limba română*, București, 1994, p. 102) că ar exista și un exemplar al tipăriturii coresiene „semnalat în satul Prislop din județul Hunedoara" pare a se datora unei erori cauzate de formularea confuză a afirmației inexacte a lui P. Olteanu, citate aci mai sus. Existența unui exemplar al cărții lui Coresi în (sau provenind din) comuna Prislop (jud. Hunedoara; în jud. Bihor nu există nici o localitate numită astfel) nu a mai fost semnalată, după câte știm, de nimeni.

care conținea tocmai aceste două texte), precum și partea finală a tipăriturii, constând dintr-o mare parte din *Cântecele creștinești* și din *Petrecătura morților*[2].

O prezentare detaliată a conținutului acestui manuscris a făcut D. Feciorn, *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române. 125. Diaconul Coresi, Tâlcul Evangheliilor și Molitfelnicul,* în „Studii teologice", Seria a II-a, vol. XVI, 1964, nr. 3–4, p. 230–252.

Textele noi pe care le conține copia P față de cele două exemplare cunoscute ale tipăriturii coresiene au fost publicate, în transliterație diplomatică, și studiate de Vladimir Drimba, *O copie din secolul al XVII-lea a «Tâlcului evangheliilor» și «Molitevnicului» diaconului Coresi,* în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", IV, 1955, p. 535–571 (cu 3 facsimile) și *Un fragment inedit din Cazania I a lui Coresi,* în „Studii și cercetări lingvistice", XI, 1960, nr. 4, p. 871–880.

4. *Copia A* (= anonimă): în exemplarul Cipariu lacuna primelor 11 file pierdute a fost completată de un copist anonim (după toate probabilitățile din secolul al XVII-lea) printr-o copie scrisă destul de stângaci, constituită din 5 file, dintre care nu se mai păstrează decât filele 2, 4 și 5^r:

f. 1 cuprindea textul corespunzând aceluia din copia P 1^r 1–3^v 2 (până la *alții* inclusiv);

f. 2 cuprinde textul corespunzând aceluia din copia P 3^v 2 (de la *toți* inclusiv) – 5^r 16–17 (până la *Pavel la* inclusiv);

f. 3 cuprindea textul corespunzând aceluia din copia P 5^r 17 (de la *Efiesi* exclusiv) – 7^r 5 (până la *cinstea* inclusiv);

f. 4 cuprinde textul corespunzând aceluia din copia P 7^r 5 (de la *lui* exclusiv) și până la *kъ Rimlěnomь* din originalul coresian (f. 11^r 1–2);

f. 5^r conține un fragment corespunzând textului coresian original din f. 11^r–11^v 16 (până la *Cum zice Pavel la Rimleani*).

Întrucât prezintă, alături de copia P, și o a doua posibilitate de reconstituire a unor fragmente de text din originalul coresian pierdut, în ediția noastră reproducem

[2] Nicolae Drăganu (*Un fragment din cel mai vechi Molitvenic românesc,* în „Dacoromania", II, 1921–1922, p. 254–326) a încercat să reconstituie *Petrecătura morților,* identificând acest text cu un fragment din „pogrebania morților" păstrat într-un manuscris datând de prin ultimul deceniu al secolului al XVI-lea sau începutul secolului al XVII-lea. Acest manuscris ar fi o copie după un molitvenic ortodox, în care se recomanda ca slujba de înmormântare să se facă „cu cinste" (cum se spune în *Polojenia* din *Molitvenicul* coresian), – deci „se poate conclude la o îngropare după ritul oriental" (p. 267), adică cu numeroase uzanțe simbolice (lumânări, colivă, cădelnițări, stropirea cu untdelemn etc.) și cu rugăciuni speciale (ca cele pentru dezlegarea de păcate a mortului). Or, astfel de uzanțe și rugăciuni nu erau admise de calvinism (care le considera *superstitiones aniles* „credințe băbești"), după cum rezultă chiar din aceeași *Polojenie:* „Mirul și apa sfințită, lumânare ei [= apostolii] n-au avut – și alte adausături" (f. 250^r 10–12) și: „Petrecătura morților scris-am cum cu cinste să-l îngrupăm cel dus de lume; iară oamenii carii petrec să învățăm, dojenim și la preveghetura ceasului morției să deșteptăm, că, cum aflăm în Scriptura Sfântă, după moarte morților nu putem folosi nemică..." (f. 250^v 14–21). Prin urmare, explicația dată de Drăganu nu poate fi acceptată.

Sugerăm cercetătorilor să încerce identificarea textului coresian în manuscrisul intitulat, abreviat, *La petrec. mor.* (care se găsește la Biblioteca Academiei Române sub cota: Ms. rom. 701, f. 81 și urm.), prin comparație cu textul corespunzător din *Agenda* lui Heltai Gáspár sau cu alte texte maghiare asemănătoare din aceeași epocă, întrucât, după informațiile noastre, din secolele XVI–XVII nu ni s-a transmis nici un alt manuscris care să poarte titlul *Petrecătura* (sau *Petrecania*) *morților.*

şi textele cuprinse în filele 2 şi 4 ale copiei A. (Filele 1 şi 3, pierdute, pot fi reconstituite pe baza copiei P).

5. În exemplarul Moldovan lipsesc filele 253 şi 254; în exemplarul Cipariu se păstrează f. 253, foarte deteriorată, pe care am reprodus-o, în scrierea chirilică originală (dar omiţând, din neatenţie, rândul al 7-lea de pe recto-ul filei), în studiul nostru *O copie din secolul al XVII-lea...* (v. mai sus), p. 560–561. În ediţia noastră reproducem textul fragmentar pe care îl conţine această filă, completându-l pe baza copiei P. (Vezi nota 7 la f. 253ʳ.)

6. Fila 254, care nu se păstrează în nici unul dintre cele două exemplare ale tipăriturii coresiene, cuprindea următoarele texte: finalul rugăciunii a 6-a şi rugăciunile a 7-a, a 8-a şi a 9-a. O parte dintre textele din această filă, şi anume rugăciunile a 7-a şi a 8-a, au fost publicate de Tim. Cipariu în *Crestomatia seau Analecte literarie* (Blaj, 1858, p. 28–29: *Fragment de rugăciuni*), de unde le reproducem în ediţia noastră, în timp ce finalul rugăciunii a 6-a şi rugăciunea a 9-a le reproducem după copia P. (Vezi nota 11 la f. 254ʳ.)

7. În Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române se păstrează (sub cota: CRV 618) o jumătate de filă, foarte deteriorată, din capitolul *Vecernia* al originalului coresian al *Molitevnicului rumânesc,* care conţine fragmente din psalmii 141, 129 şi 116, corespunzând fragmentelor respective din copia P 237ʳ, rândurile 2–9 şi, respectiv, 16–22. Reproducem aceste fragmente (după articolul lui Al. Mareş şi Titus Furdui, *Un fragment inedit din* Molitvenicul *tipărit de Coresi,* în „Studii şi cercetări lingvistice", XXIV, 1973, nr. 1, p. 57–58) în nota 30a la P 237ʳ, completând lacunele din ele după pagina citată a copiei bihorene.

8. În anul 1964, Pavel Binder a descoperit, în fosta bibliotecă a Gimnaziului Evanghelic Săsesc (astăzi Liceul „Iosif Haldrich") din Sighişoara, două fragmente de filă din *Molitvenicul* lui Coresi, folosite ca maculatură în legătura unei cărţi latine tipărite la Wittenberg în 1563; ele se găsesc în prezent în patrimoniul Bibliotecii Municipale din Braşov (v. Pavel Binder, *Un fragment necunoscut al Molitvenicului coresian,* în „Limba română", XXII, 1973, nr. 4, p. 301–304).

Cele două fragmente (reprezentând circa două jumătăţi inferioare de filă, recto şi verso – deci patru sferturi de filă – şi aparţinând la două file diferite din două grupuri de texte diferite), au fost studiate de Liviu Onu, *Precizări în legătură cu câteva fragmente găsite recent din* Molitvenicul *lui Coresi,* în „Limba română", XXII, 1973, nr. 5, p. 453–466.

8a. Primul fragment de filă (notat de L. Onu prin sigla A) conţine fragmente din psalmii 50 şi 53 de la sfârşitul *Slujbei de demineaţă. Utrănia* din copia P. Reproducem aceste fragmente după studiul citat al lui L. Onu, p. 461 şi facsimilele 1 şi 2, în nota 21 la f. 239ᵛ şi în nota 26 la f. 240ʳ ale copiei P.

8b. Al doilea fragment de filă (notat de L. Onu prin sigla B) conţine sfârşitul cântecului 10 şi cântecul 11 (acesta reprezentând în cea mai mare parte, în opinia lui L. Onu, „un fel de variantă a psalmului 120") din capitolul *Cântecele den psalomi şi den evanghelie* al *Molitvenicului* coresian. Reproducem textele din acest fragment la sfârşitul ediţiei noastre (f. *286ʳ⁻ᵛ), după studiul citat al lui L. Onu, p. 461 şi 466 şi facsimilele 3 şi 4.

9 şi 10. Două exemplare ale tipăriturii coresiene, conţinând ample fragmente din *Tâlcul evangheliilor,* au fost descoperite de Florian Dudaş (*Tipărituri coresiene*

descoperite în vestul Transilvaniei, în „Mitropolia Ardealului", XXIV, 1979, nr. 4–6, p. 545 şi *Cazania lui Varlaam în Transilvania,* Cluj-Napoca, 1983, p. 159). Primul dintre aceste exemplare, descoperit în comuna Măceu (jud. Hunedoara), păstrează 145 file, iar cel de-al doilea, descoperit la Haţeg, păstrează 193 file, descoperitorul lor nedând nici o indicaţie cu privire la conţinutul acestor file (v. Fl. Dudaş, *Cazania lui Varlaam...,* p. 159–160).

Cele două exemplare noi ale tipăriturii coresiene l-au preocupat şi pe Titus Furdui (*Două exemplare din „Tâlcul evangheliilor" a* [sic] *lui Coresi recent descoperite în comuna Măceu (judeţul Hunedoara)*, în „Sargetia" (Hunedoara), XVI–XVII, 1983, p. 519 şi urm.): acesta afirmă că ambele exemplare au fost descoperite în comuna Măceu (vezi şi titlul articolului) şi că primul dintre ele („exemplarul 1 (A)" = exemplarul de la Haţeg la Fl. Dudaş) păstrează 195 file, iar exemplarul 2 (B)" = exemplarul de la Măceu la Fl. Dudaş) păstrează 155 file (*op. cit.*, p. 527)[3].

Spre deosebire de Fl. Dudaş, T. Furdui (*loc. cit.*) dă unele informaţii ceva mai ample privitoare la conţinutul celor două exemplare, în sensul că indică filele păstrate şi cele pierdute din ele; de exemplu, din exemplarul cel mai complet (de la Haţeg) se păstrează filele 34–39, 41, 80, 82, 87, 89–143 şi 146–232, adică nimic în plus faţă de exemplarele Cipariu şi Moldovan.

Cele două exemplare ale tipăriturii au făcut parte din patrimoniul bibliotecii Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului (Fondul de carte veche românească) (vezi Fl. Dudaş, *Cazania lui Varlaam...,* p. 159, nota 51 şi p. 160, nota 52). Din păcate, după informaţiile noastre (obţinute, prin intermediul îndatoritor al prietenului Liviu Onu, de la conducerea sus-menţionatei biblioteci), în prezent ele nu mai există acolo, fiind furate – împreună cu alte tipărituri şi manuscrise vechi – şi, după toate probabilităţile, scoase în afara graniţelor ţării de către persoane neidentificate.

În cursul cercetărilor sale privitoare la răspândirea în Transilvania a Cazaniei lui Varlaam, Fl. Dudaş a descoperit patru grupuri de fragmente de file din *Tâlcul evangheliilor,* folosite ca „foi de protecţie" la legarea unor exemplare ale cărţii mitropolitului moldovean. Acestea sunt semnalate, foarte sumar (şi cu indicarea locurilor unde se găsesc ele), de către descoperitorul lor în lucrarea sa *Cazania lui Varlaam în Transilvania,* Cluj-Napoca, 1983, p. 160–161:

11. Pe copertele unui exemplar din *Chiriacodromionul* de la Bălgrad (1699), descoperit în comuna Cresuia din împrejurimile Beiuşului (jud. Bihor), legătorul a lipit, pe partea interioară a copertei anterioare, prima filă din coala purtând signatura 18 a cărţii coresiene, iar pe partea interioară a copertei posterioare, un fragment de filă purtând signatura 19. După părerea lui Fl. Dudaş, cele două file fragmentare ar putea să provină din exemplarul coresian copiat în Pociovelişte, localitate apropiată de Cresuia.

12. Două fragmente de text aflate pe părţile interioare ale copertelor unui exemplar al Cazaniei lui Varlaam găsit în comuna Peţelca (jud. Alba).

[3] Cf. şi studiul citat mai sus al lui Pandele Olteanu, în care autorul semnalează (la p. 194) un exemplar „tot incomplet, care s-a păstrat [sic – *n. n.*] în Haţeg", exemplar care, după I. Gheţie (în: Ion Gheţie – Al. Mareş, *Diaconul Coresi şi izbânda scrisului în limba română,* Bucureşti, 1994, p. 113), „e posibil" să fie identic cu cel descoperit de Fl. Dudaş.

13. Două fragmente, reprezentând părţi ale filelor 34 şi 39 ale tipăriturii coresiene, se găsesc pe părţile interioare ale copertelor unei copii manuscrise a Cazaniei lui Varlaam realizate în 1731–1732 în comuna Valcăul de Sus (jud. Sălaj). „Semnalăm, ca fapt particular, că legătorul a lipit benzi [de file] cu imprimatul coresian şi pe suprafaţa interioară a tablelor de lemn [ale copertei], sub învelitoarea de piele".

14. Două fragmente (dintre care unul aparţine filei a 6-a din coala 28 a cărţii coresiene) se găsesc pe părţile interioare ale copertelor unei copii manuscrise a Cazaniei lui Varlaam, copie executată între anii 1738 şi 1740 de către diacul Simion din Seghişte şi găsită în comuna Ucuriş, ambele localităţi situate în sudul judeţului Bihor.

Nici unul dintre aceste fragmente nu ne-a fost accesibil[4].

15. Potrivit unei informaţii primite – printr-o scrisoare datată 2 octombrie 1992 – din partea profesorului Vasile Oltean, directorul Muzeului Primei Şcoli Româneşti din Şcheii Braşovului, în podul bisericii ortodoxe din comuna Râşnov (jud. Braşov) a fost descoperit recent un număr important de fragmente de texte vechi româneşti, care se prezintă „într-o stare foarte avansată de degradare". „În faza în care ne găsim cu cercetarea [lor], abia ne-am putut da seama că ar fi fragmente de carte coresiană (conform literelor). Nici vorbă să avem un Molitvelnic complet, doar câteva fragmente par a fi din textul Molitvelnicului". Cercetări ulterioare vor putea lămuri despre ce este vorba în realitate.

*

În ediţia noastră reproducem, în transliteraţie critică (sau interpretativă)[5], cele două texte după cele două exemplare cunoscute şi după fragmentele semnalate din tipăritura coresiană (vezi mai sus numerele 1, 2, 5, 6, 7 şi 8), precum şi după copia P şi fragmentele unei alte copii, descrise mai sus (nr. 3 şi, respectiv, nr. 4): textul (inclusiv fragmentele de text) original îl publicăm cu caractere drepte de rând (romane), iar textele din cele două copii – cu caractere cursive (italice).

Numărul filelor, recto şi verso, este indicat marginal, sfârşitul fiecărei pagini fiind marcat prin semnul: / /.

Rândurile fiecărei pagini sunt numerotate cu cifre drepte sau (în textele din copii) cursive scrise „la umăr" înaintea sau în interiorul cuvintelor care încep rândurile respective. Cu cifre aldine, scrise de asemenea „la umăr", sunt indicate notele „din subsol" la care se face trimitere.

[4] În anul 1979, Florian Dudaş a descoperit, în comuna Cociuba Mare de lângă oraşul Tinca (jud. Bihor), un manuscris de pe la jumătatea secolului al XVII-lea, pe care îl consideră a fi o copie anonimă după *Tâlcul evangheliilor*; copia are formatul in-folio şi conţine 91 de file (v. *Cazania lui Varlaam...*, p. 160 şi nota 3). Ulterior, autorul afirmă că manuscrisul ar reprezenta o copie după *Cartea de învăţătură* (datată greşit 1567) a lui Coresi, copie executată în prima jumătate a secolului al XVII-lea într-un sat din valea Crişului Negru (Florian Dudaş, *Manuscrisele româneşti din bisericile Bihorului*, Oradea, vol. I, 1985, p. 75–76; vol. II, 1986, p. 110–111). În realitate, după cum a demonstrat Al. Mareş (în: Ion Gheţie – Al. Mareş, *Diaconul Coresi şi izbânda scrisului în limba română*, Bucureşti, 1994, p. 307), „manuscrisul respectiv reproduce o versiune apropiată de cea a Cazaniei lui Varlaam".

[5] În privinţa terminologiei textologice propuse de noi, v. articolul nostru *Ediţie diplomatică şi ediţie critică*, în *Memoriile Secţiei de Ştiinţe Filologice, Literatură şi Arte* [a Academiei Române], Seria IV, Tomul VII, 1985, p. 91.

În ceea ce privește interpretarea fonetică a scrierii chirilice, menționăm mai întâi valoarea pe care o atribuim următoarelor litere: е la inițială sau după o vocală plenisonă = *ie* (ешн = *ieși*, въпае = *văpaie*, невое = *nevoie*, мȣери = *muieri*, лъкȣеськ = *lăcuiesc*), excepție făcând ель, ен, ера și celelalte persoane ale imperfectului verbului *a fi* (= *el, ei, era* etc.); – ѣ, în cuvinte de tipul лѣџе = *ea* (deci *leage*); – ѧ și ꙗ = *ia* (ѧсте și, rar, ꙗсте = *iaste*, дърȣѧще = *dăruiaște*), excepție făcând pronumele ѧ = *ea*; – їѧ și їа = *iia* (în forme ca грьїѧ = *grăiia*, пїѧрде = *piiarde*, вїѧца și вїаца = *viiața*, пїѧтрѫ și пїатрѫ = *piiatră*, авїа = *abiia*, ꙇсаїа = *Isaiia*), dar *ia* în cuvinte ca марїѧ și марїа (= *Maria*), în care *ia* este bisilabic (= *i̯a* sau *i^{i}a*); – ъ și ѫ = *ă* sau *î*, (ori *â*, conform recentelor norme ortografice) distincția între ele făcând-o după situația din limba actuală (съптъмѫнѫ = *săptămână*, сънть = *sânt*); – ь la finala cuvântului, după consoană, nu are nici o valoare (домнь = *domn*, сънть = *sânt*, врачь = *vraci*, ꙟсȣшь = *însuș*), dar în unele cazuri are valoarea *ă* sau *î* (дѣ = *dă*, стѣ = *stă*, дентьи 17^{r}12 = *dentâi*, зикьндь 17^{r}20 = *zicând*); – ꙟ = *în* (ꙟсѫ = *însă*, ꙟ = prep. *în*), *î* (ꙟнкѫ = *încă*, ꙟнълцарѣ = *înălțarea*), *îm* (ꙟбръкать = *îmbrăcat*, ꙟпреȣнѫ = *împreună*) și *n* (деꙟ = *den*, деꙟтъи = *dentâi*), – ч urmat de а = *cea* (часъ = *ceas*, ачаѧ = *aceaia*), iar urmat de о = *cio* (фечорь = *fecior*); – ѳ = *t* (анаѳема = *anatema*, ѳома = *Toma*, маѳеи = *Matei*, марѳа = *Marta*); – ѵ = *i* (мѵрь = *mir*, моѵси = *Moisi*, егѵпеть = *Eghipet*); – а din cuvintele de origine slavă дѣанїе și покаанїе are valoarea *ia* (= *deaianie, pocaianie*); – grafiile адоа, анаоа și ѡмени le-am interpretat *a doua, a noua* și, respectiv, *oameni*.

Consoanele duble din unele nume proprii le redăm prin consoane simple: еммаоусь = *Emaus*, анна = *Ana*, варавва = *Varava*, сарра = *Sara* etc.

Cifrele chirilice le redăm prin cifre arabe.

Literele suprascrise le dăm în rând, fără a fi menționate în nici un fel, iar cuvintele abreviate (cuprinzând adesea litere suprascrise) le întregim tacit: а͠пль = *apostol*, дв͠дь = *David*, дх͠оу сф͠нть = *Duhul Sfânt*, еѵ͠лїе = *evanghelie*, ї͠с = *Iisus*, х͠с = *Hristos*, ї͠ѡ = *Ioan*, лȣ͠ = *Luca*, м͠ = *Marco* (cf. марко 65^v 22, 70^r 9, 101^r 16, 175^r 20), м͠ = *Matei*, п͠ѡ = *post* (cf. пѡсть 242^v 12 ~ пость 245^r 18, 246^r 18), etc.

Accentele, spiritele și paiericul nu le luăm în considerare.

Un mare număr de cuvinte se prezintă în câte două (uneori chiar trei) variante, pe care le reproducem întotdeauna ca atare: *acest* ~ *cest, acicea* ~ *cicea, adeverit* ~ ~ *adevărit* ~ *adevărat, ani* ~ *ai* ~ *aii, ceriu* ~ *ceri* „cer”, *cum* ~ *cumu, datoriu* ~ ~ *datori, deaca* ~ *deca, dentâi* ~ *dintâiu, episcop* ~ *episcup, grijă* ~ *grije, inemă* ~ ~ *inimă* ~ *înimă, înaintea* ~ *naintea, lucrure* ~ *lucruri, nemica* ~ *nemică, nici* ~ *nece* ~ *nice,* ~ *ostenit* ~ *ustenit, Petru* ~ *Pătru, poftă* ~ *pohtă, spăsenie* ~ *ispăsenie, tremeate* ~ ~ *trimeate, veți* ~ *vreți* (aux. viitor) etc.

Cuvintele, sintagmele și frazele slave le redăm în transliterația, foarte riguroasă, făcută de colegul Gheorghe Mihăilă; literele suprascrise sunt coborâte în rând și date între paranteze rotunde.

Punctuației, adesea arbitrare și inconsecvente, din textul coresian original și din copiile executate după acesta îi substituim punctuația modernă. De asemenea, distribuția alineatelor în pagină ne aparține.

Cuvintele repetate din neatenţie, greşelile de tipar şi unele grafii mai neobişnuite le menţionăm (şi le corectăm) în note. În note, folosim următoarele abrevieri: *Tip.* = tipărit; *A* = copia anonimă păstrată în exemplarul Cipariu; *C* = exemplarul lui Cipariu; *M* = exemplarul lui I. M. Moldovan; *P* = copia diacului Ioan din Pociovelişte.

Pentru semnalarea accidentelor prezente în texte (pierderi de text din diferite cauze, grafii greu lizibile, omisiuni etc.) folosim următoarele semne convenţionale:

< >: cuprind omisiuni (cuvinte sau litere) care au putut fi recuperate;

[ ]: cuprind cuvinte sau litere aflate în porţiunile deteriorate de pagină, pe care le-am putut reconstitui;

[...]: cuprind lacune (texte sau cuvinte) datorate unor accidente materiale (pierderi de hârtie sau de cerneală ori pete de murdărie) nerecuperate.

VLADIMIR DRIMBA

TEXTELE

er
făr
oa

mă
ac
tot
el
de
"c
Du
lu

Ce
<î
M

cu
fă
ev
pr
ei

a n
cet

dia
rep

a r
ind

rec
abi
" c
14

[TÂLCUL EVANGHELIILOR]*

[1]În dumineca Paștilor evangheli[on][1]

**P 1r

[2]„De începutu era Cuvânt și Cuvân[nt] [3]era la Dumnedzeu și Dumnedzeu era Cuvânt. A[4]cela era din <în>ceput [2] la Dumnedzeu. Toa[5]te prin elu făcute sânt și fără [6]elu nu-i făcut nemica ce iaste [fă][7]cutu. În elu viiața era și viia[ța e][8]ra lumină oaminilor; și lumina [9]întru întunearecu luciia și întunea[10]recul pre ea nu prinsă.

Fu un om [11]tremis de la Dumnedzeu, cui nume [e][12]ra Ioan. Acela vini întru mărt[urie],[13]de să [3] mărturisască de lumin[a], // [1]cum toți să creadză prin el. Nu era acela [2]lumina, ce să mărtorosască de lumină. [3]Era lumină adeverită, carea luminea[4]dză totu omul ce vine întru lume. Întru [5]lume era, și lumea prin elu fu făcu[6]tă, și lumea pre elu nu cunoscu. În[7]tru ai lui vine, și ai lui pre el nu-[8]l priimiră. Câți amu [4] priimiră [5], dea[9]de lor puteare feții lui Dumnedzeu să fie, – [10]acelora carii credu în numele lui, [11]carii nu de sânge, nice din voia tru[12]pului, nice din voia bărbatului, [13]ce din Dumnedzeu sânt născuți. Și Cu[14]vântul trup fu și lăcuiia întru [15]noi, și vădzum slava lui, slavă ca [16]unui născutu din Tatăl, pli[n de] [6] [17]dulceață și de adevăru.

1v

Ioan // [1]mărtorisi de elu și strâgă g[răi][2]nd [7]: «Acela era ce-amu dzisu: Cela ce va [3]vini după mine înaintea mea fu fă[4]cutu, că marele mieu era.» Din <îm>plu[5]tul [8] lui noi toți am luatu și [6]dulceață derept dulceață: că lea[7]gea prin Moisie dată [9] fu, dulcea[8]ța și adevărul prin Iisus Hristos fu."Конець [9]Pascĕ [10].

2r

Tâlcul aceștii evanghelie a Paștilor

[10]Frații miei dragi, creștini și [11]botedzați, ascultați cu dragu [12]aceaste sfinte cuvinte, ce nu sân[13]tu a omului de pre cest pământu, [14]ce [11] a lui Dumnedzeu, făcătoriul ceriului [15]și a pământului [12], care-au scrisu [16]sfântul Ioan apostol și evanghilest, ucenicu [13] // [1]cel iubitu de [14] Iisus (Ioan, 67 de capete), [2]și au scris prin Duhul Sfânt evanghelie [3]după alalți trei evanghilesti. Dea[4]c-au cetitu ce era ei scris de[5]pre născutul trupului [15] lui Iisus di[6]n Sfânta Maria preacurată, plă[7]cu

2v

*Titlu reconstituit după următorul enunț din *Dojana cetitorilor* (247r 15): „deaca am văzut jelanie a mulți preuți de tâlcul evangheliilor, cum să poată și ei propovedui și a spune oamenilor învățătura după cetitul evangheliei, așa am aflat aceaste tâlcure ale evangheliilor pre dumineci prespre an (...)".

** Textul care urmează, redat cu caractere cursive (până la p. 39 a acestei ediții) reproduce copia diacului Ioan din Pociovelişte; marcăm această copie prin sigla P, la care renunțăm în continuare, reproducerea prin cursive a copiei menționate fiind suficientă pentru individualizarea ei.

Fila 1 este foarte deteriorată, cu mai multe fragmente de hârtie rupte, iar marginea exterioară a recto-ului ei este foarte pătată, încât finalele unor cuvinte sunt greu de descifrat, uneori chiar indescifrabile (și pe care le transcriem între croșete).

1 Ioan, I, 1–17. 2 Scris динꙟчепоѹть. 3 Scris се. 4 Scris амь. 5 Scris пренмирѫ. 6 Text reconstituit, colțul exterior al foii fiind rupt. 7 Segmentul *răi* este foarte decolorat, singur и fiind abia lizibil. 8 Scris динꙟплаѹтѹль. 9 Scris датътъ. 10 „Sfârșitul (evangheliei) Paștilor". 11 Cuvântul че este șters, apoi scris din nou. 12 Scris пъмънтѹльи. 13 Probabil greșit în loc de *ucenicul*. 14 де este foarte șters, abia lizibil. 15 Scris трѹплѹи.

tale", dzic [16]jidovii că huleaște unde, fiind om, [17]așea grăiaște. Așea seblăznesc (Ioan, 22), // [1]unde grăiia Iisus: „Eu sânt pâine ce din [ce]riu [26] [2]am pogorât"; și murguiescu [27] jidovii: „Au nu [28] [3]iaste [29] acesta Iisus, fiiul lu Iosif? că lui [4]tată-său și mumă-sa cunoaștem; cum [5]gice, dară, elu că «din [30] ceriu am pogorâtu»?" [6]Așijderea grăiesc la Matei, 56. [4r]

După aceaia [7]gice evanghilest Ioan: „Toate prin elu făcute sâ[8]nt" <caută> la Colasini [31], 250 și în psalom 102, că [9]„nice îngerii, nice ceriul, nice nemică n-au [10]fost când au fost Hristos, că elu iaste di[11]n vecie".

După aceaia adevereadză Ioan cu acea[12]stă dumnedzeire a lu Hristos: „În elu viiață era și viia[13]ța era lumină oaminilor." Așea-i întelea[14]ge făcătoriul vieții și lumiei, sufletu[15]lui înțelegătoriul Hristos (la Rimleani [32], 80): „Însă [16]mai vârtos <iaste> [33] Hristos viiața noastră, că ne-au înviat, [17]slobodzit și ne-au descumpărat din păca- // [1]te și din [moar]te [34]. [4v]

Adevărăturile cum că [2]Iisus iaste Dumnedzeu adeverit sânt aceastea mai [3]gios:

Ioan Botedzătoriul gice: „Acesta ia[4]ste fiiul lu Dumnedzeu"; în al treilea cap, Na[5]tanail răspunde: „Învățătoare, tu ești fi[6]iul lu Dumnedzeu." Ceteaște

26 Cuvintele пѣине și дн.ѧ sunt foarte decolorate, dar descifrabile; în schimb, din *ceriu* nu pot fi descifrate decât, cu greu, literele finale ріо. 27 Scris мѹргѹскѹ. 28 Scris нь. 29 Scris mai întâi ѧє, apoi șters și corectat în ѧсте. 30 Scris дн. 31 „Epistola apostolului Pavel către Coloseni". 32 „Epistola apostolului Pavel către Romani". 33 Cuvânt omis după *vârtos* (eventual după *Hristos*). 34 Cerneala este foarte decolorată, din cuvânt fiind lizibile doar є final și, întrucâtva, т.

După aceaia zice [20]ievanghelistul Ioan: „Toate prin[10] el făcute sânt[11]"; [21]caută la Colasiiani [12], cap 250; la psalom [13] 102, [22]că „nici îngerii, nici ceriul, nici nemică n-au fost [23]când au fost Hristos, că el iaste den vecie".

După [24]aceea adeverează [14] Ioan cu această dumnezeiie a lui Hristos: [25]„În el viiață era și viiața lumină iara[15] oamenilor[16]." [26]Așa-i înțeleage făcătoriul vieții și al lu[27]miei, sufletul înțelepciuniei [17] și mândria [28]oamenilor [18], deregătoriul Hristos (la Rimleani [19], 80): [29]„Însă mai vârtos <iaste>[20] Hristos viiața noastră [21]că ne-au înviat, [30]slobozit și ne-au descumpărat den moarte [22]."

[31][Ad]evăreturile [23] cum este Hristos Dumnezeu adeverit [32]sânt acestea mai jos:

Ioan[24] Boteză-//[1]toriul[25] zice: „Acesta este fiiul lui[26] Dumnezeu"; în a[2]l treilea cap, Natanail răspunde: „Învă[3]țătoare[27], tu ești fiiul lui Dumnezeu[28]. „Cetește [4]depre acest lucru la Ioan, cap 15, 24[29], 29, [5]30, 32, 38, 37, 65 și la Isaiia, 9, 11, 38, [6]43, 46, 49, 54 și la Irimie [30], 23, la I[7]zichiil, 34: a doua [31] carte în [A2v]

10 Scris прі. 11 Scris сънь ть. 12 „Epistola apostolului Pavel către Coloseni". 13 Scris псалом. 14 Scris адеверезь. 15 Scris ѧра („era"). 16 Scris ѡменілѡ. 17 Scris сѹѹфлетѹль ѧцелѣпчюніен. 18 Scris мѫндрі ѡменілорь. 19 „Epistola apostolului Pavel către Romani". 20 Cuvânt omis după *vârtos* (eventual după *Hristos*). 21 Scris ностpь. 22 Scris моорте. 23 Hârtia deteriorată. 24 Grafie ciudată (aproximativ ïac...). 25 Scris ботезъ[1]зъторіоль. 26 Scris іон. 27 Scris ѧвъцъторе. 28 Scris дмнѕеѹзеѹ (adică *Dumnedzeu* transformat în *Dumnezeu*). 29 Scris ѯ҃ѡ. є҃і. к҃а. к҃д. 30 Scris ïрымїе. 31 Scris адоа.

tale", dzic [16]jidovii că huleaşte unde, fiind om, [17]aşea grăiaşte. Aşea sehlăznesc (Ioan, 22). // [1]unde grăiia Iisus: „Eu sânt păine ce din [ce]riu [25] [2]am pogorât": şi murguiescu [27] jidovii: „Au nu [28] [3]iaste [29] acesta Iisus, fiiul lu Iosif? că lui [4]tată-său şi mumă-sa cunoaştem: cum [5]gice, dară, elu că «din [30] ceriu am pogorâtu»?" [6]Aşijderea grăiesc la Matei, 56. 4r

După aceaia [7]gice evanghilest Ioan: „Toate prin elu făcute sâ[8]nt" <caută> la Colasini [31], 250 şi în psalom 102, că [9]„nice îngerii, nice ceriul, nice nemică n-au [10]fost când au fost Hristos, că elu iaste di[11]n vecie".

După aceaia adevereadză Ioan cu acea[12]stă dumnedzeire a lu Hristos: „În elu viiaţă era şi viia[13]ţa era lumină oaminilor." Aşea-i înţelea[14]ge făcătoriul vieţiei şi lumiei, sufletu[15]lui înţelegătoriul Hristos (la Rimleani [32], 80): „Însă [16]mai vârtos <iaste> [33] Hristos viiaţa noastră, că ne-au înviat, [17]slobodzit şi ne-au descumpărat din păca- // [1]te şi din [moar]te [34]. 4v

Adevărăturile cum că [2]Iisus iaste Dumnedzeu adeverit sânt aceastea mai [3]gios:

Ioan Botedzătoriul gice: „Acesta ia[4]ste fiiul lu Dumnedzeu"; în al treilea cap, Na[5]tanail răspunde: „Învăţătoare, tu eşti fi[6]iul lu Dumnedzeu." Ceteaşte

26 Cuvintele пъине şi ан,р sunt foarte decolorate, dar descifrabile; în schimb, din *ceriu* nu pot fi descifrate decât, cu greu, literele finale ріо. 27 Scris мѹргѹєскѹ. 28 Scris нь. 29 Scris mai întâi ає, apoi şters şi corectat în асте. 30 Scris ан. 31 „Epistola apostolului Pavel către Coloseni". 32 „Epistola apostolului Pavel către Romani". 33 Cuvânt omis după *vârtos* (eventual după *Hristos*). 34 Cerneala este foarte decolorată, din cuvânt fiind lizibile doar є final şi, întrucâtva, т.

După aceaia zice [20]ievanghelistul Ioan: „Toate prin[10] el făcute sânt[11]": [21]caută la Colasiiani [12], cap 250; la psalom [13] 102, [22]că „nici îngerii, nici ceriul, nici nemică n-au fost [23]când au fost Hristos, că el iaste den vecie".

După [24]aceea adeverează [14] Ioan cu această dumnezeiie a lui Hristos: [25]„În el viiaţă era şi viiaţa lumină iara[15] oamenilor[16]." [26]Aşa-i înţeleage făcătoriul vieţiei şi al lu[27]miei, sufletul înţelepciuniei [17] şi mândria [28]oamenilor [18], deregătoriul Hristos (la Rimleani [19], 80): [29]„Însă mai vârtos <iaste>[20] Hristos viiaţa noastră [21] că ne-au înviat, [30]slobozit şi ne-au descumpărat den moarte [22]."

[31][Ad]evăreturile [23] cum este Hristos Dumnezeu adeverit [32]sânt acestea mai jos:

Ioan[24] Boteză-//[1]toriul[25] zice: „Acesta este fiiul lui[26] Dumnezeu"; în a[2]l treilea cap, Natanail răspunde: „Învă[3]ţătoare[27], tu eşti fiiul lui Dumnezeu[28]. „Ceteşte [4]depre acest lucru la Ioan, cap 15, 24[29], 29, [5]30, 32, 38, 37, 65 şi la Isaiia, 9, 11, 38, [6]43, 46, 49, 54 şi la Irimie [30], 23, la I[7]zichiil, 34: a doua [31] carte în A2v

10 Scris прї. 11 Scris сънькть. 12 „Epistola apostolului Pavel către Coloseni". 13 Scris псалом. 14 Scris адеверезь. 15 Scris ард („era"). 16 Scris ѡменїлѡ. 17 Scris сѹфлетѹль ,ѫцелєпчюнiєи. 18 Scris мжндрї ѡменїлорь. 19 „Epistola apostolului Pavel către Romani". 20 Cuvânt omis după *vârtos* (eventual după *Hristos*). 21 Scris нострь. 22 Scris моорте. 23 Hârtia deteriorată. 24 Grafie ciudată (aproximativ їас...). 25 Scris ботезъ[1]зъторіоль. 26 Scris люн. 27 Scris ,ѫвъцътоаре. 28 Scris думнєдзєѹ (adică *Dumnedzeu* transformat în *Dumnezeu*). 29 Scris їѡ. єї. к д. кд. 30 Scris їрымїє. 31 Scris адоа.

depre acest lucru [7]la Ioan, 15, 24, 29, 30, 32, 38, 47, 65 și [8]la Isaiia, 9, 11, 38, 43, 46, 49, 54 și la [9]Ierimia, 23, la Iezechel, 34; a doua[35] carte în [10]Carstha[36], 7 capete; la Miheia[37], 5, 7; la Deanïe[38], [11]44 și la Rimleani[39], 83, 99.

Mai tare vădz [12]ce gice Ioan la Poslanie[40], 77, la sfârșit; și [13]iară adevereadză Ioan <în> scriptura evangheliei lui, cu [14]ciudă și cu mienuni[41] ce-au făcutu Hristos cu [15]apa, de o au făcut vin, cu bolnavii vin[16]decând ei și morții înviind, cum că-i [17]elu Dumnedzeu adeverit. Mai apoi [adeve][18]readză[42] cu aceea[43] cum c-au învis și s-au scu- // [1]latu din moarte, strâ[c]ându[44] și biruin[2]du moartea (Ioan, 63, 64, 65, 66, 67). Dere[3]ptu aceaia gice în Věruę[45] că creadem în Iisus, [4]Dumnedzeu derept din Dumnedzeu dereptu.

5r

Nu crea[5]deți, frații miei, a înșelătorilor și [6]ereticilor, carii hulesc[46] pre Hristos, ce să [7]creadeți cuvintelor acestora ce-am <spus> aice.

[8]A doao învățătură

Spune-ne noao evanghile[9]st derepce au născut ș-au vinitu [10]în lume Hristos, așea dzicând[47]: „Câți [11]priimiră el, deade lor puteare să fie fetii [12]lu Dumnedzeu,

35 Scris ддоа. 36 Scris царсѳа; corect *Carsтva* (= cartea „Regii" din Vechiul Testament). 37 Scris михане. 38 Corect: *Dĕanïe* („Faptele apostolilor"). 39 „Epistola apostolului Pavel către Romani". 40 „Epistola sobornicească". 41 Scris мїенѹни (greșit în loc de *minuni ?*). 42 Cerneala este foarte decolorată, doar segmentul рѣсъ fiind abia descifrabil. 43 Scris дчеѧ. 44 Segmentul кънадѹ este foarte decolorat, dar, cu excepția lui к, descifrabil. 45 Scris вѣрьѧ (în loc de вѣроуѧ „Crezul"). 46 Scris хѡлескь. 47 După *dzicând* a fost scris mai întâi дѣде лѡр, cuvinte care au fost apoi șterse.

Cr(s)tvïę[32], 7 cap; [8]Malihia[33], 5, 7; la Dijanïa[34], 44 și la Rimleni[35], [9]83, 99, 100.

Mai tare văz ce zice în Ioan, [10]la Poslanie[36], 74, la sfârșit; și iară ade[11]vărează scriptura lui Ioan, <în> ievanghelie lui, cu [12]ciude și cu minuni ce-au făcut Hristos cu apa, [13]ce o făcu vin, și cu bolnavii vendecându-i [14]și morții înviindu-i, cum că iaste Dumnedzeu [15]adeverit. Mai apoi adevereadză aceaia [16]cum că au învis și s-au sculat den moarte[37], stri[17]când și biruind moartea[38] (Ioan, 63,64, 65,[18]66, 67). Derept acee zice în Věrują[39] că credem [19]în Dumnezeu Iisus, Dumnezeu derept din Dumnedzeu derept.

[20]Ce nu crediți, frații miei[40], înșelătorii și ere[21]ticilor, carii hulesc pre Hristos, ce să crediți [22]cuvintelor acestora ce-am spus aice.

<A> 2 învăță[23]tură[41]

Ne spune noao[42] evanghelestul[43] derept ce[44] [24]au născutu ș-au venit în lume [45] Hristos, așa zicâ[25]nd: „Câți priimiră el, deade lor puteare [26]să fie fetii lui

32 Scris цр҃твїѧ (= cartea „Regii" din Vechiul Testament). 33 Scris малыхїа. 34 „Faptele apostolilor". 35 „Epistola apostolului Pavel către Romani". 36 „Epistola sobornicească". 37 Scris морте. 38 Scris мортѣ. 39 Scris вѣрѹѫ (în loc de вѣроуѧ „Crezul"). 40 Scris фраци мѧи. 41 Scris ꙟвътѹрь. 42 Scris нѡа. 43 Probabil greșit în loc de *evanghelistul.* 44 Scris дерептече. 45 Scris шаѹ венить е ꙟ лѹме (cu е greșit în loc de *el* ?).

însă celora carii credzură în nu[13]mele lui"; și iară: „Din <îm>plutul[48] lui noi [14]toți am luatu dulceață dereptu dul[15]ceață."

Vedeți, frații miei, că Hristos pre noi [16]au făcut cum carii eram, cum gice Pavel [17]la Efiesi [49], 219: „Toți din născut și din [18]nărav feciorii mâniei eram"; cum că vom fi feciorii lu Dumnedzeu cu credința dereap- // [1]tă deacă vom creade cum Hristos cu nașterea lui, [2]cu moartea și cu învierea lui pre Tatăl [3]Sfânt au dezmâniat ș-au împăcat pre [4]el și ne-au făcutu derepți (Ioan, 11, 22, [5]39; la Rimleani [50], 85, 88, și aiurea <în> toată [6]Scriptura [51] Sfântă). 5^v

Nu ti teame, dereptu [7]aceaia, oame păcătoase, părăsește păca[8]tele și priimește pre Hristos cu credința [9]dereaptă, și dzău că nu veri piiarde [10]sufletul tău, ce din moarte veri mearge în [11]viiață.

A treia învățătură

[12]Derepce au fost tremis Ioan Botedzăto[13]riul, spune evanghilest: „Acest-au vinit pre [14]mărturisitură, să mărturisască de [15]lumină, cum toți să creadză prin el. Nu [16]era el acea lumiră [52], ce era tremisu [17]să mărturisască de lumiră [52]. Era lu[18]mina aceaia lumină adeverită, carea [19]lumineadză pre totu omul ce vine în // [1]lume." 6^r

Dintr-aceastea cuvinte învățăm [2]la ce-au vinit Ioan: vinit-au să fie măr[3]tu-risitoriu [53], deșteptătoriu, învățătoriu, [4]înainte-curățitoriu și arătătoriu [5]pre Hristos, mainte în pântecele mâne-sa (la [6]Luca, 4). De-aciia [54] învățătură Matei, 5, dzicâ[7]nd: „Acela va botedza pre voi cu Duhul [8]Sfânt și cu foc"; așea și Luca, 9. „Și bote[9]giune mărturisi când dzise mie: Trebu[10]iaște de la tine să [55] mă botedzu, iară tu vii [56] [11]la mine?" (Matei, 6). Și Ioan, 3, gice: „Adecă mie[12]lu [57] lui Dumnedzeu, carele luo păcatele lumiei." [13]Așea Ioan, 2: „Eu nu sânt Hristos." Gice mai apoi: [14]„Mărturisi pre Hristos și din temniță tre[15]mițând [58] ucenicii lui la Hristos" (Matei, 40; Luca, 31).

[16]Iară unde gice: „Nu era elu acea lumină", [17]cum să înțeleagemu? Că aiurea gice Hristos (Ioan, [18]17) depre Ioan: „Acela era făclie ardzând // [1]și lucind." Și pre apostoli cheamă Hristos [2]«lumina lumiei». Și Pavel la Filipiseo(m) [59], 6^v

48 Vezi mai sus, nota 8. 49 Greșit în loc de *Efeseni* („Epistola către Efeseni"). 50 Vezi mai sus, nota 39. 51 Scris тотъ скрииптьра. 52 Scris лѹмиръ: interesant caz de rotacism pentru *lumină*, această din urmă formă fiind folosită în mod obișnuit în copia P. 53 Scris мърриситорю. 54 După *de-aciia* a fost scris мчи, apoi șters. 55 Scris се. 56 Scris вен. 57 Scris миелѹ (probabil greșit în loc de *mielul*). 58 Scris тремициидь. 59 „Epistola către Filipeni".

Dumnedzeu [46], însă celora ca[27]rii crezură în numele [47] lui"; și iară: „De împlu[28]tul lui e [48] noi toți am luat și dulceață [29]derept dulceață."

Vedeți [49], frații miei [50], că [30]Hristos pre noi au făcut cum carii eram, cum zice [31]Pavel la [...] [51]

46 Scris дмнҫеи. 47 Scris нѹмѣлѣ. 48 Scris mai întâi дѹ, apoi șters și scris în continuare е. 49 Scris вѣдеци. 50 Scris фраци міе. 51 Ultimul rând (31) al acestei pagini a rămas incomplet. După f. 2 a copiei A urma încă o foaie (3), care cuprindea textul corespunzător aceluia din copia P, f. 5^r17 (de la *Efiesi* inclusiv) – f. 7^r 5 (până la *cinstea* inclusiv) – foaie care nu se mai păstrează.

[5]241, gice a toți creștinilor: „Luci[4]ți ca luminările în lume!"; și la Efesь[60], 2[5]29: „Acmu[61] seți lumină în Domnul[62], [6]ca feciorii lumineei îmblați!"

Aceastea scr[7]ipturi așea să le înțeleagem: Ioan și [8]sfinții și toți creștinii nu sântem[63] [9]de noi și lumină, ce luom de la cea lumi[10]nă dereaptă, din <îm>plutul[64] lui. Sfinții [11]au[65] fost lumineei numai arătători, [12]mărturisitori și slugi și învăță[13]tori celui Mesie adeverit, cum gice [14]evanghilest: „Nu era elu lumină, ce era tremi[15]s cum pre învățătura lui să creadză oa[16]minii în elu." Deacă cela ce au fostu [17]mai marele întru născuți din muieri, [18]ca Ioan, lumina nu era adeverită, mai // [1]tare alalți sfinți de eiș[66] n-au fost lu[2]mină, nice ispăsitori, ce unul Hristos ia[3]ste[67] numai cea lumină dereaptă. Tre[4]buiaște a cinsti[68] și bine a grăi de sfin[5]ții lu Dumnedzeu. Ce cinstea lui * Hristos, cum nu po[6]ftesc[69] sfinții, așea nu trebuiaște a [7]da sfinților[70]; că elu lumineadză pre to[8]t omul ce vine în lume, eă elu numai [9]însuși sângur <e> ispăsitoriul nostru. Amin!

7r

[10]Nedelě [1] Thomina

Ev(g)lïe Ïõ, glava 65 [2]

[11]„Era după aceaia, într-acea dzi, într-una de sâ[12]mbete[3], și ușile încuiate unde era [13]ucenicii adunați, derept frica i[14]udeilor. Vini Iisus și stătu în mijloc

60 Greșit în loc de *Efeseni*; vezi mai sus, nota 49. 61 Scris акмь. 62 Scris .+ломнѹль .+ломнѹль (repetat). 63 Scris снитемь. 64 Vezi mai sus, nota 8. 65 Scris а. 66 Scris еишь („ei înșiși"). 67 Scris mai întâi ѧте, apoi șters și înlocuit greșit prin сте (în loc de ѧсте). 68 Scris ачинти. 69 Scris поѳтеськ. 70 Scris сфинцилѡ.

1 Scris недеат, în loc de неатат. 2 „Duminica Tomei (Evanghelia după Ioan, cap. 65)" (= Ioan, XX, 19–31). 3 Scris сымбетпе.

---

*De la acest cuvânt (exclusiv) și până la mijlocul *Invățăturii dentâiu* a cazaniei din Duminica Tomei (mai precis până la *sânteți în păcate* din tipăritura coresiană, f. 11r 1), în copia A se păstrează următorul fragment:

A4r

[...] [1]a lui Hristos, cum nu pohtesc sfinții[52], așa nu tri[2]buiește a da sfinților; că el luminează pre tot [3]omul ce vine în lume, că el numai însuș si[4]ngur <e> ispăsitoriul[53] nostru. Amin!

[5]Nedělě Thomina

Ev(g)lïe Ïõ, glava 65 [1]

[6]„Era [2] după aceaia, într-ace [3] zi, întru una de sâm[7]bete [4], și ușele încuiate unde [5] era ucenicii [8]adunați, derept frica iudeilor [6]. Vine [9]Iisus și stătu în mijlocul

52 Scris сфинци. 53 Scris испъситориѹлѹ.

1 Scris ᴬ/ₜ ломина, тале ѿ кїїа лѫ зо (=?! -n.n.). 2 Scris ра, cu omiterea lui е (majuscul) în spațiul lăsat liber pentru acesta. 3 Probabil dialectal în loc de *într-acea*. 4 Scris сънбъте. 5 Scris ѹне (= *une*, formă regională reală?). 6 Scris иоудеилѡ.

[15]și grăi lor: «Pace voao!» Și aceasta dzisă, [16]arătă lor mânule și coastele sale; bu[17]curară-se ucenicii deacă vădzură Domnul [4]. //

[1]Dzise lor iară: «Pace voao! Cum m-au tremis Pă[2]rintele, și eu tremiț voi.» Și aceasta [3]dzise, suflă și grăi lor: «Priimiți Duhul [4]Sfânt: cui veți lăsa păcatele, lăsa[5]te vor fi; cui le veți ținea, ținute [6]vor <fi>.» 7v

Iară Toma, unul din doisprădzeace, [7]ce-l chema «Geamănul», nu era cu nușii [8]cându vini Iisus. Grăiră lui alalți uce[9]nici: «Vădzut-am Domnul.» Elu dzise lor: «De [10]nu voiu vedea la mănule lui ranele pi[11]roanelor [5] și să bag deagetul mieu în rana [12]piroanelor [5], și să bagu mâna mea în coa[13]stele lui, nu voiu creade.»

Și după a opta [14]dzi iară era înlontru [6] ucenicii lui, și [18]Toma cu nușii. Vini Iisus, ușile încu[16]iate fiind, și stătu [7] în mijlocu [17]și dzise: «Pace voao!» După aceaia grăi [18]Tomeei și dzise [8]: «Adă-ți deagetul tău // [1]încoace și vedzi mânule meale; și adă-ți mâna [9] [2]ta și bagă în coastele meale [10], și nu fii [3]necredincios, ce 8r

4 *Domnul:* cerneala este foarte decolorată, cuvântul fiind totuși descifrabil. 5 Scris пі҃чоарелѡ҃. 6 Scris ѧлонтрь. 7 Scris стътъ. 8 Scris ѕӥ҃. 9 Cuvintele *și adă-ți mâna* au cerneala foarte decolorată, fiind abia lizibile. 10 Cuvântul *meale* are cerneala foarte decolorată, fiind totuși descifrabil.

<lor> și grăi lor: «Pace [10]voao [7]!» Și aceasta zise, arătă lor mânile [8] și [11]coastele [9] sale: bucurară-se ucenicii deca văzu[12]ră Domnul.

Zise lor Domnul: «Pace voao [10]! Cum m-au [13]tremis Părintele, și eu tremiț voi.» Și a[14]ceasta zise, suflă și grăi lor: «Priimiți [15]Duh Sfânt: cui veți [11] lăsa păcatele [12], lăsate [16]vor fi; cui le veți ținea, ținute vo[17]r fi.»

Iată Toma, unul den doisprăzeace, ce-l [18]chiema [13] «Geamănul», nu era cu nușii când [19]vine Iisus. Grăiră lui alții [14] ucenici. «Văzu[20]t-am Domnul.» El zise lor: «De nu voi vede [15] la [21]mânele lui ranele piroanelor [16] și să bag [22]degetul mieu [17] în rana piroanelor [18] și să bag mâ[23]na mea în coastele [19] lui, nu voiu creade.»

Și du[12]pă <a> 8 zi iară era înlăuntru ucenicii lui, [25]și Toma cu nușii [20]. Vine Iisus, ușele încuia[26]te fiind, și stătu Iisus în mijlocul lor [27]și zise: «Pace voao! [21]» După aceaia grăi Tomei [22]: «A[28]du-ți deagetul tău încoace [23] și vezi mânile [29]meale;

7 Scris вод. 8 Scris мѫниле. 9 Scris костеле. 10 Scris вод. 11 Scris веце. 12 Scris пъкателе. 13 Scris кѧма. 14 *alții* „ceilalți". 15 Probabil dialectal în loc de *voiu vedea.* 16 Scris пыроелѡр. 17 Scris мѫѹ. 18 Scris пі҃роа҃лорь. 19 Scris костеле. 20 Scris нѹши. 21 Scris вод. 22 Scris фомеі҃. 23 Scris ѧкоче.

credincios.» Și răspun[4]să Toma [11] și dzise [12] lui: «Domnul mieu și [5]Dumnedzeul mieu!» Grăi lui Iisus: «Ca mă vădzu[6]și [13], Tomo, credzuși; fericați de ceia [7]ce n-au vădzut ș-au credzut!»

Multe amu [8]și alte seamne făcu [14] Iisus înaintea ucen[9]icilor lui, ce nu sânt scrise în cartea [10]aceasta. E aceastea scrise sânt să [11]creadeți că Iisus iaste fiiul lu Dumnedzeu și, c[12]redzând [15], viiață avea-veți întru numele lui." [13]Конесь [16].

Acesta [17] iaste tâlcul aceștii evanghelie

[14]Frații miei creștini, în ceastă evanghelie, cum [15]ați audzit, vinit-au Hristos după învierea [16]lui din moarte ș-au arătat lor mâ[17]nule și coastele ș-au dzis lor de trei [18]ori: «Pace voao!» Suflă pre ei și deade [19]lor Duhul Sfânt și puteare a lăsa 8ᵛ *păca[20]tele și a ținea. De-aciia Toma, nefii- // [1]nd acolo, nu credea apostolilor ca[2]rii gicea [18] că Hristos au învis din moarte. [3]În a opta dzi iară printru Toma necre[4]dinciosul feace arătătură pre sine, [5]cum să fie credincios. Derept aceaia, avem [6]din ceastă evanghelie aceaste învățături:*

11 Scris ѳomoмa. 12 Scris ҁй. 13 Scris въҁѹшы. 14 Scris фъкь. 15 Scris крєҁинаь. 16 „Sfârșitul (evangheliei)". 17 Scris ачаста. 18 Scris mai întâi зи, apoi șters și schimbat în *gicea.*

și adu mâna ta și bagă în coastele [24] [30]meale, și nu fii necredincios [25], ce credincios.» [31]Și răspunse Toma, zise lui: «Domnul mieu [26] și [32]Dumnezeul mieu [27]!» Grăi lui A4ᵛ *Iisus: «Ca mă văzuși [28], //[1]Tomo, crezuși; fericați de ceia ce nu văzură și cre[2]zură!»*

Multe amu și alte seamne făcu [3]Iisus naintea ucenicilor lui, ce nu sânt [4]scrise în cartea aceasta. Aceste scrise sânt [5]să creadeți că Iisus iaste fiiul lui [29] Dumnedzeu [6]și, crezând, viiață avea-veți întru nume[7]le lui." Konecь.

Tâlcul aceștii evanghelie [30]

[8]Frații miei [31] creștini [32], <în> această evanghelie, cum ați [9]auzit, venit-au Iisus după înviarea lui [10]den moarte și au arătat lor mânule și [11]coastele [33] și au zis lor: «Pace voao [34]!» Suflă pre [12]ei și deade lor Duh Sfânt și putere a [13]lăsa păcatele și a ținea. De-ciia Toma, [14]nefiind acolea, nu credea apostolilor ca[15]rei zicea că Hristos au învis den moarte [35]. În <a> 8 [16]zi iară pentru Toma necredinciosul fece [17]arătând pre sine, cum să fie credincios. [18]Derept aceaia, avăm den aceasta evanghelie aceste [19]învățături [36]:

24 Scris kocmeлѣ. 25 Scris нeкpимeнцо̀. 26 Scris мiѹ. 27 Scris мaѹ. 28 Scris възѹшe. 29 Scris люн. 30 Scris лькѹ̃ ачещiє, ѵ̃лi. 31 Scris мiє. 32 Scris крєщины. 33 Scris костєлѣ. 34 Scris воа. 35 Scris морmє. 36 Scris ѧвъцьmѹрю.

[7]Invățătura dintâiu

[8]Ce noao au folosit ș-au häsnuitu [9]învierea lui Hristos și derept ce s-au arăta[10]tu [19] după înviarea lui din moar[11]te așea de multe ori? Căce că ne [12]stă ispăsenia sufletului înviarea din [20] [13]moarte, că noao n-au vrut folosi [14]moartea lui nemică să nu s-au vrut [15]scula din moarte, cum gice Pavelu [16]apostol, къ Korinthь [21], 159: „Deacă Hristos nu [17]s-au sculat din moarte, deșartă [18]iaste propovedania noastră, deșa[19]rtă iaste credința noastră. Dea- // [1']că Hristos n-au învis, nice trupurile noas[2]tre nu să vor scula sau a învia; încă //* [1]sânteți în păcate." Și iară zice, *къ Rim[2]lěnomь [22], 87:* „Cine deşartă pre Iisus, Dom[3]nul nostru, den morți [23], care fu dat derept păcatele noastre şi scula[5]t <derept> dereptatea noastră?" Derept aceaia, [6]creştine, de ceasul morției încă-ți adu a[7]minte şi cu deadevăr să crezi cum [8]se va putredi trupul tău, încă cu pu[9]tearea sculăturiei lu Hristos la zioa de a[10]poi. Că se va învia şi va sta înaintea scau[11]nului lu Iisus, cum zice Hristos (Matei, 106); [12]şi Pavel, *къ Soluněni [24]*, 270, zice: „Dea[13]ca

9r — C11r

19 Scris дрътд[10]тдтѹ. 20 Scris дн. 21 Corect: *къ Korinthěnomь* „(Epistola) către Corinteni".
* De aici începe textul original coresian, pe care îl marcăm prin sigla C, transliterându-l cu caractere drepte; în continuare renunțăm la menționarea acestei sigle, întrucât redarea textului prin caractere drepte este suficientă pentru individualizarea lui. 22 „(Epistola) către Romani". 23 Fragmentul *den morți* este greşit plasat aici, fiind de fapt complementul lui *sculat* (din rândurile 4–5). 24 „(Epistola) către Tesaloniceni"; corect: *къ Soluněnomь*.

Invățătura [37] dentâiu

[20]Ce [38] au folosit noao [39] și ce au hăsnuit noao [39] [21]înviare [40] lu Hristos și derepce se-au arătat [22]după înviarea lui den moarte [41] așa de multe ori? [23]Căce că ne stă spăsenie sufletului [42] învia[24]rea den moartea [43] lui, că noao [44] n-au vrut folo[25]si moartea [45] lui nemică să nu se-au vrut [26]scula den moarte [46], cum zice Pavel apostol [47], [27]къ Korinthь [48], 159: „Deca Hristos nu [49] se-au scu[28]lat den moarte [50], deşartă iaste propove[29]danie [51] noastră [52], deşartă este și credi[30]nța noastră [53]. Deca Hristos n-au învis, nice trupu[31]rile noastre [54] nu se vor [55] scula sau a învia [56]; încă sân[32]teți în păcate."*

37 Scris въцьтѹрд (cu omiterea lui Ѧ majuscul în locul lăsat liber pentru acesta). 38 Scris є (cu omiterea lui Ч majuscul în locul lăsat liber pentru acesta). 39 Scris нод. 40 Probabil greşit în loc de *înviarea*. 41 Scris морте. 42 Scris слѹфлетѹлѹи. 43 Scris морте. 44 Scris нод. 45 Scris мортѣ. 46 Scris мортѣ. 47 După *Pavel apostol* urmează, greşit, ст іѡ(= 210, Ioan?). 48 Corect: *къ Korinthě-nomь* „(Epistola) către Corinteni". 49 Scris нн. 50 Scris морте. 51 Probabil greşit în loc de *propovedania*. 52 Scris нострь. 53 Scris нотрь. 54 Scris нотре. 55 вор este adăugat interlinear. 56 Scris дввнѧ.
* Rândul 32 se termină cu cuvintele *Și iare* [sic – *n. n.*] *zice къ Rimlěnomь* (cf. originalul coresian f. 11r 1–2). Copia A mai cuprinde încă o pagină (f. 5r), care conține un fragment corespunzând textului coresian original din f. 11r 2–11v 16 (până la *Cum zice la Rimleni* inclusiv).

credem că Iisus au murit şi se-au scu[14]lat, aşa şi Dumnezeu pre aceia ca[15]rei au adurmit pren Iisus aduce-i-va cu [16]el"; caută *kъ Korinthomь* [25], 162, 163.

[17]A doua învăţătură

[18]Hristos, când vine la ucenici, ce grăiaşte lor [19]şi ce veaste aduce lor den morţi? A[20]şa grăiaşte: „Pace voao!", c-au vrut r[u][21]şina [26] şi au vrut certa pre ei cu a[de][22]văr [27] pentru ce fugiră şi părăsiră // (11v) [1]pre el când prinseră jidovii pre Iisus; [2]mai tare pre Pătru, unde tăgăduise [28] pre [3]Hristos de trei ori. Ce caută cât iaste [4]milostivnic şi cu blândeaţe; grăiaşte [5]lor, ceare lor pace, şi aceaia va să zică: [6]„Nu vă teamereţi, feţii miei, că seţi ier[7]taţi de păcatele voastre; curăţit-a[8]m pre voi ş-am împăcat cu Tatăl mie[9]u pre voi. Luat-au pre voi Tatăl [10]în mila lui; nu aveţi amu a teame ni[11]ci de jidovi, nici de păcatele voa[12]stre, nici de dracul, nici de mo[13][art]ea [29] de veac."

Aşa învăţăm şi noi, fra[14][ţii] [30] miei, a nădăjdui în Hristos, c-au făcu[15][t] [31] şi noao pace, să văm creade în el. [16]Cum zice Pavel, la Rimleani, 88: [17]„Carei sântem dereptaţi den credin[18]ţă, pace avăm cătră Dumnezeu, pe[19]ntru Domnul nostru Iisus Hristos." Avăm [20][şi] [32] aceasta de la Hristos, cum nici noi [21][să] [33] ruşinăm, nece să sâduim [34] pre ceia [22][ca]rei [35] greşesc în pizma noastră, ce [23]mai vârtos blânzi să fim cătră ei, [24]să-i învăţăm şi să-i turnăm ei cătră // (12r) [1]Dumnezeu.

A treia învăţătură

[2]Hristos zice ucenicilor: „Cui veţi ierta [3]păcatele, iertate vor fi; cui le ve[4]ţi ţinea, ţinute [36] vor fi." Cum tre[5]buiaşte a înţeleage? Că aiurea zice Scriptu[6]ra (Marco, 7): „Cine poate lăsa păca[7]tele? Numai însuş Dumnezeu." Ace[8]st lucru aşa să înţeleagem, cum [9]nici apostolii, nici popii nu pot ierta [10]păcatele, că însuş Dumnezeu ştie [11]şi veade păcatele toate ale noastre, [12]cum zice David la psalom 50. Dere[13]pt aceaia ne rugăm lui în ocena[14]şe [37]: „Iartă-ne greşalele noastre!"

Ia[15]ră apostolii [38] şi popii cum iartă [16]păcatele? Spune noao şi tâlcuia[17]şte la Marco, 71, zicând: „Pro[18]poveduiţi evanghelia a toată lumea; ci[19]ne va creade, înţeleage [39] evangheliei şi va fi [20]botezat, ispăsit va fi." Vezi că atunce iartă apostolii şi popii păca[21]tele oamenilor când spun cuvântul // (12v) [1][lu] [40] Dumnezeu. Acelora spun ei că [2]vor fi iertate păcatele, şi carei [3]cred cu adevăr sânt dezlegaţi de le[4]gătura păcatelor. Că cuvântul [5]lu Dumnezeu iaste cheaia împărăţiei ce[6]riului, cu ce, spuind, descuie şi în în[7]cuie ceriul. Matei, 67: „Cine creade [8]propoveduitoriului, dezlegat şi [9]iertat şi spăsit va fi; cine nu [10]creade, fi-va şi în ceriu legat, neierta[11]t şi osândit."

25 „(Epistola apostolului Pavel) către Corinteni"; corect: *kъ Korinthĕnomь*. **26** Litera *u* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată). **27** Segmentul *de* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată). **28** Tip. тъгадꙋисе. **29** Segmentul *art* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată). **30** Segmentul *ţii* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată). **31** Segmentul ть (=-*t*) din *făcut* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată). **32** Cuvântul *şi* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată). **33** Cuvântul *să* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată). **34** Tip. съсъ дꙋимь. Grafia съдꙋимь am interpretat-o *sâduim* (nu *săduim*) pe baza etimonului maghiar *szid* „a dojeni, a mustra, a ocărî". **35** Segmentul *ca* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată). **36** Tip. чиноуте. **37** Tip. greşit ѿче наше. **38** Tip. greşit апостолоуль (vezi rândurile 9 şi 20). **39** Tip. ꙟцелѣще. Pasajul nu este prea clar (vezi, în traducerea modernă, Marcu, XVI, 16: „Cel ce va crede şi se va boteza, se va mântui"). **40** Cuvântul *lu* lipseşte (marginea foii fiind deteriorată).

Care popă nu spu[12]ne evanghelia, nu poate ierta nemunuia [13]păcatele, ce-au ascuns cheaia împără[14]ției, și „amar aceluia!” (Luca, 62).

[15]A patra învățătură

[16]În lucrul Tomei arătatu-ne-au Hristos pi[17]lda și un chip meserearei de că[18]tră păcătoși și cătră ceia carii [19]sânt netari și slabi în credință, [20]cum nu va să lapede pre ei, ni- // [1]ci stinge credința lor, ce mai ta[2]re încinde și întărească. Așa făcu [3]cu Toma cel [41] necredincios, c-au [4]vrut putea piiarde și detuna pre el [5]cu derept; ce nu face însă, nu[6]mai pentru el, den mila lui: a [7]opta zi iară vine și pre el învăță [8]și-l feace credincios. Derept aceaia [9]au prorocit Isaiia proroc în <cap> 42, [10]cum iaste scris și la Matei, 46: [11]„Trestie zdrobită nu va frânge și [12]inul aprins nu va stinge.” 13ʳ

Așa în[13]vățăm, frații miei: deaca sântem gre[14]șiți și netari în credință, Hristos iaste [15]negreșit, sfânt și tare. Să mea[16]rgem la el cu rugăciune și cu cre[17]dință, că ne va priimi în <îm>părăția sa [18](Matei, 43), cumu ne cheamă, și la el afla-vă[19]m răpaus sufletelor noastre. Amin!

[20]Nedělě 3, mironosicь

Ev(g)lǐe [21]M(r), glava 69 [1]

„[1]În vreamea aceaia mearse Iosif, ce e de[2]n Erimatei [2], cu-dulce-obraz sfea[3]tnic, ce și acela era de aștepta împără[4]ția lu Dumnezeu; îndrăzni, întră că[5]tră Pilat și cerșu trupul lu Iisus. [6]Pilatu se miră de însă au murit [7]și chemă vătahul, întrebă el de [8]demult au murit. Și deacă știu [9]den vătahul, deade trupul lu Iosif.

[10]Și cumpără pânză; și-l puse jos, [11]învăli-l cu pânza și puse el în mo[12]rmânt, ce era în steană de piiatră, [13]și prăvăli piiatra spre ușa mormân[14]tului.

E Maria Magdalina și Ma[15]ria lu Iosie căutară unde-l puse[16]ră.

Trecu sâmbăta, Maria Magda[17]lina și Maria lu Iacov și Sa[18]lomie cumpărară mir, ca să meargă [19]să ungă Iisus. Și foarte de demânea[20]ță, întru una de sâmbete, vineră [21]la mormânt, răsărind soarele; și [22]grăiră cătră ialeș: «Cine ne va răsturna // [1]noao piiatra depre ușa mormântului?» [2]Și căutară, văzură că răsturnată era [3]piiatra; era amu vârtos mare. Și î[4]ntrară în mormânt, văzură un tâ[5]năr șezând de a dereapta, îmbrăcat [6]în veșminte albe, și se spământară. [7]El grăi lor: «Nu vă spământareți! [8]Pre Iisus căutați, nazareaninul, răsti[9]gnitul? Sculatu-se-au, nu iaste cicea. [10]Iată-i locul unde puseră el. Ce vă [11]duceți, spuneți ucenicilor lui și [12]lu Pătru că va mearge înaintea voastră [13]în Galilei [3]; acolo el vedea-veți, cu[14]m au zis voao.» Iară iale ieșiră, fu[15]giră de la mormânt; luo-le iale un [16]cutremur și un teamăt, și nemunuia [17]nemică nu ziseră: temea-se.” *Konecь* [4]. 14ʳ

41 Tip. єлъ.

1 „Duminica a 3-a, a mironosițelor (Evanghelia <după> Marcu, cap. 69)” (=Marcu, XV, 43–XVI, 8); *mironosicь*: tip. мѷрѡ нóсицъ. 2 Scris єрнмаѳєн (= Arimateea). 3 Tip. галнлєн (= Galileea). 4 „Sfârșit”.

[18]*Tâlcul aceștii evanghelii*

[19]Frații miei creștini, în ceastă evanghelie a[20]văm doao lucrure:

Dentâi, depre în[21]grupatul lu Hristos, cum au mers Iosif, fii[22]nd om bogat, cinstit, sfeatnic – cum // 14v [1]zic evanghelistii [5]: om bun și derept, [2]că el încă aștepta împărăția lu Dumne[3]zeu, fiind și el ucenic lu Hristos, în a[4]scuns, pentru frica jidovilor –, și [5]cerșu trupul lu Iisus de la Pilat, să-[6]l puie în mormânt; cinsti [6] lui tru[7]pul lu Iisus. Așa vine și Nicodim, [8]care venise la Iisus mainte, noaptea adu[9]se mestecătura mirului scump, ca o [10]sută de litre. Și cumpărară pân[11]ză noao și învăliră trupul lu Iisus, [12]cu mir depreună, cum iaste nără[13]vul jidovilor să se îngroape; și <îl> pu[14]seră întru mormânt nou, ce era tă[15]iat din steană de piiatră, și prevăliră [16]la ușa mormântului o piiatră mare.

[17]Adoara, spune evanghelist cum au mer[18]s întru demâneață ceale muieri sfin[19]te la mormânt să ungă pre trupul [20]lu Iisus și, întrând în mormânt, [21]cum au aflat acolo un tânăr șezând de-a [22]dereapta, care au spus lor cum că se-a[23]u sculat Iisus, ș-au arătat locul [24]ș-au tremes pre iale la ucenici să spuie // 15r [1]lor cum c-au învis den moarte Hristos.

[2]Învățătura dentâi

[3] Depre acești doi oameni și de pilda [4]lor învățăm și vedem că Dumnezeu [5]are în toată vreamea oamenii săi în lume, [6]carei tem și slujesc lui și acea[7]sta ciudă mare. Alalți ucenici toți [8]părăsiră pre Iisus și fugiră deaca prin[9]seră pre el. Ce iată se aflară încă doi [10]ucenici, Iosif și Nicodim, amân[11]doi [7] bogați fiind, și slujesc cu [12]îndrăznire și cu hrăborie mortului, lu [13]Iisus, nu socotind nece paguba, nece ru[14]șinea, nece moartea ce ară putea ei păți [15]de la jidovi. Așa, când tremease Dum[16]nezeu potopul apei în lume [8] plină de o[17]oameni răi, avea Dumnezeu omul său, [18]Noe, într-însă. În piiarderea Sodomului, î[19]ntre cei oameni [9] spurcați iaste Lot de[20]rept.

Așa și în vreamea părinților noștri [21]au avut Dumnezeu oamenii și aleșii [22]săi varecâți, carei au crezut ș-au ținu[23]t derept [10] // 15v [1]leagea lu Dumnezeu, – de-a firea puținei, [2]că sânt puțini aleși și turmă puți[3]nă. Caută și tu, oame [11] creștine, a îmbla [4]cu cea turmă puțină, carei țin cu[5]vântul lu Dumnezeu și merg pre u[6]șe strimtă.

[7]A doua învățătură

[8]Într-aceşti doi oameni [12] vedem: Io[9]sif mormântul lui cel nou dărui-[10]l lu Iisus, iară Nicodim mir mult a[11]duse, și cu cinste și cu cheltuială [12] îngropară pre Hristos. Așijderea și ceale mu[13]ieri cumpărară mir scump, să ungă [14]trupul lu Iisus. Până era Hristos viu, sluji[15]ră lui și-l miluiră; iară deaca muri, în[16]gropară pre el cu cinste.

Învățăm și [17]noi de acicea cum că [13] ne ținem și dato[18]ri sântem pre oameni vii cu dragoste [19]mare a milui, a ajuta, a hrăni [20]și lor a sluji cu toate de ce lor

5 Tip. еѵ҃листїи (probabil greșit în loc de *evangheliștii*). 6 Tip. чистїи. 7 Tip. амѫнꙟдои. 8 Probabil greșit în loc de *lumea*. 9 Tip. ѡмении. 10 Fragmentul *-t derept* este tipărit în colțul din dreapta al paginii. 11 Tip. ѡме. 12 Tip. ѡмении. 13 Tip. къ (probabil greșit în loc de *să*).

tre[21]buiaște. Intr-aceasta făcură [14] bine [22]Iosif și Nicodim și // 16r [1]ceale muieri. Așa să facem și noi bine, [2]ca și aceia. Fac rău unii și sânt [3]fățarnici carei, până sânt oameni vii, [4]nu miluiesc pre ei, nece slujesc lor, [5]iară deaca mor, atunce grijesc d-inșii [6]cu cheltuială și cu slujbă. Așa pre [7]sfinți vii nu ascultăm, nu cinstim, [8]nici creadem lor, ce deaca mor, atun[9]ce văm să cinstim ei.

[10]A treia învățătură

[11]Învățăm aicea cum trebuiaște a îngrupa [12]morții și ce slujbă putem face [13]lor. Aicea vedem cum că învălesc în pân[14]ză și ung cu mir trupul mortu[15]lui, lu Iisus, și așa pun în mormânt. Vi[16]n și muierile cu mir, să ungă pre mo[17]rtul. Acest obiceai și nărav a îngro[18]parei era al jidovilor, cum zice Ioan, [19]62; iară Teofilact [15] zice în tâlcova[20]nia lui cum c-au uns trupul [21]lu Iisus cu mir, cum să mirosească [22]și să nu se împuță den // 16v [1]putreditură. Că zice cum mirul usu[2]că pre trup și-l ține neputrezit în [3]multă vreame; aimintrea tuturora oa[4]menilor [16] trupul, – încă și al tuturor sfin[5]ților –, iaste să se strice și putredi[6]re să vază. Cum zice Hristos (Ioan, 42): „Ade[7]văr, adevăr zic voao: de va grăunțul [8]de grâu [17] cădea la pământ, nu va muri, [9]acela însuș va rămânea; iară de va mu[10]ri, mult rod va face." Așa la *Korin*[11]*tho(m)* [18], 163, aceaia zic, frați, cum: „Tru[12]p și sânge în <îm>părăția lu Dumnezeu nu [13]pot dobândi. Cade-se amu putredirei [14] aceștiia să se îmbrace întru neputredire [15]și morției aceștiia să se îmbrace întru fă[16]ră-moarte; e când putredirea aceasta [17]îmbrăca-se-va întru fără-putredire, a[18]tunce se va împlea cuvântul acela ce [19]stă scris."

Den ceaste cuvinte putem în[20]țeleage cum mai bine nu putem face tru[21]pului mort decât să îngrupăm, să pu[22]tredească, cum să dobândească nepu[23]tredire. Putem și aceaia înțeleage cum [24]cei sfinți împelițați ară fi putredit, [19] // 17r [1]că aceaia e năravul trupului să putre[2]dească, de nu i-au vrut unge cu mir [3]scump; că mirul nu cură den trupu[4]l oamenilor [20], cum zic unii. Doară pen[5]tru lăcomia lumiei aceale trupure neîn[6]grupate țin. Că mai mare sfânt de [7]Ioan Botezătorul n-au fost nimea cărui [8]trup, zice evanghelist Matei, 57, „deaca-l [9]tăiară în temniță, ucenicii săi nu-l un[10]seră cu mir, ce-l îngrupară pre putre[11]dire".

Așa și aceaste muieri greșiră în [12] doao chipure: dentâi, aduc mir să ungă [13]trupul căruia nu se cuveniia, că zice în [14]psalom 15: „Și nu veri da sfântul tău [15]să vază putredire sau stricare"; [16]a doua, greșesc aceale muieri, că [17]au fost Hristos spus lor cum [18]a treia zi iară se va scula, iară iale au ui[19]tat cuvântul lui. Derept aceaia pre [20]iale ca ceartă îngerii (Luca, 112), zicând: [21]„Ce căutați viul cu morții? Nu e acicea, [22]ce se-au sculat. Aduceți-vă aminte cu[23]m au zis voao când încă în Galilei era, [24]zicând că iaste a se da Fiiul Omenesc [21] // 17v [1]în mânile păcătoșilor și a-l răstigni [2]și a treia zi a scula și pomeniră de cu[3]ventele lui."

Așa morții noștri cu cin[4]ste să îngrupăm, cu acea nădeajde cum [5]iară pren putearea învierei lu Hristos vor învia [6]la viiața de veac, – care tu dă-ne, Doamne! [7]Amin!

14 Tip фѹкѹрѫ. 15 Tip. ѳеофиласкь (cf. 20r 13–14: ѳеѡфилактъ). 16 Tip. ѡамєнїи. 17 Tip. грьѹ. 18 „(Epistola apostolului Pavel) către Corinteni": corect: *Korinthěnomь*. 19 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura в҃, indicând sfârșitul colii 2. 20 Tip. ѡменилорь: 21 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura г҃, indicând începutul colii 3.

[8]Nedělě 4, o raslablenĕmь

(Io 14)[1]

[9]„În vreamea aceaia duse-se Iisus în Ierusalim, [10]Iaste întru Ierusalim, la «Lacul Oiei [2]», ce [11]se cheamă ovreiaşte Vitezda, cinci prid[12]voară având. Într-acealea zăcea mul[13]ți bolnavi, orbi, ologi, uscați; a[14]ştepta clătitul apeei: îngerul amu [15]al Domnului deştingea întru [3] vreamea la la[16]c şi clătiia-se apa, şi cine deştingea [17]după clătitul apeei, sănătoşiia-se [18]de toate boalele <de> ce era ținut.

Era u[19]n om acolo, treizeci şi opt de ani a[20]vea întru boala sa. Acesta văzu Iisus zăcâ[21]nd şi înțelease că amu multă vreame [4] [22]are; grăi lui: «Vreare-ai să fii sănătos?» [23]Răspunse lui bolnavul: «Doamne, om // [1]n-am cum, cându se turbură apa, să mă ba[2]ge în lac; e când merg eu, altul mai[3]nte de mine au deştins.» Grăi lui Iisus: [4]«Scoală, ia-ți patul tău şi îmblă!» Şi [5]aciia sănătos fu omul şi luo pa[6]tul lui şi îmbla.

18r

Era sâmbătă într-a[7]cea zi. Grăiră jidovii vindecatului: [8]«Sâmbătă iaste şi nu ți se cade să iai [9]patul tău.» Răspunse lor: «Cine m-au [10]făcut sănătos, acela mi-au zis: 'Ia-[11]ți patul tău şi îmblă!'» Întrebară amu [12]el: „Cine iaste acela om ce zise ție [13]'ia-ți patul şi îmblă!'?» Vindecatul nu [14]ştia cine iaste: Iisus amu ascunse-se de nă[15]rod ce era la <acel> loc.

După aceaia află [16]el Iisus în beseareca şi zise lui: «Iată, [17]sănătos fuseşi; de acmu să nu mai [18]greşeşti, să nu fie ție mai rău.»

Duse-se [19]omul şi spuse iudeilor că Iisus iaste [20]de l-au făcut el sănătos". *Конесь ne[21]dělě* [5].

[22]*Tâlcul aceştii evanghelie*

18v

[23]Frații miei creştini, în această [6] // [1]evanghelie face Hristos, Domnul nostru, den mila [2]lui o ciudă mare unde, cunoscând [7] [3]pre cel bolnav, treizeci şi opt de aii [8] [4]având, vindecă-l şi-l sănătoşi nu[5]mai cu un cuvânt, zicând: „Scoală-[6]te şi-ți ia patul tău şi îmblă!" Zice [7]evanghelist cum c-au fost în Ierusalim, în «Lacul [8]Oiei», lângă care au fost cinci pridvo[9]ară, în care zăcea mulțime mare: bolna[10]vi, orbi, şchiopi [9], uscați, aşteptând [11]clătitul apei. Îngerul pogorâia la o [12]vreame întru lac şi turbura apa, şi [13]care dentâi deştingea după turbura[14]tul apei, sănătoşiia-se de toată boala [15]de ce era ținut. Că zic scriitorii cum [16]în acela lac au fost jidovi [10] spălân[17]d mațele oilor care le aducea la jărtvă [18]şi la jungheare. În acel lac feace Du[19]mnezeu ciudă, să arate cum lăcuiaşte cu to[20]ată mila în ruda jidovilor, iubeşte [11] pre [21]jidovi şi preveghează derept ei, nu [22]caută păcatele şi greşala lor. Aşa mea[23]rse Hristos la lac şi vindecă Hristos pre acest [24]bolnav. Den care evanghelie avăm aceaste // [1]învățături:

19r

Învățătura [12] dentâi

[2]Aicea arată-ne Hristos cum cine e vraciul cel de[3]rept şi bun oamenilor în nevoie şi bol[4]năvia trupului şi inimiei şi sufle[5]tului şi cine poate cu adevăr pre [6]noi

1 „Duminica a 4-a, a slăbănogului (Ioan, 14)" (= Ioan, V, 1–15). 2 După *Ierusalim* e omis *o scăldătoare* (sau un termen sinonim); cf. în traducerea modernă: „Iar în Ierusalim, lîngă Poarta Oilor, este o scăldătoare". 3 Tip. ⸗ѫрѹ. 4 Tip. врѣмѧ. 5 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 6 Tip. ⸗ѫна ачастѫ. 7 Tip. коунаскѫндь. 8 Tip. аїи (probabil greşit în loc de *ai* „ani"). 9 Tip. шкюпи. 10 Tip. жидови (probabil greşit în loc de *jidovii*). 11 Tip. юбещи. 12 Tip. ⸗ѫвъцтѹра.

a vindeca și a izbăvi. Vedem aicea [7]că e Hristos vraciul nostru, care fără toate lea[8]curele, cându-i e lui voia, poate-ne vindeca. [9]Acest bolnav treizeci și opt de aii [13] [10]se-au chinuit, nimea n-au putut folosi [11]lui, iară Hristos numai un cuvânt grăi [12]și se vindecă.

Acest lucru bine înțe[13]lease cel sutaș (Matei, 25; Luca, 29), [14]la care mergea Hristos să vindece sluga lui, [15]unde așa grăiia: „Doamne, nu sânt de[16]stoinic cum să întri tu în casa mea, [17]ce numai zi un cuvânt și vindeca-[18]se-va sluga mea."

Derept aceaia, dragi [19]frați, în nevoile noastre [14] nu ne poate a[20]juta descântecele drăcești, nici pot [21]folosi leacurile, nici ierbile, fără aju[22]toriul acestui vraci Hristos, că el vin[23]decă toate lângorile (Matei, 26). // [1]Și în Isaiia, 53, zice prorocul: „A[2]cesta nevoile noastre luo și boalele [3]purtă." Iane ascultați ce scrie Matei, [4]32 și Luca, 39, depre cea muia[5]re carea-i cura sânge de doisprăzeace a[6]ii [15]: era cheltuită avuția ei pre vraci [7]și nu putură vindeca pre ea; ce unde [8]pipăi de poalele vășmântului [16] lui, în a[9]cela ceasu se vindecă. 19v

[10]A doua învățătură

[11]Zice evanghelist: „Îngerul deștingea la la[12]c și clătiia apa, și așa se vindeca [13]cine întra dentâi în lac." De-icea [17] în[14]vățăm cum îngerii sânt făcuți pre[15]n slujba creștinilor, cum zice Pave[16]l (*kъ Evreo(m)* [18], 304) depre îngeri: [17]„Dară nu sânt aceia duhure slujitoare [18]tremease la slujbă pentru voia ceaia [19] ce [19]vor să moștenească ispăsenia, și pren [20]slujba lor tocmeaște noao creștinilor [21]tot binele și lucrurele noastre." A[22]șa zice David în psalom 33: „Tre[23]meate Domnul îngerii săi împrejur de // [1]ceia ce se tem de el și izbăveaște pre ei." [2]Așa și 90 de psalomi și Matei, 7: [3]„Îngerilor săi porânci-va de tine și în [4]mânile lor purta-te-vor, să nu cumva să va[5]tămi de piiatră piciorul tău." Iară lu[6]crure reale și pedepseală vin pre îngeri [7]răi pururea, cum vedem în evanghelie cu [8]drăciții și la jitia lu Iov; ca[9]ută și în psalom 34. 20r

[10]A treia învățătură

[11]Zice evanghelist: „Era acolo un om, trei[12]zeci și opt de aii [20] ținut în boală, pre [13]care vindecă Hristos." Aceaste cuvinte Te[14]ofilact, arhiepiscopul bulgarilor, așa [15]tâlcuiaște:

Minunată tărie slăbitului [16]de vine, treizeci și opt de aii [20] avân[17]d și în toate zile aștepta [21] vindecare [18]de boală! ce nu putea de alalți putear[19]nici. Ce derept aceaia nu lăsa, nici că [20]dea credința lui. Și pren aceaia [22] între[21]ba Hristos: „Voia ți-e să te sănătoșești?"; între[22]ba pre el Hristos să ne arate tăria și mare // [1]răbdare [23] omului. El răspunse cu mu[2]ltă blânzie: „Voia mi-e, Doamne, ce n-am [3]om să mă ducă în apă." Nu huleaște, [4]nece ceartă pre Hristos căce întreabă pre el, [5]nece blastemă pre zioa <în> ce-au născut, [6]cum fac mulți și în boale mărunte, ce [7]smerit și cu dulce răspundea; și încă [8]nu știa cine [24] e acela ce întreabă pre el [9]doară cumva duce-l-va pre el în apă. 20v

13 Tip. аїи (probabil greșit în loc de *ai* „ani"). 14 Tip. водстрє. 15 Vezi mai sus, nota 13. 16 Tip. въшмжтъльи. 17 Tip. дє ичѣ, probabil în loc de дѣичѣ (= *de-aicea*). 18 „(Epistola) către Evrei". 19 Tip. чѣл, probabil în loc de *celora*. 20 Tip. аїи (vezi mai sus, notele 8 și 13). 21 Tip. ащєпта (probabil greșit în loc de *așteptând*). 22 Tip. прєн ачѣл. 23 Tip. рѫбдарє, probabil greșit în loc de *răbdarea*. 24 Tip. чєнє.

A[10]şa să facem şi noi în toate nevoile şi [11]în bolnăvia [25] noastră, să fim stătători şi [12]tari în rugă şi în credinţă, să nu cădem [13]întru necredinţă, ce să răbdăm, izbă[14]vire aşteptând de la Domnul.

[15]A patra învăţătură

[16]Hristos zise vindecatului: „Iată sănătos fu[17]seşi; de acmu să nu mai greşeşti, să nu fie [18]ţie mai rău." Aicea avăm învăţătură derep[19]ce tremeate [26] Dumnezeu nevoile, bolnăvie [20]şi toate pedepsele pre oameni; depre ca[21]re lucru caută la *6 Nedělě, slěpago* [27], [22]în tâlc, în a doua învăţătură.

[23]Nedělě 5, Samarěnina

Ev(g)lïe Io, 12 [1]

[24]„În vreamea aceaia vine Iisus în cetattea Sama[25]riei – cheamă-se Sihar, aproape de o- // [1]raş ce deade Iacov lu Iosif, fiiu-său. [2]Era acolo puţul lu Iacov. Iisus usteni-se [2] [3]de cale, şedea aşa la puţ. Ceasul era [4]ca la şase.

21r

Vine o muiare den Samaria să-[5]ş scoaţă apă. Grăi ei Iisus: «Dă-mi apă să [6]beau!» (Ucenicii lui era tremişi în cetate [7]să cumpere bucate.) Grăi lui muiarea sama[8]reanina: «Cum tu, jidov fiind, de la mi[9]ne ceri să beai, eu muiare [3] samareanină fii[10]nd? Nu se apropie jidovii de samareanini.» [11]Răspunse Iisus, zise ei: «De-ai fi ştiind daru[12]l lu Dumnezeu şi cine iaste de-ţi gră[13]iaşte ţie 'Dă-mi apă să beau', tu ai ceare de la [14]el şi ţi-ară [4] fi dat apă vie.» Grăi lui mu[15]iarea: «Doamne, n-ai cu ce să scoţi, şi pu[16]ţul iaste adânc; de unde anu ai apă vie? [17]Au doară tu mai mare eşti de părintele no[18]stru Iacov, ce-au dat noao puţul? şi a[19]cesta dentr-însul au băut, şi feciorii [20]lui, şi dobitocul lui.» Răspunse Iisus şi [21]zise ei: «Toţi cine vor bea de apa aceasta [22]însetoşa-se-va iară; iară de va bea de apa ce [23]eu da-voi lui, nu se va însetoşa în veaci, [24]ce apa ce eu da-voi lui fi-va întru [25]el izvor de apă curătoriu <spre> viiaţa de // [1]veaci.» [5] Grăi cătr-însul muiarea: «Doa[2]mne, dă-mi aceaia apă să nu-m [6] fie seate, [3]nece să viiu încoace să scoţ.»

21v

Grăi ei Iisus: [4]«Du-te de cheamă bărbatul tău şi vino [5]încoace.» Răspunse muiarea şi zise: «N-a[6]m bărbat.» Grăi ei Iisus: «Bine zici că [7]'Bărbat n-am': cinci amu bărbaţi ai avut, [8]şi acmu cela ce ai nu-ţi e bărbat. A[9]decă adevăr spuseşi.» Grăi lui mu[10]iarea: «Doamne, văz că proroc eşti tu. [11]Părinţii [7] noştri în codrul acesta închinară-[12] se şi voi grăiţi că în Ierusalim iaste loc [13]unde cade-se să se închine.» Grăi ei Iisus: [14]«Muiare, creade-mă că va veni ceasul câ[15]nd nece în codrul acesta, nece în Ierusali[16]m [8] închina-se-vor Părintelui. Voi vă [9] veţi în[17]china <la> ce nu ştiţi, noi ne închinăm <la> ce şti[18]m, că mântuirea den iudei iaste. Câ[19]nd adeveriţii închinători [10] închina-se-vor Pă[20]rintelui şi cu adevăr, şi amu Tată[21]l ca acealea [10a]

25 Tip. болнавїѧ. 26 Tip. трѣмѣте. 27 „Duminica a şasea, a orbului".

1 „Duminica a 5-a, a Samarinencei (Evanghelia <după> Ioan, 12)" (= Ioan, IV, 5–42). 2 Tip. оустѣнисе (= *ustenise?*). 3 Tip. мѹѧрѣ. 4 Tip. цѣрѫ. 5 Înainte de *veaci* este repetat *de* de la sfârşitul paginii precedente. 6 Tip. ноумь („nu-mi"). 7 Tip. пърнциє. 8 Tip. їѹлнмь. 9 Tip. greşit o. Cf. traducerea modernă (Ioan, IV, 22): „Voi nu ştiţi cui vă închinaţi, iar noi ştim cui ne închinăm". 10 Tip. ѫкинѫторїи. 10a Greşit în loc de *ca aceia*.

caută să se închine lui. [22]Duhul iaste Dumnezeu, și cine se închi[23]nă lui, în duhul și adevărul cade-se să se în[24]chine.» Grăi lui muiarea: «Știu că Mesia va // [1]veni, 22r ce se grăiaște Hristos. Când acela va ve[2]ni, spune-va noao toate.» Grăi ei Iisus: «Eu [3]sânt, care grăiesc cu tine.»

Și atunce vi[4]neră ucenicii lui și se mirară că cu [5]muiarea grăiia. Nimea amu zice «ce cauți» [6]sau «ce grăiești cu nusa?».

Lăsă amu vasu[7]l ei muiarea și se duse în cetate și [8]grăi oamenilor: «Veniți de vedeți o[9]mul ce-m *[11]* zise toate câte-am făcu[10]t; au doară acela iaste Hristos?» Ieșiră [11]den cetate și mergea cătr-însul.

Î[12]ntre aceea ruga el ucenicii lui, grăi[13]ră: «Învățătoare, mănâncă!» El zi[14]se lor: «Eu mâncare am a mânca ce voi [15]nu știți.» Grăiră ucenicii cătră eiși: [16]«Au doară cineva aduse lui *[12]* a mânca?» [17]Grăi lor Iisus: «A mea mâncare iaste de să [18]fac voia celuia ce m-au tremes și să [19]sfârșesc lucrul lui. Au nu voi gră[20]iți că încă patru luni sânt și [21]seacerea va veni? Iată, grăiesc voao: [22]rădicați ochii voștri și căutați pă[23]mânturile, că sânt plăvițe, spre seceri[24]ș *[13]* sânt; și cela ce sea- // [1]ceră preț va lua și adună rodul [2]întru viiața de veaci, și cela ce sea[3]mănă împreună 22v bucura-se-va ca și cela [4]ce seaceră. De acest amu cuvânt ia[5]ste adeverit că altul iaste de sea[6]mănă și altul iaste de seaceră. [7]Eu vă tremeț să secerați; unde voi [8]n-ați ustenit, alții se-au ustenit, [9]și voi în usteneala lor întrați.»

Den [10]cetatea aceasta mulți crezură în[11]tru el den samareanini, derept *[14]* [12]cuvântul muierei ce mărturisi că [13]«-m *[15]* zise toate câte-am făcut». Cân[14]d vineră amu cătr-însul samareani[15]nii, rugară el de să fie într-înșii. [16]Și fu aciia doao zile, și mult [17]mai vârtos crezură derept cu[18]vântul lui. E muierei grăiră [19]că: «Nu derept cuvântul tău creadem, [20]înșine amu auzit-am și știm [21]că acesta iaste <în> adevăr mântuitoru[22]l lumiei, Hristos»". *Конесь nedělě* *[16]*.

[23]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelii* //

[1]Acicea au arătat Hristos derepce au venit [2]în lume: venit-au să ispăsească 23r păcă[3]toșii și să caute periții, cum însu[4]ș adeverează la Matei, 30, – zice: „N-am [5]venit a chema derepții, ce păcătoșii la [6]pocaianie." Și într-alt loc (Matei, [7]75): „Așa nu e voia Tatălui vostru de[8]n ceriu să piiară unul de acești mitu[9]tei." Luca, 48: „Fiiul Omenesc *[17]* [10]n-au venit sufletul oamenilor *[18]* să [11]piiarză, ce să le mântuiască." Dere[12]pt aceaia zice la Matei, 43: „Veniți [13]cătră mine toți ce v-ați ustenit [14]și sărcinații și eu răposa-voiu pre [15]voi".

Așa vedeți în ceastă evanghelie de a[16]cmu cum au căutat Hristos pre ceastă [17]păcătoasă să o întoarcă *[19]* den păcate[18]le ei în calea dereptății, că se [19]smeri; și povestui aceștii păcătoa[20]se cum să nu piiară întru păcatele sale [21]viind întru iudei: abătu-se la pu[22]ț să dobândească cea muiare păcătoa-[23]să și rătăcită.

Au aicea învățătură toți [24]creștinii, mai tare popii, ca să fie lor [25]grije să *[20]* // [1]vor să îmble în urma lu Hristos, să se muncea[2]scă a dobândi și a purta rătăciții, 23v ne[3]știutorii, proștii pre calea dereptății. [4]Cum zice Iacov apostol, 56 de capete:

11 Tip. чемь („ce-mi"). 12 Tip. лоүли 13 Tip. сечерниши. 14 Tip. дерпть. 15 Tip. къмь („că-mi"). 16 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 17 Tip. ѡдменескь. 18 Tip. greșit соүфлетоүль ѡменилорь (în loc de *sufletele oamenilor*). 19 Tip. ҂торкѫ. 20 Cuvintele *grije să* sunt scrise în colțul din dreapta al paginii.

[5]„Frați, să neștine rătăcire den voi de [6]dereptate și-l întoarce cineva pre e[7]l, să știe că cela ce va turna păcătosul [8]den rătăcita calea lui, mântui-va su[9]fletul său den moarte și coperi-va [10]mulțimea păcatelor." Să nu vor avea grije, [11]aducă-și aminte ce zice Pavel apostol la [12]Corint, 142 de capete: „Amar mie [13]iaste de nu voiu binevesti".

Tu încă, o[14]m prost, deaca veri vedea pre vecinul tău [15]îmblând întru cale rea sau în păcate, [16]dojenește-l, roagă-l și-l ceartă, ca să [17]torni el pre bine.

„Usteni-se de cale": [18]aicea zice evanghelist cum c-au fost [19]ustenit Hristos, ș-au fost la șase cea[20]sure, ce iaste amiiazăzi. Mare lucru lu [21]Hristos, ceriul iaste lui scaun și pămân[22]tul dedesuptul picioarelor lui, [23]cum zice la cartea lu proroc David, [24]care-au scris cu Duhul Sfânt, în psa- // 24r [1]lom 109: „Și se-au ustenit și hrănește [2]și adapă toate jâganiile [21]." Iar el așa [3]setoșază, cum să ceară el de la o muiare [4]păcătoasă apă a bea. Mare slăbie și ne[5]tărie în Hristos aceasta ce iaste, derept de[6]n primă, să ne curățească cu aceasta u[7]steneală și seate și cu alte chinuri mu[8]lte den păcatele noastre. A doua derep[9]tate, – cum să știe usteniților și se[10]toșilor sărăcia și nevoia și să poată [11]milui pre ei și a le ajuta întru vrea[12]me de nevoie.

„Vine muiarea samareanină [13]să scoață apă": învățăm acicea înderep[14]tătura și ispăsitura muieriei păcătoasă, [15]cum depre pilda ei să cunoaștem în ce [16]chip poate fi derept cine iaste păcăto[17]s ca această muiare. Fost-au viiață în [18]curvie, cum spune mai apoi evanghelist, [19]și vine la puț fără rușine, spur[20]cată și păcătoasă, – ce se turnă aca[21]să de la puț dereaptă [22] și sfântă. În[22]vățăm ce făcu de dobândi derepta[23]te și sfinție. Cu ce-au dobândit? ade[24]văr, cu faptele sale n-au dobândit, // 24v [1]căce c-au mers la puț nu să ceară spăse[2]nie [23] sufletului, ce să scoață apă; nu era [3]ei seate de sfinția ceriului, ce de apa [4]pământului. După aceaia, iaste fără [5]frică în păcatele ei și de-a firea: deaca [6]începu Hristos a grăi cu ea, aducea-i aminte de [7]spăsenia ei, ce ea râdea de cuvintele lu [8]Hristos, nu avea nici o grije de dereptate. [9]Doară au apărut ei că iaste destul derea[10]ptă unde ș-au ascuns păcatul dennai[11]ntea oamenilor și deaca câte odinio[12]ară ducea câte vreun areate la jărtvă [13]derept păcatul ei; ș-au gândit că de va [14]bea den puțul lu sfânt Iacov patriarhu[15]l, den carele el au băut cu feciorii lui, [16]cum că va folosi sufletului ei ce-au [17]făcut această muiare. Așa cum au scri[18]s Solomon în *Priče* [24], 30 de capete, pre cu[19]rvă, zicând: „Așa iaste calea muieriei cu[20]rvă, carea șteaarge gura ei și zice: «N-a[21]m făcut nici un rău»".

Vezi acmu acea[22]stă muiare: n-are nece o slujbă, nici [23]un bine înaintea lu Dumnezeu, cu [24]ce să dobândească iertăciunea păcatelor [25] // 25r [1]și ispăsenie sufletului, însă Hristos înce[2]pu a grăi cu ea cum să ispăsească pre ea. [3]Aceasta iaste ce scrie Isaiia proroc, 53 [4]de capete: „Toți, noi, ca oile am rătă[5]cit, tot omul întru calea sa se-au ple[6]cat, însă Domnul puse pre el fără[7]legile noastre tuturora." Cum iaste scri[8]s la Ioan în *Poslanie*, 73 de capete: „În[9]tr-acesta iaste dragoste, necum să fim [10]noi iubit pre Dumnezeu, ce el iubi [11]pre noi ș-au tremes fiiul său, mântuito[12]riul păcatelor noastre".

Derept aceaia, to[13]t omul carele va vrea să aibă parte cu [14]Dumnezeu și să afle ispăsenie sufle[15]tului, ca această muiare, să-ș cunoască [16]păcatele sale dentru

21 Tip. жъганіиле. 22 Tip. дерептъ. 23 Tip. спсеніе. 24 Scris приче (= „Pildele" lui Solomon) (<sl. притъча). 25 Pe marginea inferioară a paginii e scrisă signatura г҃, indicând sfârșitul colii 3.

învățătura legi[17]ei și a porâncilor lu Dumnezeu, cu[18]m zice Pavel apostol la *Rimleani*, 84 [19]de capete: „Pren leage cunoașterea păca[20]telor, să se căiască de păcate." Și să ții [21]pocaianie în acela chip, cum lăsa Hristos [22]muierici ce era prinsă în curvie, cum ia[23]ste scris la Ioan, 28 de capete, zi[24]când: „Pasă, și de acmu să nu mai greșe- [26] // [1]ști." Și iară la Ioan, 14 de capete, [2]zise celui om răslăbit de boală: „Ia [3]cată că ești sănătos; de acmu să nu mai gre[4]șești, să nu fie [27] ție ceva mai rău". (25v)

Adoa[5]ra, ceastă muiare cunoscu pre Mesia Hristos [6]că el iaste mântuitoriul lumiei numai [7]și crezu întru el cu toată inema. [8]Așa și tu să cunoști și să știi bine cine [9]iaste Hristos și derepce au venit întru [10]lume. Nici pre el nu poți cunoaște [11]fără învățătoriu, cum zice apostol Pavel [12]la *Rimleani*, 104 de capete: „Cum vor chema [13]pre el, în carele n-au crezut? Cum vor creade [14]lui, depre carele n-au auzit? Cum vor au[15]zi fără propoveduitoriu?" Și iară, derept [16]aceaia, „credința iaste dentru auzit, [17]iară auzitul iaste pren cuvântul lu [18]Dumnezeu".

Iară tu, popo, caută tâlcu[19]l la *Nedělě vъsě(ch) sĭy(ch)* [28], depre Hristos, cine [20]și derepce-au și venit. Crezi și tu [21]că numai pentru Iisus Hristos cu credința de[22]reaptă putemu-ne ispăsi, cum adeverează [23]toată Scriptura Sfântă. Tu, popo, cau[24]tă adeveritura acestui lucru în a doua // [1]pâră a săborului. (26r)

A treia oară, această sa[2]mareanină arătă credința ei și cu [3]lucrul sau cu fapte bune: lăsă vadra [4]ei în loc, curse în oraș, spuse oameni[5]lor [29], chemă și aduse pre ei la Hristos, pre [6]cunoscătura dereptăției și a spăseniei. [7]Așa fă și tu, om păcătos, că tot o[8]mulu e păcătos; caută întru *Glaviz[9]ne*, 30 de capete. De veri cunoaște [10]păcatele tale și le veri părăsi și te ve[11]ri pocăi de iale și veri creade [30] întru moa[12]rtea lu Iisus Hristos, arată și tu credința [13]ta cu lucrure bune, cumu ne învață [14]Iacov apostol, 53 de capete, zicând: [15]„Arată mie credința ta cu lucrurele ta[16]le." Caută și tu, creștine, să te vază cre[17]știnii cum că ești creștin pentru lucru[18]rile tale, cumu ne învață însuș Hristos (la [19]Matei, 11 de capete): „Așa să luminea[20]ze lumina voastră înaintea oamenilor, [21]ca să vază lucrurele voastre ceale bune [22]și să proslăvească Tatăl vostru ce iaste [23]întru ceriure".

Fie-ți grije cum, deaca [24]nu poți folosi trupului vecinului tău, // [1]folosească încai sufletului lui. Să e[2]ști cărtulari, învață tu însuți pre el; [3]să nu-l poți învăța, du pre el unde ve[4]ri auzi că iaste învățătoriu bun. Do[5]jeneaște-l și-l roagă cu toată dragostea [6]și, deaca va trebui, ceartă-l cum să meargă [7]la cuvântul lu Dumnezeu. Făcând [8]aceasta, adevăr parte veri avea întru îm[9]părăția ceriului. Amin! (26v)

[10]Nedělě 6, o slěpomь

<Evangelie Ioan>, gla(v) 34[1]

[11]„În vreamea aceaia, mergând Iisus, văzu un [12]om orb den născută. Și întreba[13]ră el ucenicii lui, grăiră: «Învățăto[14]are, ce-au greșit acesta sau părinții lui

26 Pe marginea inferioară a paginii e scrisă signatura ꙃ͠, indicând începutul colii 4. 27 Tip. фїи. 28 „Duminica tuturor Sfinților". 29 Tip. ѡменилѡр. 30 Tip. крѣдѣ.

1 Numele evanghelistului este omis: „Duminica a 6-a, despre orb (<Evanghelia după Ioan>, cap. 34)" (= Ioan, IX, 1-38).

[15]de-au născut orb?» Răspunse Iisus: «Nece a[16]cesta au greşit, nece părinţii lui, ce [17]să se ivească lucrul lu Dumnezeu spr-i[18]nsul. Mie mi se cade a lucra lucrul ce[19]luia ce m-au tremes, până iaste zio; ve[20]ni-va noaptea, când nimea nu poate lucra. [21]Când întru lume sânt, lumină sân[22]t lumiei.»

[27r] Aceasta zise, scuipi la pă[23]mânt şi făcu tină de scuipit // [1]şi unse cu tină ochii orbului şi zi[2]se: «Du-te de te spală în fântâna Silua[3]mului (ce se spune 'trimes').» Duse-se [4]şi se spălă, şi vine, – văzu.

Vecinii lui [5]văzură el mainte că era orb; grăiră: [6]«Nu iaste acesta ce şedea de cerea?» Ace[7]ştea grăiră că acesta iaste, iară alţii [8]că iaste de seamănă lui. El grăi că: «Eu [9]sânt.» Grăiră lui: «Cumu ţi se-au de[10]şchis ochii?» Răspunse acela şi zise: [11]«Un om ce-l cheamă Iisus tină făcu şi [12]unse ochii miei şi-m [2] zise: 'Du-te în [3] fân[13]tâna Siluamului şi te spală'. Duşu-[14] mă de mă spălai, – văz.» Ziseră lui: [15]«Unde iaste acela?» Grăi [4]: «Nu ştiu.»

Du[16]seră-l el către farisei, ce [5] era mai de[17]nainte orb. Era sâmbătă când făcu tină [18]Iisus şi deşchise lui ochii. Iară [19]întrebară el fariseii: «Cum vezi?» El [20]zise lor: «Tină puse mie la ochi şi [21]mă spălai şi văz.» Grăiră amu unii [22]den farisei: «Acest om nu e de la [23]Dumnezeu, că sâmbăta nu păzeaşte.» Al[24]ţii grăiră: «Cum **[27v]** poate om păcătos // [1]aceastea seamne să facă?» Şi pâră era [2]întru ei. Grăiră amu orbului iară: [3]«Tu ce grăieşti de el, că deşchise ochii[4] tăi?» El zise că proroc iaste.

Nu [5]crezură amu iudeii de el că orb [6]era şi veade, până chemară părinţii a[7]celuia ce vedea; şi întrebară ei, grăiră: [8]«Acesta iaste fiiul vostru ce voi grăi[9]iaţi c-au născut orb? Cum amu a[10]cmu veade?» Răspunseră lor părinţii [11]lui şi ziseră: «Ştim că acesta iaste [12]fiiul nostru şi orb au născut; [13]cum acmu veade nu ştim, sau ci[14]ne i-au deşchis lui ochii nu ştim. [15]Însuş crescut are, însuşi-l între[16]baţi, însuş de eluş să grăiască.» A[17]ceasta ziseră părinţii lui, că se te[18]mea de jidovi. Aşa amu era de se băga[19]se jidovii: cine va ispovedi Hristos, le[20]pădat de besearecă să fie. Derept [6] aceaia [21]părinţii lui ziseră că: «Însuş crescu[22]t are, însuşi-l întrebaţi.»

Striga[23]ră amu adoara omului ce-au fost orb, [24]ziseră lui: «Dă slavă lu **[28r]** Dumnezeu! // [1]Noi ştim că omul acesta păcătos iaste.» [2]Răspunse acela şi zise: «De iaste păcă[3]tos nu ştiu; una ştiu: că orb era [7], [4]acmu văz.» Ziseră lui iară: «Ce făcu [5]ţie, cum deşchise ochii tăi?» Răspun[6]se lor: «Spuş voao şi nu auzit; ce [7]iară veţi să auziţi? Au doară şi voi uceni[8]ci lui veţi să fiţi?» Ocărâră el şi zi[9]seră: «Tu ucenic eşti aceluia, noi [10]lu Moisi sântem ucenici. Noi ştim [11]că Moisi au grăit cu Dumnezeu; ace[12]sta nu ştim de unde iaste.» Răspunse o[13]mul şi zise lor. «De aceasta amu minu[14]ne iaste, că voi nu ştiţi de unde iaste [15]şi deşchise ochii miei. Ştiu că păcăto[16]şii Dumnezeu nu-i ascultă; ce cine ia[17]ste lu Dumnezeu cetitoriu [8] şi voia lui [18]face, acela-l ascultă. Den veac nu [19]iaste auzită că cine deşchise ochii orbu[20]lui den născută, de n-ară fi acesta [21]fiind de la Dumnezeu, n-ară putea fa[22]ce nemică.» Răspunseră şi ziseră lui: [23]«Întru păcate tu născut eşti tot şi [24]tu ne **[28v]** veri învăţa?» Şi scoaseră el afa- // [1]ră.

2 Tip. шн̃. 3 Tip. .ı (greşit în loc de *la*). 4 Tip. грѧи. 5 Tip. че (probabil greşit în loc de *cel ce*). 6 Tip. дерпть. 7 Tip. ера (= „eram"). 8 Tip. чътиторю. – Cf. CORESI, EV. 167_{12}: *Cine iaste lu Dumnezeu cătitoriu?* (citat în DA).

Auzi Iisus că scoaseră el afa[2]ră şi află el, zise lui: «Tu creade-[3]veri în Fiiul lu Dumnezeu?» Răspunse ace[4]la şi zise: «Şi cine iaste, Doamne, de să [5]crez întru el?» Zise lui Iisus: «Şi-l ve[6]zi, şi grăiaşte cu tine; acesta iaste.» [7]El zise: «Crez, Doamne, şi mă închin [8]lui»". *Конесь nedĕlĕ* [9].

Acesta iaste [9]tâlcul aceştii evanghelii

[10]Fraţii miei, pre unde trecea Iisus şi [11] văzu un om orb den născută, î[12]ntrebară ucenicii: „Derept a cui greşa[13]lă, – au a părinţilor, au a lui –, au născut[14]orb?" C-au arătat apostolilor cum ju[15]decă mândria oamenilor depre nevoile, [16]beteşugurile, pagubele, au macară ce reale [17]pedepse carele vin pre oameni; că ţin oa[18]menii cum Dumnezeu tremeate pedepseală [19]numai pentru păcatele pre noi. Şi dea[20]ca văd că vin reale pre cineva, ei aciiaş şi [21]judecă că sânt plata păcatelor. Un[22]de aud că Dumnezeu e prea mândru şi prea [23]derept; dereptatea lui arată pre nevino[24]vaţi a păzi şi numai pre vinovaţi a pede[25]psi, pare lor cum Dumnezeu pre nimea nu [26]bate, ce numai pentru păcatele şi // 29r [1]pentru lotria; şi gândesc că e om ne[2]vinovat şi fără greşală pre cine văd [3]că e om nărocit şi cu multă avuţie fe[4]recat. Cum iaste scris la sfânta carte [5]a lu proroc David, 143 de psalomi: „Cămă[6]râle [10] lor <sânt> implute, deregând den ceastea în[17]tru cealea, oile lor multe, plodite, mul[18]ţindu-se întru ieşirile sale, boii lor gra[9]ş. Nu e cădeare gardului [11], nece prilaz, [10]nici strigare întru uliţa lor. Fericea[11]ză oamenii cărora aceastea sânt!"

Aşa gâ[12]ndesc că e păcătos şi e bătut pentru pă[13]catele pre cine văd căzut în nevoie. A[14]şa pâraşte Iov bogatul cu priiatnicii [15]lui: Iov zice că n-au bătut pre el pe[16]ntru păcatele lui; priiatnicul lui, cu [17]numele Elifas, aşa zice lui: „Adu-ţi a[18]minte cine iaste nevinovat, oare când a[19]u perit sau dereptii cându-s şterşi? [20]Mai tare am văzut pre aceia carei fa[21]c fărăleage şi seamănă dureare şi seace[22]ră pre ea. Suflând Dumnezeu, cum că pi[23]er şi cu duhul mâniei lui topescu-se [24]de-a firea." [11a]

Necedinioară [12] nu era văzut greşa[25]lele sale Iov şi, adevăr, era viiat cu ci[26]nste şi cu dereptate întru toată vrea- // 29v [1]mea sa. Ce unde văzu Elifas nevoia lui, [2]zice şi vădeaşte amari greşale, zicân[3]d (22 de capete în cartea lu Iov): [4]„Luat-ai zălogul fraţilor tăi fără de[5]reptate şi pre goli ai dezbrăcat de [6]veşminte; apă ustenitului n-ai dat [7]şi flămândului n-ai dat pâine." De[8]ntru aceastea păcate nu era făcut Iov [9]nece unul, cum însuş Dumnezeu măr[10]turiseaşte (şi Iov însuş, 30 de capete), [11]ce scorneaşte Elifas unde ţine că Dum[12]nezeu e derept şi n-ară putea bate aşa [13]pre nevinovatul. Aşijderea în *Dĕanïe* [13], [14]51 de capete.

Meliteanii varvarii, ce [15]se cheamă păgânii, nu era necedinioară [14] pre [16]Pavel văzut, nici vreun păcat al lui, [17]ce derept; însă unde văzură pre năpâ[18]rcă spânzurând de mâna lui, zise[19]ră adins eiş: „Cu adevăr acest om [20]vrăjmaş ce se-au mântuit den mare ce [21]osânda nu-l lasă a vie".

Aşa judecă [22]oamenii pururea când văd vreun cerşi[23]toriu şchiop [15] sau ciung sau orb sau aimi[24]ntrea, cu altă boală rea, gândesc că iaste pede- // 30r [1]psit aşa rău de Dumnezeu unde-au [2]fost doară den tinereaţe rău şi spurca[3]t şi lotru. Care lucru şi

9 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 10 Tip. къмърѫлє (pentru *cămările*). 11 Tip. гардѹлôѵ. 11a Tot pasajul este neclar. 12 Tip. нечединиѡрѫ. 13 „Faptele apostolilor". 14 Tip. нечединиѡрѫ. 15 Tip. шкюпь.

judeca[4]re Hristos aicea întru apostoli tare ceartă, [5]zicând: „Nici acesta, nici părinții lui [6]n-au greșit, ce să ivească lucru său [7]Dumnezeu spre el." Unde zice Hristos: [8]„Nici acesta n-au greșit, nici părinții [9]lui", nu va aceaia să zică cum ce[10]l om orb și părinții lui n-au nici [11]un păcat; că e tot omul mincinos, [12]cum grăiaște proroc David în psalom [13]115; și într-alt psalom, 50: „Iată [14]amu întru fărăleage început sânt [15]și întru păcate feace-mă muma mea." [16]Și iară la Rimleani, 107: „Încuiat-au [17]Dumnezeu toți supt greșitură, cum [18]pre toți să miluiască", caută în *Glavi[19]zne*, 30 de capete. Ce aceaia va să [20]zică Hristos cum orbia n-au tremes pre [21]el de vreun păcat al lui au al pă[22]rinților, – greșit-au și feciorul, și pă[23]rinții, ce feciorul 30v n-au născut orb pe[24]ntru păcatele –, însă cum zice Hristos: dereptul e // [1]cum să ivească lucrurele sale Dumnezeu.

[2]A doua învățătură [16]

[3]Derept câte lucrure vin pre noi nevoi[4]le și a tot fealiul de pedepse [17]? Ce mai[5]nte bine să știe tot omul pre carele [6]vine vreo nevoie cum de-a firea dracu[7]l întru toată vreamea îmblă întru alea[8]nul ispăseniei oamenilor și numai [9]pre aceaia bate cum să strice oamenilor [10]oare în ce chip poate. Ce Dumnezeu a[11]ș-au îngrădit oamenii, mai tare pre [12]creștini, cu îngeri, mai vârtos cu glo[13]atele îngerilor, așa cum dracul [14]nemunuia nici un rău nu poate face, [15]numai cu voia și cu slobozitura lu Du[16]mnezeu, – cum nici un bine, nici un [17]rău se se poate tâmpla omului fără [18]voia lu Dumnezeu. Numai păcatul [19]nu se face cu voia lu Dumnezeu, ala[20]lte toate, au cu năroc, au fără năroc, [21]cu știrea și îndereptătura lui Dumne[22]zeu. Cum 31r zice însuș, la Isaiia pro[23]roc, 45: „Eu <sânt> Domnul, // [1]și nu e altul tocmind lumina și ro[2]dind untunearecul, făcând pace [3]și rodind răul"; înțeleage tremițând [4]oaste [18]. Și iară Ieremia prorocul, întru [5]plângerea lui, 3 capete: „Cine iaste [6]acela care zice cum că se face aceastea [19]? [7]Nu, den zisul Domnului, den ruga Do[8]mnului nu iase nici binele, nici rău[9]l." Depre cest lucru caută evanghe[10]lie 10, *Vьskrěsna* [19a], în a doua învățătu[11]ră.

Caută și pilda lu Iov bogatul, [12]că se bătu tare dracul a păgubi lui: nici [13]oile nu putu piiarde până nu luo puteare, [14]slobozie de la Dumnezeu. Și întru evanghe[15]lie la Matei, 28: „Dracii nu putură în[16]tra în porci până nu-i slobozi Hristos". Așa [17]și la Luca, 109: „Dracul cerșu să cea[18]rnă pre apostoli." N-au vrut ceare sau vrut [19]putea face cu putearea sa. Derept a[20]ceaia nevoile și toată pedepseala vi[21]n pre noi nu în vrearea dracului, [22]ce den voia lu Dumnezeu.

Adoara, să [23]știm cum că tremeate Dumnezeu pre [24]noi pedepseală nu ca să 31v perim întru // [1]<iale>, ce derept șase lucrure:

Lucrul dentâi: [2]tremeate pre noi Domnul pedepsă și ne[3]voie cum pentru ea să ne ducă pre cunoscă[4]tura păcatului ce s-au pitulat în tru[5]pul și în sângele nostru; că sânt mu[6]lți oameni de cinste și sfinți carei [7]nu cunosc măria păcatului ce se-au li[8]pit întru trupul lor. Derept aceaia, [9]Dumnezeu tremeate nevoie să întărâte [10]trupul și să se cunoască păcatul. A[11]cestui lucru ai pilda în Iov: acela, cu[12]m mărturisească

16 „Invățătura dentâi" lipsește. 17 Tip. педепсѫ. 18 Tip. ꙟцелѣце тремниънаь ѡасте (pasaj neclar, interpretare nesigură). 19 Tip. късе фаче ачѣстѣ: greșit în loc de *că face aceastea* sau *că se face aceasta* sau *că se fac aceastea*. 19a „(evanghelia) Învierii".

şi Dumnezeu, era dere[13]pt pre credinţă, crezând întru Dum[14]nezeu cum, derept sămânţa muieriei, [15]că va fi lui milostivnic; ce şi ară[16]tă, şi cu jărtvă îmbla întru lucrure bu[17]ne. Ce purtă în trup păcat luat den [18]părinţii lui, ce nu cunoştea pentru vi[19]aţa lui de cinste. Derept aceaia Dum[20]nezeu slobozi pre el durearea şi nevoile, [21]să cunoască păcatele sale, unde mu[22]rguia şi se blăstema. Aşa şi sfânt [23]Pătru, pre zisul lu Hristos nu vru să cunoa[24]scă slăbia şi fărăleagea sa; derept // [1]aceaia Dumnezeu slobozi ca slugile [2]popilor să cură cătră el, cum ca şi câ[3]nd ară vrea să omoară pre el, cum să [4]înveaţe ce-au fost pitulat întru trupu[5]l şi în sângele lui. 32r

Adoara, tre[6]meate Dumnezeu pre noi pedepse şi ne[7]voi cum păcatul ce-am făcut şi amu [8]au trecut să cunoaştem. Că sânt mulţi [9]carei, deac-au făcut prea [20] mari păcate, [10]încă nu cunosc greimea şi măria păca[11]telor, nici se căiesc de iale, ce fără fri[12]că îmblă şi fac alte păcate şi [13]mai mari. Derept aceaia bagă Dumne[14]zeu pre ei întru nevoi, cum, cu iale [15]fiind deşteptaţi, să socotească den [16]zeace porânci şi greşalele lor şi cu[17]m c-au greşit întru aleanul aceluia [18]cine-au tremes nevoile. Izrailteanii [19]cinştiia Vaal şi Astarot, dumnezei [20]striini, când veniră întru ţara lu Ha[21]naah; fură certaţi de proroci ce [22]nu cunoştea [21] greimea acelui păcat, [23]cum să se căiască. Derept aceaia fu[24]ră daţi întru mânile vrăjmaşilor. // [1]cum adeverează [22] întru *Cartea Judeaţelor* [22a], [2]cum <fură> deşteptaţi pre iale să cunoască [3]ce-au greşit întru aleanul lu Dumnezeu. [4]Aşa şi Manasi, împăratul iudeilor, cu[5]m iaste scris în a patra carte în *Crstva* [23], [6]21 de capete: nu numai greşi el, [7]ce opăci şi pre Iuda şi pre ierusalimlea[8]ni [24]. Certară prorocii pre el, ce nici [9]întru un chip nu vru să se întoarne, ce [10]omorâia şi pre proroci, cum tăie şi [11]pre Isaiia cu un fireseu. Zice Scrip[12]tura cum Manasi aşa sânge nevinova[13]t mult aş-au vărsat, până când se-au [14]împlut Ierusalimul [25] până la gură. Ce fă[15]cu <cu> el Dumnezeu? deade pre el vrăjma[16]şilor lui, carei legară pre el cu la[17]nţuri şi cu fiiară, duseră pre el în[18]tru Vavilon, cum în temniţă să-şi a[19]ducă aminte cât au fost greşit î[20]ntru aleanul legiei lu Dumnezeu. A[21]şa şi pre furi şi tâlharii, făcătorii [22]răi, dă-i Dumnezeu în prinsura judea[23]ţelor şi pre piiardere, cum să cu[24]noască greimea păcatelor şi după aceaia [26] // [1]să se deşteapte a căuta pre Hristos şi întru [2]el ispăsenie să dobândească. 32v 33r

A treia oa[3]ra, derepce tremeate Dumnezeu pre noi [4]nevoile? – cum de acmu înainte să nu gre[5]şim. Că atâta iaste slăbia oamenilor, [6]cum, deaca sânt întru odihnă şi în[7]tru viiaţă nărocită în ceastă lume, nu [8]se ţin să nu greşască. Cum iaste scris [9]în *Ftorozakonъ* [27], 32: „Îngrăşatu-se-au iubi[10]tul şi zvârli cu călcâiul, îngroşatu-se-au [11]şi îngrăşat şi se-au tins; lăsă fă[12]ptoriul său şi se duse de la Dumnezeu, [13]ispăsitoriul său." Deaca se tâmplă bogăţia [14]oamenilor, rău viiază cu ea, la beţie [15]şi la trufie şi spre călcarea mişei[16]lor. Aşa şi cu sănătatea trupului [17]şi cu domnia. Derept aceaia aduce Du[18]mnezeu nevoile pre oameni şi arun[19]că pre ei mânie sau mesărătate sau [20]boale sau urgia oamenilor, cum [21]râvnirea celui Adam vechiu să potolească [22]şi duhului [28] să supuie şi să depărtăm pă[23]catele.

20 Tip. прє. 21 Tip. коүноψє. 22 Tip. адєвѣрѣзѫ. 22a „Cartea Judecătorilor" din Vechiul Testament. 23 Cartea „Regii" din Vechiul Testament. 24 Tip. ієрлимлѣни. 25 Tip. єірлимъль. 26 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ä, indicând sfârşitul colii 4. 27 Tip. фторо законь, corect *Vtorozakonъ* („Deuteronomul"). 28 Tip. дхълъи (= *duhul lui?*).

A patra oara, derepce tremea[24]te Dumnezeu nevoile? – iaste aceasta, [29] // 33v [1]cum unul cu pedepsa altuia să fie învă[2]țat și de păcate să se spare. Păgâ[3]nilor zice Domnul, pre Ieremia proroc: [4]„Iată, în oraș în care n-au chemat numele [5]mieu, eu-i încep a-i pedepsi. Și voi au [6]ca nevinovații veți fi?" Așa Hristos zice: [7]„Deaca fac întru lemn vearde aceasta, [8]întru uscate ce va fi?", – cum au scris [9]Luca evanghelist, 110 capete. Așa și [10]lu David era iertat păcatul; ce [11]derept aceaia fu aruncat întru răz[12]mirițe, cum să fie pilda cu ce alții de [13]la păcate să spare. Zice Scriptura: [14]„Pren ce au făcut vrăjmașii a huli [15]numele Domnului, pren cest cuvânt [16]fiiul tău carele va naște ție cu moarte va [17]muri." A spărea cu pilda sa alții de la pă[18]cate iaste cinste și slujbă dragă [19]lu Dumnezeu. Așa furul spânzura[20]t și tâlhariul înțepat spare alții [21]de la lucru ca acela.

A cincea oară [30], [22]pren ce tremeate Dumnezeu pedepseală? – [23]iaste cum să deșteapte oamenii la ru[24]găciune și să dea lor mai mari darure // 34r [1]și bine decât au fost dat mainte. [2]Că oamenii în bine și în năroc bun sân[3]t leanești a chema numele Domnului și [4]a ceare darurele lui; și adevăr, pohtească Domnul cum să chemăm pre el [6]întru ajutoriu. Mai gata e el a fa[7]ce bine noao decât noi a ruga el. [8]Derept aceaia slobozeaște pre noi nevoile, [9]ca să ne prindem de rugăciune cu ca[10]rea deșteaptă să ne dea prea mari darure; [11]cum iaste scris la proroc David, [12]psalom 49: „Cheamă-mă în zioa grijei [13]tale și izbăvi-te-voiu [31] și mă veri pro[14]slăvi."

A șasea oara, derepce tremea[15]te Dumnezeu pedepseală pre noi? – spu[16]ne însuș Hristos în ceastă evanghelie, zicând cu[17]m să ivească lucrurele sale Dumnezeu [18]întru el. Dumnezeu ară putea, s-ară [19]judeca pre noi după păcatele no[20]astre, fieșcine [32] arunca, adevăr cu [21]derept, nu numai întru orbitură, [22]ce și întru focul iadului; cum zi[20]ce David proroc, psalom 129: „Să [24]fărăleage căutareș: [33] Doamne, – Doam- // 34v [1]ne, cine va sta?" Ce nu în toată vreamea [2]caută păcatele când ne pedepseaște, [3]ce câte odinioară că gândeaște a pro[4]slăvi slava numelui său. Aș-au fo[5]st născut [34] orb cest om cum, [6]vindecând [35] pre el Hristos, să proslăvea[7]scă cinstea Fiiului lu Dumnezeu A[8]șa Iosif fu aruncat în temniță, [9]cum pentru el numele Domnului î[10]ntru tot Eghipetul [36] să fie spus și [11]iubit. Așa fu gonit David de Sau[12]l den țară, cum apoi cu mare [13]milă să fie pus în loc și în domnie. [14]Așa fură răsipiți apostolii și a[15]lții buni în dosadă și fură apoi [16]mântuiți, cum den pilda lor [17]și alții în nevoie să știe nădăjdui în Du[18]mnezeu.

Derept aceaia, aceaste șase [19]lucrure socotind creștinii, gândes[20]c cum nu numai pentru păcatele pe[21]depseaște pre cineva Dumnezeu, ce și [22]derept alt lucru: derept aceaia pede[23]pseaște el oamenii nu ca să piiară, [24]ce să se ție și să se ispăsească. Mai a- // 35r [1]poi nu te mânia pre Dumnezeu și [2]pre oameni, ce rabdă nevoia ta cu i[3]nemă bună; nu căuta a face rău, ce ru[4]găciune bună la trimețitoriul pedepse[5]lor, nevoilor, dosadelor, boalelor, [6]beteșugurelor, pagubelor și îm[7]blă cu dereptate în rândul și în che[8]mătura lu Dumnzeu, cum den mi[9]la și den meserearea sa să fii mîntui[10]t. Amin!

29 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura є҃, indicând începutul colii 5. 30 Tip. ωрж. 31 Tip. изъвитевою. 32 Tip. фїещь чине. 33 Tip. съ...кътареш ("dacă te-ai uita la..."). 34 Tip. нъскꙋсть. 35 Tip. вииедекънд. 36 Tip. еѵ̈петꙋл.

[11]Vъ četo(ch) Vъznesenīe

Ev(g)lïe Lu(k), gla(v) 114 [1]

[12]„În vreamea aceaia ivi-se Iisus den moar[13]te, stătu în mijloc de ucenicii lui [14]și grăi lor: «Pace voao!» Spămîn[15]tară-se și înfricoșați fură, părea-[16]le că duh vor vedea el. Și zise [17]lor: «Ce sânteți spământați și [18]pentru ce cugete intrară întru inimi[19]le voastre? Vedeți mânile meale și [20]picioarele meale, că însumi eu sânt; [21]pipăiți-mă și vedeți că sufletul [22]trup și oase n-are, e mine mă vede- // 35v [1]ți că am.» Și aceasta zise, încă nu crezură [2]lor de bucurie și se mirară. Zise lor: [3]«Aveți ceva mâncare cicea?» Ei deaderă [4]lui peaște fript, o parte, și dent[5]ru un fagur de miiare. Și luo, nain[6]tea lor mâncă. Zise lor: «Aceastea sâ[7]nt cuvintele ce-am grăit către voi, în[8]că aceasta când am fost cu voi, că [9]se cade să se sfârșască toate scriptu[10]rile întru leagea lu Moisi și a [11]prorocilor și psalomii de mine.»

Atu[12]nce deșchise lor mintea să înțeleagă Scri[13]ptura; și zise lor că așa iaste scri[14]s și așa se cade să se muncească Hristos [15]și să învie den moarte a treia zi. Și [16]se va propovedui în numele lui poca[17]ianie și întru lăsăciunea păcatelor în [18]toate limbile, începută e den Ierusalim. [19]«Voi seți mărturie acelora; și ia[20]tă eu tremeate-voiu făgăduita Pări[21]ntelui mieu spre voi, e voi șede[22]ți în cetatea Ierusalimului până vă ve[23]ți îmbrăca cu tărie de sus.»

Scoase [24]ei afară den Vitanie și rădică mâ- // 36r [1]nile lui, blagoslovi ei. Și fu, [2]deaca blagoslovi ei, mută-se den[3]tr-înșii și se sui la ceri. Și [4]aceia închinară-se lui, întoarseră-se [5]întru Ierusalim cu bucurie mare; [6]și era pururea în beseareca, lăuda și [7]slăviia Dumnezeu". Amin!

[8]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelii*

[9]Frații miei, astăzi pomenesc cre[10]știnii depre aceaia cum Hristos, Do[11]mnul nostru, după învierea lui, [12]deaca arătă în patruzeci de zile u[13]cenicilor scularea sa den moarte, [14]cum au suit în ceriu. Derept aceaia, [15]mainte spune-voiu cum au suit în ceriu; [16]adoara, ce ne-au folosit cu suitul [17]lui în ceriu.

Când au suit Hristos în ceriu? – [18]Când era după sculătura lui den [19]moarte patruzeci de zile împlute. [20]Dară într-aceale patruzeci de zile ce-au [21]mai făcut? – Că se-au ivit în multe // 36v [1]chipure: întâi se-au ivit Mariei Ma[2]gdalinei, după aceaia alăltor [2] mu[3]ieri, după aceaia lu Pătru, du[4]pă aceaia iară celor doi ucenici ca[5]rei mergea la Emaus [3]; iară a to[6]ți apostolilor, când Toma nu era [7]cu nușii; iară după opt zile, [8]când era și Toma cu apostolii; du[9]pă aceaia iară la marea Tiveriadului, [10]când vâna apostolii peaște; iară lu [11]Iacov; după aceaia mai mulți era [12]întru un loc decât cinci sute [13]de frați. Mai apoi de toate, tu[14]turora, întru Vitanie, la muntele [15]Maslinului, în zioa Văzneseniei, cân[16]d sui în ceriu.

Ce grăiia Hristos cu u[17]cenicii de împărăția [4] lui? – Învăța [18]pre ei cum nimea la împărăția ceriu[19]lui nu poate întra, numai pre[20]n cruce, ce sânt chinure și

1 „In joia [? – *n.n.*] Inălțării la cer [a Domnului] (Evanghelia <după> Luca, cap. 114)" (= Luca, XXIV, 36–53); четδ: greșit în loc de *četvertokъ*. 2 Tip. алълтωрь. 3 Tip. еммаоусь. 4 Tip. дер пъръщїа.

răbdă[21]ri multe, dosadele și moartea. [22]Cum zice Hristos însuș (la Luca, [23]113): „Nu se cade aceasta să se chinu- // 37r [1]iască Hristos și să între întru sla[2]va sa."

Înțeleaseră ucenicii ce gră[3]iia Hristos lor de împărăția [5] lui au [4]ba? – Așa grăiaște în Luca, în *Děanïe* [5a], [5]1: „Deaca se adunară ucenicii, în[6]trebară pre Hristos, grăiră: «Doamne, [7]au întru aceasta vreame tocmi-veri îm[8]părăția lu Izrail?» Iară el zise: [9]«Nu <e> a voastră să științi vreamea și aii [10]ce-au pus Părintele; pus-au întru a [11]lui puteare. Ce veți priimi tăria ve[12]nitului Duhului Sfânt spre voi [13]și fiți mărturie nu numai întru [14]Ierusalim, ce în toată Iudeia și în Sama[15]ria, până la sfârșitul pământului»." [16]Vezi că nu înțeleg ucenicii ce gră[17]iaște lor Hristos depre împărăția lui, [18]ce apostolii întreabă când va înceape [19]a domni în Izrail între jidovi.

Da[20]ră cum fu dus Hristos în ceriu? – [21]Așa: deaca grăiia căutând [6] ei, luo-se [22]și nuorul, luo-l el den ochii lor [23]și, ca căutară, era la ceri ducându-se // 37v [1]el. Și iată doi bărbați stătură îna[2]intea lor, întru veșmintele albe, [3]ce și ziseră: „Bărbații Galileiului, ce [4]stați și căutați la ceriu? Acesta e [5]Hristos ce sui den voi la ceriu. Așij[6]dere va veni în ce chip ați văzut el [7]ducându-se la ceriu".

Ce dobândă sau [8]ce folos au adus [7] noao Hristos cu sui[9]tul lui și cu înălțarea sa la ceriu? – [10]Că ne-au adus Hristos, Domnul nostru, trei fo[11]losure:

Dentâi iaste acesta folos, [12]cum Hristos, ajutoriul nostru, ispăsitoriul și [13]mântuitoriul nostru au biruit ș-au învâ[14]ncut pre vrăjmașii săi și cu mare [15]pradă, cu slavă și cinste mare spre [16]dracul, spre moarte și spre iad au [17]zdrobit [8] și stricând pre prinsu[18]ră dus-au prins [8a], cum grăiaște la ca[19]rtea lu proroc David, psalom 67 și [20]la *Efeseo(m)* [9], 221. Așa cum acmu [21]pre noi creștinii acei vrăjmași ai [22]noștri nu ne pot nici lega, nici no[23]ao a strica nemica, ce-au fost dară [24]prinsura noastră aceaia? Fostu-au leagea // 38r [1]ce-au venit pre noi pururea și păca[2]tele sufletului fricos și cu [3]spaimă pentru greșale multe, tre[4]murul iadului și a [10] morției de vecie. [5]Den frica acestor toate că ne-au slo[6]bozit [11] și se-au dus dentru noi Hristos, [7]suind la ceriu, și se-au împlut ce [8]zice Hristos (la Matei, 46): „Când tare[9]le păzeaște casa sa, în pace sânt ale sa[10]le; iară deaca va veni mai tarele asu[11]pra lui și va birui pre el, armele [12]lui toate va lua, în care se nădăjdu[13]iaște, și va prăda casa lui".

Al do[14]ilea folos: Hristos cu suitul lui [15]la ceriu noao au dobândit ș-au [16]miruit ș-au tremes pre Duhul Sfân[17]t, ș-au împărțit noao darurele; [18]cum zice Hristos la Ioan, 53; „Deaca nu [19]mă voiu duce, veselitoriul Duhul Sfân[20]t nu va veni la voi."

Al treile [12] fo[21]los: suitul lu Hristos în ceriu iaste acea[22]sta – fu tocmit noao de la Tatăl [23]mângâitoriul, cum să ne fie rugătoriul, [24]îmblătoriul întru noi și între // 38v [1]Tatăl, împăcătoriul până în vecie; [2]cum zice Pavel apostol, *къ Evreo(m)* [13], 311: „[3]Având noi preut mare carele au tre[4]cut ceriul, Iisus Hristos, noi să ținem a lui în[5]vățătură și să meargem cu nădeajde [6]la scaunul bună-vreriei, ca să dobân[7]dim mila și dulce-voie să aflăm [8]la ajutoriul în bună vreame." Și iară, 322: [9]„N-au întrat întru besearecă făcută de [10]mâini, ce tocma în ceriu, cum acmu să [11]se ivească înaintea lu Dumnezeu derep[12]t noi." Și Timotei [14], 282: „Un Dumnezeu [13]și un

5 Tip. дєлѧ пъръжцїѧ. **5a** „Faptele apostolilor". 6 Tip. къѹтьндь. 7 Tip. доѹсь (cf. mai departe, rândul 10). **8** Tip. здробиндь. 8a Fragmentul *și stricând pre prinsură dus-au prins* este neclar. 9 „(Epistola apostolului Pavel către) Efeseni". 10 Tip. ѧ̓ (în loc de *al*). 11 Tip. слобзить. 12 Tip. трєилє (în loc de *treilea*). 13 „(Epistola) către Evrei". 14 Tip. тимоѳєє; „Epistola apostolului Pavel către Timotei".

îmblătoriu între Dumnezeu [14]și între oameni omul Iisus Hristos, cine se [15]deade descumpărăciunei derept toți." [16]Și la Ioan, în *Poslanïe* [15], 69: „Feții miei, [17]nu greșireți; ce să va greși cineva, [18]mângâitoriu avăm la Tatăl Iisus Hristos, dere[19]ptul, și acela iaste curățitoriu de pă[20]catele noastre". Așa la Ioan, 36 și 35.

[21]Derept aceaia, frații miei, să nu ne ru[22]găm sfinților morți, ce numai [23]celuia cine-l cheamă Iisus Hristos ș-au suit [24]în ceriu și șade a-dereapta Tatălui // [1]și pururea roagă derept noi Tatălui, [2]cum să ne dea împărăția ceriului. Amin! 39r

[3]Ne(d) 7, sȉy(ch) o(t)cь

Ev(g)lïe Io, gla(v) 56 [1]

[4]„În vreamea aceaia rădică Iisus ochii lui la [5]ceri și zise: «Părinte, vine ceasul! [6]Proslăveaște Fiiul tău, ca și Fiiul să te [7]proslăvească, că ai dat lui puteare a [8]toate trupurile; de toate ce-ai dat lui, [9]dă lor viiață în veaci. Aceasta iaste viiața [10]de veaci: de să știe tine unul adeveri[11]t Dumnezeu și acela ce-ai tremes, Iisus [12]Hristos. Eu te proslăvesc la pământ: lu[13]crul sfârșii, ce-ai dat mie de să fac; [14]și acmu proslăveaște-mă tu, Părinte, la [15]tine însuți, cu slava ce am la tine mai [16]denainte până lumea n-au fost. A[17]rătai numele tău oamenilor ce-ai da[18]t mie den lume; ai tăi era și [19]mie i-ai dat, și cuvântul tău pă[20]ziră. Acmu înțeleaseră că toate câte-ai [21]dat mie [2] de la tine sânt; că graiure[22]le ce-ai dat mie dau lor, și aceștea prii- // [1]miră și înțeleaseră, adevăr, că de la ti[2]ne ieșii și crezură că tu m-ai tremes. [3]Eu de aceștea rog; nu de lume rog, [4]ce de aceștea ce-ai dat mie, că ai tăi sâ[5]nt, și ale meale toate ale tale sân[6]t și ale tale – ale meale, și mă pro[7]slăvii întru ei. Și de acmu nu sân[8]t întru lume, și aceștea în lume sân[9]t; și eu cătră tine vii, Părin[10]te sfinte: păzeaște ei în numele tău. [11]Ce-ai dat mie păzii și nimea dentr-în[12]șii nu peri, numai Fiiul pierdu[13]ră, ca Scriptura să se izbândească. [14]E acmu cătră tine vii [3] și aceasta gră[15]iesc în lume, ca să aibă bucuria mea [16]împlută întru eiș". *Конесь nedělě* [4]. 39v

[17]Tâlcul aceștii evanghelie

[18]Frații miei, mainte văm socoti [19]cuvintele ce-au scris evanghelist [20]și a [5] lor înțeles, apoi spune-voiu în[21]vățăturile.

„Proslăveaște Fiiul tău, ca [22]și Fiiul să te proslăvească": Fiiul proslă- // [1]veaște atunce când puterea binelui său [2]iveaște. Iată, Tatăl au proslăvit pre [3]Fiiul când au înălțat pre el și-n a-de[4]reapta [6] sa Domnul și mântuitoriul tuturo[5]ra a pus pre el și prentru propove[6]duitura evangheliei a cunoaște [7] pre el au [7]făcut, când au tremes Duhul Sfânt de [8]la Tatăl ucenicilor. Atunce pentru [9]propoveadania lor cunoscură aleșii [10]cum că Hristos iaste dătătoriu vieției de vea[11]c. Și atunce proslăvit fu Hristos. 40r

„Lu[12]crul sfârșii, ce-ai dat mie de să fac": [13]Hristos era sfârșit slujba obreazaniei [14]și în vreamea sa ascultătorilor săi era ve[15]stuit.

15 „Epistolă sobornicească".

1 „Duminica a 7-a, a sfinților părinți (Evanghelia <după> Ioan, cap. 56)". (= Ioan, XVII, 1–13). 2 Tip. мїен. 3 Tip. вїн (pentru *viiu* „vin"). 4 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 5 Tip. а (pentru *al*). 6 Tip. адѣрѣпта. 7 Tip. конодщє.

Evanghelist zice: „Slava ce avui la [16]tine mainte până lumea nu fu." Aşa [17]înţeleage: Hristos era Dumnezeu derept [18]şi om, cuvântul Tatălui, pren [19]care nărav toate zidite sânt. Aceaia sla[20]vă, cum pren el să tocmească toate şi să [21]se ispăsească, avut-au în toată vreamea, [22]fiind Dumnezeu. Ca omul făcut de[23]n voia Tatălui ceare şi se roagă acmu cum [24]şi oamenii *8* lui să dea acea slavă ce-au avut //
40v [1]dumnezeiia sa.

Evanghelist zice: „Şi cu[2]vântul tău păziră". Înţeleage aicea ce [3]iaste a păzi cuvântul lu Dumnezeu: [4]adevăr iaste când luom cu credinţă pre [5]el, că adevărează ucenicii: încă nu e[6]ra sosiţi aşa desfârşit, cum cu [7]faptele lor cuvântul lu Dumnezeu să [8]împle.

Evanghelist zice: „Eu păzit-am ei [9]în numele tău": ceare Hristos cum Tatăl pre a[10]postoli întru numele lui să-i ţie şi zi[11]ce cum şi el pre ei au păzit în nume[12]le Tatălui.

Evanghelist zice cum „scri[13]ptura să se izbândească": era să piiară ci[14]ne după atâta bine şi după învăţătu[15]ra vieţiei şi împărţitura minunei Duhu[16]lui, după mare cinste apostolească pu[17]tu vinde pre moarte pre învăţătoriul şi Do[18]mnu-său. Şi era el ştiind *9* bine că e nevi[19]novat şi sfânt (în *Děanïe* *9a*, 2 capete, [20]şi la cartea lu proroc David, psalom 98, [21]108).

Evanghelist zice: „Ce păzeaşte ei de rău"; [22]nu grăiaşte de dosade, – că în lume dosade ei [23]vor avea, cum zice Hristos aiurea, – ce să-i pă[24]zească de dracul,
41r cumu ne rugăm şi *10* // [1]în «Tatăl nostru»: „Izbăveaşte pre noi de [2]hicleanul!".

Adoara, den ceaste cuvinte [3]putem avea aceaste învăţături:

Întâi, [4]cum Hristos iaste Dumnezeu, unul cu Tată[5]l, cu putearea şi cu slava şi cum dum[6]nezeiia, făr început şi fără sfârşit.

[7]Adoara, mainte de toate iaste-ne a ruga cu[8]m unul să fim cu Tatăl. Aceaia va [9]fi atunce cînd întru un chip viem [10]cu duhul şi slava lu Dumnezeu, cu i[11]nema una vestuim.

A treia oara: „Eu [12]ded *11* lor cuvântul tău şi lumea urî [13]ei", – vedem aicea, fraţii miei, cum nu[14]mai pentru evanghelia pre noi ne urăsc şi [15]se rădică lumea spre noi când pren ea [16]văm cuprinde.

A patra oara *12*: „Nu rog [17]să-i iai ei den lume", – învăţăm de aicea cu[18]m nu ne iaste noao a ruga cum să ne i[19]zbăvească den ceastă lume, ce pre noi [20]învaţă însă de răul den domnul ceştii [21]lumi, cine pre noi cu dosadele sale [22]va să ne întoarcă de la dereptate cum [23]să ne ţie. Nu ne iaste a ruga să nu ne ispi[24]tim, ce să
41v nu ne ducem în ispită şi să ne i- *13* // [1]zbăvim de cel rău, ispititoriul, şi [2]oareunde aiurea den calea dereptăţiei.

[3]A cincea oara: „Aceasta iaste viiaţa de vea[4]c, să ştie tine unul adeveritul Dumne[5]zeu şi acela ce-au tremes, Iisus Hristos" (caută [6]în *Glavizne* *14*, 15 capete). Învaţă-te ce iaste [7]viiaţa de veac şi ispăsenie plină aleşi[8]lor: iaste cum derept să cunoaştem pre [9]unul derept Dumnezeu şi pre <cela> ce-au [10]tremes, pre Iisus Hristos, că el unul singu[11]r <iaste> îmblătoriu întru noi şi ispăsitoriu *15* [12]pre reale. Derept aceaia vru să fie om, [13]cum pren el lumea să viiaze pre cunoscă[14]tura Tatălui; că cunoscătura

8 Tip. ѡамєниєн. 9 Tip. щиѹнаь. 9a „Faptele apostolilor". 10 Pe marginea inferioară paginii e înscrisă signatura ꙉ, indicând sfârşitul colii 5. 11 Tip. дєдь (pentru *dediu* „dădui"?). 12 Tip. ѡра. 13 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѕ, indicând începutul colii 6. 14 Tip. главизнє. 15 Tip. испъситѹрїо.

Tată[15]lui și lu Hristos iaste viiața de veac, dere[16]ptate și veselie, unde derept cunosc [17]pre Dumnezeu. Încă el iaste a tot bi[18]nele izvorul și dereptatea și când [19]știm bine pren Hristos, cum să plăcem lui. [20]Și ne-au ales den lume pre aceaia cum pren [21]duhul lui să ne facă lui a semăna, de[22]repți și curați. Cu aceasta nădeajde [23]viiază inimile noastre, cum alalte [24]toate lucrurile lumiei de cătră cest // [1]lucru pare-me ca fumul și ca umbra. [2]Și derept ceastă dragoste a lu Dumne[3]zeu poți răbda toate dosadele și pedep[4]sele. Și ceastă nădăjduință nu se va [5]rușina și nu va peri, nici va scădea pâ[6]nă în veac, căce că iaste Dumnezeu dere[7]pt și lucrurile lui desfârșit [8]pre ceastă cunoscătură avăm ca o gu[9]stare ce ne spune cătră cea nesfârșită [10]viiață de veac, – carea prentru Iisus Hristos dă-[11]ne, Doamne! Amin! 42r

[12]Nedělě 8 [1]

Ev(g)lie Io, glava 27 [2]

[13]„În zioa de apoi – mare praznic – stă[14]tu Iisus și striga [3] grăind: «Cine va fi [15]însetoșat, să vie cătro mine și să bea. [16]Cine va creade întru mine, cum zice Scri[17]ptura, râuri den zgăul lor cură-vor [18]ape vii.» Aceasta zise de Duhul cine [4] vrea [19]să priimească cine credea întru el; nu [20]era amu Duhul Sfânt, că Iisus nu era pro[21]slăvit.

Mulți amu den nărod auzi[22]ră cuvântul, grăind [5]: «Acesta iaste ade- // [1]verit proroc.» Unii grăiră: «Acesta ia[2]ste Hristos.» Alții grăiră: «Au doară den Galilei [3]Hristos va veni? Nu grăiaște Scriptura că den să[4]mânța lu David și den orașul Vitleie[5]mului, unde era David, Hristos va veni?» Sfa[6]ră fu întru nărod derept el; u[7]nii dentr-înșii vrea să prinză el, ce [8]nimea nu puse mânile spr-insul. 42v

Vine[9]ră slugile cătră mai marii preuți și [10]fariseii [6]; și ziseră lor aceia: «Pentru [11]ce nu l-ați adus el?» Răspunseră slu[12]gile: «Nece un om iaste să grăiască [13]așa ca acest om.» Răspunseră amu [14]lor fariseii: «Au doară și voi sânteți [15]prilăstiți? Doară cine va creade den ju[16]deci întru el, sau den farisei [6]? Ce [17]nărodul acesta ce nu știu leagea blăste[18]mați sânt.»

Grăi Nicodim cătr-înșii, – [19]ce venise noaptea cătră el, unul, ace[20]sta, dentr-înșii: «Au doară leagea noastră [7] [21]judeca-va omul, de nu va fi auzit [22]mai denainte și să ințelagă ce va face?» [23]Răspunseră și ziseră: «Au și tu den [24]Galilei ești? Ispitească și vezi că pro- // [1]roc den Galilei nu se va scula.» 43r

Iarăș [2]zise lor Iisus, grăi: «Eu sânt lumină lu[3]miei; cine va veni după mine n-are a mea[4]rge întru untunearec, ce avea-vor lu[5]mina veacilor»". *Конесь* [7a].

[6]*Tâlcul aceștii evanghelie*

[7]„În zioa de apoi – mare praznic – stătu [8]Iisus, striga și grăiia «Cine va fi înseto[9]șat să vie [8] cătră mine și să bea. Cine [10]va creade în mine, cum zice Scriptura,

1 Tip. недѣлѣ și, greșit, ꙟ (în loc de ꙟ). 2 „Duminica a 8-a (Evanghelia <după> Ioan, cap. 27" (= Duminica din săptămâna a 8-a, a Cincizecimii; Ioan, VII, 37–53. 3 Tip. стрнга (probabil greșit în loc de *strigă*). 4 Tip. чине (în loc de *ce* „pe care"). 5 În versiunea modernă: „Deci, mulți din mulțime auzind cuvintele acestea, ziceau". 6 Tip. фарисеии. 7 Tip. ноатръ. 7a „Sfârșitul (evangheliei duminicii)". 8 Tip. съ вие (= *să vie* „să vină"?).

râ[11]uri den zgăul lor cură-vor ape vii.» A[12]ceasta zise de Duhul cine vrea să priimească [13]crezând în el.". În ceastă evanghelie avăm acea[14]ste învăţături:

Întîi, Iisus Hristos cheamă la si[15]ne toţi setoşii, iară setoşii sânt îngre[16]oiaţii cu păcatele, noi oamenii păcăto[17]şi, născuţi şi crescuţi, acmu încă [18]viind în păcate şi în greşale. Ce noao [9] a[19]şa grăiaşte Hristos (la Matei, 43): „Veniţi cătră [20]mine toţi ce v-aţi ustenit şi însărci[21]naţi şi eu răposa-vă-voiu." Vedeţi, fraţii [22]miei, că

43ᵛ cu nemica altă nici la altul ni- // [1]mea nu poate afla ispăsenie sufletului, [2]ce numai la Iisus Hristos, ispăsitoriul nostru, [3]singur.

A doua [10], Hristos cheamă la sine păcătoşi[4]i şi zice cum cine e setos să meargă [5]la el şi să bea. Dară cum putem [6]bea de la el? Numai cu credinţa dereap[7]tă putem fi noi partnici în mila [8]lu Dumnezeu, când creadem că Tată[9]l Dumnezeu ne va ierta păcatele noas[10]tre, nu derept altă nemica, ce nu[11]mai derept moartea şi învierea lu Iisus Hristos. [12]Derept aceaia zice Hristos aicea: „Cine va creade [13]în mine, râuri vor cură den maţele lui a[14]pe vii." (Depre această învăţătură caută [15]în *Glavizne.*) Că numai pren Iisus Hristos pute[6]mu-ne ispăsi, numai cu credinţa dereap[17]tă, când creadem în el. Cum iaste [18]scris la Ioan, 55: „Adevăr, adevăr grăiesc [19]voao, cât să aţi ceare de la Părintele în nu[20]mele mieu, da-va voao." Şi iară la Ioan, [21]22: „Aceasta iaste voia celuia ce m-au tre[22]mes, ca toţi cine vor vedea Fiiul şi vor [23]creade întru el, avea-vor viiaţă în veaci [24]şi-i voi învie eu în

44ʳ zilele de apoi." Şi ia- // [1]ră zice: „Nimea nu poate veni cătră mine [2]de nu-l va trage Părintele pre el, cela ce-a[3]u tremes pre mine." Şi la Matei, 43: [4]„Veniţi toţi cătră mine, şi însărcinaţi, [5]şi eu răsposa-voiu voi." Şi iară la Timo[6]tei, în cartea dentâi: „Un Dumnezeu, u[7]n sol lu Dumnezeu şi oamenilor om [8]Iisus Hristos: deade-ş [11] sine izbăvire prespre to[9]ate muncile." Şi iară la Ioan, 36: „Eu [10]sânt uşe, şi în mine cine va întra mân[11]tui-se-va, şi întra-vor şi ieşi-vor şi păşu[12]ne afla-vor." Şi iară la Ioan, 35: „Cine [13]nu mearge pre uşe în curtea oilor, ce pre [14]prilaz şi pre aiurea, fur iaste şi tâl[15]hariu." Şi iară la Ioan, în *Poslania* [12] dentâiu, [16]69.

Feţii miei, aceastea scriu voao [17]de să nu greşiţi. S-ară cineva greşi, [18]mângâitoriu avăm cătră Iisus Hristos, derep[19]tul; şi acela iaste curăţitoriu de [20]păcatele noastre, şi nu numai de-ale [21]noastre, ce şi de toată lumea, cum ia[22]ste scris la proroc David, psalom 49: [23]„Şi cheamă-mă în zioa grijeei tale şi i[24]zbăvi-

44ᵛ te-voiu, şi proslăvi-mă-veri". Şi ia- // [1]ră la Ioan, 39: „Eu sânt înviere şi vi[2]aţă; cine va creade întru mine, s-ară şi [3]muri, învie-va, şi toţi viii cine cred [4]întru mine nu vor muri în veaci." Şi [5]*Otbytïe čьtenïe* [13]: „Crezu Avraam lu D[6]mnezeu şi se meni lui întru derepta[7]te." Şi iară la Luca, 5: „C-au năs[8]cut voao mântuitoriul, ce iaste Hristos, Do[9]mnul, den cetatea lu David." Şi iară [10]la Ioan, 11: „Cine va crede [14] în Fiiul, avea-[11]va viiaţa de veaci; iară cine nu va creade în [12]Fiiul, nu va vedea viiaţa, ce mânia lu [13]Dumnezeu." Şi iară la Ioan, 16: „A[14]devăr, adevăr grăiesc voao că cine [15]va asculta cuvintele meale şi vor crea[16]de cela ce m-au tremes, avea-vor viiaţă în [17]veaci şi la judecată nu vor veni, [18]ce vor treace den moarte în viiaţă." Şi [19]iară la Ioan, în *Poslanie*, 68: „Şi sâ[20]ngele lu Iisus Hristos, fiiul lui, curăţi noi de [21]toate păcatele." Şi iară la *Rimleani*, [22]88: „Cugetăm amu cu credinţa

9 Tip. ноа. 10 Tip. адоа. 11 Tip. дѣдешь (în loc de *deade-se*? sau сине în loc de *sieşi*?). 12 „Epistola sobornicească". 13 Cartea „Ieşirea (Citire)" din Vechiul Testament. 14 Tip. креде.

a se [23]derepta omul, nu den lucrul legiei." [24]Şi iară 88: „Ceia ce se dereptară amu // [1]cu credinţa, pace avăm cătră Dumne[2]zeu, Domnul nostru Iisus Hristos." Şi iară la [3]*Rimleani*, 104, că Scriptura grăiaşte: [4]„Toţi cine vor creade întru el nu se vor ru[5]şina." Şi la Ioan, 56: „Aceasta iaste vi[6]aţa de veaci, de să ştie tine unul ade[7]verit Dumnezeu şi acela ce-au tremes, [8]Iisus Hristos." Şi iară la *Galateani* [15], 203: „Ce [9]de unde noi ştim că omul dentru [10]leage nu e derept, ce den credinţa lu [11]Iisus Hristos? Şi noi creadem în Iisus Hristos, ca să [12]ne dereptăm pre credinţa lu Iisus Hristos, [13]nu de lucrul legiei. Derept aceaia, [14]pentru lucrul legiei – nici un trup[15]derept." Şi iară *kъ Galatь* [16], 104: „Nu [16]leapăd bunătatea lu Dumnezeu; e [17]să amu a legiei <e> dereptatea, amu Hristos în [18]har au murit." Şi iară *kъ Galatь* [17], [19]205: „Pentru aceaia Scriptura întru în[20]tâi se-au văzut, că Dumnezeu den [21]credinţe dereptează [18] păgânii." Şi iară la [22]*Galateani* [19], 206: „Hristos [20] ne-au scumpărat den [23]blăstemul legiei, <care> fu pentru noi (scri[24]să amu iaste: «Blăstemat să fie tot // [1]ce pre lemn spânzură»)." Şi iară: „Câ[2]ţi de lucrul legiei sânt, supt blăste[3]m sânt".

45r

45v

A treia oara: ce sânt râurele [4]carele vor cură den zgăul crezuţilor? – [5]Iaste credinţa dereaptă şi darurele [6]Duhului Sfânt şi mila lu Dumnezeu, [7]iertăciunea păcatelor. Că cine va cuno[8]aşte pre Iisus Hristos şi va creade în el, nu poa[9]te tăcea, ce va spune tuturora, ca şi al[10]ţii să cunoască dereptatea lui Hristos. A[11]şa şi apostolii, deaca luară Duhul Sfâ[12]nt, curseră râuri den ei, că ieşiră [13]în toată lumea şi propoveduiră evanghelia [14]tutindinilea. Caută şi ceteaşte în *Dě*[15]*anïe* [21], 4, ce făcu sfânt Pătru, şi în [16]6 şi în 9, – şi alţi apostoli.

A pa[17]tra oara: vedem aicea ce grăiesc jidovii [18]de Iisus Hristos. Mulţi zic că adevărit ia[19]ste proroc, alţii zic că e Hristos; u[20]nii zic: „Au den Galilei [22] va veni Hristos?" Ve[21]zi că în multe chipure grăiesc depre Hristos. [22]Aşa şi acmu, fraţii miei, în multe [23]chipure grăiesc depre învăţătura dereaptă [24]şi leagea ce-au tocmit creştinilor Domn // [1]Iisus Hristos, carea noi curat povestuim [2]voao. Unii, carei sânt de la Dumnezeu, [3]ascultă şi zic că grăim derept; ia[4]ră alţii, pre carei Dumnezeu încă n-au lu[5]minat, ei zic că sântem prilăstitori, [6]opăcitori şi proroci mincinoşi, de[7]repce grăim cuvintele lu Iisus Hristos.

46r

A ci[8]ncea oara: „Nimea nu puse mânile pre e[9]l." De aicea învăţăm cum în ce chip nu [10]puse pre Hristos nimea mâna, derepce că [11]nu era venit ceasul lui. Aşa şi noi, [12]să nu ne teamem când îmblăm cu derep[13]tate în slujba noastră, că nimea nu [14]poate strica noao nemica fără şti[15]rea şi fără voia lu Dumnezeu.

A şasea [16]oara, nu e sfeat în aleanul lu Dumneze[17]u, nici întru aleanul crezuţilor: amu [18]cu sfeatul lor fariseii nu putură fa[19]ce nemica.

A şaptea oara: măreţii ce[20]ştii lumi uraşte Dumnezeu; aşa zic [21]aicea fariseii: „Cine den mai-mari au [22]crezut în Iisus Hristos, sau den farisei?" Dere[23]pt aceaia, nu vă mirareţi, fraţii miei, [24]şi acmu deaca patriarhul şi vlădicii, // [1]egumenii, călugării, popii nu spun [2]cuvântul lu Dumnezeu derept mă[3]ria ceştii lumi, ce mai tare ţin tocmea[4]lele oamenilor decât a lu Hristos. Ce noi [5]propoveduim că în toată vreamea ei au fo[6]st aleaneşi şi vrăjmaşi dereptăţiei [23], [7]ca şi în zilele prorocilor şi

46v

15 Tip. галаціѣни (= Epistola apostolului Pavel către Galateni). 16 Corect: *kъ Galatěnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 17 Vezi nota precedentă. 18 Tip. дерѣптѣзѫ. 19 Tip. галаціѣни (vezi, mai sus, nota 15). 20 Tip. х҃сѹ. 21 „Faptele apostolilor". 22 Galileea. 23 Tip. дерептѫціеи.

când îm[8]bla Iisus Hristos pre ceastă lume, cum iaste [9]scris în evanghelia de astăzi. Acmu încă ve[10]deți că popii, derept venitul lor, ce [11]lucru fac pre noi.

A opta oara: „A[12]cest nărod [24] ce nu știu leagea blăstemați [13]sânt". De aicea, frații miei, învățați [25] cu[14]m pururea să veniți la poveaste derept [15]învățătura. Că până acmu socotiți ce-a[16]ți învățat: mai nemică, că nu știți ne[17]mica, derepce că n-ați înțeles, că po[18]pii au boscorodit în beseareca. Așa zi[19]ce Sfânta Scriptură că sânteți blăste[20]mați și procleți unde leagea lu Du[21]mnezeu nu știți. Învățați, derept [22]aceaia, frații miei!

A noua [26] oara: ni[23]mea să nu judece alții, pre nimea, pâ[24]nă nu va căuta bine vi- // 47[r] [1]novatu e au ba. Voi încă căutați învăță[2]tura noastră bine e au ba, ce e den Scrip[3]tură Sfântă. Cum iaste scris la Ioan, [4]17: „Căutați și ispitiți Scriptura!" Și [5]la Matei, 22: „Zise Domnul: «Luația aminte [6]de proroci mincinoși ce vor veni cătră [7]voi în veșminte de oaie: denlăuntru sâ[8]nt lupi răpitori; de rodul lor cunoaște-[9]veți ei.»" Și al Ioan, în *Poslanïe* [27], 73: „Prea [10]iubiții, nu toate duhurele să creadeți, [11]ce ispitiți duhurele: oare de la Dum[12]nezeu sânt? Că mulți mincinoși pro[13]roci ieșiră în lume." Și la Timotei [28], [14]287: „Acelora învață și roagă aceaia învă[15]țătură și îndemnătură să neștine ai[16]mintrea învață și nu rămâne lângă cu[17]vântul Domnului nostru lu Iisus Hristos și lâ[18]ngă aceaia învățătură. De aceaia dumneze[19]ie delungă-te de aceaia." Și iară la *Solu[20]neani* [29], 273: „Noi îndemnăm voi, frați [21]dragi, îndemnați ceia necrezuții, [22]mângâiați ceia [30] micii, purtați slabii, [23]fiți cu lungă răbdare cătră toți. [24]Păziți-vă să nu cumva dați rău derep- // 47[v] [1]t rău, ce pururea să goniți binele unu[2]l cătră alalt și cătră toți; și în [3]toată vreamea veaseli, nu încetați rugâ[4]ndu-vă."

Nu ziceți ce zic unii: „Au [5]nu știți ce-am pomenit? Aceaia nu văm [6]lăsa până la moarte. În ce-au vis noao [7]părinții [31] noștri și moșii-ne și strămo[8]șii, noi nu văm lăsa." Ce aimintrea gră[9]iaște Scriptura. Sfânt proroc David zi[10]ce întru sfânta carte care-au scris cu [11]Duhul Sfânt, psalom 77: „Să se scoale și [12]să spuie [32] ea feților săi să puie spre Du[13]mnezeu nădăjduirea sa și să nu uite [14]lucrul lu Dumnezeu și porâncitele [15]lui să socotească, să nu fie ca părinții [16]lor." Și iară proroc Zaharia grăiaște: [17]Nu fiți ca părinții voștri!"

Dară ce tre[18]buiaște să facem ca să nu ne prilăstea[19]scă nimea pre noi? Iaste să meargem a[20]colo unde spun noao afânta evanghe[21]lie, sfânt cuvântul lu Du[22]mnezeu. Așa Domnul Dumnezeu [23]că ne va lumina cum după ceastă [24]lume noi văm întra în <îm>părăția [33] lu // 48[r] [1]Dumnezeu, – carea dă noao, Doamne! Amin!

[2]Ne(d) 1 vъsěchь sŷ(ch)

Ev(g)lïe M(th), gla(v) 38 [1]

[3]„Zise Domnul ucenicilor lui: [4]«Toți amu ce mă mărturisesc [5]naintea oamenilor mărturi[6]si-voiu el și eu înaintea Ta[7]tălui mieu ce e în ceriure. Iară [8]cine se va lepăda de mine nain[9]tea oamenilor, lepăda-mă-voiu [10]de el și eu naintea Tatălui

24 Tip. нъронь. 25 Tip. ꙟвацѫ. 26 Tip. днwа. 27 „Epistolă sobornicească" 28 „(Epistola apostolului Pavel către) Timotei". 29 „ (Epistola apostolului Pavel către) Tesaloniceni." 30 Tip. чѣѧ. 31 Tip. принцїи. 32 Tip. спѹсе. 33 Tip. ꙟпъръцїѧ.

1 „Duminica întâi a tuturor sfinților (Evanghelia <după> Matei, cap. 38)" (= Duminica din prima săptămână după Cincizecime; Matei, X, 32–33, 37 și XIX, 27–30).

mieu ce e în ce[11]riure. Cine iubeaşte tatăl sau muma mai vâr[12]tos de mine, nu e mie destoinic [2]; cine [13]iubeaşte feciorul sau fata mai vârtos de [14]mine, nu e mie destoinic.»

Atunce [15]răspunse Pătru, zise lui: «Adecă noi [16]lăsat-am tot şi pre urma ta meargem; [17]ce va amu fi noao?» Iisus zise lor: «Adevăr [18]grăiesc voao că voi, – mergători [3] pre urmă–[19]mi –, într-altă fire, când va şădea Fiiul O[20]menesc spre scaunul slaveei lui, şădea-[21]veţi şi voi spre doaosprăzeace scaune, [22]şădea-veţi a judeca doaosprăzeace rude // [1]ale izraililor. Şi toţi cei ce vor lă[2]sa casele-ş [4] sau fraţii, sau su[3]rorile, sau tatăl, sau muma, sau [4]muiarea, sau feciorii, sau satele dere[5]pt numele mieu, cu o sută de ori va [6]priimi şi viiaţa de veac dobândi-va. [7]Mulţi vor fi întâii, şi apoii–întâii».” 48ᵛ

[8]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie*

[9]„Zise Domnul ucenicilor săi: [10]«Toţi amu ce mă mărturisesc [11]înaintea oamenilor mărtu[12]risi-voiu el şi eu înaintea Ta[13]tălui mieu ce e în ceriure».” Fra[14]ţii miei, în ceastă evanghelie avăm [15]aceaste învăţături:

Întâia o[16]ara – ce plată vor avea oamenii carei vor [17]mărturisi derept pre Iisus Hristos şi vor a[18]devăra înaintea oamenilor depre Hristos şi [19]depre cinstea lui ? şi iară cine se va le[20]păda de Hristos şi va tăgădui înaintea oame[21]nilor sau derept cinstea, sau dere[22]pt venitul, sau derept [5] frica pagubei [6] // [1]sau a morţiei, ce plată va avea? Plata [2]celora carei mărturisesc depre Hristos a[3]ceasta iaste, cum zice el: pre aceia va [4]cunoaşte şi el, pre feciori prea iubiţi şi [5]pre crezuţii săi înaintea Tatălui Du[6]mnezeu şi înaintea a toată lumea [7]şi-i va cinsti cu împărăţia lui. Iară pla[8]ta acelora carei se vor lepăda de el [9]şi cărora va fi ruşine a-l adevăra ş-a-[10]l mărturisi în ceastă lume, nici Iisus Hristos [11]nu va cunoaşte pre ei, nici-i va cinsti, [12]ce vor fi ruşinaţi şi păgubiţi întru [13]moartea de veac. 49ʳ

Întrebare: cine măr[14]turiseaşte derept depre Hristos? – Răspuns: [15]acela mărturiseaşte derept, cine adevă[16]rează, întâia oara, cum Iisus Hristos iaste fi[17]iul lu Dumnezeu, care lucru nici tu[18]rcii, nici jidovii nu mărturisesc. Cu[19]m iaste scris la Matei, 6: „Şi iată gla[20]s den ceriu grăi: «Acesta iaste fiiul [21]mieu iubit, derept el bine-vruiu.»”; şi [22]iară la Matei, 70: „Şi iată glas den mu[23]or grăi: «Acesta iaste fiiul mieu prea iu[24]bitul, derept el bine-vrui; acela [7] // [1]ascultaţi» [8]; şi la Marco, 2: „Pocăiţi-vă [2]şi creadeţi întru evanghelie”; şi iară 38: [3]„Acesta iaste fiiul meu iubitul, aces[4]ta ascultaţi.” 49ᵛ

Adoara, cum Iisus Hristos el [5]singur însuş <e> mângâitoriul nostru, [6]rugătoriul [9] înaintea Tatălui sfânt şi [7]împăcătoriul între oameni şi între [8]Dumnezeu, cum iaste scris la Ioan, în [9]*Poslanie*, 69 şi iară la Timotei, [10]282. Cum Iisus Hristos el singur să fie [11]rugătoriul derept noi la Tatăl, [12]aceia [10] nu cred carei se roagă sfinţilor [13]morţi, lu sfânt Pătru şi lu sfânt [14]Pavel, sau sfântului Nicolae sau Sfin[15]tei Mariei; că numai unul Iisus Hristos ia[16]ste îmblătoriul derept noi şi ru[17]gătoriul, nimea altul, nici în ceri, [18]nici pre pământ; că sfinţii [11] morţi [19]nu aud rugăciunea noastră. Cau[20]tă în *Glavizne*.

A treia oara, cu[21]m Iisus Hristos iastre [12] ispăsitoriul nostru (la [22]Luca, 5 şi la Ioan, 11) – aceasta [23]nu cred carei zic cum că poate o[24]mul afla ispăsenie sufletului

2 Tip. дестоонникь. 3 Tip. мергѫтотн. 4 Tip. каселешь („casele lor”). 5 Tip. дерпть. 6 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ҁ, indicând sfârşitul colii 6. 7 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ꙃ, indicând începutul colii 7. 8 Tip. скѹлтацн. 9 Tip. рогѫторю̃. 10 Tip. ачѣм. 11 Tip. сфинцн. 12 Tip. мстс.

50r și // [1]iertăciune păcatelor pren faptele [2]lor sau cu călugăria, sau cu [3]postul sau cu alte lucrure va[4]re ce-au tocmit sau au scornit oa[5]menii, și aceștea toți nu mărturisesc [6]derept pre Hristos.

A patra oara, cum [7]Iisus Hristos iaste cale la împărăția ceriului [8](cum iaste scris la Ioan, 47) – acea[9]sta nu mărturisesc carei zic că Sfâ[10]nta Maria iaste cale și pentru ea po[11]t veni la împărăția ceriului, sau pe[12]ntru alt lucru.

A cincea oara, cu[13]m Iisus Hristos iaste învățătoriul nostru e[14]l singur (la Matei, 93) – aceasta nu mă[15]rturisesc carei mai cred pravilelor [16]și ce-au scris oteții [13] după apostoli.

[17]A șasea oara, cum Iisus Hristos iaste învie[18]re și viiața [14] (la Ioan, 39) – carei mă[19]rturisesc așa înaintea oamenilor și [20]adevărează, pre aceia va cinsti și Iisus [21]Hristos înaintea Tatălui Dumnezeu.

Învă[22]țăm de aicea, unde grăiaște Iisus Hristos cu[23]m n-au venit să arunce

50v pace pre pământ[24]t, ce spată; cum pacea lu Hristos Iisus nu iaste // [1]de ceastă lume, nici au venit cum ca[2]rei cred în el și mărturisesc dere[3]pt pre el să aibă pace în ceastă lume [4]și cinste multă și odihnă și dul[5]ceață sau plată multă trupului, – [6]ce, cum zice, spată și răzmirițe multe, [7]dosadă și ucidere de oameni necredi[8]ncioși. Pace vor avea, sufletească, cu Ta[9]tăl Dumnezeu, că pre creștini au îm[10]păcat Iisus Hristos cu tatăl, cum pre noi [11]nu se mânie de acmu înainte, ce pren[12]tru moartea lu Iisus Hristos sânt ștearse păcate[13]le noastre. Nu ne teamem nici de dra[14]cul, nici de moartea de veac. Aceasta [15]pace cum să arunce și să tocmească [16]au venit Hristos, cum iaste scris la Ioan, [17]48: „Pacea mea las voao, pacea mea da[18]u voao; nu cum dă [15] ceastă lume eu [19]dau voao. În Dumnezeu că văm avea pa[20]ce, ce în ceastă lume răzmirițe și [21]multă dosadă, – cum însuș Iisus Hristos [22]și prorocii și apostolii și mâce[23]nicii [16] n-au avut mai nici o pace în cea[24]stă lume. Iani caută și bine soco- // [1]tească în ceastă vreame pre oameni de besea[2]recă și să știi: deaca

51r vor îmbla întru ur[3]ma lu Hristos, adevăr, multe răzmirițe vor a[4]vea pentru numele lu Iisus Hristos și pentru [5]evanghelie; adeăvăr, ceastă lume nu va cin[6]sti pre ei.

Caută pre patriarși și [7]pre vlădici și pre mitropoliți și pre [8]episcopi și pre călugări și pre popi, [9]cum ei sânt și domni; și sfeatnici [17] domni[10]lor, căce că tac și nu mărturisesc de[11]rept pre Hristos, ce grăiesc după voia o[12]amenilor, să fie în cinste înaintea [18] lor. Ce [13]carei propoveduim derept, pacea noa[14]stră iaste în ceastă lume, cum iaste [15]scris la Matei, 10: „Ferecați goniții pe[16]ntru dereptatea, că acelora iaste împără[17]ția ceriului. Ferecați [19] sânteți când îm[18]puta-vor voao și goni-vor pre voi și [19]zice-vor toate reale cuvinte pre voi, – [20]mânt pentru mine. Bucurați-vă și [21]vă veseliți, că plată voastră multă e [22]în ceriure." Și în 39: „Și cine nu ia cru[23]cea lui și după mine să meargă, nu e [24]mie destoinic." Și iară la Matei, 36: //

51v [1]„Iată eu tremeț voi ca oile în mijloc de [2]lupi. Fiți amu mândri ca șerpii [3]și întregi ca porumbii. Feriți-vă de o[4]ameni, că vor da pre voi în sfeat și în [5]săboară și vor bate pre voi". Și iară la [6]Matei, 37: „Nu vă teamereți de ceia ce u[7]cig trupul, – sufletul nu-l pot u[8]cide; teameți-vă mai vârtos de cela ce po[9]ate sufletul și trupul piiarde întru [10]adânc." Și la Ioan, 52: „E să lumea voi [11]va urî, știți că mine mainte

13 Tip. ѡцїи. 14 Tip. ꙟвїєрє ши вїаца (probabil în loc de *inviere și viiață* sau de *învierea și viiața*). 15 Tip. лѣ̈. 16 Tip. мъченичїи (= *măcenicii?*). 17 Tip. сфѣтници. 18 Tip. ꙟнаитѣ. 19 Tip. фєкаци.

de voi au [12]urât”; și în 53: „Că vine ceasul ca [13]toți cine v-au ucis pare-le-se [20] <că> slujbă [21] a[14]duc lu Dumnezeu”; și în 54: „Adevăr, ade[15]văr grăiesc voao că plânge-veți și su[16]spina-veți voi și lumea bucura-se-va, e voi [17]în grije fi-veți; ce grija voastră întru [22] bu[18]curie fi-va.” Și la Matei, 38: „Toți a[19]mu ce mă mărturisesc înaintea oameni[20]lor mărturisi-voiu el și eu înaintea [21]Tatălui mieu ce a în ceriure; iară cine se [22]va lepăda de mine înaintea oamenilor, [23]lepăda-mă-voiu de el și eu înaintea Tată[24]lui mieu ce e în ceriure.” Și la Luca, 110: // [1]„Derepce întru lemn [23] (52r) vearde aceasta fac, [2]întru uscate ce va fi?” Și la Timo[3]tei, 293: „Fătul mieu Timotei, cuvân[4]t cu credință, s-am muri cu el, cu [5]el iară văm învia. Să noi răbdăm cu e[6]l, cu el văm și împărăți. Să [7]ne văm [24] lepăda de el, lepăda-se-va și el [8]de noi.” Și la *Dĕanïe* [24a], 35: „Că cu mu[9]ltă scârbă și dosadă cade-ne-se noao [10]a întra în <îm>părăția lu Dumnezeu.” Și ia[11]ră la Timotei, 296: „Toți carei vor [12]vrea a viia creștineaște în Iisus Hristos, dosădiți vor [13]fi.” Și iară la Timotei, 292: „Fătu[14]l mieu Timotei, tu rabdă ca bun vitea[15]z lu Iisus Hristos; nimea ce <e> voinic nu se va me[16]steca în negoțul vieției, ce caută cum [17]mai-marelui să placă. Să va muncă ci[18]neva priimeaște, nu va fi cununat nu[19]mai după leage să se lupte și să învân[20]gă.” [25] Și iară la Timotei, 298: „Bună oa[21]ste oștit-am și cursura am curs, [22]credința am [26] ferit. Derept aceaia iaste [23]mie tocmită cununa dereptăției [27], carea va [24]da mie Domnul în aceaia zi, – cine iaste ju- // [1]deț derept; nu numai mie, ce și [2]tuturora (52v) carei iubesc sfințitura sau [3]venitul lui”.

Caută depre pacea noast[4]ră unde zice: „Venit-am să împarț și să [5]sfădesc omul cu tatăl său, fata [6]cu mumă-sa și nevasta spre soacra ei”; [7]aceaia caută la Luca, 69 și la Miheia [28] [8]proroc, 7. Aceaia va să zică Hristos, cum că [9]se vor despărți și se vor sfădi oamenii pe[10]ntru evanghelia, pentru cuvântul lu Dum[11]nezeu, că unii vor ținea leagea tocmită [12]de la Hristos, care-au învățat apostolii în toa[13]tă lumea, iară unii vor ținea leage [29] toc[14]mită de la oameni după vremile lu [15]Hristos și ale apostolilor. Aceaia e sfada, [16]cum să facă Hristos derept aceaia au venit [30].

[17]Ferecați carei ascultă cuvântul lu Du[18]mnezeu și-l fac, cum iaste scris la [19]Luca, 58. Derept aceaia, nu te sfădi, cre[20]știne, pentru tocmealele și pravilele to[21]cmite de oameni, cu carele nu putem [22]cinsti pre Dumnezeu, ce sânt lucru [23]deșert și de nemica; cum iaste scris la [24]Matei, 60: „Întru nemică mă cinstiră.” În- // [1]vață învățătură [31], învățăturile omenești; [2]ce derept cuvântul și derept [32] (53r) leagea lu [3]Hristos fii gata și a muri, și veri avea viia[4]ța de veac. Amin!

[5]Ne(d) 2, po vъsě(ch) sт̃y(ch)

Ev(g)lïe M(th), gla(v) 9 [1]

[6]„În vreamea aceaia îmbla Iisus pre marea Gali[7]leiului, văzu doi frați: Simon, [8]ce se chema Pătru, și Andrei, fratele [9]lui, aruncând mreaja în mare (era [10]amu

20 Tip. парелесе (pentru *pare-li-se*). 21 Tip. слоүжгж. 22 Tip. житрȣ. 23 Tip. лѣмнь. 24 Tip. невемь. 24a „Faptele apostolilor”. 25 Tip. ꙟвънгж. 26 Tip. крединцамь. 27 Tip. дерптъцїен. 28 Tip. михєа. 29 Tip. лѣџе (pentru *leagea*). 30 *Aceaia ... au venit*: sensul frazei este neclar. 31 Tip. жвъцжтȣрж. 32 Tip. дерпть.

1 „Duminica a doua, după (aceea) a tuturor sfinților (Evanghelia <după> Matei, cap. 9)” (= Duminica din săptămâna a 2-a după Cincizecime, a tuturor sfinților; Matei, IV, 18–23).

păscari). Și zise lor: «Păsați după [11]mine și face-voiu pre voi vânători de o[12]ameni.» Ei amu lăsară mreaja, după [13]el mearseră.

Și trecu de aciia, vă[14]zu alți doi frați: Iacov a [2] lu [15]Zevedeiu și Ioan, fratele lui, în [16]corabie cu Zevedeiu, tatăl lor, le[17]gând mreaja lor, și chemă ei. Ei amu lă[18]sară corabia și tatăl lor, după el [19]mearseră.

Și îmbla toată Galileea [3], învă[20]ța în gloatele lor și propoveduiia evanghelia [21]împărăției și vindeca toate neputin[22]țele și toate boalele întru oameni." //

[53v] [1]*Tâlcul aceștii evanghelie*

[2]Frații miei, den ceastă evanghelie avăm a[3]ceaste învățături:

Întâia oara, ce [4]feali de oameni au chemat Iisus Hristos să [5]meargă după el? – Chemat-ua neşte păscari, [6]oameni proşti şi săraci, cu carei au [7]arătat putearea dumnezeiască şi mai [8]tare, că se-au mirat toată lumea pent[9]ru lucrul ce-au făcut ș-au isprăvit [10]pentru aceşti apostoli Hristos. Cum iaste[11]scris la *Dĕanïe* [4], 11: „Deaca fariseii şi [12]popii văzură hrăboria grăitului lu Pă[13]tru şi a lu [5] Ioan, mirară-se, unde era ei [14]proşti şi necărtulari." Caută cum gră[15]iaşte sfânt Pavel, *kъ Korinthomь* [6], 124: [16]„Cum ce era nebunia, ales-au Dumnezeu [17]ca să ne buneaze mândria ceştii lumi." [18]Derept aceaia, învață de aicea şi tu, [19]creştine, cum leage şi dereptate [20]acmu încă nu aştepta de la oameni [21]mari, cum sânt patriarşii şi pa[22]pii, [54r] mitropoliții, arhiepiscopii; că în [23]toată vreamea ei au fost // [1]mai [7] aleaneşi şi mai vrăjmaşi [2]dereptăției, carei au şezut la scaun, [3]cum în vreamea prorocilor şi în vreamea câ[4]nd îmbla Iisus Hristos în lume fariseii şi [5]episcopii mai mari era popilor, e[6]ra vrăjmaşi dereptăției [8]. Acmu încă, dea[7]ca vor grăi în aleanul cuvintelor aposto[8]lilor, să-i ținem cu [8a] anatema. Cu[9]m au scris Pavel apostol, *kъ Galatь* [9], [10]199: „Nu căuta nici pre veşminte, nici [11]pre obraz, nici locul, nici barba ma[12]re, căruntă <a> cuiva, ce caută ce grăiaşte. [13]Să iaste den cuvântul [10] lu Dumnezeu, ia-l [14]sus, d-au [11] e tânăr, au e bătrân, nu[15]mai să grăiască cuvântul lu Iisus Hristos fă[16]ră adausul tocmealelor omeneşti, – fere[17]cat veri fi."

Adoara, iaste să întelea[18]gem la ce lucru au chemat pre aceşti u[19]cenici deregători să fie. Aşa zice: „Ve[20]niți după mine, face-voiu pre voi vânăto[21]ri de oameni." Pre slujbă mare au che[22]mat pre ei şi pre muncă, cum să se trudea[23]scă întru cuvântul lu Dumnezeu învăță[24]tura propoveadaniei şi poveastea împără- [54v] ției // [1]ceriului. Nu zice «vânători de aur sau [2]de argint sau de vreo domnie», ce «de [3]oameni», că mreaja iaste cuvântul lu [4]Dumnezeu, păscarii sânt popii ca[5]rei derept propoveduiesc, că prind pre [6]oameni cu cuvîntul lu Dumnezeu [7]şi «descuiem [12] lor împărăția ceriului», cu[8]m iaste scris la Matei, 55. Învață-te [9]aicea cum carei sânt popi derepți şi [10]episcopi, aceia propoveduiască, că [13] aşa [11]porânci şi lăsă Iisus Hristos apostolilor, cu[12]m iaste scris la Matei, 116 şi la Marco, [13]71.

A treia oara: când au chemat Hristos [14]pre apostoli? – Chematu-i-au când începu [15]el a propovedui începutul poveaste[16]ei a lui, cum să se înveațe bine main[17]te cuvântul lui, apoi să meargă în lu[18]me. Unde învățăm şi noi cum main[19]te să ne învățăm bine carte şi cuvântu[20]l lu Dumnezeu, apoi să ne popim. [21]Că un lucru

2 Tip. алоу. 3 Tip. галилеѧ. 4 „Faptele apostolilor". 5 Tip. алȣ (pentru *al lu*). 6 Corect: *kъ Korinthĕnomь*; „(Epistola) către Corinteni". 7 Înaintea lui *mai* e repetat *fost* din ultimul rând al paginii precedente. 8 Tip. дерпiѧциеи. 8a Tip. greşit ка. 9 Corect: *kъ Galatĕnomь*; „(Epistola) către Galateni". 10 Tip. коувжиоу. 11 Tip. адȣе („fie că e"). 12 Tip. дескȣемь (probabil greşit în loc de *descui*). 13 Tip. ка.

rău și păcat mare fac [22]aceia carei popesc pre nește coconi [23]sau alți carei nu înțeleg cartea și cu[24]vântul lu Dumnezeu, carei nu // [1]sânt [14] destoinici. Iani caută ce zice 55r sfâ[2]nt Pavel apostol depre popi, la Ti[3]motei, 297 și aiurea.

A patra oara [15]: [4]ce făcură apostolii deaca auziră che[5]mătura lu Hristos? – Așa zice evanghelist: lă[6]sară acii [16] mrejile lor și corabia și [7]pre tatăl lor și mearseră după el. [8]Așa iaste lucrul credințeei: nu so[9]cotească lucrul ceștii lumi, ce pur[10]ceade pre porânca și pre zisul lu Du[11]mnezeu. Așa acești apostoli, deaca [12]chemă Iisus pre ei, așa și purceaseră. [13]Nu ziseră: „Mearge-văm mainte acasă, de [14]să lăsăm casele cu seamă bună", cu[5]m zice lu Iisus cel om (la Luca, 49): [16]„Doamne, lasă mine mainte să mă duc [17]să îngrop pre tată-mieu", – ce aciiș [17] toa[18]te lăsară înapoi. Nici ziseră: „Până [19] unde veri să mergem cu tine?", sau: [20]„Ce veri da noao? ce văm bea sau ce văm [21]mânca? cu ce ne văm îmbrăca?" Așa și [22]noi, deaca înțeleagem ce e bine, a[23]șa să purceadem pre acea cale și pre [24]rândul lu Dumnezeu. El // [1]grijaște de noi; caută în *Glavizne*, 18: [2]„Dumnezeu hrănească bine pre ceia carei 55v [3]îmblă cu dereptate în rândul și în [4]slujba lor."

Derepce lăsară toate și [5]mearseră după Hristos? – Derepce zise lor [6]Hristos, că să n-au vrut Hristos chema pre ei, [7]ei au vrut rămânea întru aceaia ce-au fo[8]st, c-au vrut vâna. Învață-te ai[9]cea, până nu te vor chema la un lucru, [10]au pre popie, sau pre alt lucru, fii [11]în pace, păzească-ți casa și fămeaia. A[12]șa apostolii încă n-au vrut părăsi ca[13]sa și fămeaia de mintea lor, ce pentru [14]chemătura lu Hristos. Nu fac, derept a[15]ceaia, bine ca apostolii carei lasă mu[16]ierile și feciorii și merg de se călu[17]găresc [18], că frâng jurământul den[18]tâiu.

Învață-te și aceaia: n-au lăsat [19]apostolii muierile și feciorii și ca[20]sa să nu fie iară turnați la fămeaie [21]și la case. Caută cum iaste scris la Matei, [22]26: „Vine Iisus în casa lu Pătru, văzu [23]soacra lui zăcând." Pătru are și [24]după acea- [19] // [1]sta 56r casă [20], dară au lăsat până la o [2]vreame, și când au trebuit lui ș-au [3] putut, iară se-au turnat la casă. [4]Așa caută și la Matei, 30, cum au avu[5]t și el casă, cum iaste scris: Hristos [6]cheamă pre el de la vamă, și zice evanghe[7]list cum au lăsat toate ș-au [8]mers după chemătura lu Iisus; iară du[9]pă aceaia găti și făcu un uspăț mare [10]în casa sa lu Iisus, unde se adunară vame[11]șii și păcătoșii. Caută Pavel ce [12]zice, *kъ Korinthomь* [21], 141: cum [13]Chifa, ce iaste Pătru, și frații Domnu[14]lui și alalți apostoli au purta[15]t cu ei muierile. Caută și la *Děa*[16]*nïe* [22], 44.

Noi încă, frații miei, [17]să trebuire a părăsi fămeaia până la o [18]vreame, să facem mai vârtos pentru [19]lucrul și pentru slujba lu Dumne[20]zeu. Și iară, deaca văm putea să ne turnă[21]m iară la fămeaie, cu ei depreună să cea[22]rem împărăția lu Dumnezeu. Amin!

[23]Nedělě 3

Ev(g)lïe M(th), gla(v) 18 [1]

[1]„Zise Domnul: «Lumina tru[2]pului iaste ochiul. Să amu [3]fure ochiul tău 56v prost, tot [4]trupul tău luminat va [7]fi; [5]să ochiul tău hitlean fure, [6]tot trupul întunecat

14 Tip. нтъ. 15 Tip. ѡра. 16 Tip. ачїи. 17 Tip. ачїишь (poate greșit în loc de ачїѧшь = *aciiaș*). 18 Tip. кълѹгѫрескѫ. 19 Fragmentul *după acea-* este tipărit în colțul din dreapta al paginii. 20 Tip. каса (poate greșit în loc de *casa sa*?). 21 Corect: *kъ Korinthěnomь*; „(Epistola) către Corinteni." 22 „Faptele apostolilor".

1 „Duminica a 3-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 18)" (= Duminica din săptămâna a 3-a după Cincizecime; Matei, VI, 22–23).

va [7]fi. Să amu lumina ce e în[8]tru tine întunecată iaste, aciia untu[9]nearecul cu câtu e!

Nimea nu poate a d[oi] [10]domni sluji: sau amu unul va iubi [11]iară altul va urî, şi [1a] amu unul va [12]ţinea iară altul a nu-l socoti va încea[13]pe; nu puteţi lu Dumnezeu sluji [14]şi lu Mamon.

Derept aceaia grăiesc [15]voao: nu vă grijireţi sufletului vo[16]stru, ce veţi mânca sau ce veţi bea, ne[17]ce trupului vostru, în ce vă veţi îmbrăca; [18]au nu nece sufletul mai bunu e de [19]hrană şi trupul de veşminte? Căuta[20]ţi spre paserile ceriului, că nu seamă[21]nă, nece seaceră, nece adună la jitni[22]ţe, şi Tatăl vostru den ceri hrănea[23]şte

57ʳ

iale. Nu seţi voi mai buni de iale? [24]Cine de voi, grijind, şi poate adauge [2] // [1]în vârsta trupului lui un cot?

Şi [2]de veşminte ce vă câştigaţi? Socotiţi [3]crinul câmpului cum creaşte, neuste[4]nindu-se, nece toarce. Grăiesc voao că [5]nece Solomon, întru toată slava lui, [6]<nu s-a> îmbrăcat ca unul de acealea [3]. E să fâ[7]nul cîmpului, astăzi fiind e demânea[8]ţă în cuptori aruncă, Dumnezeu aşa-[9]l îmbracă, – cu cât mai vârtos voao, [10]puţină-credinţă [4]? Nu vă câştigareţi a[11]mu grăind: «Ce vrem mânca sau ce vrem [12]bea sau în ce ne văm îmbrăca?» Toate amu [13]acealea limbile cer; ştie Tatăl vostru de[14]n ceriu că trebuiaşte-vă acealea. Ceareţi mai[15]nte împărăţia lu Dumnezeu şi derepta[16]tea lui, şi acealea toate se vor adauge [17]voao»". *Konecь nedělě* [5].

[18]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie*

[19]Fraţii miei, mainte aceştii evanghelii e[20]ra Domnul dojenit cum să adună[21]m şi să strângem comoara noastră în [22]ceriu, cum să nu avăm inemă lipită la [6] //

57ᵛ

[1]comoara peritoare aicea pre pământ. A[2]şa acmu învaţă-ne Hristos zicând: „Căutaţi [3]cum mintea voastră să nu lăsaţi, nici să [4]băgaţi pre lucrure trecătoare şi de ce[5]stui pământ." Că mintea voastră în to[6]ate lucrurele iaste cum iaste ochiul tru[7]pului lumină; şi cum ochiul deaca-l ve[8]ri strica şi veri orbi, tot trupul tă[9]u va pipăi în untunearec. Aşijderea şi [10]mintea ta deaca veri da pre strângerea co[11]moarăi, lumina vieţiei nu veri putea [12]câştiga şi veri îmbla întru untunea[13]recul morţiei.

Adoara, acest lucru a[14]devărează zicând cum nu putem a [15]doi domni sluji.

A treia oara, învaţă [7] să [16]nu grijim de viiaţa noastră, ce văm mâ[17]nca şi ce văm bea, nece de trupul no[18]stru, în ce ne văm îmbrăca, căce că e un lu[19]cru deşert; ce să cearem mainte împă[20]răţia lu Dumnezeu şi dereptatea lui, [21]şi acealea toate adauge-se-vor noao.

[22]Învăţătura dentâi

[23]Învaţă pre noi Hristos cum <în> ceastă lume [24]să nu ne batem a strânge

58ʳ

comoară, // [1]căce că ne ia şi pradă inima şi sufletu[2]l nostru şi, grijind, întunecază [8] ine[3]ma şi mintea noastră şi nu văm pu[4]tea nici înţeleage, nici a ceare lucrurile [5]dumnezeieşti, ce zioa şi noaptea iaste [6]să slujim avuţiei, marhăi şi co[7]moarăi, cu strângere şi cu ţineare. [8]Acest lucru adevărează Hristos (Matei, 69) [9] zicând: „Ce foloseaşte omului de va [10]dobândi toată lumea, iară sufletu-[11]ş [9] va piiarde?" Şi

1a Greşit în loc de *sau*. 2 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѕ̃, indicând sfârşitul colii 7. 3 Tip. ачѣлѣ (greşit în loc de *aceia* = crinii câmpului). 4 „*cu cât ... credinţă?*": în versiunea modernă „cu cât mai vârtos pe voi, puţin credincioşilor?". 5 Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 6 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura и̃, indicând începutul foii 8. 7 Tip. ѫвъцѧ (poate pentru *învăţăm?*). 8 Tip. ѫнтѹнекаѕѫ (în loc de *întunecează*?) 9 Tip. соуфлетѹшь („sufletul său").

zice (Matei, 79): „[12]Pentru aceaia, adevăr zic voao că [13]bogatului e greu a întra în <îm>părăția ce[14]riului." Și Pavel la Timotei [10], 287, [15]zice: „Carei vor să se îmbogățească, cad [16]în ispită și în lațure și în muite poh[17]tiri reale și nebune, ceaia ce cufun[18]dă oamenii în piiardere și perire. A[19]șa și în *Priicea* [11] lu Solomon, 11: „Bo[20]gătățile nu folosesc în zioa mâniei." [21]Caută și pilda bogatului (Luca, [22]83): și aicea Hristos zice cum nimea nu [23]poate sluji și lu Dumnezeu, și [24]lu Mamon, ce iaste să slujască numai // [1]unuia. Că Mamon să știi ce e: iaste, în [2]limba sirianilor, Mamon ca când am [3]zice noi: marhă, avuție sau bogăție, [4]sau comoară, au de aur, au de argin[5]t, au de pâine, au oare ce <fealiu> de avuție [6]ce tu ții strâns de-supra de câtu-ți tre[7]buiaște ție den zi în zi, cu care fără [8]paguba ta ai putea ajuta vecinul tău.

58v

[9]Caută, creștine, să fii slugă lu Dumne[10]zeu, să nu fure Mamon inema și su[11]fletul tău, și să nu fie inema ta mă[12]răcini (Matei, 51).

[13]A doua [12] învățătură

[14]Hristos, unde zice să nu grijim de su[15]fletul nostru, înțeleage el și tâl[16]cuiaște însuș de viiața noastră, căce că [17]sântem vii până sufletul iaste în [18]trup, și vieției noastre loc iaste ine[19]ma. Că trebuiaște să grijim de sufle[20]tul nostru, să păzim el și să-l ține[21]m lu Dumnezeu. Ce zice să nu grijim [22]de bucate și de beare și trupului de // [1]veșminte, care lucru adevărează cu [2]aceastea lucrure:

59r

Dentâi, zice ce lu[3]cru mai mare deac-au dat Dumnezeu, [4]cumu e viiața voastră și trupul vostru, [5]mai lesne poate da cel lucru mitute[6]l, cum iaste bucatele și bearea și îm[7]brăcăminte [13].

Adoara, aduce pilda a [8]pasărilor ceriului, ce sânt un lu[9]cru mitutel, și Dumnezeu hrănea[10]ște pre iale fără lucrul lor. Așa [11]și crinul câmpului, câtu e frumos, [12]el veștejaște și miroseaște, ce a [13]doua [14] zi bagă-l în cuptori să-l arză. Da[14]ră cu câtu e mai tare pre viiața și pre [15]hrana noastră, carei sântem pre o[16]brazul lui făcuți și mai scumpi de[17]cât pasările înaintea lu Dumnezeu?

[18]A treia oara, arată-ne cum că nebunie [19]facem când grijim așa fără seamă, [20]căce că cu toată grija noastră nu pu[21]tem adauge să fim mai înalți decâ[22]t crescutul nostru <cu> un cot. Și [23]nu gândi, creștine [15], cum că contineaște [24]să n-avăm nici o grije și cum să nu // [1]lucrăm, că nimea nu poate fi fără [2]grije. Și Pavel apostol, la *Efeseomь* [16], [3]227, zice cum să lucrăm cu mâini[4]le noastre ce e lucru bun, cum să pu[5]tem împărți celora ce n-au. Și aiurea po[6]rânceaște cum cu toată grija să păzi[7]m lucrurile noastre; ce contineaște [8]Hristos grija ce iaste den necredință, câ[9]ndu ne teamem că văm muri de foame dea[10]ca nu văm griji și a bate și a strânge [11]marhă, avuție, zioa și noaptea. De [12]acea grije fereaște-te, creștine, căce nu [13]putem sluji și lu Dumnezeu și lu Ma[14]mon, derept aceaia că Dumnezeu zi[15]ce să miluim pre mișei, iară Mam[16]on zice: „ba ține avuția ție". Dum[17]nezeu [17] zice: „adună ție comoară în ce[18]ri", iară Mamon zice: „pre pământ". [19]Dumnezeu zice să nădăjduim și să [20]creadem numai lui, iară Mamon zi[21]ce: „în bogăția ta". Dumnezeu tocmeaște [22]întru inema omului pace și veselie, [23]iară Mamon câștigă grije [18] și bă[24]natul. Dumnezeu duce pre om la // [1]ispăsenie, iară Mamon la lațul [2]Satanei.

59v

60r

10 Tip. ѳимотеи: „(Epistola către) Timotei". 11 „Pildele (lui Solomon)". 12 Tip. адоа. 13 Tip. ꙟбрѫкѫминте (probabil greșit în loc de *îmbrăcămintea*). 14 Tip. адоа. 15 Tip. крещене. 16 „(Epistola către) Efeseni". 17 Tip. доум[17]мнезеѹ. 18 Tip. грижє (în loc de *grija*).

Când slujesc oamenii[3]lu Mamon? – Atunce când pun i[4]nema pre avuție și pre bogăție, pre [5]comoară sau pre bani carei au [6]pus usebi. Nu cutează <a> pune mâ[7]na să-i clătească, ce țin tare și să [8]nu cheltuiască; au mare nădeajde [9]în iale în toată viiața, mai tare mare [10]întru neaveare și nevoie, zioa și [11]noaptea a gândi cum să mulțească și [12]bine să păzească.

Dară creștinii pot [13]ținea banii și marha, au ba? – Ba [14]pot, că altă <e a> ținea marha, altă ia[15]ră a sluji marhăi. C-au avut bo[16]găție și marhă mulți sfinți, ce i[17]nema lor n-au pus pre ea, cum au [18]fost Avraam, Isaac, Iacov, Iosif, [19]Iov bogatul, David și alții mu[20]lți. Că e păcat a sluji avuției, [21]a orbi pentru dragostea ei și pre [22]mișeii a uita.

60v

Dară când pute[23]m noi, creștinii, a viia bine cu avuția // [1]și nu <a-i> sluji *[19]*? – Când îndrăznim a [2]apuca și cu ea mișeii întru neavea[3]re a-i ajuta, părinții, feciorii, [4]priiatnicii, văduole și săracii, [5]flămânzii, golii și beteagii și to[6]ți nevolnicii. Așa fă și tu, creștine!

[7]A treia învățătură

[8]Învață pre noi, creștinii, Hristos aicea și [9]ne dă *[20]* sfeat unde nu putem fi fă[10]ră grija vieții, mâncăriei și alto[11]r ticale, cum de ce trebuiaște no[12]ao a câștiga, ca și când ară zice: „Nu [13]voiu să aveți nici o grije, ce câști[14]gați și cereți nu cealea ce cer [15]păgânii, ce căutați împărăția lu Du[16]mnezeu, pre carea seți chemați; că [17]carei cer mainte aceaia împărăție, a[18]lalte toate adaugu-se lui".

61r

Ce ia[19]ste a ceare împărăția lu Dumnezeu? – [20]Iaste a ruga pre Dumnezeu cum să [21]ne ducă la credința dereaptă, să cu- // [1]noaștem pre el și pre voia lui cu[2]m iaste cătră noi, și să ne dea [3]frica dumnezeiască și dragoste [4]într-înimile noastre, pre mila [5]Duhului Sfânt să ne ție el pâ[6]nă la ieșitul sufletului nostru.

[7]Dară ce iaste a ceare dereptatea lui? – [8]Iaste cându ne arătăm cu poamele și [9]cu plodul credinței, cu mul[10]te lucrure bune, cântând, ru[11]gând, propoveduind, lăudând și [12]slăvind pre Dumnezeu. După aceaia, [13]dragoste, milostenie, mila cu [14]drag să facem vecinilor noștri. [15]Mai apoi, viiața noastră să fie fără [16]prepus, să nu ne poată nimea certa [17]depre rândul răotăției. Cum să [18]nu auzim evanghelia numai cu ure[19]chile, ce să arătăm creștinătatea [20]noastră cu lucrure bune, cu [21]mu ne învață Hristos (la Matei, 11 cape[22]te): „Așa să lumineaze inema voastră //

61v

[1]naintea oamenilor, ca să vază lucru[2]rile voastre ceale bune și să proslăvească [3]Tatăl vostru ce iaste în ceriure." Cine [4]ceare aceastea toate mainte, făgăduia[5]ște Dumnezeu aceluia cum în lume nu [6]va avea nici o meseretate, ce va avea des[7]tul *[21]* a bea și a mânca și cu ce se va îm[8]brăca: adauge-se-vor toate, zice Hristos. Și [9]să n-ară putea fi aimintrea, pasările ce[10]riului sau îngerul ară trebui să aducă [11]aceluia bucate, decât să moară de foa[12]me, cum au adus corbii bucate lu Ilie [13]proroc (în a treia carte *O(t) Cr(s)tvie* *[22]*, 17 ca[14]pete; așijderea și la 19: îngerul adu[15]se azimă), – că pre nimea nici dinioară [16]n-au părăsit Dumnezeu cine-au aruncat [17]nădeajdea întru el. Depre acest lucru [18]poți vedea în 10 evanghelie *Vâskrěsna* *[23]*, în a [19]doua *[24]* propoveadanie, că blagoslovenia Do[20]mnului va fi pre acela în toate locuri[21]le trupului și sufletului și va [22]dobândi iertăciune păcatelor și viia[23]ța den vecie. Amin! //

19 Tip. [illegible]. 20 Tip. [illegible]. 21 Tip. [illegible]. 22 Tip. [illegible] („Din «Regii»" - carte din Vechiul Testament). 23 Tip. [illegible] („Învierea Domnului"). 24 Tip. [illegible].

[1]Nedĕlĕ 4 (62r)

Ev(g)lïe M(th), glav(a) 25 [1]

[2]„În vreamea aceaia întră Iisus în Caperna[3]um; apropia-se cătră el suta[4]şul, ruga el, grăiia [2]: «Doamne, coconu[5]l mieu zace în casă, slab, iute-pățit.» [6]Şi grăi lui Iisus: «Eu voiu veni şi-l voiu [7]vindeca». Şi răspunse sutaşul, zise: «[8]Doamne, nu sânt destoinic la casa [9]mea să mergi, ce, trecând, zi cu cuvâ[10]ntul şi se va vindeca coconul mieu. [11]Şi amu eu om sânt supt despus, [12]am supt mine voinici, şi grăiesc [13]unuia să margă [3] şi mearge, şi altuia [14]să vie şi vine, şi robul [4] mieu să [15]facă aceasta şi face.»

Auzi Iisus şi [16]se miră şi zise mărgătorilor [5] după [17]el: «Deadevăr grăiesc voao, nece în Iz[17]rail [6] atâta credință nu aflai. Gră[19]iesc voao că mulți den răsărit [20]şi de la apus veni-vor şi vor răposa [21]cu Avraam şi cu Isaac şi cu Iacov [22]întru împărăția ceriului, e fiii împărăți[23]ei goniți vor fi în untunearecul de afa- // [1]ră: (62v) aciia va fi plângere şi scrâşni[2]rea dinților.» Şi zise Iisus sutaşului: «[3]Pasă, şi ca crezi fie ție.» Şi <se> vindecă [4]coconul lui în acel ceas". *Конесь ne(d)* [7].

[5]*Acesta* [8] *iaste tâlcul aceştii evanghelie*

[6]Frații miei, această evanghelie cum au [7]fost mai bine puteți înțeleage [8]den evanghelie ce-au scris Luca, 29, să vă[9]m ceti; că acolo zice cum sutaşului [9] [10]nu i se-au părut că e destoinic să meargă [11]el însuş la Iisus derept vândecarea ro[12]bului [10], fiind el păgân şi nu jido[13]v, ce-au tremes bătrânii evreieşti să ro[14]age derept slugă. Apoi, când înțelea[15]se că vine Iisus, au tremes omul înai[16]ntea lu Iisus, porâncind să nu se muncea[17]scă, ce zică numai cu un cuvânt [18]şi se va vindeca sluga lui. Avăm[19]aceaste învățături:

Întâia, învățăm [20]cât de milostiv şi mesereamic ia[21]ste: nu uraşte, nici goneaşte de la [22]sine pre nimea carei vin la el, avâ- // [1]nd macară câtă mică credință întru (63r) [2]el. Să vă fi netare încă omul, e[3]lu-l întăreaşte, neci caută ce feali de o[4]mu e: jidov sau păgân, cinstit [11] au [5]ruşinat, derept au păcătos, de[6]stoinic au ba, bogat au mişel, cu[7]m era şi acest sutaş. Derept a[8]ceaia zice (la Ioan): „Cine vine la mine, nu-[9]l voiu scoate afară." Şi iară (la Matei, [10]43) zice: „Veniți la mine toți!" Şi [11]*къ Timothei* [12]: „Dumnezeu ară vrea pre to[12]ți a ispăsi." Aşa aicea purcease aciia [13]şi pre chemătura jidovilor.

Adoara, a[14]văm învățătură depre acest om suta[15]ş ce om au fost: c-au fost feali [16]de păgân, fără leage şi porâncile fă[17]ră obreazanie [13], lăcuind păgâneaşte; ş-au [18]fost vătah pre o sută de voinici. Ce, [19]deaca văm socoti, fost-au om cinstit, [20]cu dragoste mare cătră cea slugă be[21]teagă. Fost-au şi om smerit, unde-au gâ[22]ndit că nu e destoinic să se adune cu[23]Hristos, ce-au tremes alții la el, care să [24]zică: „Doamne, nu sânt destoinic // [1]cum să vii supt coperimântul mieu [2]sau în casa (63v) mea, ce zi numai cu un cu[3]vânt şi se va vindeca sluga mea."

1 „Duminica a 4-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 25)" (= Duminica din săptămâna a 4-a după Cincizecime; Matei, VIII, 5–13). 2 Tip. грнѧ. 3 Tip. съмаргѫ (greşit în loc de *să meargă*? Cf. f. 62v 10: съ мѣргѫ). 4 Tip. робоулѣ (probabil greşit în loc de *robului*). 5 Tip. мъргѫторнлорѣ (greşit în loc de *mergătorilor*? Vezi şi mai sus, nota 3). 6 Tip. ізранлн (eventual *Izraili* „Israeliți"). 7 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 8 Tip. ачаста. 9 Tip. соуташѹлѣ. 10 Tip. рѹбѹлѹн. 11 Tip. ченстнтѣ (cf. r. 19: чннстнтѣ). 12 „(Epistola apostolului Pavel) către Timotei". 13 Se pare că în sintagma *porâncile fără obreazanie* lipseşte un predicat.

A tre[4]ia oara, învățăm în cest vătah smeri[5]tura: cum era el smerit, nu om măre[6]ț, fiind vătah pre o sută de voini[7]ci. Așa și noi, carei sântem cu ceva dă[8]ruiți de la Dumnezeu, cu mândrie sau [9]cu bogăție, cu marhă, cu bani sau va[10]re cu ce cinste în ceastă lume, pre mi[11]șei, pre săraci, pre dosădiți să nu-i [12]urâm, ce, cum învață Pavel, să ține[13]m pre toți mai buni decât noi; și [14]cumu ne învață Petru apostol: „Smeri[15]ți-vă supt tare mâna lu Dumnezeu, [16]cum să vă înalțe în zi de grije." Așa [17]și în cântecul sfintei Mariei Bogorodițe [14] [18](la Luca, 4): „C-au căutat pre smeritu[19]ra slujniciei sale și pogorî putear[20]nicii despre scaun și înălță pleca[21]ții." Așa și tu, creștine, cunoscând [22]păcatele tale, smerește-te înaintea [23]lu Dumnezeu, și pren Iisus Hristos înălța-te-[24]va.

64r

A patra oara, învățăm dragoste. // [1]Vezi acest om păgân cum iubește pre [2]slugă, ca când ară fi fecior [3]lui den trup. Nu scoase pre slugă betea[4]gă den casă, cum fac acmu mulți [5]carei sânt botezați: până sânt sănăto [6]și și pot sluji, iubesc pre ei; ce, [7]deaca bolnăvesc, părăsesc pre ei și nu-i [8]ajută cu nemică. Acest păgân mai [9]om bun au fost decât acești crești[10]ni, cărora așa porâncește Pavel apostol ([11]*kъ Efeseo(m)* [15], 232): „Și voi, domnilor, acea[12]lea faceți către slugi; lăsați înapo[13]i lăudarea, știind cum și Domnul vos[14]tru iaste în ceriu, și nu căutătura o[15]brazului iaste înaintea lui." Așijde[16]rea grăiește *kъ Kolasaemъ* [16], 259.

A cin[17]cea oara, învățăm cum zic jidovii: „[18]Iubește limba noastră, și beseareca a[19]ceasta zidit-au noao." Vezi că nu zi[20]c: „c-au stricat noao beseareca", ce: [21]„au făcut", – în carea învățăm leagea [22]și porâncile lu Dumnezeu. Că nu[23]mai acealea sânt beseareci și case[24]le lu Dumnezeu în carele spun // [1]oamenilor derept,

64v

<în> carele spun oa[2]menilor [17] cuvântul lu Dumnezeu cu dere[3]pt și iaste botezul și cuminecă[4]tura [17a] după tocmealele lu Iisus Hristos. Iară în [5]care beseareca nu spun cu înțeles, să [6]se înveațe mișelamea, aceaia nu iaste sfi[7]nțită și târnosită; încă nu e beseare[8]ca lu Dumnezeu, ce iaste peștere tâl[9]harilor, cum zice Hristos (la Matei, 83).

Gre[10]șesc tare acei domni carei strică acea[11]lea lucrure și beseareci bune, sau veni[12]tul den carele [18] ară putea ținea învățători [13]buni. Greșesc și aceia carei strică [14]mănăstirile; întru o vreame [19] au fost bu[15]ne, nu ca acmu, că în iale au fost dedă[16]scălie și învățături: den mănăstiri [17]au ieșit cărtulari mari, episcopi și [18]popi în orașe și în sate. Ce acmu nu e [19]dedăscălie în iale și sânt oameni lea[20]neși, carora e urât a săpa și a-ș [20] [21]hrăni fămeaia și casa sa, și sânt bu[22]ni numai de-a cearerea milă în țară de la [23]mișelame. Nu strica, derept aceaia, [24]creștine, beseareca, cum și acest su- [21] // [1]taș n-au

65r

stricat, ce zidește și ține [2]un popă bun într-însă, să fie învățăto[3]riul creștinilor.

A șasea oara, zise [4]Hristos sutașului: „Pasă, și cum crezi, a[5]șa să fie ție". De unde învățăm cât [6]mare lucru iaste credința dereaptă, cu[7]m oare ce cearem și creadem n-are cum [8]să nu asculte Dumnezeu. Derept [22] aceaia [9]zise Hristos (la Ioan, 50 de capete): „Deaca ve[10]ți rămânea în mine și cuvintele meale [11]între voi vor rămânea, cât veți vrea a cea[12]re și va fi voao." Și la Marco, 51: „Și [13]rugând, cât [23] veți ceare creadeți că veți [14]lua și vor fi voao." Și la psalom [15]144:

14 Tip. бг҃е (*Bogorodița* „Născătoarea de Dumnezeu"). 15 „(Epistola) către Efeseni". 16 Tip. къколасаемь (greșit în loc de *kъ Koloseomъ*) „(Epistola) către Coloseni". 17 S-ar putea ca pasajul *în carele spun // [1]oamenilor derept, <în> carele spun oamenilor cuvântul lu Dumnezeu cu derept* (64r24–65r3), care sună astfel și în copia bihoreană, să fie în realitate o greșeală de tipar, datorată unei repetiții incomplete, pentru: *în carele spun // [1]oamenilor cuvîntul lu Dumnezeu cu derept.* 17a Tip. коумекекѫтоура. 18 Tip. greșit карѣ. 19 Tip. врѣмѧ. 20 Tip. ашь („a-și"). 21 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura и҃, indicând sfârșitul colii 8. 22 Tip. дерпть. 23 Tip. кѫть (probabil greșit în loc de *câte*).

„Aproape iaste Dumnezeu tuturora [16]carei cheamă pre el, carei cheamă pre de[17]reptate.” Aşa zice Hristos şi sutaşului: „[18]Pasă, şi cum crezi aşa să fie ţie”; şi [19]fu vindecat sluga lui în acel ceas. [20]Amin!

[21]Nedělě [5]

Ev(g)lïe M(th), glava 28*[1]*

[22]„În vremea aceaia şi trecu Iisus în aceaia pa[23]rte, în laturea Ghergheşinului, şi ti-*[2]* // [1]mpinară el doi drăciţi, – den mormânt [2]ieşiră, iuţi foarte, că nu putea nimea tre[3]ce *[3]*pre calea aceaia. Şi iată strigară gră[4]ind: «Ce e noao şi ţie, Iisuse, fiiul Domnu[5]lui? Venit-ai încoace ainte de vreame a [6]munci noi?» 65v

Era departe de ei o turmă [7]de porci mulţi, păştea; e dracii se ruga [8]lui, grăiia: «Să ne goneşti, zi noao *[4]* să mea[9]rgem în cea turmă de porci.» Şi zise [10]lor: «Păsaţi!» Ei se duseră şi înt[11]rară în turma porcilor. Şi aciia se por[12]ni turma toată den ţărmure în mare şi [13]se afundară într-apă.

E păstorii fu[14]giră şi mearseră în cetate, spuseră [15]tot şi de draci. Şi iată toată ceta[16]tea ieşiră în timpinatul *[5]* lu Iisus şi vă[17]zură el şi ziseră să treacă de hotară[18]le lor. Şi întră Iisus în corabie, trecu [19]şi vine întru a lui cetate”.

[20] *Tâlcul ceştii evanghelie*

[21]Fraţii miei *[6]*, în ceastă evanghelie sfântă ([22]iaste scris şi la Marco, 19 [23]şi la Luca, 38), în carea zice Ma[24]tei: „Când trecu Iisus în laturea Ghergheşi- // [1]nului” (iară Marco şi Luca zic: „în [2]partea Gadarinului”, că acel ţinu[3]t aşa se cheamă de la oraş Gadara, [4]prespre iazerul Ghenisaretului; î[5]n acel ţinut era şi oraş Ghergheşa), – [6]aşa, trecând Iisus, deaca vine la cel [7]cîmp, timpinară-l doi oameni *[7]* [8]drăciţi (ce la Marco şi la Luca grăie[9]sc numai de unul, că evanghelist [10]scrie ciuda şi putearea lu Iisus, nu nu[11]mărul oamenilor). Aceia era iuţi [12]tare, cum nimea nu putea treace pre [13]aceaia cale. (Marco şi Luca zic cu[14]m au lăcuit în munţi şi în groape, – [15]că jidovii lângă cale, pre drumure, fă[16]cea mormânture –, şi zic *[8]* cum cu [17]lanţure şi cu fiare lega pre ei, [18]ce nu-i putea ţinea). Şi zioa şi noa[19]ptea era munciţi şi în mormântu[20]re, strigând şi ucigându-se cu pie[21]tri. Acela – cum zice Marco – de [22]departe deaca văzu pre Iisus, închină-se lui [23]şi, strigând cu glas mare, zise: „[24]Ce e mie cu tine, Iisuse, fiiul lu Dumnezeu? // [1]Înălţime, juru-te pre Dumnezeu, nu *[9]* [2]munci mine!” Căce că grăi lui *[10]* Iisus: „Ieşi, du[3]hul *[11]* necurat, den om!” Întrebă Iisus: „Ce [4]ţi-e numele?” Şi răspunse, grăi: „Legheon [5]mi-e numele, că mulţi sântem.” Şi rugară [6]el mult să nu-i tremeaţă afară dentr-a[7]cel ţinut. (Luca zice: „în bezná”). Iară ruga[8]ră el toţi dracii să-i slobozească a în[9]tra în turma de porci, ce era ca doao [10]mie, păscând în aceia codri; ce slobo[11]zind lor Iisus, întrând ei, porniră por[12]cii în mare şi se afundară şi muriră. A[13]şa se-au fost tâmplat *[12]* acest lucru evangheli[14]ei, den carea văm avea aceaste învăţătu[15]ri:

66r

66v

1 „Duminica a 5-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 28)” (= Duminica din săptămâna a 5-a după Cincizecime: Matei, VIII, 28 – IX, 1). 2 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѳ҃, indicând începutul colii 9. 3 Tip. трече. 4 Tip. нѡа. 5 Tip. тимпинатѹль (pentru *(în)tâmpinatul*). 6 Tip. мїи. 7 Tip. ѡамении. 8 Tip. greşit зиче în loc de зикь (cf. rândul 13). 9 Tip. нѹо. 10 Tip. лѹ. 11 Tip. доулѡ҃у. 12 Tip. тъплать.

Întâia oara, au fost arătat pu[16]tearea şi dumnezeiia sa şi aiurea cu ciu[17]de; aşa şi aicea arătă oamenilor ace[18]stui ţinut cum el biruiaşte nu numai [19]cu oamenii, ce şi cu dracii, carei sânt [20]vrăjmaşi oamenilor, mai tare creştini[21]lor. Că aicea timpinarea lu Iisus drăciţii [22]nechemaţi, neaduşi nu iubesc pre Hristos, [23]ce-l urăsc
67r
rău ş-ară vrea să piară. Ce [24]iaste lor a gândi şi a veni înaintea lui? // [1]Era dracii întraţi în oameni să piiarză [2]pre ei şi-i ducea înaintea lu Iisus; ce vezi [3]că se mântuiră. Nici aceia oameni mişe[4]i n-au ştiut căuta şi aştepta de la Iisus [5]mântuire, ce den putearea şi voia cea bună [6]a lu Iisus fură ajutaţi. Aşa domneaşte Hristos [7]pre vrăjmaşii lui cum, ce apucă şi răpe[8]sc să-l piiarză, iaste lor a da pre spăse[9]nie şi aşa cum că se tem în ce chip să poa[10]tă rămânea. Învaţă, derept aceaia, creşti[11]ne, a cunoaşte putearea şi mila şi drago[12]stea lu Iisus către ceia carei cred bine şi [13]nădăjduiesc în el, că nici întru un [14] chip nu-i va uita, nici-i va părăsi. Nici [15]întru o sărăcie şi nevoie, nici întru o [16]ispită nu pot, – necum oamenii răi, ce [17]nici dracii, duhure reale –, strica creştini[18]lor fără voia şi slobozia lu Dumeze[19]u, necum oamenilor; – ce caută în ceastă [20]evanghelie.

Deaca văzură că le iaste lor a ie[21]şi dentru oameni, nici în porci nu [22] putură întra până nu-i slobozi pre ei [23]Hristos. Aşa caută în viiaţa sau în cartea lu Io[24]v
67v
bogatul: ruga dracul să-l slobozea- // [1]scă Dumnezeu a piiarde marha şi toa[2]tă avuţia şi feciorii, apoi şi trupul *[13]* [3]lui să bată cu boale şi beteşugure; [4]până nu slobozi pre el, nu putu face [5]lui nici o dosadă, nece o nevoie. Aşa pre [6]sfânt Pătru nu-l putu dracul ispiti [7]până nu-l slobozi Hristos pre el, cum <zice> el în[8]suş (la Luca, 109): „Simone, Simone, ia[9]tă Satana cerşu pre voi cum să vă cearnă [10]ca grâul; ce eu mă rog derept tine, să [11]nu scază credinţa ta." Ceteaşte la car[12]tea lu proroc David, psalom 90, cum [13]zice depre ceia *[14]* carei nădăjduiesc în pu[14]tearea şi într-ajutoriul lu Dumnezeu, de[15]pre acest lucru cum fără voia şi fă[16]ră ştirea lu Dumnezeu nu vine nici o [17]pagubă, nici o nevoie, nici un rău, nici o [18]perire pre creştini. Caută în tâlcul evanghe[19]liei în *Vъskrěsna* *[14a]* 10, în a doua învăţătu[20]ră.

A doua învăţătură iaste depre mi[21]ntea şi năravul dracului, cum lui to[22]ată iaste grija aceaia să îmble în alean lu [23]Dumnezeu şi să facă rău creştinilor [24]au
68r
într-înemă, au în suflet, cu minciu- // [1]nile, cu prislătitura, cu învăţătura [2]strâmbă, sau şi într-înemă şi în tru[3]p, cum făcu acestor doi oameni, sau [4]în marhă cu pagubă, şi într-altă avuţie, [5]cum zice şi ne învaţă Pătru apostol, 63: „Fi[6]ţi treazvi şi preveghеaţi! iată că vrăjma[7]şul vostru, dracul, ca leul răgind îm[8]blă încungiurând, căutând pre cine să [9]înghiţă. Lui staţi în alean, tare fiind în [10]credinţă".

Ce văm grăi depre năravul dra[11]cului altă decât ce zice Hristos (Ioan, 32): [12]„Dracul de-nceput era vrăjmaş şi în [13]dereptate nu stă *[15]*". Când grăiaşte minciuni, [14]den a lui grăiaşte, că e el mincinos şi ta[15]tăl lui. Caută cum prilăsti pre părin[16]ţii noştri, pre Adam şi pre Eva, şi po[17]topi nu numai pre acei doi, ce duse [18]pre noi toţi întru atâta nevoie şi dosa[19]dă, păcate nenumărate, apoi în pla[20]ta păcatelor, în moarte *[16]*, cum zice Pave[21]l apostol: „Toţi sântem născuţi feciorii [22]mâniei." Să n-au vrut milui pre noi Dum[23]nezeu şi deaca n-au vrut tremeate fi[24]iul său derept
68v
noi, c-am vrut peri // [1]toţi prentru lucrul şi prilăstitura [2]dracului.

13 Tip. трѹпѹ. 14 Tip. чѣм. 14a „(Evanghelia din duminica) Învierii". 15 Tip. стѣ. 16 Tip. дмоарте.

Întrebare: căce era dra[3]cii în mormânture? – Răspuns: Ioan [4]Zlatoust zice aicea cum derept [5]aceaia făcură dracii, să crează nărodu[6]l aşa cum den sufletele mor[7]ţilor că se fac dracii şi încoace [8]şi încolo îmblă la mormânturele mor[9]ţilor. Că şi în vreamea noastră destu[10]lă prilăstitură fu în lume u[11]nde ziseră că vin morţii în casă şi [12]se ivesc oamenilor, cer ajuto[13]riu după moarte să le facă cu [14]călugării [17] şi cu popii să[15]răcuste şi alte multe minciu[16]ni. Că dracii au grăit ş-au zis [17]că sânt sufletul acătărui om [18] [18]numai să prilăstească nebunii; ce [19]Ioan Zlatoust zice (la Matei, în [20]omilia, 29 de capete, în tâlc): „Nu po[21]ate sufletul <a se> despărţi de la trup." În[22]tru acest ţinut buduşlui că sufle[23]tele dereptilor sânt în mâna lu Dumne[24]zeu, iară ale păcătoşilor suflete, după // [1]ieşit aşa şi se duc, cum [19] şi Lazar şi [2]cel om bogat, cumu se adevărează [3]la Luca, 83. Ce şi aiurea Domnul [4]grăiia: „Astăzi sufletul tău ceare-vor [5]de la tine." Nu poate sufletul, deaca [6]iase den trup, la noi aicea a veni şi a [7]îmbla. Şi iară cu multe scripturi pu[8]tem adevăra cum sufletele morţi[9]lor nu vin aicea, că şi Ştefan zice: [10]„Ia sufletul mieu!"; şi Pavel: „Pohte[11]sc să mori [20] şi să fiu cu Hristos." Iară ni[12]ci întru un chip nu pot aicea lăcui. [13]Ascultă ce zice bogatul şi ia ami[14]nte ce ceare şi nu ajunge: să ară pu[15]tea sufletele oamenilor acicea lăcui, [16]c-au vrut veni el cum pohtiia ş-au [17]vrut învăţa pre fraţii lui de chi[18]nurele iadului. Den care loc [19]scripturiei iaste aiavea cum, du[20]pă ieşitul den trup, în loc [21]usebi duc pre suflete, de [22]nu sânt vreadnice a se turna, ce [23]aşteaptă iale aceaia zi de judecare // [1]tremurată. Aceastea toate scris-au Ioan [2]Zlatoust. Dară, creştine, iaste minciu[3]nă carei au învăţat să păzească omul [4]mortul său după noao zile şi la doa[5]ozeci de zile şi la patruzeci şi la a[6]nul. Minciună e şi aceaia carei zic că [7]pot folosi după moarte suflete[8]lor, că nu se schimbă locul după ceastă [9]viiaţă, ce iaste scornit pentru lăcomia [10]cărtularilor.

69r

69v

A treia oara, zice evangheli[11]st: „şi era prea iuţi"; aşa iaste năravu[12]l dracilor. Învaţă de aicea, creştine, ce [13]face dracul în <îm>părăţia [21]sa: pre carei bi[14]ruiaşte el, face pre ei iuţi şi fără mi[15]lă, aşa cum mai nimea nu poate avea lu[16]cru cu ei; iară Duhul Sfânt, pre carei ias[17]te, face pre ei blânzi şi milostivni[18]ci.

Dară ce sânt acmu unii domni? Că [19]sânt cu duh rău unde sânt fieri [22] [20]sălbateci, fără milosârdie. Zice evangheli[21]st: „Ziseră dracii : Venit-ai mainte de vrea[22]me [23] a munci pre noi". Cât era domnit [23]dracii pre părinţii noştri în lume, şi [24]încă zic că mainte de vreame au venit. // [1]Aşa sânt toţi, răi şi fără leage: cân[2]d vine judecare şi pedepsă pre ei, [3]lor pare că fără vină dosădeaşte Dumne[4]zeu pre ei, ce zic dracii c-au venit a [5]munci pre ei.

70r

Ce era munca şi chinul [6]lor? Unii, cum Ioan Zlatoust şi alţii, [7]zic că se-au temut dracii că-i va tre[8]meate în munca de veac, depre care grăia[9]şte Hristos la Matei. Ce den Marco, 19 şi Luca, [10]38 vedem că se-au temut că va tremeate pre [11]ei afară dentru acel ţinut, sau [12]în beznă, şi mai mare chin n-au putut [13]fi dracilor decât când nu pot strica [14]şi a face rău creştinilor. Aşa, unde zi [15]ce Hristos lor: „Ieşiţi den oameni!", aceaia era [16]lor chin şi muncă mare. Aşa zice Hristos [17](la Luca, 51): „Văzuiu dracii căzând den [18]ceri ca fulgerul"; şi la Ioan, 42: „Că [19]mai-marele ceştii lumi amu iaste ju[20]decat." Aşa se-au chinuit dracii şi [21]slugile lor

17 Tip. къ лоүгърїи. 18 Tip. ѡмѕ. 19 Tip. коү. 20 Tip. мори („mor"). 21 Tip. ⸭пържції. 22 Tip. фїєри („fiare"). 23 Tip. врѣмꙗ (cf. rândul 24).

când văd că se împărțea [22]ște împărăția lu Dumnezeu, cum și acmu, [23]unde văd

70v unii, aleaneșii dereptăției, [24]că lumea și mișelamea proastă cu mare // [1]jelanie pohteaște și iubeaște a înțeleage [2]și a învăța cuvântul lu Dumnezeu. Vor [3]să moară de ciudă, ce Domnul va domni ea [4]și dereptatea lui va veni la lumină, – ceaia [5]ce ne dă noao, Doamne! Amin!

[6]Nedělě 6

Ev(g)lïe M(th), glava 29 [1]

[7]„În vremea aceaia întră Iisus în corabie, tre[8]cu și vine întru a lui cetate. Și adu[9]seră lui slăbitul de vine în pat zăcând.[10]Și văzu Iisus credința lor și zise slăbi[11]tului: «Îndrăzneaște, fiiu! Lasă-ți-se păca[12]tele tale.»

Și iată alții den cărtulari [13]ziseră întru ei: «Acesta huleaște». Și vă[14]zu Iisus cugetul lor, zise: «Derepce voi cuge[15]tați hitlenind în inimile voastre? Ce [16]amu iaste pre lesne [2] a zice: 'Să ți se lase pă[17]catele!', sau a zice: 'Scoală-te, îmblă!'? Ce [18]să știți că puteare are Fiiul Omenesc spre [19]pământ a lăsa păcatele.»

Atunce grăi [20]slăbitului:«Scoală și ia patul tău [21]și pasă în casa ta!» Și se

71r sculă de luo pa[22]tul și se duse la casa lui. Văzură glo- // [1]atele, mirară-se și slăvіră Dumnezeu [2]că deade așa puteare oamenilor". *Конець не(д)* [3].

[3]Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie

[4]Această sfântă evanghelie, frații miei, mai [5]bine veți înțeleage deaca văm ceti în [6]Marco, 7, în Luca [4] [19], că grăiesc și ei depre [7]acest om slăbit care-au vindecat [8]Hristos în Capernaum. Derept aceaia avăm [9]aceastea învățături:

Întâia oara, auzi[10]ți, frații miei: când au fost vindecat [11]Iisus în oraș Capernaum, nărodul, deaca a[12]uzi că în casă iaste Hristos, acolo adunară-se [13]mulți oameni, cum nu putea încăpea – cum [14]zice Luca: „nici pre porți" –, care oameni [15]au mers la Hristos să asculte cuvântul lui [16]și învățătura lui. Derept aceaia, învăța[17]ți și voi, oameni buni, cum și voi cu dra[18]g mare <să> meargeți unde auziți că spun cu[19]vântul lu Dumnezeu și nemică nu so[20]cotiți cine spune, ce feali de om ia[21]ste – bătrânu e au tânăr, ras în cap [22]au ba –, ce numai să spuie ție cuvântul lu //

71v [1]<Du>mnezeu cu derept. Tu ia aminte cu i[2]nemă bună, învață și ține și, zău, [3]în ceastă lume să știi că oamenii n-au [4]mai mare lucru ce să placă lu Dum[5]nezeu decât când ascultă cuvântu[6]l lu Dumnezeu și-l păzesc cu toa[7]tă inema. Că numai acel om e fe[3]recat și blagoslovit de la Dumnezeu, [9]cum zice Iisus Hristos, Domnul nostru (la Luca, [10]58): „Ferecați aceia carei ascultă cu[11]vântul lu Dumnezeu și-l păzesc."

[12]A doua învățătură [5]: [13]cum auziți ce-au făcut cei oameni buni [14]cu cel om bolnav, slăbitul de vine, [15]cum aduseră pre mișelul la Hristos [16]cum să-l vindece pre el, – așa și noi, [17]frații miei, deaca cineva den vecinii [18]noștri va cădea în vreo năpaste sau în ne[19]voie, în prinsură sau în boală sau [20]în pagubă, sau oare în ce

1 „Duminica a 6-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 29)" (= Duminica din săptămâna a 6-a după Cincizecime; Matei, IX, 1–8). 2 Tip. пре лесне („prea lesne, foarte ușor"). 3 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 4 Tip. ӏ͠θ (în loc de ͠θӏ). 5 Tip. адоwа ѫвѣтоурѫ.

poate fi, [21]şi tu fă [6] ca ceşti oameni, fiind [22]lângă el într-ajutoriu. Că deaca nu [23]va fi ţie milă de fratele tău, nici [24]lu Dumnezeu nu-i va fi milă de tine. // 72r [1]Cum zice Iacov apostol, 52: „Judeţu[2]l amu iaste fără milă celuia ce nu fa[3]ce milă cu altul."

A treia oara: ve[4]deţi când îmblă Iisus învăţând în lume, [5]c-au avut vrăjmaşi şi care au grăit [6]lui în alean ş-au hulit lucrurele [7]lui ceale bune. Fost-au cărtulari [8]ce-au grăit rău depre învăţătura dereaptă [7] [9]a lu Hristos, cum vedeţi în ceastă evanghelie; [10]când zice Hristos slăbitului: „Fiiu, lasă-ţi-[11]se păcatele", era unii cărtulari aciia şe[12]zând şi cugeta întru inimile lor: [13]„Ce acesta grăiaşte aşa hule?" Acmu încă sân[14]t vrăjmaşi dereptăţiei, popii şi călugă[15]rii făţarnici: ei sâduiesc şi hulesc [16]pre învăţătura noastră, – ce nu iaste a noast[17]ră, ce iaste a lu Dumnezeu. Şi deaca nu [18]credem tocmealelor şi pravilelor, sau deaca [19]certăm lăcomia lor cu ce prilăstesc mi[20]şelamea cu sărăcuste şi cu alte multe, – [21]zău, noi grăim den Scriptura [8] Sfântă şi ade[22]vărăm tot ce grăim, iară ei zic pre noi [23]că sântem draci şi prilăstitori, cum zi[24]seră pururea şi lu Hristos, şi prorocilor, şi // 72v [1]apostolilor. Şi aşa spar ei mişela[2]mea de cuvântul lu Dumnezeu, zi[3]când: „Nu ascultaţi, creştinilor!" Dere[4]pt aceaia, fraţii miei, nu creadereţi, că [5]voi înşivă puteţi înţeleage lăcomia lor. [6]Au nu de popi au grăit Hristos (la Matei, 94) [7]zicând: „Vai de voi, cărtularilor făţa[8]micilor, că aţi luat cheaia împărăţieei: [9]voi nu întraţi, şi carei ară vrea să în[10]tre, voi nu lăsaţi, ce apăraţi."

A patra [11]oara: „Văzu Iisus credinţa lor." Învăţăm [12]aicea cum în toate lucrurele Hristos caută [13]credinţa oamenilor, şi lucrure bune în[14]că ale omului nece întru un chip lu [15]Dumnezeu nu plac fără credinţă. Cu[16]m zice Pavel apostol, *kъ Evreo(m)* [9], 330: [17]„Nu poate fi cum cineva să placă lu Du[18]mnezeu fără credinţă." În ceastă evanghelie [19]încă zice evanghelist: „Văzu Iisus credinţa [20]lor" – ce doara ce [10] purta pre slăbitul –, [21]nu zice: „Caută ce [11] lucru şi cumu-l a[22]duseră." Şi vezi, credinţa dereaptă [23]nu numai ţie foloseaşte, ce şi altuia [24]în lucrul ceştii lumi. Aşa crezu Lot [12], // 73r [1]<nu> numai pre el scoaseră den perire, ce [2]şi pre muiarea lui şi pre doao feate, aşa, a[3]poi, pentru rugăciunea lui milui un ora[4]ş, Sigor, cum nu peri (la *Bytïe* [13], 19 [5]capete). Dară derept rugăciunea lu Mo[6]isi pururea cruţă şi milui Dumne[7]zeu izrailteanilor. Aşa lu Pavel a[8]postol dărui-i Dumnezeu în mare 276 [9]de oameni, cum iaste scris în *Děanïe* [14], [10]50 de capete. Aşa, derept rugăciunea [11]lu Avraam, Dumnezeu vrea cruţa şi [12]milui ceale cinci oraşe: Sodomul, Go[13]morul, Sidom, Adama, Sigor, s-au [14]vrut putea afla zeace oameni derepţi. [15]Aşa făcu Domnul bine eghipteanilor [16] pentru Iosif, feciorul lui Iacov patri[17]arhul [15].

A cincea oara, – evanghelist zice: [18]„Grăi Iisus slăbitului: «Fiiu, iartă-ţi-se păca[19]tele tale»." Vedeţi, Hristos cheamă pre slăbitul [16] [20]„fiiul" şi zice: „Iartă-ţi-se păcatele ta[21]le"; dară Hristos iaste tatăl păcătoşilor, [22]dară că nu poate urî pre ei să sânt fe[23]ţii lui. Dară căce nu credem lui? [24]căce noi, păcătoşii, nu iubim pre el să [17] // 73v [1]ne iaste tată, că nu strigăm la el în [2]ticale? Care tată nu miluiaşte pre pă[3]mânt feciorul său, sau carele dă [18] da[4]rure reale când ceare fiiu-său? – cum zi[5]ce la Luca. Şi zău, pren credinţă pu[6]tem fi feciorii lui, cum zice la [7]Ioan, 1: „Deade lor puteare

6 Tip. фь. 7 Tip. дерептѫ. 8 Tip. скрипѹра. 9 „(Epistola) către Evrei". 10 Tip. че дóара че (=?). 11 Tip. че (în loc de *cei?*). 12 Tip. лω – Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѳ҃, indicând sfârşitul colii 9. 13 Cartea „Facerea" din Vechiul Testament. 14 „Faptele apostolilor". 15 Tip. патрїахѹль. 16 Tip. слѫбитѹ. 17 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ї, indicând începutul colii 10. 18 Tip. дѣ.

feciori lu Du[8]mnezeu să fie tuturora carei cred [9]în el." Îndrăzneaşte dară, oame [19], a fugi [10]supt arepile lu Dumnezeu, că, zău, de[11]rept Iisus Hristos, fiiu-său cel iubit, că te va [12]priimi [20], păcatele va ierta cum au făgădu[13]it; cum în ce ceas omul păcătos la [14]el va suspina, ca omul perit, ni[15]cicând depre păcate nu se va pomeni, [16]ce mai tare-l va milui. Cum au grăit [17]pre proroc Iezechiil, 35 de capete: „În [18]ceastă lume va fi grijitoriul", – ia[19]ră după aceasta a ta iaste împără[20]ția ceriului. Amin!

[21]Nedělě 7

Ev(g)lie M(th), glava 33 [1]

[22]„În vreamea aceaia trecu de-aciia Iisus; după [23]el mergea doi orbi chemând

74^r^ şi grăiia: // [1]«Miluiaşte-ne, Doamne, fiiul lu David!» Deaca [2]vine el în casă, apropiară-se cătr-însu[3]l orbii, şi grăi lor Iisus: «Creadeți că [4]pociu aceasta face?» Grăiră lui: «Adevăr, [5]Doamne!» Atunce se pipăi de ochii lor şi [6]grăi: «După credința voastră fie voa[7]o!» Şi <se> deşchiseră ochii lor. Şi zise [8]lor Iisus şi grăi: «Feriți-vă, nimea să nu [9]ştie!»

Ei se duseră şi spuseră el [10]prespre tot pământul acela. Aceia [11]ieşiră, adecă aduseră cătr-însul [12]<un> om mut [2] şi turbat. Şi goni tu[13]rbatul <şi începu> a grăi mutul; şi mirară-se [14]năroadele şi grăiră că nece dinioară [3] [15]nu se-au ivit aşa întru Izrail [4]. Fari[16]seii grăiiră: «De judecii dracilor gonea[17]şte dracii.»[4a]

Şi îmblând Iisus în cetățile [18]toate şi oraşele, învăța în gloatele lor [19]şi mărturisiia Evanghelia Împărăției [20]şi vindeca toate boalele şi toate [21]durorile den oameni". *Конесь nedělě* [5].

[22]*Acesta* [6] *iaste tâlcul aceştii evanghelie*

74^v^ [23]Frații miei, în ceastă evanghelie arată-ne // [1]ce e dragostea şi putearea lu Hristos şi iară ce [2]tărie mare are credința dereaptă <a> omului. [3]Că în toată cartea, Evanghelia [7], aceaste doao iaste [4]noao a lua aminte: cum să cunoaştem [5]bine pre Hristos, cum că iaste noao treme[6]s Mântuitoriul [8] den ceri, şi iară în ce [7]chip putem ajunge să ne facă bine. [8]Că nimea să nu gândească: „Ştim c-au făcu[9]t bine cu toți ş-au miluit până cân[10]d au fost în trup"; iară acmu au doa[11]ră nu e aşa? ba, deaca au <fost> mare milosti[12]vnic fiind în trup muritoriu, ac[13]mu cu mult mai tare.

Adoara iară [14]învățăm cât tare pohteaşte credință [15]de la toți oamenii. Aicea încă zice or[16]bilor: „Creadeți că pociu eu face aceastea?"; [17]iară ei ziseră: „Creadem, Doamne!" Atun[18]ce vindecă pre ei, zicând: „După credi[19]nța voastră să fie voao!" Aşa vedem [20]la Marco, 22: în Nazaret nu putea Hristos face [21]mai nici o ciudă, pentru necredința lor. [22]Ce aceşti oameni orbi era auziți [9] de vea[22]stea lu Iisus cum

19 Tip. ιώμε. 20 Tip. тѣва прїмн.

1 „Duminica a 7-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 33)" (= Duminica din săptămâna a 7-a după Cincizecime; Matei, IX, 27–35). 2 Tip. моүлть. 3 Tip. динниwрѫ. 4 Tip. нзраилн (poate *Izraili* „Israeliții"?) 4a Frază neclară; în traducerea modernă: „Cu domnul dracilor scoate El dracii". 5 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 6 Tip. ачаста. 7 Tip. картѣ еѵ̓лїа (probabil greşit în loc de *cartea Evangheliei*). 8 Tip. мѫнтүонторїô. 9 Tip. ера доүзнцн (probabil greşit în loc de *era auzit* „auziseră").

au înviat pre fata [24]celui mai-mare al beseareciei [10] den moa- // [1]rte. Pornesc și ei după Iisus și pre [2]cale văd că nu ascultă, nici vindecă [11] pre [3]ei. Merg până în casă, crezând că va [4]milui pre ei, și sânt tari în credință [5]depre binele și mila lui; așa dobân[6]desc sănătate. Iaca acei creștini ma[7]ri pilda credinţeei. Tu încă în sără[8]cia ta fă [12] așa, și zău că veri fi ascu[9]ltat în rugăciunea ta cea dereaptă. 75ʳ

A treia: [10]în ceşti doi orbi avăm pilda acelor oame[11]ni carei cunosc orbitura și neștiuta [12]lor. – Și toți orbii <sânt> așa? că sânt unii [13]carei orbitura lor nu cunosc, ce le pa[14]re lor că văd mai bine decât alții [15]și se țin că sânt purtători orbilor. [16]Depre aceștea grăiaște Hristos (la Matei, 61): „Sâ[17]nt orbi purtători orbilor". Și acea[18]sta orbitură iaste rea, întâi căce că [19]nu <se> pot vindeca și vor peri într-însa [13] [20](și iaste scris la Ioan, 35); a doua [14], [21]și pre alții rătăceaște și-i bagă în groapă [22](cum au scris Matei, 61). Așa era în vreamea [23]lu Hristos cărtularii și fariseii, și în [24]vreamea noastră așa sânt vlădicii, arhi- // [1]episcopii, egumenii, călugării, popii [2]și toți de acela feali. Ei încă pot zi[3]ce noao cum ziseră lu Hristos: „Au doară [4]și noi orbi sântem?" (cum au scris [5]Ioan, 35); cărora noi răspundem cu [6]Hristos: „S-ați fi orbi, păcate n-ați avea." [7]Aceaia va să zică: „Când ați cunoaște pre [8]voi că sânteți orbi, ce unde ziceți [9]«vedem», păcatul vostru va rămânea." Că [10]acești doi orbi cunoscură orbitura lor [11]și pohtesc a-i slobozi de ea și merg du[12]pă lumină dereaptă pre Iisus Hristos, la el [13]strigă: „Miluiaște-ne, fiiul lu David!" Cu [14]aceaia strigare [15] arătă că cunosc ne[15]voia lor și pohtesc a-i slobozi. Oame[16]ni ca aceia [16] se pot vindeca, iară carei se [17]arată că sânt [17] purtători oamenilor [18]și zic: „Noi sântem dătători legiei, [19]păzitori și întăritori legiei și a cre[20]știnătăției, noi ținem pravilele și [21]toate slujbele beseareciei", – nu pot cu[22]noaște orbitura lor, ce se țin mai mâ[23]ndri și mai înțelepți. Nici de la Dum[24]nezeu nu roagă, să zică: „Doamne, lumi- // [1]nează inema noastră și înțelesul!", – cumu [2]se rugă David: „Dă [18] mie înțelesul legiei ta[3]le, să cunosc porâncitele tale" –, ce le [4]pare că le înțeleg toate. Așa rămân ei în [5]orbitura lor ca fariseii [19]. Așijderea nu [6]pot lumina, nici a cunoaște pre lumină [7]dereaptă, pre Hristos. Și aceia carei îmblă du[8]pă cei oameni mari și cărtulari, carei [9]zic: „Noi văm ținea cum zic popii și mai-[10]marii noștri: ei sânt cărtulari, ei înțe[11]leg", – ce nu iau aminte c-au orbit Dumne[12]zeu pre aceia, cum au porâncit pre Isaiia [13]roroc, 33, și iară *kъ Rimlěno(m)* [20], 124: [14]„Piiarde-voi mândria mândrilor și înțelep[15]ciunea înțelepților rușina-voiu." Aceia încă [16]nu se pot vindeca carei ascultă pre popi, [17]căce că nu cer ajutoriu și luminătoriu [18]den cuvântul lu Dumnezeu, ce den <în>vățã[19]tura [21] fățarnicilor. 75ᵛ 76ʳ

Orbii [22] sânt de doao [23] fea[20]liure: unii sânt orbi în trup, carei nu [21]văd lumina soarelui și a ceștii lumi; [22]alt fealiu iaste carei sânt orbi cu mi[23]ntea și nu văd, nici cunosc ispăsenia [24]sufletului în ce stă [24] și nu înțeleg că // [1]nu poate ierta păcatele niminilea, numai [2]însuș Dumnezeu, ce cred în slujba popi[3]lor și se nădăjduiesc în acela lucru de [4]nemica. Aceia sânt orbi în suflet: ma[5]i în mare perire sânt, căce că pier în[6]tr-însă. Iară carei sânt orbi în trup, po[7]t fi cu ochii sufletului și cunosc [8]pre ispăsitoriul Hristos; acelora nu va strica [9]orbitura ochilor 76ᵛ

10 Tip. бесѣрчїен. 11 Tip. вендекѫ. 12 Tip. фъ. 13 Tip. (rândul 19–20) ꙟтрѫсꙋ[20]лъ. 14 Tip. адоа. 15 Tip. стригарѫ. 16 Tip. ачѣѧ. 17 Tip. сънть. 18 Tip. дъ. 19 Tip. ѳареСеии. 20 „(Epistola apostolului Pavel) către Romani". 21 Tip. деꙟвъцѫтꙋра. 22 Tip. орби. 23 Tip. доа. 24 Tip. стъ.

trupului. Căutați dară, [10]frați, în luminătura inimiei, că veți a[11]fla, ascultând, cuvântul lu Dumnezeu. [12]Că zice David în psalom 118: „Lumina picioa[13]relor meale – cuvântul tău, Doamne!”

A pa[14]tra: vedem sfeatul și lucrul lu Dumneze[15]u, cum el pre sine iveaște mișeilor, pără[16]siților și se ascunde denaintea mândri[17]lor. Vezi, acești orbi ziseră „fiiul lu Davi[18]d”; cred [25] că el au fost făgăduit pări[19]nților pre proroci și mergea după el. [20]Iară cărtularii și fariseii și aceia cu [21]ochii buni nu zic că e fiiul lu David, ce zi[22]c că e samaritean și drăcit și soț [23]păcătoșilor, băutoriu [26] și mâncătoriu. [24]Nu te mira dară nici acmu, creștine, deaca // [1]vezi că seblăznesc cei bătrâni și căr[2]tulari și rămân în orbitura sufletulu[3]i, iară coconii și mișeii cunosc pre de[4]reptate. Știi ce zice Iisus (la Matei, 42): „Eu da[5]u har ție unde-ai ascuns aceasta înain[6]tea mândrilor”.

77r

A cincea oara: credința [7]dereaptă [27] nu gândi, nici socoti vreo peri[8]re ce iaste hrăboară, și mărturiseaște fă[9]ră frică ce se cade creștinului. Așa [10]făcură cești orbi, că era tocmit între [11]jidovi (cum iaste scris la Ioan, 35) cu[12]m cine ne-ară [28] mărturisi și adevăra pre [13]Iisus cum că e el Hristos, să fie lepădat de be[14]seareca [29]. De aceia orbii nu gândiră, ce st[15]riga și chema pre Iisus „fiiul lu David”. Derep[16]t aceaia, avură credință tare și vârtoa[17]să: în cale nu le deade nici un răspuns, – [18]derept aceaia ei nu gândiră, ce mearse[19]ră și în casă.

A șasea: Hristos veade și [20]cunoaște bine săraciile acelora carei [21]se rugară lui mai bine decât po[22]t spune lui. Așa aceşti orbi nu zise[23]ră: „Luminează noao ochii, fă-ne să vedem!”, – [24]ce numai ce ziseră: „Miluiaște-ne noi, fiiul // [1]lu David!” Așa noi, când rugăm pre Du[2]mnezeu, să slăvim pre el, că știe în ce chi[3]p trebuiaște pre noi a ajuta. Cum zice Hristos, [4]învățând atcenașele [30], că: „știe Tatăl vo[5]stru ce trebuiaște voao mainte de cearerea [6]voastră.” Iaste, derept aceaia, de aicea vese[7]lia noastră cum avăm acătare ajuto[8]riu, cine știe nevoia și sărăcia noastră [9]mai nainte decât spunem lui; și el [10]nu urăște rugăciunea, ce mai tare a iubea[11]ște și porânceaște să ne rugăm.

77v

A șap[12]tea, așa zice evanghelist [31]: „Aduseră cătr-î[13]nsul un om mut, având dracul; și [14]scoase dracul și grăi mutul.” Aicea învă[15]țăm cum Hristos nu numai ajuta pre aceia ca[16]rei veniia la el cu voie bună rugând [17]pre el, ce și aceia pre care-i aducea alții [18]fără voie. Că Hristos au ajutat ș-au vindeca[19]t patru fealiure de oameni: întâiu, [20]carei cu voia [32] sa au venit la Iisus și [21]se-au rugat lui, cum era [33] orbi, șchio[22]pi [34], stricați și alți ca aceștea; a[23]doara, alții la carei fu chemat și du[24]s Hristos, cum era judele aceluia ce-i murise // [1]fata (la Matei, 32), sau derept carei [2]fu rugat Hristos, ei acolo nefiind [35], [3]cum era sluga [36] sutașului și fata [4]ceii muieri den Hanania (cum iaste [5]scris la Matei, 62); a treia, ceia la carei [6]însuș, nerugat, au venit și i-au vinde[7]cat (cum iaste scris la Ioan evanghelist, [8]14 capete): cel om bolnav de trei[9]zeci și opt de aii [37] și feciorul mor[10]t al văduoi (cum iaste scris la Luca, [11]30); a patra, aceia carei cu voie nu veni[12]ia, ce-i aducea alții și fără voie, și cu [13]sila pre ei, cum era acest drăcit [14]și mut. De unde cunoaștem [38] cât ia[15]ste

78r

25 Tip. кредь (probabil greșit în loc de *credea*). 26 Tip. бъѹторїѡ. 27 Tip. дерѣпта. 28 Tip. чиненѣрѫ (probabil greșit în loc de *cine-ară*). 29 Tip. берѣрекѫ. 30 Tip. ѡ҇ченашеле. 31 Tip. еѵ҇лнсте. 32 Tip. вое. 33 Tip. еса. 34 Tip. шкопи. 35 Tip. нефїинди. 36 Tip. соуга. 37 Tip. аїи („ani”). 38 Tip. кѹноуащемь.

Hristos pre nevoiți a asculta [39] și a ajuta, [16]că în toată vreamea, în tot locul elu e ga[17]ta pre mișei a ajuta. Îmblați dară, cre[18]știni, la mare mila lui și, cum au ju[19]rat, zău că ne va asculta în veac. Amin!

[20]Nedĕlĕ 8

Ev(g)lïe M(th), glava 58 [1]

„În vreamea aceaia văzu Iisus mult nărod și [21]se milostivi d-inșii și vindecă // [1]nevoile lor. 78

După aceaia fu <seară>, apropia[2]ră-se cătră el ucenicii lui, grăiră: «[3]Pustiu [2] iaste locul și ceasul acmu [4]treace; lasă gloatele să meargă împreju[5]rul satelor, să cumpere lor hrană.» Iisus zi[6]se lor: «Nu trebuiaște să se ducă, dați-le [7]lor voi mâncare.» Ei grăiră lui: «Nu a[8]vem acicea, numai cinci pâini și doi [9]pești.» El zise: «Aduceți-le încoace!» [10]Și zise gloatelor să șază spre iarbă; și [11]luo ceale cinci pâini și amândoi pe[12]știi și căută în ceriu și blagoslovi și [13]le frâmse și deade ucenicilor pâini[14]le, e ucenicii gloatelor. Și mâncară [15]toți și se săturară, și luară den ră[16]mășițe bucate, 12 coșure pline. [17]Mâncători era ca cinci mie [3] de bărbați, [18]fără muieri și feciori. Și aciia înde[19]mnă Iisus ucenicii [4] lui să între în corabie [20]și să treacă în ceaia parte, până când <va> lă[21]sa [5] gloatele". *Конесь nedĕlĕ* [6]

[22]Tâlcul aceștii evanghelie

[23]Frații miei, den ceastă evanghelie avăm // [1]aceaste învățături: 79

Întâiu, cum toată nă[2]deajdea noastră și izbăvirea să ne fie în [3]Dumnezeu, că elu e purtătoriul sărăciei [4]noastre și a sufletelor, și cum gri[5]ja noastră de mainte să fie aceasta, să [6]căutăm înpărăția lui, – cum zice el însu[7]ș, Iisus Hristos (la Matei, 19): „Căutați mainte [8]împărăția lu Dumnezeu și împărăția lui, [9]după aceaia toate se vor [7] da voao." Cum [10]și acest nărod, care venise a asculta [11]cuvintele lu Hristos în ceastă sfântă evanghe[12]lie; Domn Iisus Hristos de pre acel nărod [13]toată grija și nevoia au purtat și [14]pre ei au săturat, cu acea ciudă și se[15]mn, cinci mie [8] de oameni (cum iaste [16]scris <la Matei>, 58 și la Marco, 25 și 32 și [17]la Luca, 42, și Ioan, 18) cu cinci pi[18]te (iară la Marco, 32: patru mie [8], cu șapte pi[19]te) și cu meșchit peaște. Că Dumnezeu [20]aceasta pohteaște de la noi să facem, cum omu[21]l creștin mainte de toate să se roage și [22]să se smerească cu oamenii marelui [9] Dum[23]nezeu. După aceaia, cu hrăborie mare ascul[24]te cu toată mintea cuvintele lu Dumnezeu, // [1]să fie pururea la poveaste și la propovea[2]danie, unde spun derept, și să fe[3]riceaze pre Dumnezeu. Deaca veri face a[4]ceastea toate, după aceaia vare ce rând, [5]veri avea, au ce lucru, tu îmblă du[6]pă lucrul tău cu toată dereptatea, [7]fără pagubă și dosada altora, și i[8]zbăvirea ta și nădeajdea toată aruncă [9]pre Dumnezeu. 79'

39 Tip. асклта.

1 „Duminica a 8-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 58)" (= Duminica din a 8-a săptămână după Cincizecime; Matei, XIV, 14–22). 2 Tip. поустїн. 3 Tip. мїє (pentru *mii*). 4 Tip. оученнїн. 5 Tip. greșit лъсѫ. 6 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 7 Tip. селѡ҇. 8 Tip. мїє (pentru *mii*). 9 Tip. маре лꙋ.

Că să știi că el va hră[10]ni pre tine, cum zice David proroc, psa[11]lom 54: „Aruncă spre Dumnezeu gri[12]ja ta și el va tine hrăni.” Și iară la [13]psalom 33: „Bogații meseriră și flă[14]mânziră, iară ceia ce caută pre Dumne[15]zeu de nemică nu vor fi sărăciți. Tea[16]meți-vă de Domnul toți sfinții, că a[17]ceia ce se tem de Dumnezeu nu vor fi [18]sărăciți de nemică.” Și iară la proroc [19]David, 35 de psalomi: „Tânăr fui [20]și îmbătrânii și n-am văzut nici [21]un om derept să fie părăsit de Dum[22]nezeu, nici sămânța lui căutând și [23]cerând pâine.” Derept aceaia porânceaște Hristos [24]Iisus (la Matei, 58). Caută acești *[10]* jidovi, încă de- // 80r [1]pre care grăiaște și evanghelia de astăzi; ve[2]zi cum hrăni și sătură Iisus Hristos, arătân[3]d și noao cum așijderea și pre toți [4]creștinii va purta și de ei câștigă.

A [5]doua *[11]*, – cum Iisus Hristos, în ceastă evanghelie, deaca vă[6]zu nărodul flămând, făcu-i-se milă de [7]ei și pre ei sătură cu atâtea pite și [8]pești. Așa și noi, creștinii, în ce văm pu[9]tea să miluim și să fim milostivnici [10]către frații noștri și junilor mișei, [11]să ajutăm pre ei și să împărțim cu ce [12]ne-au dat Dumnezeu, că derept aceaia [13]dă Dumnezeu unuia mai mult decâ[14]t altuia, cum meserearea sa cel bo[15]gat să arate – cum zice Iacov apostol, [16]55 de capete – pren faptele sale cea[17]le bune. Așijderea trebuiaște să dăm [18]har lu Dumnezeu den avuția noastră, [19]că derept aceaia ne-au dat Dumnezeu a[20]vuția. Derept aceaia, iani socoteaște [21]ce va grăi Iisus Hristos, când va judeca lumea, [22]dereptilor, milostivnicilor, și iară ne[23]milostivnicilor.

A treia, învățăm iară [24]cum să fim și noi cu hrăboria *[12]* mare // 80v [1]și cu gând și cu grije mare și adevăr [2]întru ascultătura cuvintelor lu Du[3]mnezeu. Că caută și vezi acest năro[4]d cât de departe au venit cu[5]m să asculte cuvintele lu Hristos. La pu[6]stie încă au mers după poveaste și [7]după propoveadanie ș-au ascultat cu[8]vintele lu Hristos și până a treia zi au fo[9]st cu el; și nu în vreo cetate sau [10]oraș, ce întru pustie; și nu doi [11]sau trei sau patru sau zeace o[12]ameni, ce câte cinci mii și câte pa[13]tru mii de oameni, cu muieri și cu [14]feciorii *[13]*. Iară noao ne e leane numai [15]întru un *[14]* ceas a mearge la beseareca. De[16]rept aceaia, mă tem cum acel nărod [17]de jidovi vădi-ne-vor și pre noi vor osâ[18]ndi și ne vor certa înaintea lu Dumneze[19]u și înaintea lumiei a toată la zio[20]a de judecare, cum noi, fiind crești[21]ni, căce-am fost așa prea bine. Derep[22]t aceaia, oare unde auziți că spun de[23]rept cuvintele *[15]* lu Dumnezeu, păsa[24]ți și ascultați! Așa veți fi în mila lu *[16]* // 81r [1]Dumnezeu, – carea tu, Doamne, dă-ne în[2]tru împărăția ta! Amin!

[3]Nedělě 9

Ev(g)lïe M(th), glava 59 *[1]*

[4]„În vreamea aceaia îndemnă Iisus ucenicii [5]lui să între în corabie și să treacă [6]în ceaia parte, până când <va> lăsa *[2]* gloate[7]le. Și deaca lăsă gloatele, sui-se în [8]codru însuș a se ruga; după aceaia fu <seară>, [9]însuș era aciia. E corabia era în mi[10]jlocul măriei, învăluiia-se cu undele: era [11]amu împrotiva vântului.

10 Tip. ачеще. 11 Tip. а доа. 12 Tip. χръборїа (în loc de *hrăborie?*). 13 Tip. фечорїи (probabil greșit în loc de *feciori*). 14 Tip. оу. 15 Tip. ковинтеле. 16 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ї, indicând sfârșitul colii 10.

1 „Duminica a 9-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 59)” (= Duminica din săptămâna a 9-a după Cincizecime; Matei, XIV, 22–34). 2 Tip. greșit лъсѫ.

În a patra stra[12]je, ce e de noapte, mearse cătr-înșii Iisus: [13]îmbla pre mare. Și văzură el uce[14]nicii pre mare îmblând, și de frică [15]strigară. Aciia zise lor Iisus și grăi: «În[16]drăzniți, eu sânt, nu vă teamereți!» [17]Răspunse Pătru, zise: «Doamne, să e[18]ști tu, zi-mi să viiu cătră tine prespre a[19]pă.» El zise:«Vino!» Și ieși den co[20]rabie Pătru și îmbla pre apă să vie cătră [21]Iisus. Văzu vânt mare, temu-se și începu [22]a se afunda; strigă, grăi: «Doamne, mâ-[3] // [1]ntuiaște-mă!» Și aciia tinse mâna Iisus, [2]luo el și grăi lui: «Puțină-credi[3]nță [4] !derepce te spăreași?» 81v

Și întrară [4]ei în corabie: stătu vântul. Cine era [5]în corabie vineră, închinară-se lui, grăiră: [6]«Adevărul [5], Domnului fiiu ești!» Și trecu[7]ră, vineră în pământul Ghenesaretului". [8]*Конecь ne(d).* [6]

[9]Acesta [7] iaste tâlcul acestii evanghelie

[10]Începutul. Evanghelist Matei trei lu[11]crure zice: dentâiu, cum c-au silit [12]și îndemnat pre apostoli să între în corabie [13]derept [8] aceaia unde era văzut gloatele [14]că era săturat cinci mie [9] de oameni cu [15]cinci pâini. Zice: „Adevăr, acesta iaste [16]cel proroc ce iaste să vie în lume." Ia[17]ră Iisus cunoscu (cum zice Ioan, [18]19) că vor să vie și să răpească pre el, [19]să facă el împărat. Așa se despărți [20]de apostoli și tremease pre ei prespre a[21]pă, la Vitsaida, cum zice evangheli[22]st. A treia oara [10], cum au suit a [23]se ruga în codru.

Întâiu, iaste derept a- // [1]ceaia învățătura de primă [11]: Hristos n-au fost [2]venit să gătească lui împărăția ceștii lu[3]mi, să domnească după cum domnesc [4]împărații, că jidovii în toată vreamea gân[5]desc și așteaptă pre Mesia, să fie lor [6]împărat, să-i scoață den orbitura [11a] rimlea[7]nilor, – ce el nici dinioară n-au pohtit [8]aceaia domnie, ce vezi că fugi dennain[9]te [12]. Derept aceaia zise și lu Pilat: „Îm[10]părăția mea nu iaste den ceastă lume." [11]Fugi să arate că el nu pohteaște și [12]să nu poată apoi grăi cu adevăr jidovii [13]c-au pohtit domnia, – cumu-l și stră[14]mbară, vădiră pre el cei mărturisi[15]tori strâmbi înaintea lu Pilat [13]. Că n-au [16]fost învățați den duhul lu Hristos popii [17]den Rim și patriarșii den Țarigrad [18]să se sfădească pentru domnia, cum [19]cine va fi mai mare. 82r

A doua [14], unde au[20]zim că Hristos au mers la codru a se ruga, [21]învață-ne unde să ne rugăm, la cine, [22]cându ne teamem de ceva sau când a[23]văm acătare ispită pre noi: la rugă[24]ciune numai, cum zice și David proroc // [1]întru sfântă [15] carte care-au scris cu Duhul [2]Sfânt, în psalom 44: „Cheamă mine în zi de gri[3]ja ta și eu te voiu mântui." Așa patri[4]arșii, prorocii și apostolii, ucenicii [5]și toți sfinții că se-au dat rugăciu[6]nei și așa au fost ajutați. Voi în[7]că, creștini, să veți cădea în ceva ispita [8]dracului, trupului și a lumiei, [9]sau în frica morției sau în acăta[10]re pagubă, nu meargereți la vrăji[11]tori sau la descântători, ce numai [12]ce vă prindeți de rugăciune dreaptă și [13]smerită. Derept aceaia trebuiaște să știți [14]rugăciunea creștinească, deaca vă țineți cre[15]știni și botezați, că rugăciunea iaste ar[16]ma voastră. 82v

Evanghelist zice: „Corabia era în [17]mijlocul măriei, învăluiia-se cu undele." [18]Adoara se-au tâmplat așa apostolilo[19]r, cum au scris Matei, 27: „Iisus era în [20]corabie, ce durmiia, și aciia nu era [21]cu ei." Ce aceasta au fost cu voia și [22]cu

3 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura а҃ ӏ҃, indicând începutul colii 11. 4 In versiunea modernă: „Puțin credinciosule". 5 Tip. адевърѹ҃ (probabil greșit în loc de *adevăr* „cu adevărat"). 6 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 7 Tip. ачаста. 8 Tip. дерптъ. 9 Tip. міе (pentru *mii*). 10 Greșit în loc de „a doua oară" (cf. 82r19 și urm.). 11 Tip. не примѫ. 11a Probabil greșit în loc de *robitura* („robia"). 12 Tip. де ҥнаинте. 13 Tip. пила. 14 Tip. адоа. 15 Tip. сфънтѫ (probabil în loc de *sfânta*).

tocmealele lu Hristos, cum să vie pre ei [23]aceasta *[16]* spaimă, și derept au făcu[24]t.
83r Putem înțeleage den Marco evanghelist, // [1]26, unde zice: „Ucenicii nu înțelease[2]ră amu de pâini, că era inimile lor împie[3]trite, că nu credea încă ei că e fiiul lu Du[4]mnezeu. Și văzând că săturase cinci [5]mii de oameni cu cinci pâini, așa lăsă [6]Iisus pre ei acest vânt mare cu undele [7]cum, el împăcând marea și vântul, să va[8]ză apostolii și mai tare să crează lui.

[9]A treia, învățăm ce iaste a aștepta uceni[10]cilor carei fac porânca lui în ceastă lu[11]me, cum și apostolilor se tâmplă, că cea[12]stă lume iaste ca marea cu vântul și cu[13]undele. Așa și acmu, cine va să meargă pre [14]calea lu Dumnezeu cu dereptate, cuvâ[15]ntul lu Dumnezeu în multă frică, do[16]sadă, nevoi, în urâciunea lumiei iaste-i [17]a fi, cum zice Hristos (la Ioan): „În lume veți avea [18]dosadă și multă ispită a dracului; [19]în mine – pace".

A patra: și atunce când [20]sânt periri pre noi, pare-ne noao că do[21]arme Hristos, cum iaste scris la Matei, 27, [22]sau că nu e cu noi, cum nu era în ceastă [23]evanghelie cu
83v apostolii. Așa gândim și noi câ[24]nd cădem în nevoie, cum că Dumnezeu // [1]au uitat pre noi, nu ne veade, nu ne soco[2]tească, cum zice și David proroc întru sfâ[3]nta carte care-au scris cu Duhul Sfânt, în *Psa[4]ltire*, că nu-i e nevoie și zice cum Dumne[5]zeu stă *[17]* departe de la el sau doarme. [6]Cum el nici doarme, nici stă *[17]* departe de [7]la creștini, evanghelist zice: „În a patra [8]straje, ce e de noapte, mearse cătr-înșii Iisus."

[9]A cincea, învățăm ce să așteptăm și să [10]nădăjduim de la Hristos când sântem în perire: [11]aceaia cumu e *[18]* n-au lăsat pre ucenici în [12]mijlocul măriei, așa pre ai lui nu-i va [13]părăsi în nevoie, ce le va ajuta, cum au și [14]făgăduit, cum iaste scris la Matei, 116: [15]„Iată, eu cu voi sânt în toate zilele, pînă [16]la sfârșitul veacului." Ce acelora va fi [17]ajutoriul, carei îmblă în lucrul porâncit [18]de el. Papiștașii *[19]* și patriercașii, lo[19]ru le pare că foarte îmblă bine în porân[20]cile lu Dumnezeu și într-a bătrâni[21]lor.

A șasea: „În a patra straje a nopției [22]vine Iisus la ei", – că bătrânii împărțiră noa[23]ptea pre patru străji: până la miiază-noa[24]pte doao, după miiază-noapte până
84r în // [1]zio iară doao *[20]*. Așa lăsă a chinui și a învă[2]lui pre apostoli Hristos toată noaptea în mare [3]și vine la ei amu cătră zio. Învăță[4]m, derept aceaia, cum să nu <ne> îndoim, nici [5]noi să ne spământăm deaca nu ne ajută [6]curând Domnul, ce cu răbdare să aștep[7]tăm vreamea cea bună a milostei lui; că a[8]tunce și mai socotim și luom aminte cum [9]că nu iaste altul ajutoriu noao fără Du[10]mnezeu *[21]*. Să văm face așa, da-va noao împă[11]răția sa. Amin!

[12]Nedělě 10

Ev(g)lie M(th), glava 72 *[1]*

[13]„În vreamea aceea *[2]* apropie-se cătră el o[14]m neștine și se închină lui și grăi: [15]«Doamne, miluiaște fiiul meu, că în lună [16]noao drăceaște-se rău-pățit: de multe o[17]ri cade în foc și de multe ori într-a[18]pă; și aduș el la ucenicii tăi și [19]nu putură el vindeca.» Răspunse Iisus, [20]zise: «O, rudă necredincioasă *[3]* și răzvră[21]tită,

16 Tip. ачаста (probabil în loc de *această*). 17 Tip. стъ. 18 Tip. кѹмѹ (probabil greșit în loc de *cum* sau *cumu*). 19 Tip. папищашїи (în loc de *papistașii*). 20 Tip. доа. 21 Tip. домнезѹ.

1 „Duminica a 10-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 72)" (= Duminica din a 10-a săptămână după Cincizecime: Matei, XVII, 14–23). 2 Tip. ачем. 3 Tip. некрединчось.

până când voiu fi cu voi? Pâ[22]nă când răbda-voiu voi? Aduceți-mi el [23]încoace!» Și conteni lui Iisus și ieși // [1]den el drac și se vindecă feciorul de[2]n ceasul acela. 84v

Atunce mearseră uceni[3]cii cătră Iisus însuș, ziseră lui: «Derepce [4]noi nu putum goni el?» Iisus zise lor: «De[5]rept necredința voastră. Derept grăie[6]sc voao: de-ați avea credință cât un gră[7]unț de muștariu, zicere-ați codrului ace[8]stui: 'Treci de acicea încolo!' și ară treace, [9]și nemică n-ară fi voao să nu se poată. [10]Aceasta rudă nu iase, numai cu rugăciu[11]ni și cu post.»

Lăcuind ei în Galilei, [12]zise lor Iisus: «Pridădit are a fi Fiiul Ome[13]nesc în mânile oamenilor și ucide-vor [14]el și a treia zi scula-se-va»". *Конесь ne(d)* [4].

[15]Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie

[16]Frații miei, aicea în ceastă evanghelie vedem [17]cum <la> toate realele noastre ce sânt [18]noi să nu căutăm alt vraci, alt lecu[19]itoriu [5] în ceastă lume fără Hristos, cum fu [20]și cel om, tatăl celui fecior drăci[21]t. Iară acest om sărac cât au avu- // [1]t grije mare după fiiul lui! Ca și [2]noi acmu, cui ară fi feciorul [6] [3]său cu aceaia boală și cu acela bete[4]șug, cum știți bine voi, frații [5]miei, cum va fi în inema aceluia o[6]m. Derept aceaia el n-au avut [7]răpaus și altă grije nemică, ce [8]numai cât au grijit cumu-ș [7] va vindeca feciorul său. 85r

Derept a[10]ceaia, deaca nu putu afla de la ala[11]lți oameni ajutoriu să ajute lui, [12]nimea pre pământ, nici întru un [8] loc, [13]necăirea, el mearse la apostoli; și [14]sfinții apostoli încă nu putu[15]ră pre el vindeca den putearea [16]dracului. Și el deaca văzu că [17]nu-l putură vindeca apostolii, [18]el mearse cu mare credință la Hristos [19]și se închină lui cu durearea inimiei [20]lui pentru fiiul său. Rugă-[21]se lu Hristos să iarte pre el și pre fe[22]ciorul lui, derepce că nimea în lu[23]me nu putu vindeca fiiul // [1]lui den putearea dracului. 85v

Așa opt [2]să [9] facem și noi când lasă pre noi Dum[3]nezeu boale reale; e noi să nu meargem la de[4]scântătoare, că iaste lucrul dracului. [5]Sânt de-a firea ierbi bune de leac și sân[6]t lăsate de Dumnezeu toate; când sâ[7]nt oameni bolnavi și le iau cu blago[8]slovenia lu Dumnezeu, potu-i folosi. [9]Dară acicea, în ceastă sfântă evanghelie, vedem cu[10]m au fost mai mare putearea dracului [11]decât leacul ierbilor și cum mearse cel [12]om la Hristos și se rugă lui să vindece fiiul [13]său den putearea dracului. Așa și noi cu [14]credință mare să rugăm pre Dumnezeu [15]să ajute noao, cum grăiaște în cartea lu pro[16]roc David, psalom 49: „Cheamă în zioa [17]grijiei tale și izbăvi-te-voiu, și proslă[18]vi-mă-veri."

„Și răspunse Iisus, zise: «O, ru[19]dă necredincioasă și răzvrătită, până [20]când voiu fi cu voi? până când [21]răbda-voiu voi? Aduceți-mi el încoace!» " [22]Și conteni lui Iisus și ieși den el [23]drac și se vindecă feciorul den cea[24]sul acela". – Aicea vedem Hristos că ceartă [25]foarte tare credința cea slabă ce avu- // [1]ră jidovii și cu ce-ș arătă durearea [2]sa Hristos, carea au avut întru inema sa, [3]derepce văzu Hristos nedereptatea lor și necre[4]dința lor. Că pentru necredința <lor> împără[5]ția [10] ceriului va ieși de la ei și o va da [6]păgânilor. Dumnezeu au dat pre Hristos, fi[7]iul său, jidovilor, iară ei lepădară pre el; [8]pentru aceaia se mânie și arătă cum nu ia[9]ste vinovat Dumnezeu căce sânt [10]ei lepădați (la Ioan, 21): „Aceasta iaste [11]voia celuia ce m-au tremes, Părintele; de [12]toate ce mi-au dat nu voiu piiarde de la [13]el, ce-i 86r

4 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 5 Tip. лекѹнтѹрю. 6 Tip. фечорьроулъ. 7 Tip. коумоушь („cum îşi"). 8 Tip. оу. 9 Tip. wпть съ (pentru *op să* „trebuie să"). 10 Tip. ѧпърѫцїѫ.

voiu învie în zilele de apoi." Noi [14]sântem vinovaţi că ne lepădăm cu credin[15]ţa cea slabă a noastră de cea voie bună a [16]lu Dumnezeu ce are cătră noi. Iară [17]când sântem în nevoie, noi să ascultă[18]m, să facem ca cest om şi cu credi[19]nţă tare să spunem lu Hristos nevoia noa[20]stră; şi noi să-l rugăm ca să-i fie mi[21]lă de noi, că Hristos va ajuta noao cum au a[22]jutat şi celui fecior al celui om.

„[23]Atunce mearseră ucenicii cătră Iisus însu[24]ş, ziseră lui: «Derepce [11] noi nu putum go- // 86v [1]ni el?» Iisus zise lor: «Derept necredinţa [2]voastră. Derept grăiesc voao: de-aţi a[3]vea credinţă câtu e un grăunţ de muşta[4]ri, zicere-aţi codrului acestui: 'Treci de [5]aicea încolo!' – şi ară treace, şi nemică [6]n-ară fi voao să nu se poată. Aceasta ru[7]dă nu iase, numai cu rugăciuni şi cu po[8]st.» Lăcuind ei în Galilei, zise lor Iisus: [9]«Pridădit are a fi Fiiul Omenesc în mâ[10]inile oamenilor şi ucide-vor el şi [11]a treia zi scula-se-va»." – Acicea învăţăm învă[12]ţătură cum nu iaste nici o bunătate mai [13]bună decât credinţa mare. Cu credi[14]nţa mare poate omul tot dobândi de la [15]Dumnezeu. Derept aceaia au zis Hristos că[16]tră apostoli: „Să aveţi credinţă cât u[17]n grăunţ de muştari, zicere-aţi codrului [18]acestui: 'Treci de acicea încolo!' şi ară trea[19]ce, şi nemică n-ară fi voao să nu se poa[20]tă." Pren credinţă vine Avraam cu Isac [21]ispitit fiiul său; cu credinţa Iosif se [22]feri de curvie şi dobândi blagoslove[23]nia şi fu hrănitoriu a tot pămâ[24]ntul Eghipetului <la> acea // 87r [1]foamete mare şi hrăni şi pre fraţii [2]lui, şi pre părintele lui, patriarhul [3]Iacov. Cu credinţa Moisi proroc [4]mare fu şi se lepădă den răcliţă ma[5]re, fiiu featei lu Faraon; mai vârto[6]s vru a se chinui cu oamenii lu Dumne[7]zeu. Cu credinţa lăsă Eghipetul şi [8]nu se temu de urgia împăratului, lu Fa[9]raon; cu credinţa trecură marea moho[10]râtă ca pre pământ uscat. Cu credi[11]nţa păreţii Ierihonului căzură; cu cre[12]dinţa vine Avraam şi se odihni spre Pă[13]mântul Făgăduitei. Cu credinţa însă[14]ş Sara sămânţă luo; cu credinţa Ra[15]ava, curva, nu peri şi Elisei la Iorda[16]n cum trecu. Şi toţi sfinţii cu credin[17]ţa biruiră împărăţia, lucrară derepta[18]te [12], dobândiră făgăduita, stinseră tăria focului.

„Această rudă nu iase, nu[20]mai cu rugăciuni şi cu post." – Acicea să [21]nu gândim că ne pune Hristos posturi, [22]ce Hristos învaţă pre noi ca să ne gătim cătră [23]rugăciunea dereaptă [13] a creştinilor, cum iaste [24]voia lu Dumnezeu şi plac lu Dumne- // 87v [1]zeu aceaste rugăciuni. Ce, fraţii miei, [2]aceaste rugăciuni [14] nu plac lu Hristos carele sâ[3]nt den beţie şi den mâncări; porân[4]ceaşte fără vreame şi fără frica lu [5]Dumnezeu, cum Dumnezeu nu iubeaşte. [6]Cum iaste scris la Luca, 107: „Luaţi-vă [7]aminte de sineş, să nu cumva să îngre[8]oiaze inema voastră cu mâncările şi [9]cu beţiile şi cu grija vieţiei." Aci[10]cea pohteaşte Hristos cum să nu îngreoiem i[11]nimile noastre cu mâncări multe nici [12]dinioară, ce să fim iuşori pururea, [13]gata să fim spre rugăciune cătră Iisus [14]Hristos, Domnul nostru. Amin!

[15]Nedĕle 11

Ev(g)lïe M(th), glava 77 [1]

[16]„Zise Domnul pilda aceasta. «Po[17]dobeaşte-se împărăţia ceriului o[18]mului împărat ce vru a se î[19]ntreba în cuvinte [2] cu robii [3] lui. În[20]cepu el a se întreba, –

11 Tip. дерпче. 12 Tip. дерптате. 13 Tip. дерептѫ. 14 Tip. роучюни.

1 „Duminica a 11-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 77)" (= Duminica din săptămâna a 11-a după Cincizecime; Matei, XVIII, 23–35). 2 Tip. коувните. 3 Tip. ровїн.

aduseră [21]lui un datornic, zeace mie de [22]talanți nu avu el să plătească. Zise do- // [1]mnul lui să vânză și muiarea, și feciorii, [2]și tot cât avea și să plătească lui. [3]Căzu amu robul acela, închină-se lui, grăi: [4]'Doamne, rabdă mie și tot ție voiu da.' [5]Milostivi-se domnul robului acelui, ie[6]rtă lui și datoriul lăsă lui. 88r

Duse-se ro[7]bul acela, află unul de megiași ai [8]lui, ce era datoriu lui o sută de ba[9]ni, și-l prinse și-l sugușă el, grăiia: [10]'Dă-mi câtu-mi ești datoriu!' Căzu amu me[11]giașul [4] lui la picioarele lui, ruga-se [12]și grăiia: 'Rabdă mie și tot da-ți-voiu.' [5] [13]El nu vrea, ce-l duse și băgă el în te[14]mniță, până când deade datoriul lui.

[15]Văzură megiașii lui ce fu și se [16]jeluiră vârtos și vineră, spuseră do[17]mnului tot ce fu. Atunce-l chemă do[18]mnul lui, grăi lui: 'Rob hitlean, to[19]t datoriul lăsai ție derept că mă ruga[20]și: dară nu ți se cade și ție a milui [21]megiașul tău ca eu tine miluiiu?' Și [22]se mânie domnul lui, deade el muncitori[23]lor până când deade tot datoriul lui.

Așa [24]și Tatăl mieu den ceri face-va voao să nu // [1]lăsare cineș fratele lui den inema [2]voastră greșalele lor [6]". *Konecь nedělě* [7]. 88v

[3]*Tâlcul aceștii evanghelie*

[4]Frații miei, în ceastă evanghelie cu pildă [5]răspunde Hristos la întrebarea lu Pătru, [6]învățând pre Pătru și pre toți creștinii [7]cum trebuiaște a ierta vecinului greșale[8]le și păcatele ale tuturora, de câte [9]ori greșesc și se pocăiesc și se toa[10]rnă. După aceaia zice cum, să nu vre[11]m ierta, nece noao nu vor fi iertate pă[12]catele noastre, ce ne vor da în mâna mu[13]ncitorilor. Avăm den această evanghelie [14]aceaste învățături:

Învățătura dentâiu: [15]învățăm den această pildă cu câte ne ți[16]nem și sântem datori Domnului Du[17]mnezeului nostru, care datorie mare [18]nu putem noi spune cu limba noastră, [19]ce putem judeca den ceastă slugă ca[20]re rămase datori zeace mie de talanți [21](aceștea fac șase sute de mie de florin[22]ți). Că acel împărat iaste Tatăl Du[23]mnezeu; sluga, iară, carea nu poate plă[24]ti datoria iaste lumea. Iară datoria [8] // [1]sânt păcatele noastre nenumărate, [2]care păcatele Tatăl Dumnezeu, pren [3]Fiiul său, den mare mila sa, noao au ie[4]rtat toate; iară noi cea sută de bani – [5]greșalele vecinului nostru cel mic – [6]nu răbdăm, nece putem lui ierta. [7]Că mare datorie cu ce sântem datori lu [8]Dumnezeu, cum zice Pavel apostol (*kъ* [9]*Korintho(m)* [9], 130): „N-avăm nemica ce n-am [10]luat de la el; că vare ce poate gândi [11]omul, toate au luat de la el." Așa, cu [12]mult datoriu [10] sântem vecinului no[13]stru. 89r

Dară cu ce sântem datori lu Du[14]mnezeu? – Cu credință, cu dragoste [15]și cu nădeajde lu Dumnezeu a creade, [16]pre el asupră de toată făptura a iubi, [17]numele lui a cinsti, a sfinți și [18]a slăvi, cuvântul lui bucuros a a[19]sculta și cumu-s porâncile lui, [20]așa a tocmi viiața noastră. Lui puru[21]rea a da har derept tot binele al lui – [22]aceasta e datoria noastră.

4 Tip. меџикашвль. 5 Tip. дацвою. 6 Tip. лѿ (greșit în loc de *lui*). Pasaj destul de neclar; în versiunea modernă: „Așa va face și tatăl meu cel ceresc cu voi, dacă fiecare din voi nu va ierta fratelui său din inimă greșealele lui". 7 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 8 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura а҃і҃, indicând sfârșitul colii 11. 9 Corect: *kъ Korinthěnomь*; „(Epistola) către Corinteni". 10 Tip. даторю (probabil în loc de *datori*).

Dară cu ce sâ[23]ntem datori vecinului nostru? – Cu po[24]amele şi cu plodurile ale credinței [11] // [1]şi dragostei [12] vecinului cu derept [2]să slujim şi să-l ajutăm în toate [3]sărăciile ale lui; pre el nici întru [4]un chip să nu vătămăm, nece muiarea-i, [5]nece feciorii, nece fămeaia, nece în ci[6]nstea lui, nece în avuția lui, ce a pă[7]zi grija lui ca şi a noastră. Cum [8]zice Hristos (în Matei, 21 de capete): „Cum [9]vreți să facă voao oamenii, aşijderea [10]faceți şi voi lor." Ce să ştiți, derept [11]aceaia, că ne iaste a da seamă lu Dumnezeu [12]de aceastea de toate.

89v

A doua [13] învățătură [13]iaste a căuta aicea câtu e milostivnic [14]şi meserearnic Tatăl Dumnezeu cătră [15]noi. Multă datorie slugiei lui [16]aceaia arată, cu binele ce făcu acest îm[17]părat cu sluga: deaca nu avu să plătea[18]scă datoria, căzu jos înaintea [14] domnu-[19]său şi rugă pre el să rabde şi va plă[20]ti tot; iară lui fu milă de slu[21]gă, slobozi pre el, iertă-i şi toată [22]datoria. Aceasta e mare mila lui. Ia[23]ră sluga făgădui că va plăti toate; [24]ce văzu domnul că nu poate, pren aceaia [15] // [1]iertă lui toate, den mare mila lui. [2]Să ştii şi tu, creştine, cum că tu însu[3]ți nu poți plăti datoria ta şi a tocmi, [4]numai Domnul, den mare mila <lui>, să iarte [5]ție. Cunoaşte, derept aceaia, slăbia şi [6]netăria ta şi să ceri iertăciune de la [7]Tatăl pentru Hristos, că acela toată dato[8]ria noastră au plătit Tatălui şi [9]cu moartea lui destul au făcut [10](la *Evreomь* [16], 323 şi Ioan, în *Posla*[11]*mie* [17], 68; <*kъ*> *Galatь* [18], 206). Pre acel Hristos [12]cuprinde cu credință dereaptă cătră [13]tine şi ține la tine cu viiață nevino[14]vată.

90r

A treia învățătură: [15]ce ceare şi pohteaşte Dumnezeu de la [16]noi derept mila unde ne-au iertat? – [17]Aceaia arată noao evanghelia, în ceastă pildă, [18]cum şi noi vecinului nostru gre[19]şalele sau rău [19] făcut noao să lă[20]săm şi să iertăm, că zice chear [20]: „Slu[21]gă hitleană, toată datoria ta lăsai [22]ție, derepce mă rugaş; dară nu ți [23]se cade şi ție a milui megiaşul tău [24]ca eu tine miluiiu?" Fă şi tu cu // [1]pilda Tatălui sfânt: iartă vecinu[2]lui tău nu numai greşalele, ce şi [3]datoria de bani care nu poate plă[4]ti. Încă să nu te-ară ruga vecinul de [5]să-l ierți, cade-ți-se a-l ierta şi ne[6]rugat, dentru inema ta. Că trebu[7]iaşte să ne rugăm încă şi derept vră[8]jmaşii noştri (Matei, 15), cum să se poa[9]tă cunoaşte [21] şi Domnul să dea lui mi[10]lostea a lui.

90v

A patra învățătură: [11]cât tare pedepseaşte Dumnezeu pre ceia [12]carei nu iartă vecinului greşalele, [13]cumu ne arată şi această pildă, când [14]zice: „Şi se mânie domnul lui şi [15]deade el muncitorilor." „Mânia lu [16]Dumnezeu" – că pre carei uraşte Du[17]mnezeu toată făptura lumiei u[18]raşte; „deade el muncitorilor" – [19]aceia [22] sânt dracii; şi vor fi aru[20]ncați în perirea veacului: până când [21]va da toată datoria nu va ieşi de aco[22]lo. Derept aceaia, carei sânt cu i[23]nemă grea şi vârtoasă cătră vecini gre[24]şiți, <cu> amar lor va fi această evanghelie; // [1]iară carei sânt brânzi şi milostivni[2]ci, mare veselie a lor <e> această evanghelie, [3]că vor fi iertați şi priimiți la viiața [4]veacului. Amin!

91r

11 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ві, indicând începutul foii 12. 12 Tip. шн ·ⷣарагостен. 13 Tip. ддоа. 14 Tip. ·ⷣнаинтѣ. 15 Tip. преⷣ начѣлѧ. 16 „(Epistola apostolului Pavel) către Evrei". 17 „Epistolă sobornicească". 18 Corect: *kъ Galatěnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 19 Tip. ръꙋ (pentru *răul*). 20 Tip. кѣрь. 21 Tip. коꙋ ноаще. 22 Tip. ачѣлѧ.

[5]Nedělě 12

Ev(g)lie M(th), glava 79 [1]

[6]„În vreamea aceaia şi adecă unul ne[7]ştine apropie-se cătră Iisus şi zise [8]lui: «Învăţătoare bune, ce bine să fac [9]să aib viiaţa de veac?» El zise lui: «Ce [20]mă grăieşti [2] 'bun'? nimea nu e bun, [11]numai Dumnezeu unul. Să veri să [12]mergi în viiaţă [3], păzeaşte porâncitele!» [13]Grăi lui: «Carele?» Iisus zise lui: «Nu u[14]cide, nu face curvie, nece fura, [15]nu minciuni mărturisi; cinsteaşte ta[16]tă-tău şi mumă-ta şi iubeaşte vecinu[17]l tău ca îns [4] tine.» Grăi lui tânăru[18]l: «Toate acealea am păzit den tine[19]reaţele meale; şi ce încă n-am sfârşi[20]t?» Zise lui Iisus: «Să vrei desfârşi[21]t [5] să fii, du-te şi vinde avuţia ta [22]şi dă [6] mişeilor, şi avuţie veri avea [23]în vistiiariu în ceriure; şi vino după mi- // [1]ne!» Auzi tânărul <acest> cuvânt şi se du[2]se oscârbit; era amu de avea câştig [3]mult. (91v)

Iisus zise ucenicilor lui: [4]«Derept grăiesc voao că nu e lesne [7] a [5]întra bogatul în <îm>părăţia [8] ceriului. Iară [6]grăiesc voao că mai lesne iaste cămi[7]leei pren lăuntrul urechilor [9] acului a [8]treace decât bogatul în <îm>părăţia [8] ceriu[9]lui a întra.» Auziră ucenicii lui, [10]mirară-se foarte şi grăiră: «Cine a[11]mu poate mântuit să fie?» Căută Iisus, [12]zise lor: «La oameni aceasta [10] nu se poa[13]te, iară la Domnul totu se poate».” [14]*Конесь nedělě* [11].

[15]*Acesta* [12] *iaste tâlcul aceştii evanghelie*

[16]Fraţii miei, această sfântă evanghelie ia[17]ste scrisă [13] şi la Marco, 45 şi la Luca, 91: [18]cum un tânăr, om mare şi bogat, [19]vine la Iisus, nu ispitind el ca cela <de la> [20]Luca, 53, ce cu deadins şi cu inemă [21]bună întrebă el: „Ce bine să fac să [22]aib viiaţa de veac?” Aceasta întrebare ia[23]ste jidovească, că ei gândesc cum // [1]oamenii pot fi ei înşiş [14], cu lucrurile sa[2]le, dobândi viiaţa de veac. Hristos acestui [3]tânăr deade înainte [15] ceale porânceale [4]ştiute de ei şi proaste să ţie, şi i se-au [5]părut lui că au ţinut toate. Ce [6]Hristos arată lui că n-au ţinut, când [7]zise să împarţă avuţia toată mişei[8]lor. Iară el, neavând un lucru [9]încă, ce iaste credinţa şi nădeajdea în Du[10]mnezeu, mâhnit duse-se de-aciia. Hristos [11]grăi ucenicilor cât cu greu şi [12]cu greaţă merg bogaţii la împărăţia ce[13]riului, şi zise cum că nu poate fi [14]nece cum să între în <îm>părăţia [16] lu Du[15]mnezeu nădăindu-se pre bogăţie. Iară [16]ucenicii spământară-se, cum scrie [17]Matei, 45; iară Hristos zise lor cum [18]ce nu <e> lesne şi nu poate fi înain[19]tea oamenilor, înaintea lu Dumnezeu poate fi toate. Derept aceaia, [21]den ceastă evanghelie avăm aceaste învăţă[22]turi: (92r)

Învăţătura dentâi

[23]În pilda acestui tânăr învăţăm cu[24]m n-avăm mai mare grije în ceastă lu- // [1]me decât să întrebăm şi să ne în[2]văţăm de viiaţa de veac, unde şi cu [3]ce putem, şi (92v)

1 „Duminica a 12-a (Evanghelia <după> Matei, 79)” (= Duminica din săptămâna a 12-a după Cinicizecime; Matei, XIX, 16–26). 2 Tip. гръеще. 3 Tip. ⷩвїацѫ (probabil greşit în loc de *în viiaţa de veac*). 4 Tip. ⷩсь (poate greşit în loc de *însuţi?*). 5 Tip. де сфръшить („desăvârşit”). 6 Tip. дь. 7 Tip. лисне. 8 Tip. ⷩпърѫцїѧ. 9 Tip. преⷩ лъѹнтрѹль ѹрекиле акѹлоуи („prin urechile acului”). 10 Tip. ачѣстѣ. 11 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii”. 12 Tip. ачаста. 13 Tip. скрись. 14 Tip. ѫшишь. 15 Tip. ⷩнаинде. 16 Tip. ⷩпърѫцїѧ.

la cine, afla. Că acea[4]stă viiață iaste trecătoare, cum zi[5]ce Pavel, și căutăm altă vietoare [17] [6]și mai bună, și nu știm ceasul [7]morției. Cade-se, dară, să întrebi de [8]cuvântul lu Dumnezeu și să știi [9]bine cumu te poți ispăsi. Lucrul [10]acestui tânăr plăcu și lu Hristos, că [11]nu mearse la cărtulari și la farisei, [12]ce la Hristos. Așa făcu și Nicodim [13](Ioan, 8): nu cu ispită, ce smerit [14]cădea pre genuche. Cum zice Marco: [15]„Tare greșesc și sânt în orbitură ma[16]re carei nu știu nemică, nici vor [17]să întreabe și să bată a învăța de [18]viiața de veac; nu gândesc de altă [19]lume, numai să aibă aicea ce să mă[20]nânce și să bea; gândesc mai nemi[21]ca de ceaia lumea mai buna" [18].

A doua [19] în[22]vățătură //

93r

[1]Hristos zise că „nimea nu e bun și dulce, [2]numai însuș Dumnezeu". Cu ace[3]st cuvânt va să smerească Hristos opre ce[4]st tânăr unde se ținea că e bun [5]unde era oarecând neşte porânceale [6]ale lu Dumnezeu ținut. Învățăm [7]de aicea cum tot omul să se sme[8]rească și să cunoască cum, fără [9]Dumnezeu, nu e nimea fără păcate. [10]Că sântem den nărav toți, den tine[11]reațe, răi și greșiți, – încă și sfi[12]nții lu Dumnezeu, cum iaste scri[13]s <în> psalom 13 și în *Rimleani*[20], [14]83; psalom [21] 31, 50, 115, [14]142; *Rimleani*[20], 95, 107 [17]și în *Poslania* [22] lu Ioan, 69; Ioan, [17]26.

Dară deaca e însuș Dumnezeu [18]bun numai căce zicem oame[19]nilor „sfinția ta"? dară fiind [20]noi toți răi, căce urâm pre alal[21]ți și sântem măreți // [1]cătră alalți? De aceaia, nu te mira dea[2]ca unul mănâncă pre vecinul său, fi[3]ind el rău. Dară să Dumnezeu e bu[4]n, căce nu creadem lui și să nădăj[5]duim că ne va ținea? Că bunătatea noa[6]stră toată numai de la Dumnezeu e dă[7]ruită; dară căce nu cearem numai de [8]la Dumnezeu binele, ce cearem și ru[9]găm de la alții [23]?

93v

Întrebare: Căce zice [10]acestui tânăr Hristos: „Ține porâncile, să [11]veri să aibi viiața de veac", deca [24] știi cu[12]m nimea nu poate ținea, nice pren iale a i[13]spăsi (Ioan, 26; *Rimleani,* 85; *къ* [14]*Galatь* [25], 203)? Și căce nu zice: „Creade în [15]mine să veri să te ispășești", cum face [16]aiurea (Ioan, 39: „Cine creade în mine avea-[17]va viiața de veac")? – Răspuns: Hristos văzu a[18]cestui lucru [26] în ce greșiia și scădea [19]lucrul lui. Derept aceaia deade lui [20]porâncile să cunoască netăria și [27] ne[21]destoinicia lui și așa să ceară de [22]aiurea, de la Dumnezeu, ajutoriu.

[23]A treia învățătură

94r

Zi[24]se tînărul: „Toate acealea feresc den // [1]tinereațele meale". – Învățăm de aicea cum [2]den tinereațele noastre învățăm și încea[3]pem acicea leagea lu Dumnezeu; rău și den [4]sfeatul dracului fac oamenii carei [5]feciorii, featele, coconii nu-i duc [6]la beseareca până nu cresc mari. Ieremia [7]proroc, în plângerea lui, în a treia carte, zi[8]ce: „Bine e omului deaca va purta jugu[9]l Domnului den tinereațele lui." Și în [10]psalom [28]: „În ce tocmeaște tânărul calea sa? în [11]ținearea cuvintelor tale." Iară învățăm [12]de acest tânăr, unde întreabă: „Ce în[13]că n-am sfârșit?", cum și noi în lucrul [14]lu Dumnezeu să purceadem și să ne întă[15]rim den zi în zi cu învățătura și cu [16]lucrurile credinței.

17 Tip. вїєтоpє. 18 Tip. лоүмѣ маи бѹна (pentru *lume mai bună*). 19 Tip. длоа. 20 „(Epistola apostolului Pavel către) Romani". 21 Tip. ѱалwмь (în loc de *psalomi*). 22 „Epistola soborniceească". 23 Tip. алцн. 24 Tip. дєка (în loc de *deaca?*). 25 Corect: *къ Galatěnomь* „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 26 Tip. ачєстоүлоүкроү: neclar (probabil greșit în loc de *acestui tânăr*). 27 Tip. щн. 28 Este omis numărul psalmului.

A patra învăță[17]tură

Hristos zice tânărului: „Du-te și vi[18]nde avuția ta și dă mișeilor!" – Au o[19]m sfârșit și destoinic tot acela <să> [20]fie carele face așa? Ba, nu pentru [21]aceaia zice Hristos, ce el cunoaște slă[22]bia tânărului în ceastea ce și el în[23]suș, tânărul, nu cunoaște: el [24]având câștig și avuție // [1]multă, nădăjduiia tare, cu toată ine[2]ma, pre avuție. Pentru aceaia zise: „Vin[3]de toate!" Și aceasta au zis Hristos nu[4]mai acestui tânăr, că în Scriptură [5]nece aiurea nu veri afla să fie zis a to[6]ți oamenilor așa: „Cine va vrea a se i[7]spăsi, să vânză toate și să dea mișe[8]ilor; aimintrea nu poate întra în <îm>părăția [29] ceriului." C-au fost mulți sfi[10]nți de-au avut avuție multă, cum: [11]Avraam, Isac, Iacov, Lot, Davi[12]d, Iov, – ce ei au fost gata pre[13]ntru Dumnezeu; când au trebuit a pă[14]răsi toate, nici au nădăjduit în iale, [15]cum acest tânăr duse-se mâhnit [16]și trist. Că aiurea, unde zice Hristos: [17]„Cine nu se leapădă de sineș și nu [18]ia crucea sa, nu poate fi uceni[19]c mie", – aceasta iaste a tot creștinul [20]porâncit. 94v

Zice evanghelist: „Era având [21]tânărul câștig mult." Aicea zice Zlato[22]ust, stigând: „Striga-voiu cu glas ma[23]re cum în ce chip înmulțește-se [30] avuția, [24]așa tare și pohta avuției. Și <cu> cât // [1]mai multă avuție dobândeaște omul, [2]cu atâta și mai mișelu se face." Așa [3]zice și Vasilie, cum au văzut boga[4]ții carei au postit și au făcu[5]t rugăciuni și de păcate au suspi[6]nat, ce nici un fileari mișeilor [7]n-au dat. 95r

A cincea învățătură [31]

[8]Unde zice Hristos că nu e lesne a întra [9]bogatul în <îm>părăția [32] ceriului, că mai le[10]sne iaste cămilei pren lăuntrul urechi[11]lor acului [33] a treace decât bogatul [12]în <îm>părăția [32] ceriului a întra", – aicea înțe[13]leage pre cei bogați carei se cred și [14]nădăjduiesc în avuție cu toată inema. [15]Den putearea lor, nicicum nimea, a[16]șa mai tare acei bogați nu pot a întra. [17]Ce vezi, Hristos zice cum ce nu poate fi [18]de oameni, toate pot fi la Dum[19]nezeu. Poate Domnul întru un cea[20]s trage și a schimba pohta și grija no[21]astră și bătătura pre voia lui, cu mare [22]mila sa, cum făcu cu Zachei [34], ce era [23]bogat, și cu Iosif den Arima[24]tei, care îngropă pre Iisus, și cu alalți // [1]mulți. Că până nu trage el pre noi [2]toți den năravul nostru, meargem îndă[3]răt; ce când cu Duhul Sfânt cheamă și [4]trage, putem mearge și nu ne părăseaște [5]până nu duce pre noi la împărăția ceriu[6]lui, – ce ne dă [35], Doamne, rugăm tine! Ami[7]n! 95v

[8]Nedělě 13

·Ev(g)lïe M(th), glava 87 [1]

[9]„Zise Domnul pilda aceasta: «O[10]m. neștine era căsătoriu, ce-[11]ș sădi via și cu gard în[12]grădi; și săpă într-însa [2] to[13]citioare și zidi turn, și [14]o deade el a lucrători și se [15]duse. Cându se apropie vrea[16]mea rodului, tremease robii lui către

29 Tip. ꙟпъръцил. 30 Tip. ꙟмꙋлцещесе. 31 Tip. ꙟвъцътоуръ. 32 Tip. ꙟпъръцїѧ. 33 Tip. пре ꙟлъꙋнтрꙋ оурекилє акꙋлꙋи (cf. mai sus, f. 91v 7). 34 Tip. закхеи. 35 Tip. дь.

1 „Duminica a 13-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 87)" (= Duminica din săptămâna a 13-a după Cincizecime; Matei, XXI, 33–42). 2 Tip. ꙟтънса.

lu[17]crători să ia rodul lui. Și prinseră lu[18]crătorii robii lui, amu bătură, alții uci[19]seră, alții cu pietri uciseră. Iară tre[20]mease alți robi, mai mulți de întâiu [3], și [21]feaceră lor așijderea. Mai apoi tre[22]mease cătră ei fiiul lui, grăi: 'Ru[23]șina-se-vor de fiiul // [1]mieu'. Lucrătorii văzură fiiul, zise[2]ră întru ei: 'Acesta iaste moșteanul, [3]veniți să ucidem el și vrem ținea moște[4]nia lui'. Și prinseră el și-l scoa[5]seră afară den vie și-l uciseră.

96ʳ

Cîn[6]d amu va veni domnul viei, ce va face [7]lucrătorilor aceia?» Grăiră lui: «Răii [8]rău să piară, și via o va da altor lu[9]crători, ce vor da lui rod în vreamea sa.» [10]Grăi lor Iisus: «Au n-ați cetit nici dinio[11]ară în Cărți: 'Piatra ce nu în rând feaceră [12]ziditorii, aceaia fu în capul unghiu[13]lui?' De la Domnul fu aceasta și ia[14]ste minune între ochii noștri»". *Конєсь* [15]*nedělě* [4]

[16]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie*

[17]Frații miei, pilda aceștii avanghelie Te[18]ofilact, arhiepiscopul bulgari[19]lor, așa tâlcuiaște, zicând: Adu[20]ce Hristos altă pildă, arătând jidovi[21]lor cum mult bine au făcut Dom[22]nul cu ei, ce nu sânt făcuți mai [23]buni. Acel om căsătoriu iaste // [1]Dumnezeu; prentru mare mila lui chea[2]mă-se om. Via – nărodul iudeilor [3]zidit de la Dumnezeu în Pământul Fă[4]găduiturei. Gardul – leagea conteni[5]nd să nu se ameastece cu <alte> limbi; gard [6]sânt îngerii păzind izrailiteanii. To[7]citoarea – altariul; stâlpul sau turnul iaste [8]beseareca; lucrătorii sânt învățătorii [9]nărodului, fariseii și cărtularii.

96ᵛ

Și se [10]duse <de> unde nu va veni curând, să bân[11]tuiască pre greșiți. Apropie-se vreamea [12]rodului, în vreamea prorocilor; robii treme[13]ș sânt prorocii, pre carei au dosădit [14]în multe chipure de lucrători, carei [15]atunce era proroci mincinoși și învă[16]țători strâmbi: pre Miheia [5] bătu Sede[17]chia împărat pre obraz; pre Zaharie u[18]ciseră între altar și beseareсă; pre [19]alt Zaharie, fiiul Iudei [6], cu pietri u[20]ciseră. După aceaia fu tremes [7] fiiul [21]lui Dumnezeu, în trupu se ivind [8], – ce ni[22]ci pre el nu priimiră, ce-l răstigni[23]ră. Scoaseră-l afară den via <sa>, că a[24]fară den Ierusalim uciseră Domnul. [9] //

97ʳ

[1]Când amu va veni domnul viei, ce va face [2]lucrătorilor? Când va veni, când va [3]căuta la fărălegile jidovilor, atu[4]nce răii rău-i va piiarde, tremețând [10] pre [5]ei oștile rimleanilor, și via sa va da [6]altor lucrători, apostolilor sau [7]limbilor, cum zice Hristos (Matei, 116; Marco, [8]71 și la *Děanïe* [11]). Iară piatra ce lepă[9]dară ziditorii iaste însuș Hristos, pre [10]care învățătorii iudeilor nu-l priimiră, [11]ce de nemica-l ținură, zicând: „Sama[12]ritean ești și ai drac." Iară când în[13]vise Hristos den moarte, fu pus în capul [14]unghiului, că fu cap beseareciei, cu[15]prinzând și jidovii, și păgânii sau li[16]mbile întru o credință și întru o lea[17]ge. Avăm de aicea aceaste învățături:

[18]Învățătura dentâi

[19]Învățăm câtu e mare mila lu Dumnezeu, [20]cât mult bine au făcut cu jidovii, [21]carei au păzit și i-au socotit și i-au [22]slobozit den mâna și den putearea

3 Tip. дєф тѣю („decât cei dinainte"). 4 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 5 Tip. михєа. 6 Tip. їюдєи („lui Iuda"). 7 Tip. трємѣсь. 8 *În trupu se ivind* „ivindu-se în trup (= întrupându-se)". 9 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ві҃, indicând sfârșitul colii 12. 10 Tip. трємєцьндь. 11 „Faptele apostolilor".

vră[23]jmaşilor în toată vreamea: scosu-i-au den E[24]ghipet cu mari minuni prespre Marea Ro-[12] // [1]şie, şi 40 de aii [13] hrănitu-i-au în pustie [2]ş-au pierdut 7 limbi cu mulţi împă[3]raţi în ţara hananeilor [14]. Tremease proroci [4]întru ei în toată vreamea şi, cum zice [5]în psalom, n-au făcut nece unii semin[6]ţe ca jidovii, ce, unde nu asculta[7]ră prorocilor şi cuvintelor [15] lu Hristos şi a[8]le [16] apostolilor, vezi cumu-i pierdu [17] şi în [9]toată lumea fură răsipiţi şi rău ră[10]sfiraţi. Iară noi am fost păgâni, ş-a[11]u priimit pre noi Domnul în locul jido[12]vilor ş-am sosit la creştinătate, [13]că ne spun cuvântul lu Dumnezeu mai [14]chear decât jidovilor. Mai amar va fi [15]noao să nu ne văm turna cătră Dumne[16]zeu den păcatele noastre şi văm îm[17]bla afară de cale [18] lăsată de Hristos în evanghelia [19] [18]sa. De-au pierdut cei oameni ai săi pre [19]jidovi, dară noi, sălbatecii, ce va face? [20]Depre acest lucru ceteaşte la *Rimleani* [20].

97ᵛ

[21]A doua învăţătură

Unde se gră[22]iaşte de Hristos (den psalom 117) că piatra [23]unghiului că cuprinde doi păreţi la [24]un unghiu, jidovi şi păgâni, aducând // [1]şi tocmind pre o leage şi credinţă, [2]nu pre doi, sau trei, sau patru, sau [3]cinci, sau şase, sau mai multe, – [4]de-icea învăţăm, creştini, cât greşesc [5]acei oameni carei zic că Dumnezeu [6]au tocmit s-au lăsat multe legi, [7]sau zic: câte limbii, atâtea [21] legi au toc[8]mit [22] a toate limbilor usebi. Ce carei [9]zic aşa, nu înţeleg Scriptura, că du[10]pă naşterea lu Hristos numai o leage şi o [11]credinţă au lăsat Hristos creştinilor, – cum [12]iaste scris la aceaste scripturi: Ioan, [13]36; *kъ Efeseo(m)* [23], 254; Luca, 54; [14]Ioan, 56; *kъ Galatъ* [24], 208; Matei, 93; *kъ* [15]*Efeseo(m)* [23], 224; *kъ Korintho(m)* [25],128; Ia[16]cov, 52; caută în *Glavizne*, în 7 ca[17]pete.

98ʳ

A treia învăţătură

[18]Unde zice Hristos: „Lua-se-va împărăţia lu Du[19]mnezeu de la voi", arată-ne cum au lu[20]at împărăţia de la jidovi prentru ce [21]nu făcură plod în <îm>părăţia [26] lu Dumne[22]zeu. Că n-au luat ţara lor numai, [23]ce acmu sânt şi în mânia lu Dumne[24]zeu, că n-au împărat de eiş, n-au // [1]ţară, n-au slujbă, n-au proroci ca în zi[2]lele dentâi, ce sânt bătuţi de orbi[3]tură mare unde nu făcură plod împă[4]răţiei. Aicea învăţăm cum că va fi [5]luată şi de la noi împărăţia lu Dumne[6]zeu de nu vrem face plod şi noi. [7]Ce să ştim ce iaste plod în <îm>părăţia lu Du[8]mnezeu, – că plod în <îm>părăţia dracului [9]iaste de toate fealiurile de nedereptate [10]şi strâmbătate, făţăria –, iară plo[11]durele împărăţiei lu Dumnezeu nu sân[12]t lucrure tocmite de oameni, cu ca[13]rele nu putem cinsti pre Dumnezeu [14](Matei, 60), ce sânt aceale lucrure carele au [15] lăsat el, Domnul însuş. Aceastea cu[16]vinte spune Pavel apostol frumos, la [17]*Galatъ* [27]213, zicând: „Poama Duhului [18]iaste dragostea, veselia, pacele [28], ră[19]bdarea, dulceaţa, bunătatea, credi[20]nţa, smericiunea, curăţia, blân[21]deaţele, postul sau mâncare pu[22]ţinea şi cu măsură." Pre acest lucru [23]să ne nevoim şi noi, creştini. Amin!

98ᵛ

12 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ГI̅, indicând începutul colii 13. 13 Tip. аїи („ani"). 14 Tip. χананеилѡ҃. 15 Tip. кꙋвѫнтелѡ҃. 16 Tip. алѣ. 17 Tip. пїрдꙋ. 18 Tip. кале (probabil greşit în loc de *calea*). 19 Tip. ѥ҃ліѧ. 20 „Epistola apostolului Pavel către Romani". 21 Tip. атъта. 22 Tip. токмите. 23 Corect: *kъ Efeseomъ*; „(Epistola apostolului Pavel) către Efeseni". 24 Corect *kъ Galatěnomъ*; „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 25 Corect: *kъ Korinthěnomъ*; „(Epistola apostolului Pavel) către Corinteni". 26 Tip. ѧпъръціѧ. 27 Corect: *kъ Galatěnomъ*; „(Epistola către) Galateni". 28 *Pacele:* pluralul lui *pace*.

99r

[1]Nedělě 14

Ev(g)lie <M(th)>, glava 89 [1]

[2]„Zise Domnul pilda aceasta: «Po[3]dobeaşte-se împărăţia ceriului o[4]mului împărat ce feace nun[5]tă fiiului lui; şi tremease [6]robii lui a chema la nuntă, [7]şi nu vrură să vie. Iară tremease [8]alţi robi şi grăi: 'Ziceţi che[9]maţilor: Adecă prânzul mieu gătiiu, ju[10]ncii miei [2] ceia [3] hrăniţi <fură> jungheaţi şi to[11]tu e gata; veniţi la nuntă!' Ei nu pri[12]stăniră să meargă, – unii amu la satele lor [13]e alţii la negoaţe; alţii prinseră robii, [14]dosădiră lor şi-i uciseră. Şi auzi împăra[15]tul acela, mânie-se şi tremease voinicii [16]lui şi pierdură ucigătorii acei, şi [17]cetăţile lor arseră.

Atunce grăi robi[18]lor lui: 'Nunta amu gata iaste, che[19]maţii nu fură destoinici; duce[20]ţi-vă amu la ieşitul drumurelor şi [21]câţi veţi afla, chemaţi-i la nuntă.' Şi [22]ieşiră robii acei în răspântii, aduna[23]ră toţi câţi aflară, răii şi bunii, şi // 99v [1]se împlu nunta şezând ei. Şi în[2]tră împăratul şi-i văzu şezând; văzu [3]aciia un om neîmbrăcat în veşminte de [4]nuntă şi grăi lui: 'Soaţe, cum ai [5]venit încoace neavând veşminte de nu[6]ntă?' El tăcu. Atunce zise împăra[7]tul slugilor: 'Legaţi lui mânile [8]şi picioarele şi-l luaţi el de-l arun[9]caţi el în untunearecul de afară: a[10]ciia va fi plângere şi scrâşnire dinţi[11]lor. Mulţi sânt chemaţi şi puţi[12]ni-s aleşi»". *Конесь nedělě* [4].

[13]Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie

[14]Fraţii miei, în ceastă pildă a ceştii [15]evanghelie (ca şi în cea evanghelie de la Lu[16]ca, 72, pre pilda ceştii, că amân[17]doao pildele grăiesc numai de un [18]lucru: această pildă cheamă «prânzu[19]l», la Luca zice «cină»), într-a[20]ceastă pildă arată Hristos voia cea bună [21]şi milă mare ce-au avut Tatăl Dum[22]nezeu cătră [5] jidovi, iar ei cât neha- // 100r [1]rnici şi nemulţemitori au fost. [2]Pentru aceaia i-au lepădat [6] pre ei şi i-au [3]dosădit, şi în locul lor au prii[4]mit limbile şi păgânii, spuind [5]şi aceasta, cum carei ară fi adu[6]naţi creştini den păgâni şi ară fi [7]neharnici, fără veşminte de nuntă, [8]făţarnici, mai apoi-i va dosădi rău. [9]Că acel împărat Dumnezeu făcu [10]nuntă lu Hristos, împreunând pre el [11]cu sufletul şi cu trupul oame[12]nilor, deaca născu den Preacura[13]ta, – că ginerele e Hristos, nevasta iaste [14]beseareca şi sufletul. Slugi tre[15]mease [7] Moisi şi alţi, cărora nu [16]crezură ovreaii, ce mâniară pre Du[17]mnezeu în 40 de ani. După aceaia [18]fură tremeş prorocii alalţi; den ei [19]uciseră, ca şi pre Isaiia [8], <de> unii bă[20]tură joc, că pre Ieremie aruncară [21]întru un lac de tină. Iară unii de[22]ntru chemaţi mearseră [9] la lucrul [23]lor şi la negoaţele lor, căutân[24]d cinstea ceştii lumi, domnia, avu- // 100v [1]ţia, lăcomia şi dulceaţa vieţiei. Iară [2]juncii şi hrăniţii, zice Teofilac[3]t, iaste leagea veache şi leagea noao, [4]că în jărtvă junghează boi, iară hră[5]niţii [10] sânt cuvintele sfinte de ve[6]selia Scripturei. Iară nunta iaste [7]cea plină de dragostea propoveada [8]niei evangheliei, ce în făgăduită începu[9]se încă în rai. Şi fu vestuit pa[10]triarşilor şi prorocilor depre Hristos, [11]Domnul nostru, cum că are a veni [12]şi a naşte derept noi, să ne descu[13]mpere [11] şi să ne izbăvească de toată pe[14]rirea [12]. După aceaia veni Hristos şi to[15]cmi lucrul nostru cu moartea şi [16]cu

1 „Duminica a 14-a (Evanghelia <după Matei>, cap. 89)" (= Duminica din săptămâna a 14-a după Cincizecime; Matei, XXII, 1–14); numele evanghelistului Matei a fost omis. 2 Tip. мїє. 3 Tip. чѣѧ. 4 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 5 Tip. кръ. 6 Tip. лєпъдать. 7 Tip. трємѣшь. 8 Tip. исаїа. 9 Tip. мѣсєръ. 10 Tip. хрънници. 11 Tip. дєскоумпрє. 12 Tip. пєрєрѣ.

învierea lui. Și așa tremease, du[17]pă învierea lui, nu numai la ji[18]dovi, ce în toată lumea (Matei, 116; Marco, [19]71) să cheame la nuntă răii și bu[20]nii, toate limbile la propoveadania [21]evangheliei și la iertăciunea păcatelor [22]și vieției de veac. Derept aceaia, den [23]ceastă evanghelie avăm aceaste învățături:

[24]Învățătura dentâi //

101r

[1]Învățăm de aicea câtu e de mare mi[2]lostivnicia și dragostea și iubirea lu [3]Dumnezeu de către jidovi și de [4]către toți oamenii, cum jeluia[5]ște pre noi păcătoșii den perirea veacu[6]lui a slobozi și a ispăsi. Derep[7]t acest lucru pururea au treme[8]s proroci jidovilor, și iară pă[9]gânilor apostoli, ucenici, pă[10]stori, evanghelisti [13], cărtulari și [11]știutori [14]. Până în ceasul de acmu [12]tremeate popi și învățători [15], cu[13]m iaste scris la *Efesь* [16], 224: [14]„Carei ne cheamă pren evanghelie la veselie gă[15]tită noao pren Iisus Hristos, neusebind ne[16]ce alegând acmu nimea": Marco, [17]71: „Vare cine va creade, ispăsit va fi"; [18]și Matei, 43: „Veniți la mine [19]toți! – zice Hristos"; și Pavel, la Timotei [17], [20]282: „Dumnezeu se nevoiaște pre toți [21]a ispăsi." [18]

101v

Și zic slugile că [22]sânt toate gata, numai să purcează [23]și să meargă la nuntă; nu pohte[24]sc să ducem nemică. // [1]Împăratul încă se mânie să nu văm mea[2]rge, că ne cheamă la lucrul spăseniei [19], <la> [3]nunta ce-au făcut împăratul nu slugi[4]ei, ce fiiului său, în care toate <sânt> de ve[5]selie deplin. Iară la Luca, 77, zi[6]ce c-au făcut cină mare, căce că iaste [7]împărat împăraților și domn a toți dom[8]nilor, că poate aceaia cină sătura toa[9]tă lumea, cum cine va mânca den[10]tr-însa nu va însetoșa nece dinioară [11](Ioan, 15). Nu gândi: „Doară nu mă va pri[12]imi", dară căce tine cheamă; ba bucu[13]ros priimeaște [20] el pre păcătoși: „Că [14]n-au venit a chema derepții, ce păcătoșii [21] [15]la pocaianie [22]" (Matei, 30).

A doua [23] [16]învățătură

102r

Învățăm câtu e mare [17]nehărnicia și nebunia oamenilor. [18]Jidovii derepce nu priimiră pre Hristos, [19]ce uciseră pre el și pre apostoli? [20]Derept aceaia veniră rimleanii după [21]moartea lu Iisus, 40 de ani deaca trecură, [22]și arseră Ierusalimul; iară într-însă [24] [23]muriră și periră 11 sute de mie [25] [24]de oameni. Zice Iisus (la Luca, 76): „Grăiesc // [1]amu voao că nece unul de acei bărba[2]ți chemați gusta-vor de cina mea." Și a[3]icea se mânie și chemă alții, – că Domnul [4]va să facă bine noao, iară noi, blăste[5]mați și răi, nu luom în nume de bine, [6]ce povestuitorii dosădim, ucidem și bă[7]tjocurim [26] unii carei vestuiesc noao [8]lucrurele dumnezeiești. Iară alții, de[9]rept câștigul lumiei, nu ne batem a mear[10]ge după lucrul lu Dumnezeu, ce ți[11]nem [27] vacilor și vitelor păstori, iară pre [12]popi, carei sânt păstori sufletelor no[13]astre, nu văm să dăm nemică – carei ne [14]pasc cu cuvântul lu Dumnezeu. Așa [15]sântem leaneș [28] către milostivnicia lu [16]Dumnezeu.

A treia învățătură [29]

Derep[17]t aceasta nehărnicie și lenia noastră [18]rău ne va bate și ne va pedepsi Dumnezeu. [19]Pilde sânt noao, creștinilor, jidovii [30] ră[20]sipiți și dosădiți în toată

13 Tip. єѵ҆лнсти (probabil greșit pentru *evangheliști*). 14 Tip. щиоуторіи. 15 Tip. ꙟвъцѫторіи. 16 Corect: *Efesěnomь*; „(Epistola apostolului Pavel către) Efeseni". 17 „Epistola către Timotei". 18 Tip. анспъсъси. 19 Tip. спасеніеи. 20 Tip. пріимѣце. 21 Tip. пъктошіи. 22 Tip. покааніє. 23 Tip. адоа. 24 Tip. ꙟнтрѫнсъ („în acea cetate"? sau poate greșit în loc de *într-însul* „în Ierusalim"). 25 Tip. міє (pentru mii). 26 Tip. бътжокꙋримь. 27 Tip. цинє. 28 Tip. лѣнешь („leneși"). 29 Tip. ꙟвътꙋрѫ. 30 Tip. жидови.

lumea, fi[21]ind şi acmu în mare mânie [31]; dară ce va [22]fi lor în ceaia lume! Pildă

102v

poate [23]noao fi şi ceale împărăţii şi oraşe [24]creştineşti, cătră răsărita soare- // [1]lui şi cătră amiazăzi, pre unde-au pro[2]poveduit sfânt Pavel apostol şi Pe[3]tru şi alalţi ucenici. Iară acmu bi[4]ruiesc turcii şi mai mulţi ţin lea[5]gea lu Mahamet al turcilor, prentru [6]nehărnicia unde-au fost leaneş [32] şi n-au [7]socotit mai-marii besearecii: patriar[8]şii, vlădicii, episcopii, cinstea lu Du[9]mnezeu, ce-au mai iubit cinstea lor, do[10]mnia [33] şi venitul. Aşa şi împăraţii, [11]domnii şi mişeii depreună, cum zi[12]ce această evanghelie. Derept aceaia Dumne[13]zeu se-au mâniat ş-au călcat pre ei su[14]pt picioarele păgânilor. Acmu încă ha[15]r Domnului că se iveaşte cuvântul lu Du[16]mnezeu, luceaşte; ce oamenii mai iubesc [17]untunearecul, râd şi-ş [34] batjoc de [18]el, mai tare cei mai mari, vlădicii [19]şi judecătorii. Derept aceaia mă tem [20]că văm şi noi peri rău, călcaţi de limba [21]păgână, să nu văm priimi şi să nu vă[22]m asculta; lua-va Dumnezeu de la noi. [23]Caută ce făcu şi grăi Pavel jidovilor ([24]în *Děanïe* [35], 33 şi în 40; Luca, 70). //

103r

[1]A patra învăţătură

[2]Fraţii miei, aveţi grijă şi frică [3]mare carei purtaţi numele şi vă [4]chemaţi creştini, că nu ne va fi destu[5]l că sântem botezaţi şi meargem cu ala[6]lţi depreună la beseareccă, facem rugăciu[7]ni, luom cuminecătura, şi văm fi [8]făţarnici. Veni-va împăratul să vază [9]şezătorii la nuntă, la zioa de apoi, [10]şi amar va fi celuia ce n-are veşminte [11]de nuntă.

Întrebare: ce iaste aceale [12]veşminte de nuntă? – Răspuns: u[13]nii zic că e dragostea, alţii zic lu[14]crure bune, unii iară zic că credi[15]nţă [36] în Hristos: fără aceaia nu ne putem ispăsi ([16]*kъ Galato(m)* [37], 204 şi 205, 206 şi 207). Ce [17]mai bine va noao spune sfânt Pavel a[18]postol, cum să fim îmbrăcaţi în Domnul [19]nostru Iisus Hristos, pre carei îmbrăcă câţi [20]în el cu credinţă se botezară (la *Gala[21]tь* [38], 208). Acest veşmânt pierdu Ada[22]m cu Eva [39]. Pre aceasta adus-au noao [23]Iisus

103v

Hristos cu naşterea, cu moartea şi învierea [24]lui. Fără acest Hristos sântem // [1]goli şi rău dezbrăcaţi şi ruşinaţi; [2]cu acest Hristos văm putea sta la judecare. [3]Într-aceaia îmbracă-ne tu, Doamne! Amin!

[4]Nedělě 15

Ev(g)lïe M(th), glava 202 [1]

[5]„În vreamea aceaia un învăţătoriu [2] de leage [6]ispitiia el şi grăi: «Învăţătoare, [7]care porâncită mai bună iaste în leage?» [8]Iisus zise lui: «Iubeaşte Dumnezeu, Domnul [9]tău, cu toată inema ta şi cu tot su[10]fletul tău şi cu tot cugetul tău; [11]aceasta [3] e întâia şi <cea> mai mare porâncită. [12]A doua [4] cuviinţă e [5]: iubeaşte vecinul tău [13]ca însuţi tine. Spre aceale doao porân[14]cite toată leagea şi prorocii spânzură.» [15]Adunatele fariseilor [6], întrebă ei Iisus, grăi: [16]«Ce se voao pare de Hristos? al cui

31 Tip. мъніѧ. 32 Tip. лѣнешь („leneşi”). 33 Tip. домніѧ. 34 Tip. шишь („şi-şi”). 35 „Faptele apostolilor”. 36 Tip. кредницѫ (probabil greşit în loc de *credinţa*). 37 Corect: *kъ Galatěnomъ*; „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni”. 38 Vezi nota precedentă. 39 Tip. евва.

1 „Duminica a 15-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 202)” (= Duminica din săptămâna a 15-a după Cincizecime; Matei, XXII, 35–46). 2 Tip. оу҇ въцѫторю. 3 Tip. ачеста. 4 Tip. адоа. 5 Tip. ен. 6 Construcţie neclară; în versiunea modernă: „Iar când s-au adunat fariseii”.

fiiu iaste?» [17]Grăiră lui: «A lu David.» Grăi lor Iisus: [18]«Cum amu David cu Duhul Domnului che[19]ma el și grăiia: 'Zise Domnul [20]Domnului mieu: Șezi de-a dereapta [21]mea până voiu pune toți dracii tăi [22]perină picioarelor tale'? Sau [7] amu David // [1]cu Duhul Domnului el chema, cum al [2]Domnului iaste?» Și nimea nu (104r) putu lui [3]răspunde <un> cuvânt, nici cuteza ci[4]neva den aceaia zi să întrebe el de aciia". [5]*Konecь nedělě* [7a].

[6]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie*

[7]Frații miei, în ceastă evanghelie un legiei-învă[8]țătoriu, în chipul a toți fariseilor ispiti[9]nd pre Iisus, întrebă pre el care porâncită [10]mare iaste în leage [8] dată pre [9] Moisi proroc. [11]Iisus răspunse den *Ftorozakonь* (în al șa[12]selea cap), spuse cum trebuiaște pre Du[13]mnezeu a iubi, și den cartea lu Moisi [14]ce se cheamă *Levitic* (la șase capete) iară [15]cum să iubești vecinul tău ca însuți ti[16]ne. Care evanghelie iaste scrisă [10] și la Marco, 46: [17]cum acel legiuitoriu grăi, după răspu[18]nsul lu Iisus, bine, cum că plăcu și lu [19]Iisus, și zise cătră el: „Nu ești de[20]parte [11] de împărăția lu Dumnezeu." A[21]șa văzând [12] Hristos lucrul jidovilor, cum [22]că pren porâncele [13] nu poate întra la împără[23]ția lu Dumnezeu – căce nimea nu le poate // [1]ținea curat și desfârșit [14] cum poftea[2]ște Dumnezeu –, derept aceaia (104v) Iisus întrea[3]bă de ei cum țin Mesia sau Hristos ci[4]ne să fie: au fiiul lu David numai, sau și [5]mai mare? Și învinge pre ei den psalom [6]110 și arată cum Hristos iaste om adeve[7]rit și Dumnezeu adeverit. Derep[8]t aceaia, de aicea avăm aceaste învățături:

[9]Învățătură dentâi:

[10]Cum trebuiaște a înțeleage [15] și a iubi pre Du[11]mnezeu cu toată inema, cu tot su[12]fletul și cu tot cugetul [13]<și> să aibi [16] vecinul ca însuți tine? C-am tâl[14]cuit la *Nedělě 8* (Luca, 53) cum ni[15]mea nu iaste să iubească pre Dumnezeu în ce [16]chip pohteaștee el: cu toată inema, cu [17]tot sufletul, cu tot gândul tău [16a]. [18]Nece dinioară cu greși lui, nece [19]cu cugetul, nece cu pohta, nece cu li[20]mba, nece cu tot trupul tău. Și dea[21]ca veri gândi sau a pohti ceva în alea[22]nul porânciei lui numai dinioară, [23]așa într-acel ceas ești vinovat în toa[24]te. Nu se-au aflat nimea să le facă și [17] // [1]să (105r) împle de toate cum trebuiaște și [2]cum pohtesc aceale cuvinte, mai [3]mult fără Iisus Hristos. Și prentru aceaia au [4]venit el în lume, cum să împle toate [5]derept noi (Matei, 11); și Pavel zice [6]că sfârșirea legiei și împlutul iaste [7]Hristos. Derept aceaia să învățăm derepce [8]au dat leage [18] și porâncile noao Dumne[9]zeu. Deac-au văzut că nu putem ținea și [10]împlea și deaca neavând noi puteare a ți[11]nea și pren iale a ne ispăsi, leagea și porâ[12]ncile ne-au dat Dumnezeu prentru acea[13]ste lucrure:

Întâi, Dumnezeu au [14]vrut să arate noao cum să știm că nu [15]sântem de noiș, nece sântem volnici, ce [16]să cunoaștem că avăm făptoriul și Dom[17]nul, care noao leage au pus și cu[18]m să păzim și să ținem au porâncit. [19]Pentru aceaia porânci

7 Tip. саꙋ (probabil greșit în loc de *să* „dacă"; în versiunea modernă „Deci, dacă David..."). **7a** „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 8 Tip. лѣџе (probabil greșit în loc de *leagea*). 9 Tip. прє (probabil greșit în loc de *pren*). 10 Tip. скрисъ. 11 Tip. депарете. 12 Tip. въвзънды. 13 Tip. порѫнчеле (probabil greșit în loc de *porânce* sau de *porânceale*). 14 Tip. кꙋрать ши де сфръшить (probabil greșit în loc de *curate și desfârșite*). 15 Tip. ацелѣџе. 16 Tip. анбѫ. 16a Tip. тъꙋ (probabil greșit în loc de *său*). 17 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura г̃ı, indicând sfârșitul colii 13. 18 Tip. лѣџе (probabil greșit în loc de *leagea*).

părinților, lu A[20]dam și Evei, cum să nu mănânce po[21]amele știuturiei binelui și răului, cu[22]m să cunoască că au Domnul, roditoriul [23]și socotitoriul. C-au vrut Dumnezeu d[24]e-nceput ș-au pohtit de la oameni, pre [19] // [1]carei au făcut pre slava numelui lui, [2]să cunoască și să teamă de el. Derep[3]t aceaia înceape cuvintele legiei așa: [4]„Eu sânt Domnul Dumnezeul tău" (*I*[5]*shod*, 20; *Ftorozakonь* [20], 5), cum să zi[6]că: „Oame [21], cunoaște pre tine că ești de la [7]mine, nu eu dentru tine. Ție iaste [8]a viie [22] cum zic eu." Iaste derept a[9]ceaia dată leage [23] și porâncile, să cuno[10]ască că au domn, făcătoriul ceriului [11]și al pământului.

105ᵛ

A doua [24]: date sâ[12]nt porâncitele și leage [25] să ne arate [13]cine și cumu-i iaste Dumnezeul no[14]stru, cum să știe că iaste atare [26] ce iubea[15]ște dereptatea [27] și tare urăște fără[16]legile [28] și strâmbătatea. Că-i place cu[17]răția și dumnezeirea, iară pre necu[18]răția tare se mânie. Și carei fac bine, [19]acelora bine-făgăduiaște; și carei fac [20]rău, acelora tare se laudă.

A treia: iaste [21]dată leage și porâncite, den aceastea să [22]cunoaștem cum au fost părinții no[23]ștri, până încă nu era căzuți și greșiți, [24]în rai, și să vedem cât de netari [29] și sla- // [1]bi sântem noi acmu, cum nu cum să ți[2]nem toate porâncitele, ce cu putearea și [3]cu destoinicia noastră nece una bine [4]cum trebuiaște nu putem ținea. Și aceaia cu[5]noscând, la vraciul nostru, la Iisus Hristos, așa [6]și Pavel, *kъ Rimlěni* [30], zice cum den lea[7]ge cunoașterea [31] păcatelor leage-purtăto[8]riul nostru până la Hristos, cum den credin[9]ță să ne ispăsim. [32]

106ʳ

A patra: iaste leage da[10]tă și porâncile cum să cunoaștem lucruri[11]le care plac lu Dumnezeu și care u[12]raște; că unde e credință dereaptă, iaste [13]noao cu rod, și lucrure bune care [14]fac creștinii pre slăvirea numelui [15]Domnului, arătare [33] creadinței. Pen[16]tru aceaia zice Pavel: „Sântem făcuți pren [17]lucrure bune, că lu Dumnezeu nu pla[18]c aceale lucrure care scornim și află[19]m noi și nu iaste porâncit de la Dum[20]nezeu." Să veri, creștine, să faci bine ție, [21]porânceaște Dumnezeul tău în leage și po[22]râncite și în Scriptura Sfântă a proroci[23]lor și apostolilor, și pururea caută [24]pre porâncitele lu Dumnezeu.

106ᵛ

A doua [34] // [1]învățătură

Unde pren leage și porâ[2]ncite nu ne putem ispăsi, aicea adoa[3]ra Hristos, deaca se adunară fariseii, pâ[4]raște și învață depre Mesia, arătând [5]cum pren Mesia, pren Hristos, cu credință [6]dobândim și miruim iertăciunea păcate[7]lor și împlearea legiei. Așa întreabă [8]de Mesia pre farisei; ei ziseră că ia[9]ste Hristos numai fiiul lu David, iară cu [10]mare tărie el învinse pre ei (den psalom [11]110), cum Mesia Hristos <iaste> nu numai om, ce [12]și adeverit Dumnezeu. Și așa adevă[13]rează David pren Duhul Sfânt, cheamă pre Me[14]sia, pre Hristos, «domnu-său». Dară nu e fiiul său [15]numai, că pre fiii nu cheamă părinții [35] ca[16]rei sânt numai întru cinste și în rân[17]d cu ei în domnia lor, ce, unde David [18]pre Hristos cheamă «domnu-său», nu e numai [19]fiiul,

19 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ΔІ̃, indicând începutul colii 14. 20 Corect: *Vtorozakonь* („Deuteronomul"). 21 Tip. ѡме. 22 Tip. двїе („a trăi"). 23 Tip. лѣџе (probabil greșit în loc de *leagea*). 24 Tip. ддоа. 25 Tip. лѣџе (probabil greșit în loc de *leagea*). 26 Tip. атарѣ. 27 Tip. дерептате. 28 Tip. фържлѣцииле. 29 Tip. кътъ ненетари. 30 Corect: *kъ Rimlěnomь*; („Epistola) către Romani". 31 Tip. коноащерѣ. 32 Tot enunțul este neclar. 33 Tip. аре таре. 34 Tip. адѡа. 35 Tip. пъринци.

om ca prorocii sau ca împăraţii, [20]ce adevărit Dumnezeu, unul cu Tată[21]l, cu putcare, cu slavă şi cu dumnezeiie [36]. [22]Depre acest lucru caută în adevărătu[23]ra în evanghelia Păştilor, la învăţătura dentâi, [24]că el iaste crai şi împărat suflete- // [1]sc şi de vecie 107r
tocmeaşte şi păzeaşte şi [2]fereaşte beseareca sa de toţi aleaneşii şi [3]vrăjmaşii noştri. Să curăm la el, cre[4]ştini, în toate nevoile noastre, <ale> trupului [5]şi ale sufletului, şi zău că văm a[6]fla odihnă şi răpaus sufletelor no[7]astre. Amin!

[8]Nedělě 16

Ev(g)lïe M(th), glava 105 [1]

[9]„Zise Domnul pilda aceasta: «O[10]m neştine, ce se duse [2] de chemă [11]ai lui robi şi deade lor a[12]vuţia lui: unuia amu deade [13]cinci talanţi, altuia doi, a[14]ltuia unul, cineş împrotiva [15]silei lui; şi se duse aciia.

Mea[16]rse cela ce luo cei cinci talanţi, lucră [17]cu nuşii şi făcu alţi cinci talanţi. [18]Aşa şi cela cu cei doi, dobândi alţi [19]doi. E cela ce luo unul, duse-se de [20]săpă în pământ şi ascunse argintu[21]l domnului lui.

După multă vrea[22]me, vine domnul robilor acelor şi să [23]se întreabe [3] cu nuşii de cuvinte [3]. Şi se // [1]apropie cela ce priimi cei cinci tala[2]nţi, grăi: 'Doamne, 107v
cinci talanţi da[3]tu-mi-ai [4], adecă alţi cinci talanţi do[4]bândit-am cu ei.' Zise lui domnul [5]lui: 'Bun rob şi dulce-credincios, [6]spre puţin fuseşi credincios, [7]spre multu te voiu pune; pasă în bucu[8]ria domnului tău!'

Mearse şi cela ce pri[9]imi doi talanţi, zise: 'Doamne, doi ta[10]lanţi dedeşi-mi şi alţi doi talanţi [11]dobândiiu cu ei' Zise lui domnul [12]lui: 'Bună slugă şi dulce-credin[13]cios, spre puţin fuseşi credincios, [14]spre multu te voiu pune; pasă în bucu[15]ria domnului tău!'

Mearse şi cela ce [16]priimi un talant, zise: 'Doamne [17]ştia-te [5] că rău om eşti: seaceri de un[18]de n-ai semănat şi aduni de unde n-ai [19]răsipit; şi mă temuiu, duşumă de [20]ascunş talantul tău în pământ [6], şi [21]adecă al tău.' Răspunse lui domnul, [22]zise lui: 'Hitlean rob şi leaniv, [23]ştiai-mă că rău sânt, seacer de unde n-a[24]m semănat şi adun de unde n-a- // [1]m răsipit; cuvine-ţi-se [7] ţie să dai ar[2]gintul mieu 108r
târgarilor şi, să viiu, să[3]-mi fiu luat al mieu cu asupră. Lu[4]aţi amu de la el talantul şi da[5]ţi celuia ce are zeace talanţi. Avutul, [6]amu, da-i-se-va şi i se va prea-izbândi, iară [7]de la neavutul, şi ce-i pare că are lua-se-[8]va de la el; şi nepotreabnicul rob [9]aruncaţi-l întru untunearecul de afa[10]ră! Aciia va fi plângere şi scrâşni[11]re dinţilor.' Aceaia grăind, glăsi: «Cine are [12]urechi de auzire, să auză!»" *Конесь не<dělě>* [8].

36 Tip. дꙋмнезеие („dumnezeire").

1 „Duminica a 16-a (Evanghelia <după> Matei, cap. 105)" (= Duminica din săptămâna a 16-a după Cincizecime; Matei, XXV, 14–30). 2 Tip. чесе доусе (aici este o omisiune în text – probabil: *Om neştine fu, ce se duse;* în versiunea modernă: „El este omul care, voind să plece într-o ţară depărtată, a chemat..."). 3 Tip. ꙟтрѣбѣ; *şi să ... cuvinte:* în versiunea modernă: „şi le-a cerut socoteală". 4 Tip. датꙋмїен. 5 Tip. щиѧте („te ştiam"). 6 Tip. пъмѫтъ. 7 Tip. коꙋвинецисе (pentru *cuvenea-ţi-se*). 8 Tip. конецъ не<дѣлѣ>: „Sfârşitul (evangheliei) duminicii".

[13]*Tâlcul aceștii evanghelie*

[14]Frații miei creştini, în ceastă pildă [15]a ceştii evanghelie învață pre noi Hristos cum [16]cineş, cu darul său ce-au luat de la Du[17]mnezeu, vecinilor să slujască şi să [18]folosească; că carei cu toată grija şi [19]cu credința împart darurele lu Dumne[20]zeu, adauge-se-vor lor şi în ceastă lume. [21]Iară la judecată, unde ne iaste noao a da [22]seamă, auzi-vor cuvintele dulci de la Du[23]mnezeu şi vor fi cinstiți cu mare bu[24]curie; iară cine

108ᵛ

nu slujaşte [9] şi nu fo- // [1]loseaşte altora cu darurile luate de la [2]Dumnezeu, în aceaia zi tare va fi cer[3]tat şi ruşinat şi pedepsit cu mu[4]nca de veac înaintea a toată lumea.

Te[5]ofilact aşa tâlcuiaşte: acel om ia[6]ste Hristos; „ce se duse"–aceaia fu atun[7]ce când derept noi se făcu om Hristos, [8]sau când sui în ceriu, sau unde <fu> mul[9]t-răbdătoriu. Slugile lui carei cre[10]zu şi deade cuvintele slujbeei sâ[11]nt episcopii, preuții, diaconii, ca[12]rei au luat darure sufleteşti [9a], –u[13]nii mai mult, alții mai puținel, ci[14]neş împrotiva puteriei, după măsura [15] credinţeei şi curățitureei. Mearse ca[16]re luo cei cinci talanți, lucră cu nu[17]şii şi făcu cu nuşii alți cinci talan[18]ți. Caută grija lui cumu se nevoi [19]aciiaş, lucră şi făcu alți cinci; că [20]care nu numai lui însuş foloseaşte [21]sau are înțelepciune sau bogăție sau [22]puteare şi cinste la împăratul [10], sau [23]oare ce meşterşug, <ce> şi altora folo[24]seaşte [11], acela înmulțeaşte cu de

109ʳ

noao o- // [1]ri ce iaste lui dat. Iară carele sa[2]pă în pământ de ascunde talantul, [3]acela e carele grijaşte de folosul lui [4]numai, şi nu şi <al> altora; acela şi o[5]sândit va fi.

„După multă vreame [6]vine domnul" cine deade argintul, [7]au cuvintele lui: argintul cu foc [8]lămurit sânt cuvintele lu Dumne[9]zeu. Derept aceea avăm de aicea aceaste [10]învățături:

[11]Învățătura dentâi

[12]Slugile iau talanți de la domnul, – [13]învățăm aicea cum nemica nu putem [14]de noiş, ce sânt toate darurile lu [15]Dumnezeu; că n-avăm nemica ce n-am [16]luat de la el. *Къ Korintomь* [12] 130, zi[17]ce Pavel: „Poate-se mânia, dară, cu de[18]rept şi pre noi a pedepsi deaca nu văm [19]face bine vecinilor noştri şi să [20]nu văm cheltui pre cinste darurele [21]sale, pre cinstea lu Dumnezeu. Că [22]acealea darure nu ne-au

109ᵛ

dat să fie ale [23]noastre, să facem cu iale [13]ce ne place no- // [1]ao; cum zice Pavel la *Efesь* [14], 224: [2]„Sui-se în nălțime şi deade darure." Nu [3]sânt, dară, volnici vlădicii a face cu [4]cinstea lor ce e lor voia, ce să facă numai [5]cu care-au Dumnezeu lăsat lor.

A doua [15] [6]învățătură

Unde nu întru o măsu[7]ră împărți acela domn, dând unui[16] [8]mai mult, altuia [17] mai puțin talan[9]ții, – învățăm cum să nu urâm, ce [10]să socotim şi să cinstim pre cela ce-au [11]luat dar mai mic, că de la Dumne[12]zeu au luat şi el acel puțin, ca [13]şi tu cel mai mult. Vezi că în[14]tru un chip grăiaşte domnul cu cinste [15]şi celuia ce făcu doi talanți, ca şi [16]celuia ce făcu cinci; cine ia mult, [17]mult vor ceare de la el.

A treia învă[18]țătură

Carei sapă şi ascund în pă[19]mânt argintul sânt aceia carei, în [20]slujba ce i-au pus Dumnezeu pre ei, nu [21]păzesc tare şi cu credință, ce se spa[22]r de lucrure de greață şi de [23]nevoie şi de scârbă de slujba [18] [24]evangheliei. Pren aceaia [19] iubesc şi

9 Tip. соужащє. 9a Tip. соуфлетєщє. 10 Tip. ꙟпърадоуль. 11 Tip. фолωщє. 12 Corect: *къ Korinthĕnomь*; „(Epistola) către Corinteni". 13 Tip. мам. 14 Corect: *Efesĕni* „(Epistola către) Efeseni". 15 Tip. доа. 16 Tip. оунюи (pentru *unuia*). 17 Tip. алтоуꙗ. 18 Tip. де слоужбеи (pasaj neclar). 19 Tip. прєн начѣꙗ.

aleg pace // [1]și odihnă, să nu pață dosadă pentru [2]cuvântul Domnului. Gândesc că e [3]destul lor unde cred ei bine și țin [4]leagea, de alții nu grijesc. Ce vezi [5]bine ce plată avu cela cu un talant: [6]ținu bine și nu-l pierdu, ce fu lui [7]amar unde nu l-au dat afară negutță[8]torilor. — 110r

A patra învățătură

„Avutu[9]l, da-i-se-va și i se va prea-izbândi, iară de [10]la neavutul, și ce-i pare că are lua-se-[11]va de la el." Aceste cuvinte de pildă [12]așa să le înțeleagem: avutul iaste a[13]cela cine-au luat oarece dar de la Dumne[14]zeu, sau înțelegătura, sau cartea, sau avuția, [15]sau domnia, sau oarece mare au mic, și va [16]cheltui aceaia pre cinstea lu Dumnezeu și [17]pre binele vecinilor, că va prea-izbândi [18]și va înmulți și va spori darurele lu Du[19]mnezeu. Iară de la neavutul lua-se [20]va și ceea [20] ce-i pare că are, căce că n-au che[21]ltuit și n-au viiat pre binele vecinilo[22]r. Și pre acela vor arunca întru [23]untunearecul de afară: aciia va [24]fi plângere și scrâșnirea dinților. // [1]De aceaia ne fereaște [21], Doamne! Amin! — 110v

[2]Nedělě 1. Novo lěto

Ev(g)lïe Lu(k), gla(v) 17 [1]

[3]„În vreamea aceaia sta Iisus pre iazerul Gheni[4]saretului și văzu doao corabii [5]stând [2] pre iazer; păscarii era ieșiți den[6]tr-însele, spăla mreaja. Întră întru una [7]de corabii, ce era a lu Simon, rugă el [8]de pământ să o delunge puținel; [9]și șezu, învăța den corabie nărodul.

[10]Ca stătu de-a grăirea, zise cătră Simo[11]n: «Păsați întru adânc și aruncați [12]mreaja voastră în vânătoare!» Și răspu[13]nse Simon Pătru, zise lui: «Învățătoa[14]re, toată noaptea ne-am muncit, ne[15]mică n-am prins; pre cuvântul tău, [16]arunca-văm mreaja.» Și așa făcură, [17]prinseră peaște mult, cât nu se rupea [18]mreaja lor. Și chemară soția-ș [3], ce era î[19]ntr-altă corabie, să vie să ajute lor; și [20]vineră și împlură amândoao corabii[21]le, cât nu se afunda iale. Văzu Simon [22]Pătru, căzu cătră genuchele lu Iisus, grăi: // [1]«Ieși de la mine, că bărbat păcătos [2]sânt, Doamne!» Un teamătu-l [4] ajunse [3]el și toți cine era cu nusul, de [4]vânătoarea peaștelui ce prinseră; așij[5]derea Iacov și Ioan, feciorii lu Zeve[6]dei, ce era soții lu Simon. Și zi[7]se cătră Simon Iisus: «Nu te teame! De [8]acmu vânătoriu de oameni veri [5] fi.» — 111r

Și [9]scoaseră amândoao corabiile la pămân[10]t, lăsară tot, după elu se duseră".
[11]*Konecь nedělě* [6].

[12]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelii*

[13]Frații miei, den ceastă evanghelie de a[14]stăzi avăm trei învățături:

Întâi, [15]cum toată grija oamenilor, începu[16]tul, sfeatul, lucrul și bătătura iaste în [17]deșert și de nemica și fără folos [18] și nu sporeaște deaca nu înceapem cu ști[19]rea și cu numele Dumnezeului no[20]stru. Și nu văm folosi nemică dea[21]ca Iisus Hristos nu va

20 Tip. чєѧ. **21** Tip. ꙃърѣщє.

1 „Duminica întâia (de) Anul Nou (Evanghelia <după> Luca, cap. 17)" (= Duminica din săptămâna a 18-a după Cincizecime; Luca, V, 1–11). **2** Tip. сънѧь. **3** Tip. соцїѧшь („tovarășii săi"). **4** Tip. тѣмѫтѹль (= *teamăt îl*). **5** Tip. вєрє. **6** „Sfârșitul (evangheliei) duminicii".

blagoslovi. Derept aceaia [22]ziseră, în evanghelia de astăzi, păscarii: „În toa[23]tă noaptea am muncit ş-am păscuit // [1]şi nemică n-am prins. Însă pre cuvâ[2]ntul tău văm arunca mreaja în mare.” Ve[3]zi, până Iisus nu venise, în deşert vânară; ia[4]ră deaca grăi Iisus, cât peaşte prinseră. De[5]rept aceaia zice Iisus (în Ioan, 50) că: „Fără [6]mine nu puteţi face nemica.” Drept [7]aceaia, deaca văm începe ceva a face, să [8]rugăm ajutoriu de la Dumnezeu, şi [9]cu ştirea lui şi lucru bun den voia [10]lui să înceapem şi să ne nevoim.

111v

A doua [7]: [11]cât lucru mare şi scump iaste a ascu[12]lta şi a învăţa cuvântul lu Dumnezeu. [13]Vezi aceşti păscari, Petru [8], Andrei, dea[14]ca ascultară cuvântul lu Hristos, apoi câ[15]t peaşte putură prinde. Că mai scum[16]p lucru în ceastă lume nu poate fi cu [17]hasnă şi cu folos decât a asculta [18]şi a [9] învăţa şi a ţinea cuvintele lu Du[19]mnezeu. Derept aceaia zice Iisus Hristos (Luca, [20]58): „Ferecaţi aceia carei ascultă cuvâ[21]ntul lu Dumnezeu şi-l feresc sau-l pă[22]zesc.” Derept aceaia, într-alt loc înva[23]ţă Iisus Hristos (Matei, 19), învaţă [10] noi cum, să văm[24]să ne ţie şi să ne hrănească Dumne-// [1]zeu în ceastă lume: „Căutaţi dentâi [2]împărăţia [11] lu Dumnezeu [12] şi dereptatea [3]lui, şi aceastea toate adauge-se-vor vo[4]ao”.

112r

A treia: cum păcătoşii [13] să nu fugă [5]de la Hristos, vare câte păcate au, mari şi [6]multe; derept aceaia, mai tare să se a[7]propie la Iisus Hristos. Vezi în ceastă evanghelie[8] cum zice Pătru cătră Iisus: „Ieşi de la mi[9]ne, că eu om păcătos sânt!”; iară Iisus [10]zise cătră el: „Nu te teame!” Că Iisus au [11]venit nu derept derepţii, ce derept [12]păcătoşii, cum zice însuş (Matei, 30): [13]„N-am venit a chema derepţii, ce păcăto[14]şii la pocaianie [14].” Derept aceaia învăţaţi, [15]fraţii miei, astăzi cum nu poate fi [16]acătare om păcătos deacă se va pocăi [17]şi se va căi şi va cugeta de păcate şi [18]se va lăsa de iale şi va creade în moartea lu [19]Iisus Hristos şi va înceape a lăcui bine, cum au lă[20]sat Dumnezeu; nu va peri, ce vor fi [21]iertate toate păcatele lui şi va avea [22]viiaţă de vecie. Aceaia dă-ne noao, Doamne! [23]Amin!

[24]Nedělě 2

Ev(g)lïe Lu(k), glava 26 [1]

112v

[1]„Zise Domnul: «Cum veţi să fa[2]că voao oamenii, şi voi fa[3]ceţi lor aşijderea! Şi să aţi iu[4]bi ceia ce iubesc voi, ce folos ia[5]ste voao? şi amu păcătoşii [6]iubesc <carei> ei iubesc [2]. Şi să aţi [7]face bine celora ce fac voao [8]bine, ce folos iaste voao? şi amu pă[9]cătoşii aceaia fac. Şi să aţi îprumu[10]ta de la ceia ce aşteptaţi să luaţi <înapoi>, ce folos [11]iaste voao? şi amu păcătoşii păcătosul [12]împrumutează, ca să priimească tocma. Însă [13]iubiţi vrăjmaşii voştri şi bine face[14]ţi şi împrumutaţi, nemică nu aşteptaţi, [15]şi va fi plata voastră multă şi [16]fi-veţi fiii <Celui> de sus: că acela dulce [17]iaste prespre ceia nedulcii şi răii. Fi[18]ţi amu milosârzi, că Tatăl vostru [19]milosârd iaste»”. *Конесь nedělě* [3].

[20]*Tâlcul aceştii evanghelie*

[21]Fraţii miei, den evanghelia de astăzi, [22]în carea dojeneaşte pre noi Iisus Hristos şi în[23]vaţă, avăm trei învăţături depre fa[24]ptele bune, ce sânt seamenele credinţeei [4] // [1]şi lucrurelor bune.

113r

7 Tip. ддоа. 8 Tip. петрь. 9 Tip. ан. 10 Tip. ꙟвъцѫ. 11 Tip. ꙟпърацїѧ. 12 Tip. домнезеꙋ. 13 Tip. пъкѫшїи. 14 Tip. покаанїе.

1 „Duminica a doua [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 26)” (= Duminica din săptămâna a 19-a după Cincizecime; Luca, VI, 31–36). 2 În traducerea modernă: „Căci şi păcătoşii iubesc pe cei ce îi iubesc”. 3 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii”. 4 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura д͠ ͠і, indicând sfârşitul colii 14.

Întâi: [2]carele sânt deadeveare fapte bune ce-i [3]plac lu Dumnezeu? Sânt numai acea[4]lea ce Dumnezeu au porâncit ş-au [5]lăsat noao în Scriptura Sfântă şi zea[6]ce porânci şi carele hăsnuiesc şi [7]folosesc fraţilor noştri şi mişe[8]ilor. Că grăiaşte Domnul însuş (în a [9]cincea carte a lu Moisi proroc, în al *[5]* [10]12 cap): „Ce eu ţie porâncesc, numai [11]aceaia fă *[6]*: nici lua dentr-însa, nici [12]pune mai multe cătră iale." Derept [13]aceaia, vare ce-au tocmit oamenii cu ce vor [14]să cinstească pre Dumnezeu, şi Dumne[15]zeu n-au tocmit, în deşert cinstesc [16]şi nu plac lui. Cum zice însuş Iisus [17]Hristos (Matei, 60): „În deşertu mă cinstesc [18]învăţând învăţătura, porâncele şi to[19]cmealele oamenilor."

A doua*[7]*: derept câ[20]te lucrure trebuiaşte a face noao *[8]* bine? – [21]Derept patru: Întâiu – că Dumnezeu [22]porânceaşte să facem *[9]* bine, derept în[23]să să ne ţinem ca făcătoriului nostru, [24]lu Dumnezeu, porâncilor lui sfinte *[10]* // [1]să-i ogodim (113ʳ) şi să ascultăm şi cu [2]aceale fapte bune să dăm lui, pren [3]Iisus Hristos, har. Şi aşa, cu voia bună de la [4]noi elu le va făgădui, derept Fiiul, Do[5]mnul nostru Iisus Hristos.

A doua*[11]* – cum Ta[6]tăl nostru cel sfânt den faptele no[7]astre ceale bune să se laude înaintea oa[8]menilor, cum zice Iisus Hristos (Matei, 11): [9]„Aşa să lumineaze lumina voastră înai[10]ntea oamenilor, ca să vază faptele vo[11]astre ceale bune şi să laude Tatăl [12]vostru cela den ceriu."

A treia – cum [13]credinţa noastră să crească şi să se sme[14]rească cu fapte bune, cum grăiaşte Pa[15]vel apostol, *kъ Efeseomь[12]*: „În Iisus Hristos sân[16]tem rodiţi pre faptele bune, carele [17]Dumnezeu au tocmit cum în acealea să [18]îmblăm". ŞI iară zice Pavel aposto[19]l: „Nece un cuvânt putred den [20]gura voastră să nu iasă şi să nu în[21]tristaţi Duhul Sfânt au Dumnezeu, pre[22]n cine seţi însemnaţi *[13]*[până în zioa [23]scumpăratului."

A patra – faptele [24]bune sânt seamnele şi arătătura cre- // [1]dinţeei noastre, (114ʳ) den faptele bune pu[2]tem cunoaşte cine are credinţă bună; Matei, [3]22: „Den rodul lor cunoaşte-veţi", şi Ia[4]cov: „Credinţa fără lucru moarte ia[5]ste."

A cincea: au faptele bune vreo [6]plată de la Dumnezeu? – Deadevăr, fa[7]ptele noastre bune încă ies tare de[8]parte den împlutul legiei, că nimea [9]nu le poate împlea deplin porâncele [10]lu Dumnezeu. Pentru păcate multe [11]ce lăcuiesc în trupurile noastre nu [12]putem dobândi iertăciune păcatelor, spă[13]senie den moartea de vecie şi den dra[14]cul slobozie, că aceastea numai Iisus Hristos, si[15]ngur însuş el, au dobândit ş-au toc[16]mit cu moartea cea sfântă şi cu sân[17]gele său cela pre cruce vărsat. Ce fa[18]ptele noastre bune derept aceaia au pla[19]tă, derept făgăduita lu Dumnezeu în [20]har ce noao au făgăduit. Cum zice [21]Iisus Hristos (Marco, 45): „Pasă, vare cât ai vinde, [22]şi dă *[14]*mişeilor, şi veri avea vistiari [23]la ceriu"; şi iară Marco, 46: „Zise Domnu[24]l cum nu e lesne cine are bogăţie în // [1]<îm>părăţia *[15]*lu Dumnezeu să între. Uceni[2]cii (114ᵛ) se spământară de cuvintele lui, [3]e Iisus iară răspunse *[16]*, grăi lor: 'Fii *[17]*, cum nu e [4]lesne nădăindu-se pre bogăţie <în> împărăţia *[15]* [5]lu Dumnezeu să între, mai lesne e că[6]mileei pren urechile acului a treace de[7]cât bogatul <în> împărăţia *[15]*lu Dumnezeu a î[8]ntra.' Ei suspinară, mirară-se, grăi[9]ră cătră sineş: 'Cine poate mântuit [10]să fie?' Căută pr-înşii Iisus, grăi: 'De [11]la om nu se poate, ce de la Dumnezeu [12]toate puterile sânt.'

5 Tip. ꙟна. 6 Tip. фь. 7 Tip. адоа. 8 Greşit în loc de *trebuiaşte noao a face bine* („trebuie ca noi să facem bine"). 9 Tip. фачѣмь. 10 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura єі, indicând începutul colii 15. 11 Tip. адоа. 12 Corect: *kъ Efesěnomь*; „(Epistola) către Efeseni". 13 Tip. ꙟсемнаци. 14 Tip. дь. 15 Tip. ꙟпържціѧ. 16 Tip. ръспоусе. 17 Tip. фїи (probabil greşit în loc de *fiilor*).

Derept aceaia, [13]frații miei, de văm creade iertăciu[14]nea păcatelor și ispăsenia sufletu[15]lui de la Tatăl sfânt Dumnezeu, [16]cu credința dereaptă pren Iisus Hristos, și [17]văm face bine, faptele cealea ce-au lă[18]sat însuș Dumnezeu nu va uita [19]de iale să nu plătească și în ceastă lu[20]me, derept făgăduita lui, și după [21]moarte, derept moartea lu Iisus Hristos, în [22]har și fără plata noastră; da-va no[23]ao împărăția ceriului, carea va să ne dea [24]noao Domnul Dumnezeu. Amin!

115r

[1]Nedělě 3

Ev(g)lĩe Lu(k), glava 30 *[1]*

[2]„În vreamea aceaia mergea Iisus în cetate ce [3]se chema Nain, și cu nusul mer[4]gea ucenicii lui mulți și nărod [5]mult. Și ca se apropiară către poar[6]ta cetăției, și iată purta un mor[7]t, feciorul născut dentâi mumâni[8]ei lui; și aceaia era văduo, și năro[9]dul cetăției mult cu ea. Și văzu ea [10]Domnul, milă-i fu de ea și zise ei: [11]«Nu plânge!». Și se apropie, pipăi-se de [12]pat; purtătorii stătură. Și zise [13]tânărului: «Ție grăiesc, scoală! » Și [14]șezu mortul și începu a grăi; și-l [15]deade el mumânici lui.

Luară frică [16]toți și slăviia Dumnezeu, grăiia că: [17]«Proroc mare sculă-se întru noi și ce[18]rcetă Dumnezeu oamenii lui»." *Ko<нecь>[19] nedělě [2]*.

[20]Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie

[21]Frații miei în Dumnezeu, că auz[iți]*[3]* [22]evanghelia de astăzi, ce semn și

115v

ciud[ă]*[4]* // [1]mare și minune făcu Iisus Hristos pentru mo[2]artea feciorului ceii văduo: numai cu [3]o beseadă și cu cuvântul învise-l den [4]moarte pre acel voinic ce era fecio[5]rul singur însuș unii văduo. Derep[6]t aceaia avăm trei învățături den cea[7]stă evanghelie de astăzi:

Întâiu – arătă [8]Hristos câtu e milostivnic și meserearnic [9]iaste el către săraci și văduolor [10]și mișeilor, striinilor și carei sâ[11]nt căzuți în nevoie și în dosadă, în perire [12]și moarte în ceastă lume. Cu această [13]ciudă <au> adevărat și mărturisit cu[14]m va fi tuturora întru ajutoriu; ve[15]zi în ceastă evanghelie: nece cea văduo, muma [16]mortului, nici altul nimea, n-au ruga[17]t derept voinic, ce și nerugat fu [18][ei] *[5]* întru ajutoriu. Derept aceaia învă[19][țăm] *[6]* aicea cum în nevoile noastre, dea[20][ca] *[7]* văm chema pre Dumnezeu întru aju[21][t]oriu *[8]*, că ne va asculta pre noi și nu [22]<ne> va părăsi; cum zice însuș (pren *[9]* David pro[23]roc*[10]*, în 42 de psalomi):

116r

„Cheamă-mă în [24]zioa grijiei tale și izbăvi-te-voiu, și // [1]proslăvi-mă-veri".

A doua *[11]* – că Iisus Hristos a[2]rată sine aicea cum că are puteare pre [3]moarte, pre dracul și pre ia[4]d: grăi Iisus un cuvânt și așa se-au [5]turnat sufletul la trup mort. [6]Derept aceaia, noi creștinii nu ne teame[7]m de moarte, căce că Iisus, Domnul no[8]stru, birui pree moartea cu moartea lui. [9]Cum noao nu poate strica nemica [10]iaste noao deadevăr tuturora, cum [11]zice sfânt Pavel: că ne e a muri, iară [12]noao,

1 „Duminica a 3-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 30)" (= Duminica din săptămâna a 20-a după Cincizecime; Luca, VII, 11–16). 2 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 3 Hârtia deteriorată. 4 Hârtia deteriorată. 5 Hârtia deteriorată. 6 Hârtia deteriorată. 7 Hârtia deteriorată. 8 Hârtia deteriorată. 9 Tip. прс. 10 Tip. пророк; este, de fapt, vorba de psalmul 50, versetul 15. 11 Tip. адоа.

crezuților, moartea ne va fi ca so[13]mnul, că văm adurmi, și Dumnezeu[14]l nostru Iisus Hristos, fiiul Tatălui sfân[15]t, elu ne va scula la zioa județului [16]de apoi. Cum zice însuș (Ioan, 22): „A [17]ceasta iaste voia celuia ce m-au tremes, [18]cum toți cine vor vedea Fiiul și vor [19]creade întru el avea-vor viiață în ve[20]cie și-i voiu învie eu în zilele de apoi." [21]Și la Ioan, 16: „Adevăr, adevăr grăiesc [22]voao că cine va asculta cuvintele mea[23]le și vor creade cela ce m-au tremes, [24]avea-vor viiață în veaci și la județ nu // [1]vor mearge, ce vor treace den moarte în viia[2]ță." Și la *Vĕruę* [12] încă zicem: „Aștepta[3]m învierea morților și a fi viiața în ve[4]cie". 116v

A treia – învățăm cum morții noștri [5]cu cinste mare să-i îngrupăm în loc ale[6]s și curat. Vedeți cum grăiaște evangheli[7]st Luca: „Și nărodul cetății, mult, [8]cu ea mergea, cu vădua săracă." Derept a[9]ceaia, noi încă, deaca va muri neștine, să [10]nu căutăm ruda noastră iaste, au om [11]bogat, ce la toți mișeii bucuroși să mea[12]rgem și cu cinste să-i petreacem. Aceaia în[13]că de aicea să învățăm, cum cine nu mear[14]ge la om mort bucuros, mai rău e și mai [15]proclet decât jidovii: vezi ei cât [16]mearseră mulți cu acel voinic mort.

[17]Deaca moare cineva, trupului trebuiaște [13] să pu[18]tredească; deaca va putredi, așa-l va învia [19]Iisus, cum zice (Ioan, 42): „Adevăr, adevăr [20]grăiesc voao: de va grăunțul de grâu că [21]dea la pământ și nu va muri, acela u[22]nul va fi; iară de va muri, mult rod [23]va face." Derept aceaia, trupurile morți[24]lor cum cu cinste să-i [14] îngrupăm, că acea // [1]nădeajde, cum deaca se vor face prah și [2]pământ, derept aceaia nu vor peri, ce [3]bunii și răii scula-se-vor, – necredincio[4]șii și făcătorii de rău întru învierea [5]județului și de osânda veacului (Ioan, [6]16), iară credincioșii și cine-au făcu[7]t bine întru învierea vieției și se vor [8]bucura cu sfinții depreună în <îm>părăția [15] ce[9]riului. Aceaia dă-ne noao [16], Doamne [17], pururea! [10]Amin! 117r

[11]Nedĕlĕ 4

Ev(g)lie Lu(k), glava 35 [1]

[12]„Zise Domnul pilda aceasta: «Ie[13]și semănătoriul a semăna să[14]mânța lui. Și când semănă, [15]una căzu pre cale și călca[16]tă fu și pasările ceriului [17]ciumeliră ea. Iară alta căzu [18]spre piatră și răsări și [19]secă, derepce nu avu vlagă. Și alta că[20]zu în mijloc de mărăcini, și cre[21]scură mărăcinii, necară ea. Și alta [22]căzu spre pământ bun și crescu, // [1]făcu rod cu o sută.» Aceasta grăind, [2]glăsi: «Cine are urechi de ascultare să [3]auză.» 117v

Întrebară el ucenicii lui, [4]grăiră: «Ce iaste pilda aceasta?» El zi[5]se: «Voao iaste dată să știți ascun[6]sele [2] împărăției lu Dumnezeu; altora [7]în pildă de văd, să nu vază și aud – [8]nu înțeleg. Iaste aceasta pildă: sămâ[9]nța iaste cuvântul lu Dumnezeu. Iară [10]ceaia de pre cale sânt ceia ce aud cuvâ[11]ntul, după aceaia vine diavolul și ia [12]cuvântul den inema lor, să nu crează să [13]se spăsească. Iară ceaia de

12 Tip. вѣрѹѧ („Crezul"). 13 Tip. трєбаще. 14 Tip. сън (greșit în loc de *să le*). 15 „în <împărăția>": tip. ѧпърѫцїѧ. 16 Tip. ноа. 17 Tip. домне.

1 „Duminica a 4-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 35)" (= Duminica din săptămâna a 21-a după Cincizecime; Luca, VIII, 5–15). 2 Tip. аскѹн[6]сѹнселе.

pre piatră – [14]şi când aud cu bucurie priimesc cu[15]vântul, şi aceia rădăcină n-au; şi în [16]vreame cred, şi în vreame de năpaste ca[17]d. Iară ceaia den mărăcini căzută, [18]aceia sânt ce aud şi de grija bogă[19]ției şi în dulceața vieției îmblă, nea[20]că-se şi nu sfârşesc rodul. Iară ceaia [21]de pre pământ bun – cei cu inemă bu[22]nă şi dulce: aud cuvântul şi-l ți[23]n şi rod fac în răbdare.» Aceasta [24]grăind, glăsi: «Cine are

118r urechi de // [1]ascultare să auză»". *Konecъ nedělě* [3].

[2]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie*

[3]Frații miei, den această [4]evanghelie avă[4]m trei învățături, cum au dezle[5]gat însuş Iisus Hristos noao:

Întâiu vedem: [6]sămânța ce semănă cel semănătoriu [7]iaste cuvântul lu Dumnezeu. Şi învă[8]țăm aicea cum nu poate face pămâ[9]ntul nici dinioară grâu deaca n-ară se[10]măna grâu într-însul; aşa nu se poate [11]ispăsi omul căruia [5] nu propoveduiesc [12]sfânta evanghelie. Şi vai de aceia oameni [13]şi popii carei nu ştiu, nece înțeleg Sfân[14]ta Scriptură, să înveațe pre mişelamea: [15]între aceia oameni cade cuvântul lu [16]Iisus Hristos. Cum au scris Matei, 61: „Pur[17]tători sânt orbi orbilor: orbul deaca [18]va purta pre alt orb, amândoi în groa[19]pă cad." Peri-va şi popa, şi mişelamea. [20]Derept aceaia, scump lucru iaste în cea[21]stă lume unde iaste popa bun, cu în[22]vățătură şi cu dojană bună, dumneze[23]iască. Ferecați sânt aceia

118v oameni, // [1]cum zice Iisus (Luca, 58): „Ferecați ceia [2]ce ascultă cuvântul lu Dumnezeu şi-[3]l păzesc." Că noi fără popi buni sân[4]tem periți; ce deaca dobândim popi buni, [5]să-i ținem în cinste mare şi să-i hrănim, [6]că fără popi sântem ca oile fără păsto[7]ri.

A doua [6]: cuvântul lu Dumnezeu [8]ascultă-l patru fealiuri de oameni, [9]ce însă nu tuturora folosesc. Carei [10]sânt aceia?

Întâia sămânță, carea că[11]zu pre cale, aceia sânt carei aud cu[12]vântul, după aceaia vine diavolul şi [13]ia cuvântul den inema lor, cum să nu [14]crează, cum să nu se spăsească. Aceia o[15]ameni sânt aceştea carei ascultă pove[16]şti [7] sfinte, şi iară nu părăsesc păca[17]tele, ce sânt supuşi într-însele: [18]curvari, camatnici [8], furi, bețivi, [19]vrăjmaşi, clevetnici şi de toate spu[20]rcăciunile. Şi în ce-au îmblat îmblă, [21]nu vor să se lase; şi acmu dentr-îni[22]mile acelora oameni ia dracul cu[23]vântul bun ce-au

119r auzit, că dra[24]cii sânt pasările ce ciumeli- // [1]ră sămânța căzută spre cale.

A doua [9] [2]sămânță, ce căzu pe piatră şi secă, [3]sânt aceia carei, când cu bucurie priime[4]sc cuvântul, şi aceia rădăcină n-au, [5]şi în vreame cred, şi în vreame de năpa[6]ste cad. Aceia oameni sânt aceştea că[7]rora prea place învățătura cea bună den [8]cuvântul lu Dumnezeu: până sânt în [9]pace, iubesc şi le place şi țin, iară [10]deaca vor fi goniți şi păgubiți sau ru[11]şinați derept dereptatea lu Iisus Hristos, [12]părăsesc cuvântul – şi acelora nu fo[13]loseaşte nemica. Cum zice Matei, 99 şi [14]în 36: „Răbdătorii până în sfârşit, aceia [15]vor fi mântuiți".

A treia sămânță, ce [16]căzu în mijloc de mărăcini, aceia sâ[17]nt ce aud cuvântul şi de grija şi [18]de bogăție [10] şi în dulceața vieției îmblă, [19]neacă-se şi nu sfârşesc

3 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 4 Tip. дєѧ начастѧ. 5 Tip. кърора (pasaj neclar). 6 Tip. адоа. 7 Tip. повести (pentru *poveşti*). 8 Tip. ка́матничи. 9 Tip. адоа. 10 Tip. богѫцїє (probabil greşit în loc de *bogăția*).

rodul. Aceia [20]oameni sânt aceştea carei gândesc zi[21]oa şi noaptea a <se> îmbogăţi. Derept aceaia [22]zise Iisus Hristos (în Matei): „Adevăr, adevăr grăiesc [23]voao că nu e lesne a întra bogatul în [24]<îm>părăţia [11] ceriului." Şi aiurea zice (în Matei, 19). // [1]contineaşte grija ceştii lumi, zicând: [2]„Nu vă grijireţi amu grăind: ce vrem [3]mânca sau ce vrem bea sau în ce ne vrem îm[4]brăca?" Că derept dulceaţa vieţiei ce[5]l om bogat (Luca, 83) caută cum au [6]îmblat. Că nu pier oamenii derept [7]bogăţia, că Avraam, Isaac, Iacov, [8]Iov, David şi alţi mulţi au fo[9]st bogaţi, având multă bunătate, – [10]ce acei bogaţi pier carei nu sânt boga[11]ţi cătră Dumnezeu (Luca, 66). Deaca [12]avăm avuţie multă, să creadem că Dom[13]nul au dat noao să viem den ea pre ci[14]nstea [12] lu Dumnezeu şi să miluim [15]şi să ajutăm pre săraci, pre mişei [16]şi pre văduo şi pre striini şi pre [17]ceia ce sânt în nevoie căzuţi.

119v

A patra să[18]mânţă, căzută spre pământ bun, a[19]ceia sânt cei cu inemă bună şi dulce: [20]aud cuvântul şi-l ţin şi rod fac în[21]răbdare. Aceia oameni sânt aceştea [22]carei gândesc şi grijesc, bat zi[23]oa şi noaptea să înţeleagă voia şi lea[24]gea lu Dumnezeu, ce-au lăsat noao // [1]Iisus Hristos. Şi deaca înţeleg, mai bine ş-a[2]ră piiarde avuţia şi capul decât [3]să se toarne iară la viiaţa ceaia reaoa în ce-au [4]vis mainte; şi se roagă lu Dumnezeu [5]cum să fie lor întru ajutoriu a rămânea [6]în dereptate până la sfârşit, să moa[7]ră într-însă, să dobândească împărăţia [8]ceriului. Aceaia tu dă-ne, Doamne! Amin!

120r

[9]Nedělě 5

Ev(g)lïe Lu(k), gla(v) 83 [1]

[10]„Zise Domnul pilda aceasta: «U[11]n om era bogat şi se îm[12]brăca în cănfi şi în firure: [13]veseliia-se în toate zile lumi[14]nat. Un mişel era, nu[15]mele-i Lazar, ce zăcea înai[16]ntea porţiei lui plin de puroi [17]şi jeluiia să se sature de fărâme [18]ce cădea den masa bogatului; ce şi cî[19]inii mergea, lingea puroile lui.

Fu [20]de muri mişelul şi-l duseră îngerii [21]în poala lu Avraam; muri şi bogatul şi în[22]grupat fu şi întru iad deşchise ochii // [1]lui. Acesta den muncă văzu Avraam [2]de departe şi Lazar în poala lui; şi [3]acesta strigă, zise: 'Părinte Avraa[4]me, miluiaşte-mă şi tremeate Lazar să-[5]ş ude cel deaget mai mic într-apă şi [6]să răcească limba mea, că mă chinuiesc în cea[7]stă văpaie.' Zise Avraam: 'Fii [2], adu-ţi ami[8]nte că ţi-ai [3] luat tu dulceaţa ta în viiaţa ta, [9]Lazar aşijderea rău [4]; acmu cicea mângâ[10]ie-se, tu te munceşti. Şi prespre toate acea[11]lea, între noi şi între voi propaste mare [12]întări-se, că de ară vrea să vie de aicea că[13]tră voi nu pot, nici de acolo cătră [14]noi să vie.' Şi acesta strigă: 'Rogu-te [15]amu, părinte, să tremiţi el în casa ta[16]tălui mieu: am amu cinci fraţi, ca [17]să le mărturisească, să nu şi aceia să vie [18]la cest loc cu muncă'. Grăi lui A[19]vraam: 'Au Moisi şi prorocii, să a[20]sculte de ei.' El zise: 'Ba, părinte [21]Avraame, ce de ară mearge cineva den [22]morţi cătr-înşii, pocăi-se-ară' [5]. Zise lui:

120v

11 „In <îm>părăţia": tip. ҆пърѫцїа. 12 Tip. чинсте.

1 „Duminica a 5-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 83)" (= Duminica din săptămâna a 22-a după Cincizecime; Luca, XVI, 19–31). 2 Tip. фїи („fiule"). 3 Tip. цѣи 4. Tip. ръꙋ (pentru *răul*). 5 Tip. покънрѣсѧ.

[23]„De Moisi și prorocii nu vor asculta, [24]nece să ară cineva den morți învie nu

121r

va [6] // [1]avea [7] credință.'» *Konecь nedělě* [8].

[2]Acesta [9] iaste tâlcul acestii evanghelie

[3]Frații miei, în ceastă pildă învață și [4]dojenească Iisus Hristos întâiu cum cui [5] au împărțit Dumnezeu avuție și marhă [6]în ceastă lume, așa să viiaze cu bunăta[7]tea, să nu uite pre [8]mișei, săracii, striinii și betea[9]gii, ce pre ei să ajutăm și să-i mi[10]luim, că derept aceaia au dat noao. Că Du[11]mnezeu au vrut putea da și mișeilor [12]atâta, ca și bogatului; ce așa au plă[13]cut lui a împărți, cum să vază în [14]ce chip văm viia cu iale. Deaca nu văm [15]milui pre mișei cu darul lu Dum[16]nezeu, așa văm îmbla ca acest om [17]bogat ce nu miluiia pre Lazar: mu[18]ri bogatul și fu îngrupat, în iad [19]în muncă chinuind; ceru milă cum La[20]zar cu deagetul lui să răcească limba [21]lui în

121v

văpaie, iară nu fu ascultat. [22]Că sfânt Iacov, fratele Domnului, [10] // [1]zice: „Județul iaste amu fără milă [2]celora ce nu fac milă cu altul."

Ado[3]ara, învață pre noi această pildă cu[4]m cu marha și cu avuția multă să nu fi[5]m măreți și trufași [11] și să nu urâ[6]m, nici să lepădăm pre mișei; că la [7]zioa nevoiei [12] și mâniei lu Dumnezeu [8]nu ne poate folosi și hăsnui, cum [9]vedem în ceastă pildă a bogatului. Dere[10]pt aceaia zice Solomon în *Pritce*, 11: [11]„Bogățiile nu vor folosi în zioa de nevoie."

[12]A treia, învățăm: bogatul derepce fu [13]dus la beznă și la muncă? – Răspuns: [14]nu derepce au avut marhă multă, fră[15]ție, case bune și veșminte scumpe [16]și în toate zile bucate bune și de[17]stule; aceastea sânt darurele lu Dumne[18]zeu, date noao să viem cu iale bine. Și [19]bogăția pre nimea nu va piiarde deaca [20]văm viia bine cu ea, că sfinții patriar[21]și, împărați mulți au avut avuție mu[22]ltă; că avuția în sine a ținea nu e [13] pă[23]cat, cum zice în Sfânta Scriptură. Ce [24]bogatul mearse în

122r

iad derept doao lu- // [1]cruri:

Întâi, n-au perit nici derept [2]avuția, nici derept strâmbătatea, [3]ce-au perit pren ce nu socotiia de leage [4]și voia lu Dumnezeu, de viiața de ve[5]cie, și nu credea ce ziseră lui den [6]Sfânta Scriptură de Dumnezeu și [7]de mânia lui și de beznă și de [8]munca de vecie și de mila Domnului. [9]Ce i se spunea den Sfânta Scriptură nu [10]socotiia, nu gândi, nu crezu nemică și [11]râdea acealea toate; ce putem vedea c-au fo[12]st așa. Derept aceaia ruga pre Avraa[13]m să tremeață pre Lazar la casele [14]tătâni-său, să mărturisească a cinci [15]frați ai lui, să nu vie și ei la cea mu[16]ncă mare. Vezi că nu crezură frații [17]lui de munca de veac nemică; așa n-au [18]fost crezând el.

Adoara, peri bo[19]gatul derepce nu era milostiv și den [20]avuția dată de Dumnezeu nu miluiia [21]pre Lazar mișelul; cum zice evanghelist: [22]„Lazar jeluiia să se sature den fărâme [23]ce cădea den masa bogatului." Derept [24]aceaia zice Iisus

122v

(în Matei, 10): „Ferice <de> milosti- // [1]vii, că aceia miluiți fi-vor." Și iară în [2]Matei: „Cu care măsură veți măsura altora, [3]cu aceaia măsura-vor alalți voao". Așa fu [4]și acest bogat.

6 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѕ҃ı҃, indicând sfârșitul colii 15. 7 Tip. ва двѣ. 8 „Sfârșitul (evangheliei)". 9 Tip. ачаста. 10 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѕ҃ı҃, indicând începutul colii 16. 11 Tip. троуфашь. 12 Tip. неноен. 13 Tip. ноуне.

A patra [14], învățăm cu[5]m omul creştin aicea în ceastă lume [6]să poarte grija de spăsenia sufletului, [7]cum să poată dobândi viiața de vecie. [8]Că în ceaia lume [15], după ce murim, nece o iertă[9]ciune [16] păcatelor nu iaste, nici slobozie [10]den iad [17] şi den beznă, nici poate [11]dereage sufletul tău nimea, deaca [12]veri mearge în rău mainte: cu aceasta evanghelie [13]de astăzi adevărăm. Vezi, Lazar mu[14]riia pren ce era credincios: fu dus [15]la poala lu Avraam, la împărăția ceriu[16]lui. Muri şi bogatul – era necredincio[17]s şi fără milă; şi deaca-l aşa află [18]el moartea, răpi pre el şi fu du[19]s în iad.

Învățați frații miei, cum în ce [20]te va afla moartea, în aceaia te va judeca – [21]zice Iisus Hristos (în Ioan, 16). Vezi şi acel om [22]bogat, avu avuție multă, de-au vrut pu[23]tea folosi lui după moarte, c-au vru[24]t cheltui toată avuția după moarte, – // [1]ce nu e seamă. Ce deaca nu crezi, cetea[2]şte în ceaste scripturi: Matei, 104; *kъ Gala[3]tь* [18], 214; Marco, 71; Luca, 11; Ioan, [4]16; Matei, 69; Luca, 33; psalom 6; [5]psalom 61; *kъ Evreomь* [19], 323; Matei, 21; [6]*kъ Korinthomь* [20], 179; Luca, 83. Derept [7]aceaia, nimea nu gândească, nici să crează [8]cum după moarte să poată folosi [9]sau hăsnui sau a dereage sufletul [21] [10]lui. Putem grăi şi fără Scriptură: [11]deac-ară putea fi deresul sufletului, [12]lesne ară fi bogaților cu plata după [13]moarte, carei au avuție multă, bani [14]şi comoară cu ce ară putea plăti. Dea[15]c-ară fi aşa, n-ară mearge nici un bo[16]gat la beznă, numai mişeii carei [17]n-ară putea plăti. Ce nu e seamă, că [18]Iisus grăiaşte aimintrea (Matei, 10): „Ferecați [19]mişeii cu sufletul, că acelora iaste îm[20]părăția ceriului." Că nu se pot plăti [21]acolo sau a dereage sau a schimba [22]sufletul nimunuia; cum zice Iisus Hristos [23](în Matei, 69): „Ce va da omul să schimbe de[24]rept sufletul lui? Are amu a veni // [1]Fiiul Omenesc [22] întru slava Tatălui [2]lui, cu îngerii lui. Atunce va fi cine[3]ş cu lucrul lui".

123ʳ

123ᵛ

A cincea, învățăm [4]den ceastă evanghelie la cine sau de unde [5]se cade a înțeleage leagea şi dereptatea lu [6]Dumnezeu şi cine noao va spune spăse[7]nie [23] sufletului, cum ce văm afla sau [8]de la cine să întrebăm amu leage bu[9]nă ținem au ba. Nu trebuiaşte să aştep[10]tăm îngerilor [24] sau învierea sau scu[11]larea cuiva den moarte, acmu să ne spuie [12]cumu e lucrul părinților, moşilor [13]şi strămoşilor, cum pohtiia cest o[14]m bogat de la Avraam, zicând: „Ro[15]gu-te amu, părinte [25], să tremiți el în casa [16]tatălui mieu: am amu cinci frați – [17]ca să le mărturisească să nu şi aceia să vie [18]la cest loc de muncă." Vezi, pohtiia [19]den morți să meargă Lazar şi să spuie [20]fraților cumu e rândul la altă lume. [21]Iară Avraam zise lui: „Au Moisi şi [22]prorocii, să asculte de ei." El zise: „Ba, [23]părinte Avraame, ce de ară mearge cine[24]va den morți cătră ei, pocăi-se-ară." Zise // [1]lui: „De Moisi şi prorocii nu vor ascu[2]lta, nici să ară cineva den morți învia [3]nu vor avea credință."

124ʳ

Derept aceaia, dea[4]ca văm creade ce e leagea dereaptă şi lă[5]sată de la Dumnezeu, cu ce ne văm î[6]spăsi? Lăsat-au noao Sfânta Scriptu[7]ră, *Tetroevanghelie* [26], *Praxiul, Psalti[8]rea* lu David proroc: den acealea [27] să î[9]ntrebăm, că noao nu vine

14 Este omisă *a treia* învățătură. 15 Tip. лоуміѣ. 16 Tip. нече шртъчюне. 17 Tip. мде. 18 Corect: *kъ Galatěnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 19 „(Epistola apostolului Pavel) către Evrei". 20 Corect: *kъ Korinthěnomь*: „(Epistola apostolului Pavel) către Corinteni". 21 Tip. соуфлефꙋль. 22 *Fiiul Omenesc* este greu de descifrat, marginea superioară a foii fiind tăiată la legatul cărții. 23 Tip. спасенїе (probabil greşit pentru *spăsenia*). 24 Tip. ꙟџернлѡ (înaintea cuvântului lipseşte ceva – poate *venirea* – sau greşit în loc de *îngerii*). 25 Tip. пърнте. 26 Tip. тетро еѵ҃лїе. 27 Tip. деꙟ начѣлѣ.

leagea nece [10]den Ierusalim, nici de la Roma, nici den [11]Țara Grecească, nece Nemțească, nece Ru[12]mânească, nu e de la Leșască, nici [13]de la Moschicească, ce e lăsată și toc[14]mită de la Iisus Hristos și iaste scrisă [28] în Scri[15]ptura Sfântă. Derept aceaia zice Avraa[16]m: „Au Moisi și prorocii, să ascu[17]lte de ei." Și iară zice Iisus Hristos (în Ioan, [18]17): „Ispitiți Scriptura, că voao pare [29] [19]întru ea viiață de veaci aveți; și aceaia [20]mărturisi-va de mine." Deaca văm face [21]așa, a noastră va fi împărăția ceriului – [22]ce tu dă-ne noao, Doamne! Amin!

[23]Nedělě 6

Ev(g)lïe Lŭ(k̃), glava 38[1]

124ᵛ [1]„În vreamea aceaia vine Iisus în laturea Gada[2]rinului. Timpină el un bărbat [3]den cetate, ce avea draci de mulți a[4]ni și în veșminte nu se îmbrăca și [5]în casă nu lăcuiia, ce în groape. Văzu [6]Iisus și strigă, căzu cătr-însul și cu [7]glas mare zise: «Ce e mie și ție, Iisus fiiul [8]lu Dumnezeu de sus? Rogu-te nu mu[9]nci mine!» Zice amu duhului necurat să ia[10]să den om: mulți ani răpiia el [11]și lega el cu verigi de fier și căile [12]păziia și spărgea fiiarăle [2]; gonit era [13]de dracul înlăuntru în pustie.

Întrebă [14]el Iisus, grăi: «Ce ți-e numele?» El [15]zise: «Legheon», – că draci mulți în[16]trase întru el. Și rugară El [17]să nu zică lor în beznă să se du[18]că. Era aciia o turmă de porci mulți, [19]păștea în pădure. Și rugară El să zi[20]că lor într-aceia să între. Și zise lor, – [21]ieșiră dracii den om, întrară în porci; [22]și se porni turma den țărmure în iazer [23]și se afundară.

125ʳ Văzură păstorii ce // [1]fu, fugiră și spuseră în cetate și în [2]sate. Ieșiră să vază ce fu; și vine[3]ră cătră Iisus și aflară omul șe[4]zând – dentr-însul dracii ieșise –, [5]îmbrăcat <și> cu minte [3], lângă picioarele [6]lu Iisus. Și se spământară; spuseră lor [7]și văzură cumu se-au mântuit drăci[8]tul. Și rugară el tot nărodu[9]l <den> laturea Gadarinului să treacă den[10]tr-înșii, că <de> o frică mare era ținu[11]ți. El întră în corabie, întoarse-[12]se. Ruga-se lui bărbatul – dentr-însul [13]dracii ieșise [4] – de cu nusul să fie. Lăsă el [14]Iisus, grăi: «Întoarce-te în casa ta și [15]spune câte ți-au [5] făcut ție Dumnezeu.» [16]Și se duse pren toate cetățile [6], propo[17]veduiia câte făcuse lui Iisus". *Ko[18]несь nedělě.*[7]

[19]*Tâlcul aceștii evanghelie*

125ᵛ [20]Frații miei, den evanghelia d[e astă][21]zi [8] avăm [9] // [1]învățături:

Întâiu vedem mila mare a [2]lu Iisus Hristos: și nerugat fu întru aju[3]toriu omului în care era dracii și [4]scoase dracii de la el. Învățăm, de[5]rept aceaia, cum omul nu poate cădea î[6]n atare [10] și mare perire den carele [11] să nu [7]mântuiască pre om, numai

28 Tip. скрись. 29 Pasaj neclar.

1 „Duminica a 6-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 38)" (= Duminica din săptămâna a 23-a după Cincizecime; Luca, VIII, 26–39). 2 Tip. фїєдрѫлє. 3 Tip. ꙟмбрѫкать коу минтє („îmbrăcat și sănătos la minte"). 4 Tip. шисє. 5 Tip. цѣꙋ. 6 Tip. чътѫцилє. 7 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 8 Hârtia deteriorată. 9 După *avăm* este, probabil, omis *aceaste.* 10 Tip. ꙟ на тарє. 11 Greșit în loc de *care* sau *carea.*

cu toată [8]inema, cu credința dereaptă [12] să se roage [9]lu Dumnezeu. Cum zice David pro[10]roc (psalom 144): „Aproape e Domnu[11]l tuturor ce cheamă [13] el [14] [12]în deadevăr, voia <celora> ce temu-se de el [13]face și rugăciunea lor ascultă [14]și ispășeaște ei".

A doua [15], vedem putea[15]re [16] mare a lu Iisus Hristos, nu numai pre făp[16]tura ce vedem, – cum sânt oamenii [17]și alte gadine și vita [17] –, ce și pre [18]duhurele necurate, Satana, diavolu[19]l și dracii. Iară cum strigară [20]deaca văzură pre Iisus? și se rugară gră[21]ind: „Deaca scoți pre noi, zi-ne să întră[22]m în cea turmă de porci." Derept aceaia, [23]deaca văm asculta și ne văm teame și vă[24]m iubi pre Iisus Hristos, el <ne> va feri și ne va // [1]izbăvi pre noi în ceastă lume, nu numai [2]de oameni răi și hitleani și de vrăjma[3]șii noștri, carei gândesc a ucide și a pi[4]iarde pre noi, ce și de draci, carei gânde[5]sc a piiarde sufletele noastre.

126r

A treia: [6]derept păcatele noastre ceale nenumă[7]rate în ceastă lume dracul are mare [8]puteare pre oameni, mai tare pre credin[9]cioși, cum în evanghelia de astăzi ce groză[10]vie făcu cu cel om mișel. Ce noao [11]nu poate strica nemică fără știrea și [12]fără voia lu Iisus Hristos, că putearea lui cea [13]mare stricat-au [18] Iisus când învinse pre e[14]l. Derept aceaia zice Iisus (în Ioan): „Amu [15]mai-marele ceștii lumi judecat iaste." [16]Și iară în Ioan: „Fiiul lu Dumnezeu derep[17]t aceaia se-au ivit, cum să strice fap[18]tele dracului": de-a firea de când Du[19]mnezeu dracii au lepădat den ceriu, [20]că era și ei îngeri mainte. După a[21]ceaia bat și zioa și noaptea a strica no[22]ao creștinilor, cum zice sfânt [23]Petru apostol: „Dracul, vrăjmașu[24]l vostru, ca un leu răgind ș[i] [19] // [1]mânios îmblă zioa și noaptea cerâ[2]nd și căutând fieșcine să înghiță".

126v

[3]Ce veselie mare iaste creștinilor în ceastă [4]evanghelie, cum să nu ne teamem <de> dracul [5]deaca ne vom [20] feri noi de păcate și nu văm [21] în[6]gădui voiei dracului, necum să stri[7]ce noao crezuților, carei creadem <în> Iisus [8]Hristos. Ce vezi, fără voia și fără îngân[9]duirea [22] lui n-avură puteare și slobozie [10]a întra în porci până nu slobozi ei. [11]Dară numai să nu îngânduim [23] sfeatului [12]lor, ce sântem în alean; cum zice sfâ[13]nt Petru apostol: „Fugi-va de la noi, [14]că iaste legat crezuților dracul, cu[15]m iaste legat un urs cu un lanț [16]la un stâlp: nu poate strica nimu[17]nuia, numai cine va mearge aproape la [18]el." Așa noao iaste legat pren Hristos [19]și cu putearea lui, cum noao nu poate [20]strica, numai deaca ne văm apropia la [21]el. Și iară atunce ne noi apropiem, [22]când ascultăm sfeatul lui și <nu> gre[23]șim și îmblăm în voia lui [24] și în voia [24]trupului nostru și în voia lu- // [1]miei.

127r

A patra: cei oameni nebuni [2]rugară pre Iisus să se ducă afară den [3]ținutul lor; temură-se că le va piiarde și [4]alaltă marhă a lor. Era el venit cum [5]să gonească dracii afară den ținutul [6]lor și dentr-înimile lor, cu învăță[7]tura și cu tăria dumnezeiască, – ce le [8]mai plăcură lor porcii decât mila și [9]bunătatea ce era adus Iisus la ei. Nu [10]vrură a păți pagubă și a piiarde marha [11]derept împărăția lu Dumnezeu. Așa [12]sântem acmu prea mulți asemănați ace[13]lor gadareani nebuni, cărora mai place [14]domnia și cinstea ceștii lumi decâ[15]t împărăția lu Dumnezeu.

12 Tip. кредница дерептѫ. 13 Tip. кѣмѣ. 14 Sintagma *ce cheamă el* este repetată din greșeală: че кѣмѫ [12]ель. 15 Tip. адоа. 16 Tip. поутѣре (pentru *putearea*). 17 Tip. вита (probabil greșit în loc de *vite*). 18 Tip. стрикаȣ. 19 Hârtia deteriorată. 20 Tip. нево̃. 21 Tip. нȣвь. 22 Tip. ͕ӑгъндȣирѣ. 23 Tip. ͕ӑгъндȣимь. 24 Tip. лѵон.

Că sânt mu[16]lți episcopi, călugări, egumeni, popi [17]carei văd destule strâmbătăți în viiața [18]lor în ce-au pomenit. Sânt unii carei [19]grăiesc ce văd [25], că plac domnilor, bo[20]iarilor, că se tem de voivodă că-i va ru[21]șina și-i va scoate den cinste, căce că [22]șed la masă, – că se vor mânia și vo[23]r lua de la ei episcopia au vlă[24]dicia. Aceia mai iubesc [26] ceastă // [1]lume decât împărăția ceriului, gâ[2]ndesc că pot a doi domni sluji. [3]Ce nu poate fi, că aceia se tem că vor î[4]mbla, deaca vor certa pre ei domnii, ca [5]Ioan Botezătoriul. Ce, frații miei, nu iaste [6]așa, că Ieremia proroc zice noao, popilor [7]și carei sântem învățători: „Deaca nu vă[8]m grăi oamenilor greșalele lor, ei vor [9]muri în păcatele lor, iară Dumnezeu va[10]căuta sufletul lor depre noi." Derept [11]aceaia zice Iisus Hristos (în Matei, 38): „Cine va mă[12]rturisi pre mine înaintea oamenilor, [13]mărturisi-voiu și eu pre el înaintea Ta[14]tălui mieu", – ce tu dă-ne noao, Doamne! [15]Amin!

127ᵛ

[16]Nedělě 7

Ev(g)lïe Lu(k), glava 39 [1]

[17]„În vreamea aceaia un om apropie-se că[18]tră Iisus, ce-i e [2] nu mele Iair; și a[19]cela era mai-marele beseareciei. Și că[20]zu lângă picioarele lu Iisus, ruga [3] el să-[21]ntre în casa lui, că avea o fată, una: fe[22]cior dentâi era lui fata, ca de [23]doisprăzeace ani, și aceaia murise. Câ- // [1]ndu se ducea, nărodul împresura el.

128ʳ

Și [2]o muiare era de-i cura sânge de doisprăzea[3]ce ani, ce vracilor dedease toată avuția [4]ei: nu putu nece de unul să se vindece. [5]Apropie-se dendărăt, atinse-se de mar[6]ginea veșmintelor lui și aciia stătu [7]cursul sângelui ei. Și zise Iisus: «Ci[8]ne iaste de se atinse de mine?» Lepăda[9]ră-se toți. Zise Pătru și cine era cu[10]nusul: «Învățătoare, nărodul ținu-te și [11]te împresoară, și grăiești: 'Cine iaste de [12]se atinse de mine?'» Iisus zise: «Atinse-se [13]de mine oarecine: eu amu simții, tărie [14]ieși den mine.» E muiarea văzu că nu se va [15]ascunde, tremura; vine și căzu naintea [4] [16]lui, derepce pururea apropie-se de el [17]spuse lui înaintea[5] tuturor oamenilor [18]și că se vindecă aciia. El zise ei: «În[19] drăzneaște, fiie, credința ta mântui-te [6]; [20]pasă în pace!»

Încă el grăind, vine [21]oarecine de la arhisinagoga, grăi lui: [22]«N-au murit fata ta? nu porni Învăță[23]toriul!» Iisus auzi, răspunse lui, [24]grăi: «Nu te teame, numai ce creade, // [1]și mântuită va fi.» Mearseră în casă, [2]nu lăsă nece unul să între, fără Pă[3]tru și Ioan și Iacov și tatăl fea[4]teei și muma. Plângea-se [7] toți [5]și suspina de ea. El zise: «Nu plâ[6]ngeți: n-au murit, ce doarme.» Și-ș [7]bătea joc de el, știa c-au murit. E[8]l scoase afară toți, și o prinse de [9]mân ei, strigă, grăi: «Feciuriță, sco[10]ală!» Și se întoarse sufletul ei [11]și învise aciia; și <Iisus> zise: «Dați ei să mă[12]nânce!» Și se mirară părinții ei. El [13]zise lor: «Nemunuia să spuneți ce fu»". [14]*Конесь nedělě* [8].

128ᵛ

25 Tip. въндь. 26 Tip. юбескѫ.

1 „Duminica a 7-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 39)" (= Duminica din săptămâna a 24-a după Cincizecime; Luca, VIII, 41–56). 2 Tip. чене (probabil greșit în loc de *ce-i era*). 3 Tip. руга (probabil greșit în loc de *rugă*). 4 Tip. наинтв. 5 Tip. наинтѣ. 6 Tip. мѫнтуintѫ. 7 Tip. плѫнцесе. 8 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii".

[15]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie* [9]

[16]Fraţii miei [10], în evanghelia de astăzi Do[17]mnul Iisus Hristos, spăsitoriul nostru, [18]făcut-au doao [11] seamne, ciude şi minuni: [19]mainte vindecă pre cea muiare săracă [20]ce se chinuiia cu sânge în 12 ani şi-ş [21]era cheltuită toată avuţia vracilor, [22]ce mai rău era ei decât mai denain[23]te: nu putură folosi ei nemică; [12] // [1]ce Iisus vindecă pre ea. Altă ciudă feace [2]pre fata lu Iair: cu un cuvânt scu[3]lă şi [13] învise pre ea den moarte. Avăm [4]de aicea <aceaste> învăţături: 129r

Întâi: Iisus Hristos are [5]puteare pre toate boalele şi fără şti[6]rea lui nu ne putem bolnăvi. Că zi[7]ce însuş: necum să bolnăvim, ce [8]şi părul capului nostru nu poate cădea, [9]că sânt număraţi (Matei, 37): „Voao [10]şi părul capului tot numărat iaste; [11]nu vă teamereţi amu, de multe pasări [12]mai buni seţi voi." Că beteşugurile [13]şi toate boalele sânt pedepse şi ca [14]biciul pre noi de la Dumnezeu tremease [15]derept păcatele noastre; cum noao [16]spune toate Scriptura Sfântă şi David, [17]în *Psaltire*, 72: „Periră derept fărălegi[18]le sale." Şi iară în *Psaltire*, 88: „Şi [de] [14] [19]porâncele meale nu ferire, cerceta[-voiu] [15] [20]cu toiagul [16] fărălegile lor. Deaca porâ[21]ncile meale nu vor ţinea, că voiu socoti şi [22]voiu izbândi fărălegile lor cu nuiaoa." [23]Derept aceaia, deaca noi ne bolnăvim tre[24]buiaşte mainte să cunoaştem că Dumne [17] // [1]zeu ne-au bătut derept păcatele noa[2]stre, să ne căim şi să ne pocăim cu [3]toată inema derepce am mâniat pre [4]Dumnezeu, Tatăl nostru. Apoi să mea[5]rgem la vraciul vracilor, Iisus Hristos, să ru[6]găm pre Tatăl nostru să ne iarte păca[7]tele şi greşalele noastre derept Iisus [8]Hristos, fiiul său cel drag. Iară noi ne[9]bunii, deaca ne noi bolnăvim, meargem [10]la nescare muieri carele pre noi de[11]scântă [18]. Deaca una nu poate folosi, [12]noi ispitim şi la zeace sau la doao[13]zeci, că nu gândim <că> cu iale nemica [14]nu putem folosi, cu fărmăcătura [15]sau cu altă drăcie, numai să ne noao [16][a]jute [19], – că toată descântarea nu e [17][al]tă [20] bunătate nemică [21], ce numai [18][dr]ăcie. [20] Sânt neşte [22] ierbi bune şi lea[19][cur]e [23], acealea-s bune şi lăsate de [20]la Dumnezeu, ce nu pot noao folo[21]si fără ajutoriul Domnului. Să mea[22]rgem mainte cu rugăciune la Dumnezeu [23]derept iertăciunea păcatelor, apoi mea[24][rgem] [24] la leacuri. Vezi pre această muiare // [1]vindecă Iisus, şi fără iarbă avu leac. [2]Derept aceaia, să nu urâm pre leacure, ni[3]ci să le lepădăm, şi însă în iale să nu ne [4]nădăjduim. 129v 130r

A doua [25]: deaca pohtim să ne [5]fie în nevoie sau în boală şi la moarte, [6]sau vare în ce sărăcie într-ajutoriu, tre[7]buiaşte să avăm credinţă tare şi nădea[8]jde în Iisus Hristos. Vezi în ceastă evanghelie ce gră[9]i muieriei: „Ţine-te, fii hrăboară, nu te [10]teame, credinţa ta te-au spăsit. Pa[11]să cu pace!" Apoi, deaca aduseră veaste [12]de la casa lu Iair, zicând: „Nu munci [13]pre Învăţătoriul, c-au murit fata ta", – [14]deaca auzi Iisus, zise cătră Iair: „Nu [15]te teame, numai să crezi şi va fi spă[16]sită şi sculată fata ta." Vedem credi[17]nţa dereaptă câtu e lucru scump, că [18]fără ea nu putem plăcea lu Dumnezeu [19](*къ Evreомь* [26], 326 şi în 327; Timotei [27], [20]330; Marco, 71). Derept aceaia, noi încă dea[21]ca nu văm avea acătare credinţă, ca a[22]ceastă muiare, depre Iisus, cum toată spă[23]senia noastră <e> numai în Iisus Hristos, zău că ne [24]văm prilăsti şi dereptatea lui nu va // [1]fi în noi. 129v

9 Tip. єѵлївє. 10 Tip. мїє. 11 Tip. доа. 12 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѕ҃ї, indicând sfârşitul colii 16. 13 Tip. щи. 14 Hârtia deteriorată. 15 Hârtia deteriorată. 16 Tip. томгълъ. 17 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѕ҃ї, indicând începutul colii 17. 18 Tip. дєскънть. 19 Hârtia deteriorată. 20 Hârtia deteriorată. 21 Tip нємєкѫ. 22 Tip. нєщи. 23 Hârtia deteriorată. 24 Hârtia deteriorată. 25 Tip. ддоа. 26 „(Epistola apostolului Pavel) către Evrei". 27 „Epistola apostolului Pavel către Timotei".

A treia: moartea noastră somn [2]iaste. Derept aceaia zice și aicea Hristos: „Nu plâ[3]ngereți, n-au murit fetișoara, ce doar[4]me." Și Ștefan când muri, și pre el cu [5]pietri omorâră jidovii, așa zice Scri[6]ptura (*Dĕanïe* [28], 17): „Și aceaste zise Ște[7]fan și adurmi." Așa zice și despre [8]Lazar, fratele Marteei (Ioan, 39), [9]când era mort: „Lazar, „soțul nostru, [10]doarme"; și era mort, cum iaste [11]scris acolo. Așa și Pavel, *kъ Korin[12]thomь*[29], pre morți cheamă adurmiți; așa [13]și *kъ Solunĕnomь*[30]. Derept aceaia, cum nu [14]ne teamem de somn și de odihnă, [15]ce ne răposăm cându ne culcăm, așa nu [16]ne teamem de moarte, că sântem coco[17]ni nebuni când [31] pun pre ei în leagă[18]n să doarmă. Noi știm cum putea[19]rea morției au stricat Iisus Hristos, așa cum [20]nu ne poate piiarde, ce pren moarte vă[21]m scăpa la împărăția lu Dumnezeu [22]den ceastă lume înșelătoare toți cre[23]știnii (cum zice Ioan, 16).

131r A patra: Iisus [24]zice aicea oamenilor derept cea fată mo- // [1]artă. Dară iaste păcat când plânge[2]m pre morți: frații, părinții, fe[3]ciorii, ruda și priiatnicii [32]? – Răspun[4]s: pre carei am iubit în ceastă lume [5]nu poate fi, cându se duc dentre noi [6]și mor, cum să nu ne întristăm și [7]să nu plângem [33]; că Iisus Hristos încă au plâns [8]pre Lazar mort (Ioan, 39). Și Pave[9]l, *kъ Rimlĕnomь*[34], zice: „Să plângem cu ceia ce [10]plâng." Ce iară trebuiaște cum să plâ[11]ngi [35] cu seamă, nu cum plânseră aceștea [12]și cum zice Pavel, *kъ Solunĕnomь*[36]: [13]ca păgânii ce n-au nădeajde că vor învie, [14]iară ce gândesc, deaca mor, așa și [15]pier. Noi creștinii ne veselim la [16]moartea fraților noștri, că știm că vor [17]mearge la Tatăl sfânt, Dumnezeul lor, [18]den ceastă lume înșelătoare. Și ei [19]de acmu înainte, cei ce-au fost credin[20]cioși, nu se tem nici de dracul, ni[21]ci de oameni răi, nici de foame, ni[22]ci de nemică, cum noi ne teamem până [23]sântem în ceastă lume. Iară să nu plângem [24]ca păgânii, că știm c-au fost Dumnezeu // 131v [1]și au fost venit ceasul morției fra[2]telui și priiatnicului nostru și știm că [3]nu se teame acmu de nimea, ce se veseleaște [4]cu toți sfinții depreună în <îm>părăția [37] Ta[5]tălui. Aceaia tu dă-ne noao, Doamne! A[6]min!

[7]Nedĕlĕ 8

Ev(g)lïe Lu(k), glava 53 [1]

[8]„În vreamea aceaia un legiuitoriu sculă-[9]se, ispitiia el și grăi: «Învățătoare, [10]ce să fac viiața de veaci să moștenesc?» E[11]l zise cătr-însul: «În leage ce iaste scri[12]s? cum cetești [2] ?» El răspunse, zi[13]se: «Iubească Domnul Dumnezeul tău [14]den toată inema ta și den tot su[15]fletul tău și cu toată tăria ta [16]și cu tot cugetul tău, și vecinu[17]l [3] tău ca sineș [4].» Zise lui Iisus: [18]«Derept răspunzi.» El vrea să derepta[19]ze sineș, – zise cătră Iisus: «Dară cine [20]iaste mie vecin?»

Răspunse Iisus, zise: «O[21]m neștine mergea den Ierusalim întru Ieri[22]hon și în tâlhari căzu, și dezbră[23]cară el și rane-i puseră; duseră- // 132r [1]se, lăsară-l de abiia

28 „Faptele apostolilor". 29 Corect: *kъ Korinthĕnomь*; „(Epistola) către Corinteni". 30 „(Epistola) către Tesaloniceni". 31 Tip. къндань. 32 Tip. прїатниичїи. 33 Tip. пяжнемь. 34 „(Epistola) către Romani". 35 Tip. пяжции. 36 „(Epistola) către Tesaloniceni". 37 „în <îm>părăția": tip. ꙟпържцїа.

1 „Duminica a 8-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 53)"(= Duminica din săptămâna a 25-a după Cincizecime; Luca, X, 25–37). 2 Tip. четеще. 3 Tip. вечиноулѹи. 4 Tip. синешь („pe tine însuți").

viu. După aceaia [2]se prinse un preut, mergea pre acea ca[3]le şi văzu el, trecu. Aşijderea şi <un> [4]levit era într-acel loc; mearse [5]şi-l văzu, împrotivă trecu. Un sama[6]reanin veniia, mearse până la el şi [7]văzu el, milosârdi-se; şi se apropie, [8]legă ranele lui, vărsă unt şi vi[9]n, puse el pre al lui dobitoc, [10]duse el în casa de oaspeţi şi-l păziia. [11]Şi demâneaţa ieşi, scoase doi argin[12]ţi, deade uspătătoriului şi zise [13]lui: 'Păzeaşte-l, şi ce să ai cheltui, [14]eu cându mă voiu întoarce plăti-ţi-voiu'.

[15]Carele amu de acei trei vecini pare-vă-se [16]a fi aceluia ce căzu în tâlhari?» El zi[17]se: «Cine făcu milă cu nusul». Zi[18]se lui Iisus: «Pasă şi tu de fă aşij[19]derea»". *Конесь nedělě*[5].

[20]Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie

[21]Fraţii miei, den ceastă evanghelie de astă[22]zi putem învăţa ce trebuiaşte o[23]mului a face să dobândească împărăţia // [1]ceriului. Vezi că acest ştiutoriu de [2]leage întreabă pre Iisus ce să facă să ai[3]bă viiaţa veacilor. Noi încă, deaca poh[4]tim împărăţia ceriului să dobândim, [5]să iubim pre Dumnezeu cu toată [6]inema noastră şi cu tot sufle[7]tul nostru şi cu toată tăria şi [8]cu tot cugetul nostru. 132v

Întreba[9]re: când iubim şi în ce chip pre Du[10]mnezeu? – Să înţeleagem aceaste cuvinte a[11]şa: în ceastă lume să nu aibi nemică [12]de să-ţi fie mai drag şi mai scu[13]mp decât Dumnezeu, de să nu iube[14]şti mai vârtos de Dumnezeu nece [15]tată-tău, nece mumă-ta, fraţii [16]şi feciorii şi muiarea ta, nece tru[17]pul tău şi viiaţa ta, nece sufle[18]tul tău, nece domn de pre pământ, [19]nice priiatnicii tăi cei dragi, nece [20]avuţia ta, comoara, banii cetă[21]ţii, casele, cinstea şi numele [22]bun, dulceaţa vieţiei, sănătatea şi to[23]t fealiul de marhă, bogăţia ceştii [24]lumi toată, sau ceastă lume toa- // [1]tă. Ce tot cugetul tău, cuvân[2]tul, gândul, înţelepciunea şi sfeatu[3]l să asculte şi să îngânduiască *[6]*, lu [4]Dumnezeu toată cinstea şi slava [5]să dăm; şi să fii gata şi sprinte[6]n <în> toate cu ce biruieşti a le lăsa şi [7]a le piiarde, încă şi trupul şi su[8]fletul, mai vârtos decât să gre[9]şeşti, să mânii pre Dumnezeu. Să [10]nu gândeşti nemică, nece să grăieşti ce [11]Dumnului nu place şi nemică să [12]nu faci de cealea ce nu iubeaşte el [13]şi ce iaste contenit şi oprit de Du[14]mnezeu. În toată viiaţa ta să nu tre[15]ci porâncile lui, ca să fii *[7]* nevino[16]vat, fără vină, curat cu cuvân[17]tul şi cu gândul şi cu fapte[18]le, nu numai până la o vreame, ce [19]în toată viiaţa ta, întru zi[20]lele tale, până la ceasul morţiei [21]tale. Cu ochii tăi pre rău să nu [22]cauţi şi clevetele să nu ascul[23]ţi, nici să grăieşti rău sau spurcat. // [1]Picioarele tale şi mâinile tale să fie [2]nevinovate şi curate. 133r 130v

„Vecinul sau a[3]proapele tău ca însuţi tine să iubeşti". – [4]Aceaste cuvinte aşa să înţelegi: să [5]iubeşti tu pre alt om, vare ţi-e tată, [6]vare mumă, vare fraţi, vare suro[7]ri, vare feciori, vare feate, vare cu[8]mnaţi, macară în ce chip de rudă, să[9]mânţă au striin, de o leage vare [10]de altă leage cu tine, priiatnic, fră[11]ţie, miluitoriul tău au vrăjmaşul [12]tău, creştin vare păgân, – pre toţi o[13]amenii carei veri vedea în nevoie şi în [14]ticală, în perire şi întru neaveare, [15]în toată vreamea şi pururile iubeaşte-i [16]şi-i îndrăgeaşte, nu într-alt chip, ce [17]ca şi trupul tău şi ca sufletul tău. [18]Şi de veri vedea fratele şi vecinul în ne[19]voie *[8]* şi întru neaveare, e tu derept [20]ei piiarde toată marha ta şi avu[21]ţia ta şi te dă *[9]* şi tine pre moarte [22]derept fratele tău; avuţia lui şi ma[23]rha lui ţine şi, ca şi pre ale tale, până [24]la moarte nu părăsi, ce cu drag să

5 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 6 Tip. ⸗гѫндоуѧскѫ. 7 Tip. фне. 8 Tip. ненос. 9 Tip. дѣ.

134r ajuți [10] lui // [1]întru toate. Derept aceaia, cela ce va vrea [2]a iubi pre Dumnezeu, așa și vecinul [3]și aproapele său ca și sine să iubească. [4]Acela va dobândi viiața de vecie, căce că [5]va împlea toată leagea lu Dumnezeu [6]cu faptele sale, cum trebuiaşte a fi de[7]plin, cum au grăit Dumnezeu acelui [8]om. Că va fi derept înaintea lu Du[9]mnezeu prentru faptele sale și se [10]va ispăsi și se va sfinți fără ajutoriul a[11]ltuia.

Întrebare: dară află-se cineva [12]în ceastă lume, vreun om, să iubească așa [13]cum pohteaște Dumnezeu de la noi să [14]iubim pre el mai vârtos de toate, și [15]vecinul ca sineș? Cum am dezlega[16]t aceaste doao porânci? – Răspuns: [17]ba nu se-au aflat nimea, nici se va afla [18]până va fi lumea, altul fără Hristos cel [19]derept, să împle deplin și să ție [20]porâncile lu Dumnezeu. Cum spune [21]noao Sfânta Scriptură, că și sfinții [11] [22]lu Dumnezeu toți au fost greșiți și [23]păcătoși; cum au grăit David proroc [24](*Psaltire*, 13): „Toți se feriră împreună și ne- // 134v [1]treabnici fură; nu iaste să facă nimea [2]bine, nici până la unul." Așijderea gră[3]iaște Pavel apostol la *Rimleani*, cum iaste [4]scris, că „nu iaste derept nimea, nu e [5]cine să facă bine, nu e până la unul". [6]Iară grăiaște proroc David (psalom 115): „Eu [7]ziș în spaima mea: tot omul minte." [8]Și în Ioan, în *Poslanie*: „Să văm zice că gre[9]șale nu avăm, pre noi înșine prilăsti[10]m și dereptate nu iaste întru noi"; [11]și în Matei, 79: „Nu e nimea bun, numai u[12]nul Dumnezeu"; și în Marco, 45: „Nu e nimea bun, [13]numai unul Dumenzeu"; și în Ioan, 26: „Nimea [14]den voi <nu> face leagea".

Întrebare: dară deaca [15]nimea nu poate ținea leagea lu Dumnezeu, [16]cine poate cu faptele sale ceale bune [17]dobândi împărăția lu Dumnezeu? – Răspu[18]ns: nimea, fără Iisus Hristos.

Întrebare: [19]dară cu ce ne văm spăsi sau dobândi vi[20]ața de vecie deaca nu putem [12] împlea de[21]plin porâncele [13] lu Dumnezeu? – Răspu[22]ns: deaca văzu Tatăl Dumnezeu că [23]oamenii sânt așa periți și slabi, că [24]den coconi [14] sânt răi – // 135r [1]cum grăiaște proroc David (psalom 50): [2]„Adecă întru fărălegi început sânt [3]și întru păcate născu-mă muma mea" –, [4]nimea nu poate face bine atâta ca să [5]fie el prentru binele lui înaintea lu [6]Dumnezeu. Derept aceaia ară mearge to[7]t nărodul la munca de vecie. Ce se mi[8]losârdi Dumnezeu cu inema sa derept [9]oamenii săi, pre carei era făcuți pre [10]obrazul său și pre podobie: nu vru să [11]piarză atâta dihanie și nărod, ce fă[12]gădui părinților, lu Adam, lu Noe, [13]lu Avraam, Isaac, Iacov și pro[14]rocilor pre fiiul său cel sfânt, pre [15]Iisus Hristos, Domnul nostru, și-l deade derep[16]t păcătoși și derept greșiți, în [17]vreamea de apoi. Acela născu pren Duhul [18]Sfânt și om fu den Sfânta Maria [19]preacurata. Îmbla întru noi învățând [20]și dojenind, propoveduind, și chema [21]păcătoșii la sine, cum au scris Matei [22]apostol și evanghelist, 43: „Veniți cătră mine [23]toți ce v-ați ustenit și sărcinați, // 135v [1]și eu răposa-vă-voiu"; și iară Matei, 30: [2]„N-am venit a chema drepții, ce greși[3]ții la pocaianie [15]. Așijderea și Ioan, 11: [4]„Cine va creade în Fiiul, avea-va viiața veaci[5]lor; e cine nu va creade în Fiiul, nu [6]va vedea [16] viiața, ce mânia lu Dumnezeu lă[7]cui-va spre el."

Apoi Iisus Hristos, Dumnezeul [8]nostru, fiiul Tatălui, au murit derept [9]păcatele noastre și cu moartea lui [10]au împăcat pre noi cu Tatăl sfânt [11]și pre noi au descumpărat den munca de [12]veac și ne-au slobozit den păcate. Amu [13]carei jeluim și căutăm a avea viiața de [14]veac, opt să cunoaștem perirea și slăbia no[15]astră [17] și păcate

10 Tip. ажѹте. 11 Tip. сфинцї. 12 Tip. пꙋтемь. 13 Tip. порѫнчеле. 14 Tip. коконїи. 15 Tip. покаанїе. 16 Tip. вѣдѣ. 17 Tip. ноастѫ.

nenumărate, de să ne [16]plângem şi să ne căim şi să ne pocăim [17]şi să ne jeluim de iale şi să ne turnă[18]m pre viiaţă bună, să ne rugăm Tată[19]lui sfânt ca să ne iarte, cum au făgă[20]duit, păcatele noastre dere[21]pt Iisus Hristos, ispăsitoriul nostru, [22]şi să creadem cu nădeajde şi [23]cu adevăr că ne vor fi iertate păca- // [1]tele, că cu sângele lui pre noi au [2]spălat de toată necurăţia. Cine va [3]creade, acela va fi ispăsit, cum [4]zice însuş Iisus Hristos (la Marco, 71): „Cine va crea[5]de şi va fi botezat, ispăsit va fi; [6]cine nu va creade, osândit va fi”. Dere[7]pt aceaia, numai cu credinţa dereaptă [18] noi [8]ne putem ispăsi, cându ne nădăjduim [19] în [9]mila Tatălui sfânt, lu Dumnezeu, derep[10]t [20] moartea fiiului său cel sfânt. 136r

Între[11]bare: spune pilda samareanului! – Ră[12]spuns: om ce căzu în tâlhari, Adam, [13]sântem noi oamenii păcătoşi şi greşiţi; [14]meargem den Ierusalim întru Ierihon câ[15]nd dereptatea şi dumnezeiia lăsăm [16]şi ne turnăm cătră păcate, la reale. – [17]Tâlharii sânt dracii, vrăjmaşii şi [18]prilăstitorii; dezbracă noi, când [19]uităm tot binele şi părăsim cură[20]ţia în ce mainte părintele nostru A[21]dam au fost făcut şi tocmit. – Ra[22]nele sânt păcatele şi toate realele [23]întru aleanul lu Dumnezeu, pohtele cea[24]lea realele şi toate gândurile ceale reale // [1]şi spurcate şi slăbia şi netăria [2]noastră spre bine. Abiia sântem vii, [3]că nu putem de noi nece gândi, necum [4]să facem vreun bine fără ajutoriul [5]lu Dumnezeu. – Preut şi levit, ca[6]rei mearseră pre acea cale, văzură pre [7]cel om şi trecură, nu-i ajutară ne[8]mică: iaste leagea veache, porâncele şi [9]tocmealele ceale multe a jidovilor, [10]a patriarhilor şi prorocilor, carei [11]nemică nu putură ajuta, nici putură [12]folosi pre spăsenia [21] sufletului. – Sa[13]marean iaste Iisus Hristos, pre cine jidovii [14]ţinură ca un proclet şi blăstema[15]t, neţiind nece leagea tocmită de [16]Dumnezeu, nece porâncile bătrânilor, [17]şi ziseră lui: „Tu eşti samarean [18]şi cu putearea lu Velzevut [22] scoţi dracii [19]şi eşti mâncătoriu şi băutoriu, soţ [20]vamăşilor şi păcătoşilor.” Acel [21]samarean, Iisus Hristos, vine derept păcate[22]le noastre, legă ranele noastre cu [23]ranele şi cu chinul şi cu munca lui, [24]vărsă unt – evanghelia, bună-veaste şi cu- [23] // [1]vinte de milă şi de veselie şi iertăciu[2]nea păcatelor, şi vin – leagea veache, porâ[3]ncele, certare, cuvinte de cercetare [24] şi [4]vârtoase şi de mânie. – „Puse pre al lui [5]dobitoc”: pre umărul său purtat-au [6]Iisus Hristos păcatele noastre, pre cruce de le[7]mn. – „Duse pre el în casa de oaspeţi”: [8]aceasta iaste beseareca sfântă, adunarea[9] creştinilor. – „Şi-l păzi, şi demâneaţa ie[10]şi”: după înviere [25] den moarte, cându [11]se sui în ceriu. – „Deade uspătătoriului”: [12]învăţătorilor, patriarşilor, vlădici[13]lor şi preuţilor, lăsă pre păcăto[14]şi, pre oameni greşiţi. – „Şi scoase[15]doi arginţi”: leagea veache şi ceastă noao, [16]Sfânta Evanghelie. – „Şi zise lui: «Păzeaşte-l, [17]şi ce veri cheltui»”: ceia ce se vor munci cu [18]răbdarea şi cu învăţătura şi cu toată [19]grija. – „Cându mă voiu turna, da-ţi-voiu”: câ[20]nd va veni Fiiul Omenesc cu slavă a [21]judeca viii şi morţii, atunce va plăti [22]credincioşilor, învăţătorilor, povestui[23]torilor cuvântului lu Dumnezeu [24]munca şi slujba lor ce-au făcut cu [26] // [1]păcătoşii; da-va lor, cum zice Pavel [2]apostol, cununa slaveei împărăţiei ceriului. [3]Amin! 136v 137r 137v

18 Tip. дерептѫ. 19 Tip. нъдъжѹимь. 20 Tip. дерептѫ. 21 Tip. спасенїѧ. 22 Tip. greşit велзевѹль. 23 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѕї, indicând sfârşitul colii 17. 24 Tip. черетаре. 25 Tip. ꙟвиере (probabil greşit în loc de *învierea*). 26 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura нї, indicând începutul colii 18.

[4]Nedĕlĕ 9

Ev(g)lïe Lu(k), glava 66 *[1]*

[5]„Zise Domnul pilda aceasta: «U[6]n om bogat – mulțiră-i-se pă[7]mânturile; și cugetă în[8]tru el, grăi: ‘Ce voi face, că [9]n-am unde aduna rodul mieu?’ [10]Și zise: ‘Așa voi face: spa[11]rge-voiu jitnița mea și mai [12]mare o voiu zidi și aduna-voiu acolea to[13]t grâul mieu și dulceața mea. Și zi[14]ce-voi sufletului mieu: Suflete, ai [15]multă bunătate, zaci în ai mulți: răpa[16]usă, mănâncă, bea, veseleaște-te!’ Zi[17]se lui Dumnezeu: ‘Nebune, într-acea[18]stă noapte sufletul tău ieși-va den ti[19]ne; iară ce gătești, cui va fi?’

Așa adu[20]nă ție, însă întru Dumnezeu să ne îmbo[21]gățim»”. Konecь nedĕlĕ. *[2]*

[22]Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie //

138r [1]Frații miei, această evanghelie învață-ne [2]cu pilda bogatului cum noi cre[3]știnii să nu strângem, să nu adunăm [4]comoară sau vistiariu în ceastă lu[5]me, – cum zice și învață Iisus Hristos (la Matei, [6]17) – „io viermii o răzbesc și putre[7]deaște și io furii o sapă și o fură”.

[8]Întrebare: derepce nu se cade creștini[9]lor în ceastă lume a strânge comoară? – Ră[10]spuns:

Derept dereptatea întâiu [11]că ceastă lume iaste trecătoare și ne[12]stătătoare, cum grăiaște Pavel aposto[13]l: „N-am aicea casă stătătoare”. Ce [14]să căutăm în ceastă lume casa vietoa[15]re la împărăția ceriului.

A doua *[3]* de[16]reptate căce nu se cade noao a aduna [17]comoară: derept aceaia că aicea nu vă[18]m lăcui mult și vreamea *[4]* lungă, [19]că sântem striini în ceastă lume, ca ne[20]ște oameni călători, și viiața noastră – [21]cum zice David proroc (psalom 89) – [22]„ca umbra: astăzi vii și sănătoși, de[23]mâneața cădem și murim”. Viiața noa[24]stră ca iarba, prah, cenușe și pă- // 138v [1]mânt sântem; moartea vine pre noi [2]cum grăiaște Pavel apostol: „ca fu[3]rul noaptea”. Cumu se tâmplă și ace[4]stui om bogat când zise sufle[5]tului său: „Iată că ai bunătate mul[6]tă, la mulți ai adunată: răpausă-te, [7]mănâncă, bea, veseleaște-te!” Iară Du[8]mnezeu zise cătră el: „Nebune, a[9]stă-noapte lua-voiu *[5]* sufletul tău de la [10]tine, și cealea ce-ai gândit ale cui *[6]* vor [11]fi?” Vezi, nu gândiia că va muri așa cu[12]rând *[7]*. Derept aceaia învață pre noi Iisus [13]Hristos (în Matei, 103): „Derept aceaia și voi fi[14]ți gata, că în ce ceas nu vă se pare Fiiul [15]Omenesc va veni.” Și iară (în Matei, 104): [16]„Preveghea ți amu, că nu știți zioa *[8]*, nici cea[17]sul în care Fiiul Omenesc va veni”.

A [18]treia dereptate: derept aceaia să nu [19]strângem noao comoară în ceastă lu[20]me, că zice Iisus Hristos că unde va fi co[21]moara noastră, acolo va fi și inema no[22]astră. Noi n-am jurat banilor și co[23]moarăei, ce lu Dumnezeu, că el [24]pohteaște inema creștinilor. Au văm iu-// 139r [1]bi pre Dumnezeu și ne va fi inema lipi[2]tă la el, au comoara: deaca văm să [3]adunăm comoară în ceastă lume, stri[4]ina-se-va inema noastră de cătră Dumne[5]zeu. Că nu putem sluji a doi domni, [6]lu Dumnezeu și lu Mamon; în i[7]nema noastră să ținem cel *[9]* viu Dum[8]nezeu.

1 „Duminica a 9-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 66)” (= Duminica din săptămâna a 26-a după Cincizecime; Luca, XII, 16–21). 2 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii”. 3 Tip. ддоа. 4 Tip. врѣмѧ (probabil greșit în loc de *vreame*). 5 Tip. лꙋдвѿ. 6 Tip. кон. 7 Tip. кꙋрѫнть. 8 Tip. ꙁнаѡ. 9 Tip. челꙋн.

A treia învăţătură avăm că [9]grăi Dumnezeu şi zise cătră cest o[10]m bogat: „nebune!"; şi învăţăm că [11]toţi bogaţii în ceastă lume, carei bat [12]zioa şi noaptea a îmbogăţi, ca cu bo[13]găţie să sosească la vreamea multă ca [14]să poată bea şi să mănânce întru dul[15]ceaţa ceştii lumi, – cum sânt în ceastă [16]lume acmu mai toţi bogaţii aşa, că [17]sânt toţi cum grăi Iisus: „nebune". [18]Căce că acela nu <va> griji de împărăţia lu Du[19]mnezeu şi lui nu va folosi avuţia, [20]ce încă va piiarde şi viiaţa de vecie; că [21]pre ei va afla moartea negătiţi, cu[22]mu-l află şi cest om bogat.

În[23]trebare: derepce certa Dumnezeu pre[24]cest om bogat? au derept avuţia // [1]lui? – Răspuns: ba nu derept avu[2]ţia, ce, cum zice Hristos, strânse avu[3]ţie şi se veseliia în ea, nu pomeniia pre Du[4]mnezeu nici se temea de el; şi nu [5]iaste bogat cătră Dumnezeu: bogaţii [6]sânt cătră Dumnezeu carei nădăjdu[7]iesc spre Dumnezeu şi cred că ne e[8]l hrăneaşte şi fără el nu putem [9]avea nemică. Ce să ţinem avuţia nu că e [10]a noastră, ce iaste a lui Dumnezeu: elu e noao o comoară plină şi jitni[12]ţă nesfârşită. Derept aceaia să chel[13]tuim pentru Dumnezeu bucuroşi u[14]nde va trebui. 139v

Întrebare: în ce chip pu[15]tem noi cheltui marha şi avuţia noa[16]stră prentru Dumnezeu, sau cum pu[17]tem face milă cu el, când au dat [18]noao toate? – Răspuns: lu Dumnezeu [19]când văm să facem bine şi să-l mi[20]luim şi să împărţim bunătatea noa[21]stră cu el, să învăţăm den evanghelia lu [22]Iisus Hristos (în Matei, 106); întru aceaia evanghelie [23]zice Iisus Hristos: „Când va judeca toată [24]lumea, aşa va grăi dereptilor carei // [1]vor sta de-a dereapta lui: «Veniţi, blago[2]sloviţii de Părintele mieu, de dobân[3]diţi ce e gătită voao împărăţia den toc[4]meala lumiei. Flămânzit-am şi mie-a[5]ţi [10] dat mâncare, însetoşai şi m-aţi adă[6]pat.» (Şi alalte toate grăiaşte.) Atu[7]nce vor răspunde lui dereptii şi vor [8]grăi: «Doamne, când te-am văzut flă[9]mând şi te-am săturat, sau setos [10]şi te-am adăpat? Cându te-am văzut [11]striin şi te-am dus în casă [11], sau [12]dezbrăcat şi te-am îmbrăcat? Când[13]du te-am văzut bolnav sau în temni[14]ţă ş-am venit cătră tine?» Răspu[15]nde-va [12] Împăratul zicând lor: «Adevă[16]r grăiesc voao: ce-aţi făcut unuia [17]de aceşti fraţi ai miei mai mitutei, [18]mie aţi făcut».” De aicea, derept aceaia, [19]învăţăm că vare ce facem, au bine, au rău, [20]oamenilor, fraţilor noştri sau striini[21]lor, juneilor mişei, că ia pre Dumnezeu [22]nu aimintrea, ce ca şi când am face [23]lui însuş. 140r

Într-alt loc iară zice: [24]„Cine va lăsa tată-său sau mumă-sa // [1]sau fraţii sau muiarea sa sau casa [2]pentru mine, lua-va cu o sută de ori [3]atâta în ceastă lume, iară după ceas[4]tă lume viiaţa de vecie". 140v

Derept aceaia, [5]fie ţie grije, strânge mişeii şi [6]striinii şi săracii, fă [13] lor bine, iu[7]beaşte-i ca tine însuţi, că veri fi boga[8]t cătră Dumnezeu. De-ţi va da Dum[9]nezeu avuţie pre ceastă lume, ca acestui [10]om bogat, fii tu domn avuţiei ta[11]le; cheltuiaşte mainte pre cinstea [14] lu Du[12]mnezeu, mai apoi pre binele fraţilor [13]tăi şi pre ticalele tale. Aşa veri [14]fi în mila lu Dumnezeu pre ceastă lu[15]me, iară după ceastă lume, derep[16]t Iisus Hristos, tu veri fi părtaş <în> împără[17]ţia ceriului, – ce tu dă-ne noao, Doamn[18][ne!] [15] Amin!

10 Tip. мїѧци. 11 Tip. ѫкасѫ. 12 Tip. рѹспѹндева. 13 Tip. фь. 14 Tip. чинсте. 15 Hârtia deteriorată.

[19][Nedě]lě [1] 10

Ev(g)li͏̈e Lu(k), glava 71 [2]

[20]„[În v]reamea [3] aceaia era la una de beseare[21]ci întru sâmbătă; și iată o mu- // 141r [1]iare avea duh de nevoie de optsprăzeace [2]ani. Și era zgârcită și nu putea să [3]se scoale de aciia. Văzu-o ea Iisus, stri[4]gă și zise ei: «Muiare, lăsată ești de [5]nevoia ta.» Și puse pr-insa mânile [6]și aciia se întinse și slăvi Dumne[7]zeu.

Răspunse mai-marele săborului, – [8]nu ogodi derepce întru sâmbătă vi[9]ndecă Iisus –, grăi nărodului: «Șase zi[10]le sânt, întru iale se cade a lucra; î[11]ntr-acealea amu să îmble să vindece, [12]nu în zioa de sâmbătă.» Răspunse amu [13]lui Domnul și zise: «Fățarnice, [14]cine de voi întru sâmbătă nu va dez[15]lega boul lui sau asinul de la iasle [16]și-l va duce de-l va adăpa? E aceasta, [17]de featele lu Avraam fiind, ce o le[18]gă Satana iată optsprăzeace ani, [19]nu se cade a se dezlega de boala acea[20]sta în zioa de sâmbătă?» Și aceasta [21]lui grăi, rușina-se toți cine se pro[22]tiviia lui; și tot nărodul bucu[23]ră-se de toate // 141v [1]slavele ce era de el". *Конєсь nedělě* [4].

[2]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelii*

[3]Frații miei, în ceastă evanghelie de astăzi [4]vindecă Iisus o muiare ce era zgârcită [5]și oloagă de optsprăzeace aii, în [6]zi de sâmbătă; iară fariseii murgu[7]iia, derept ce era sâmbătă. Iară [5] Iisus [8]învăță cum sâmbăta a face oameni[9]lor bine putem face, și cu aceaia [10]nemică nu greșim.

Întrebare: sâ[11]mbăta în ce chip era jidovilor și de[12]repce au porâncit ș-au lăsat Dum[13]nezeu? – Răspuns: care cuvinte era [14]scrise de Dumnezeu pre doao table [15]de piiatră în vârhul muntelui de Si[16]naia, care le deade jidovilor pre Mo[17]isi proroc, în a patra porâncă a[18]șa grăiaște Dumnezeu, pomenеaște cu[19]m „în zi de sâmbătă să sfințești; în șa[20]se [6] zile veri lucra și veri face toate [21]lucrurile tale, iară în a șaptea zi, [22]carea iaste sâmbăta Domnului Dumnezeului // 142r [1]tău, în carea nu face nece un lucru [2]nici tu, nici feciorul tău, nici fata [3]ta, nici sluga ta, nici slujnica ta, nici [4]marha ta, nici striinul carele va fi [5]întru porțile tale". Că în șase zile au [6]făcut Dumnezeu ceriul și pământul [7], [7]marea și toate ce sânt întru ea, ia[8]ră a șaptea zi se-au odihnit. Derept [8] [9]aceaia blagoslovit-au Domnul zioa sâ[10]mbetei și o au sfințit pre ea. Acea[11]stă porâncă cu tărie mare ținură jido[12]vii, cum nici un lucru nu făcură [13]în aceaia zi, ce lăsară tot lucrul [14]lor înapoi; și lor mare grije era de [15]slujba lu Dumnezeu, de jărtve și [16]de rugăciune și de milostenie. Ia[17]ste scris în cartea lu Moisi proroc [18]cum un om în zi de sâmbătă cu[19]legea [9] nește așchii și nește surceale, aduna [20]cum să facă foc; porânci iară Du[21]mnezeu și prinseră pre el și [27]tot nărodul pre el cu pietri-l o[23]morără și-l uciseră.

Întrebare: [24]dară noao creștinilor cade-ne-se // 142v [1]a ținea așa sâmbăta, ca jidovilor? – [2]Răspuns: noao creștinilor iaste toc[3]mită dumineca în locul sâmbete[4]ei, să nu ținem într-una ca jidovii; [5]și multe legi ale lu Moisi, cum au [6]fost și jărtvele lor, numai până la [7]nașterea și venitul lu Iisus Hristos, cum au [8]prorocit ș-au grăit sfinții proroci [9]cum au fost lăsat de Dumnezeu.

1 Hârtia deteriorată. 2 „Duminica a 10-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 71)" (= Duminica din săptămâna a 27-a după Cincizecime; Luca, XIII, 10–17). 3 Hârtia deteriorată. 4 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 5 Tip. іара. 6 Tip. ашасє. 7 Tip. пъмѫнтꙋ. 8 Tip. дєрптъ. 9 Tip. коулѣцѧ.

Î[10]ntrebare: în ce chip văm dară noi sărba du[11]mineca? – Răspuns: nu numai cu şedearea [12]şi cu lăsarea lucrului, să ne îmbrăcă[13]m în ceale veşminte mai bune, să şede[14]m supt păreți sau supt umbre, [15]să ne pârâm sau să ne sfădim sau [16]să clevetim, sau în zi de sărbătoare să mea[17]rgem la cârcime *[10]* şi să ne îmbătăm ca [18]neşte porci, – ce sărbătorile sânt toc[19]mite cum în iale să grijim de sluj[20]ba lu Dumnezeu şi de grija sufle[21]tului. În şase zile să grijim de hrana [22]trupului, ce va muri şi va putredi, [23]iară sufletul nu va muri, căce nu gri[24]jim şi să socotim *[11]*. Aşa sărbează // [1]dumineca: mainte deaca te veri scula [2]demâneața, dă *[12]* har lu Dumnezeu (143r) pre[3]n fiiul său Iisus Hristos, cum pre tine au [4]ferit şi te-au hrănit în ceale şase zile [5]de rău, şi-l roagă să-ți iarte toate pă[6]catele tale cealea ce-ai greşit în ceastă [7]săptămână trecută. Şi cu muiarea ta [8]şi cu toată fameaia ta pasă la beseare[9]că; acolo va fi popa gata cu ispravă [10]bună, ce se cade popeei pre învățătu[11]ra mişeilor.

Întrebare: derept [12][câte] *[13]* lucrure merg oamenii la beseare[13]că? – Răspuns: derept patru lucru[14]re merg oamenii la besearecă *[14]*:

Cum a[15]colo popa să spuie cuvântul lu Dumne[16]zeu, sfânta evanghelie în limba pre carea grăiesc [17]oamenii, să putem înțeleage noi, mişela[18]mea. Ce folosu e lor deaca popa grăia[19]şte în limbă striină, rumânilor sârbeaşte, [20]de nu înțeleg, sau pre altă limbă ce [21]nu vor înțeleage ascultătorii? Cum [22]zice Pavel apostol către Corinteani, [23]155, – zice: „aşa şi voi, când cu lim[24]bi grăiți d-unde *[15]* nu dați un cuvânt // [1]adevărat, cum poate înțeleage omul *[16]* [2]ce e grăit? fi-va amu de veți (143v) grăi [3]în vânt." Den care învățătură să înveațe [4]mişelamea în ce chip trebuiaşte a cinsti [5]pre Dumnezeu şi cine e Dumnezeu, [6]şi noi creştinii, slugile lui, în ce chi[7]p putem face şi viia după voia şi [8]lăsata lui şi în ce <chip> putem sfinți nu[9]mele lui. Aicea trebuiaşte cum popa [10]să fie ştiutoriu Cărților; aşa va putea [11]învăța pre mişelamea, carei sânt în rân[12]dul lu Dumnezeu ca neşte orbi.

[13]A doua *[17]*, merg oamenii la besearecă [14]cum acolo, într-una cu popa şi cu [15]tot nărodul, să facă rugăciune şi [16]ceareri derept toate ticalele şi [17]nevoile meserătăției tuturora, toți [18]într-una, cu un glas şi cu o limbă [19]grăind, într-una dând har derept tot [20]binele ce-au luat de la Dumnezeu, [21]zicând ocenaş şi alte molit[22]ve.

A treia, merg oamenii la beseare[23]că cum, carei sânt gata, cum au [24]porâncit Iisus Hristos, să luom cuminecătura, // [1]pelița lu Dumnezeu, şi cu înțeles [2]bun (144r) ştiind ce şi derepce iaste toc[3]mită *[18]* de Iisus Hristos.

A patra, merg o[4]amenii *[19]* la besearecă să ducă [5]acolo milă, den care le fac miloste[6]nie popilor carei slujesc la beseare[7]că şi junilor mişei, văduolor [8]şi săracilor, striinilor, orbilor, [9]şcopilor şi tuturor neputincioşi[10]lor.

Derept ceaste patru lucrure mer[11]g oamenii la besearecă; cari sânt u[12]nguri sau rumâni, au sârbi, au greci, a[13]u neamți, au leaşi carei merg la beseare[14]că *[20]* şi nu fac aceaste patru lucrure, [15]în deşert merg la besearecă. Iară carei [16]nu merg la besearecă şi nu fac acea[17]ste lucrure, ei n-au nici o sărbătoa[18]re. Lucrul iaste contenit şi oprit, [19]ca să poată mearge oamenii creştini la [20]locul învățăturiei. Şi după sluj[21]bă meargă creştinii la oraşe şi la sate, [22]să caute oameni beteagi, să miluiască [23]pre ei; şi pre acasă, oameni *[21]* cre[24]ştini feciorii şi slugile *[22]* să // [1]înveațe şi să-i dojenească (144v)

10 Tip. кръчиме (deci în trei silabe). 11 Pasaj neclar. 12 Tip. дь. 13 Hârtia deteriorată. 14 Tip. бесѣрекѣ. 15 Tip. доунде (pentru *de unde*). 16 Tip. омь. 17 Tip. адоа. 18 Tip. токмить. 19 Tip. оамеменїи. 20 Tip. бесерѣкѫ. 21 Tip. оамеии (probabil greştit în loc de *oamenii*). 22 Tip. соуцие.

pre frica [2]şi pre dragostea lu Dumnezeu. Să ne fe[3]rim de toate păcatele şi de pildă [4]rea, ca să vază oamenii faptele noa[5]stre ceale bune şi să slăvească Tată[6]l sfânt, – ce tu dă-ne noao, Doamne! A[7]min!

[8]Nedělě 11

Ev(g)lïe Lu(k), gla(v) 76 [1]

[9]„Zise Domnul pilda aceasta: [10]«Om neştine făcu cină mare [11]şi chemă mulţi; şi tremea[12]se robii lui în ceasul de cină: [13]‘Ziceţi chemaţilor: Veniţi, că [14]încă [2] gata sunt toate’. Şi [15]începură împreună a se lepăda [16]toţi; întâiul zise lui: ‘Un sat am [17]cumpărat şi am nevoie să ies să-l vă[18]z; rogu-te ai-mă de bine.’ Şi altul [19]zise: ‘Pluguri de boi cumpărai cinci [20]şi mă duc să ispitesc ei; rogu-te ai-[21]mă de bine.’ Şi altul zise: ‘Muiare [22]luai şi derept aceaia nu pociu veni’.

145r [23]Şi mearse robul acela, spuse domnu-său [3] // [1]aceaia. Atunce se mânie domnul caseei, [2]zise robilor lui: ‘Ieşiţi curând la [3]răspântii şi în uliţele cetăţiei [4]şi mişeii şi beteagii şi orbii şi [5]şcopii aduceţi-i încoace.’

Şi zise robu[6]l: ‘Doamne, fu cum ziseşi, şi încă [7]iaste loc.’ Şi zise domnul robului: [8]‘Ieşi [4] la cale şi ologii [5] şi-i îndeamnă [9]să vie, să se împle casa [6] mea.’ Grăiesc amu [10]voao că nici unul de acei bărbaţi che[11]maţi gusta-vor de cina mea: mulţi a[12]mu sânt chemaţi e puţinï-s aleşi»”. [13]*Конесь ned<ělě>* [7].

[14]Tâlcul aceştii evanghelie afla-veri <la> Matei, 89, [15]Nedělě [8] 14.

[16]Fraţii miei, în ceastă pildă ceartă [17]Domnul pre noi pre toţi oamenii ca[18]rei mai gândesc de ceastă lume, să îmbo[19]găţească, decât de împărăţia lu Dumne[20]zeu. Derept aceaia grăiaşte Hristos cum [21]făcu Dumnežeu cină mare ş-au chema[22]t mulţi; ce când au fost gata tot [23]ş-au tremes slugile sale să chiiame [9]

145v pre [24]ceia ce-au chemat întâiu, iară ei, derept ce [10] // [1]să nu-ş piarză avuţiile lor şi muierile [2]de pre ceastă lume, ei lăsară cina lu [3]Dumnezeu. Aşa sântem şi noi, ssăra[4]cii de noi, că nu înţeleagem şi n-avăm a [5]gusta de dulceaţa cineei lu Dumnezeu. [6]Dară că vedem cu ochii bogăţia ceştii lumi, [7]că cei oameni bogaţi sânt în cinste ma[8]re; derept aceaia, mai gândesc [9]de bogăţia ceştii lumi decât [10]de bogăţia lu Dumnezeu.

Acmu să ţinem [11]una cătră alaltă ceastă bogăţie a ce[12]ştii lumi cătră bogăţia lu Dumne[13]zeu. Şi dentâiu opt [10a] să ştim aceasta: [14]cu câtu e mai bun Dumnezeu de noi, [15]cu atâta iaste mai bună bogăţia ceriu[16]lui decât a ceştii lumi; că noi ştim că [17]cum iaste Dumnezeu bun, aşa iaste şi [18]avuţia lui bună. Acmu creadem noi

1 „Duminica a 11-a [după Anul Nou]. (Evanghelia <după> Luca, cap. 76)” (= Duminica din săptămâna a 28-a după Cincizecime: Luca, XIV, 16–24). 2 Tip. ѩкѫ (probabil greşit în loc de ѧкѫ = *iacă*). 3 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ні, indicând sfârşitul colii 18. 4 Tip. єшь (Cf. însă зисєши, rândul 6; алєши, rândul 12). 5 Probabil că *şi ologii* este superfluu (cf. versiunea modernă: „Ieşi pe uliţi şi pe la garduri şi îndeamnă să vie...”). 6 Tip. касє. 7 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii”. 8 „Duminica”. 9 Tip. съкїамє (să cheme). 10 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѳі, indicând începutul colii 19. 10a *Opt să...*, „trebuie să...”.

to[19]ți că și ceriul, și pământul, și tot ce [20]iaste a lui iaste și Dumnezeu e domn; [21]de aicea putem cunoaște de să mai gândi[22]m de împărăția lu Dumnezeu decât [23]de avuția ceștii lumi. Iară de nu vă[24]m gândi de Dumnezeu și sfânt cuvâ- // [1]ntul lu Dumnezeu, cine iaste domn [2]tuturor, el poate lua macară cu[3]m văm lucra și ce văm [11] face, și a[4]șa văm piiarde și mila lu Dumnezeu, [5]și bogăția noastră. Încă iarăș opt[6]să [12] cunoaștem cum avuția lu Dumne[7]zeu [13] nu numai ajută noao în ceastă [8]lume, ce mai vârtos pre ceaia lume, [9]cine [14] va asculta pre chematul lu Dumne[10]zeu la cina lui. Iară ceastă bogă[11]ție de pre ceastă lume slujaște puți[12]nel numai în ceastă lume și de mul[13]te ori ne face de greșim lu Dumnezeu [15] [14]îmbătându-ne și săturându-ne și râzâ[15]nd pre săraci. Și când vine vreamea, [16]noi opt să murim și să lăsăm tot, [17]și nu ne poate folosi avuția noastră [18]nemică, nici ne poate ajuta; cum au [19]grăit Domnul Iisus Hristos, de-au scris slu[20]ga sa Matei apostol și evanghelist, 69: „Ce [21]foloseaște omului s-ară lumea toată [22]dobândi, iară sufletul va piiarde? [23]sau ce dă [16] omul schimb [17] derept sufle[24]tul lui? A veni amu are Fiiul Omene- // [1]sc întru slava Tatălui lui cu în[2]gerii lui; atunce va da cineș cu lu[3]crul lui". Derept aceaia opt să gândi[4]m de cina [18] lu Dumnezeu decât de bo[5]găția ceștii lumi.

146r

146v

Încă iarăș bogăția [6]lu Dumnezeu și cina lui și cuvân[7]tul [19] lu Dumnezeu nu slujaște nu[8]mai trupurilor noastre, ce și sufle[9]tului. Iară bogăția ceștii lumi slu[10]ja-ște numai trupurelor, băuturilor, [11]bucatelor și veșmintelor trupurelor [12]noastre; și aceastea încă nu tuturora bi[13]ne, că bucatele multe și băutura mu[14]ltă și veșmintele frumoase și scum[15]pe cu acealea cu toate întunecăm su[16]fletele noastre de către lumina și [17]mila lu Dumnezeu. Și iarăș, cine [18]are credința lu Dumnezeu întru inema [19]lui, el nu va piiarde bogăția lu Du[20]mnezeu. Dară vedem în ceastă lume [21]cești oameni bogați că de multe ori pi[22]erd tot și rămân săraci.

Aceastea to[23]ate când văm socoti, noi văm cuno[24]aște că toți cei oameni ce numai // [1]cât gândesc să <se> îmbogățească în ceastă lu[2]me, ei sânt oameni [20] neînțelepți, că[3]ce că numai cât gândesc de cest pu[4]ținel de pre ceastă lume, e cel mu[5]lt a lu Dumezeu ei-l lasă, – cu[6]m iaste scris la Matei [21], 17: „Nu [7]vă ascundeți vistiiariul în pământ, [8]io viermii o răzbesc și putredeaște [9]și io furii o sapă și o fură; as[10]cundeți-vă vistiiariul în ceriu, io vi[11]ermii nu o răzbesc, nece putredeaște, [12]io nici furii o sapă, nici o fură. [13]Și io iaste comoara voastră, aciia [14]va fi și inema voastră".

147r

„Și mear[15]se robul acela, spuse domnu-său a[16]ceaia. Atunce se mânie domnul case[17]ei, zise robilor lui: «Ieșitți cu[18]rând la răspântii și în ulițele ce[19]tăției, și mișeii și beteagii și [20]orbii și șchiupii aduceți-i încoace.» [21]Și zise robul: «Doamne, fu cum [22]ziseși, și încă iaste loc.» Și zise [23]domnul către rob: «Ieș [22] la cale și olo[24]gii [23] și-i îndeamnă să vie, să se împle ca- // [1]sa mea. Grăiesc amu voao că nici [2]unul de acei bărbați chemați gusta-[3]vor de cina mea: mulți amu sânt [4]chemați e puțini aleși.»" – Învăță[5]tura aceasta: acicea învață pre noi Hristos [6]că Dumnezeu, cine nu ascultă chemătu[7]ra lui, elu-i va lepăda și va che[8]ma alții, pre ceia ce le trebuiaște bu[9]nătatea lui, mișeii și beteagii și [10]orbii și șchiupii. Acei mișei și a[11]cei beteagi și acei orbi și acei șchiu[12]pi, ei nu sânt mișei [24] căce că n-au [13]marhă,

147v

11 Tip. чемъмь. 12 *Opt să* (pentru *op să* „trebuie să"). 13 Tip. домнезеѹ. 14 Tip. цине. 15 Tip. домнезеѹ. 16 Tip. дь. 17 Probabil greșit în loc de *în schimb*. 18 Lipsește elementul comparativ (de exemplu „mai mult"). 19 Tip. коуваж̃и[7]нтѹль. 20 Tip. ѡмении. 21 Tip. матеен. 22 Tip. ешь („ieși"). 23 Tip. ѡлоџи; vezi și nota 2 la f. 145r 8. 24 Tip. мишеии.

nici sânt beteagi căce [14]că au vreo boală, nici sânt orbi că[15]ce că n-au ochi, nici sânt șchiupi că[16]ce <că> n-au picioare, – ce Hristos grăiaște de acei [17]oameni cine n-au *[25]* bogăția ceriului [18]și cuvântul *[26]* lu Dumnezeu și ceia ce [19]n-au ajutoriu de cătră *[27]* dracul și ceia [20]ce nu îmblă în voia lu Dumnezeu *[28]* și [21]ceia ce n-au lumina lu Hristos. Aceștea to[22]ți cheamă Hristos pre cina lu Dumnezeu, [23]ca să le dea bogăție multă, să-i facă [24]sănătoși, să poată îmbla bine și // 148r [1]să poată vedea că Dumnezeu acmu [2]nu se va mânia pre ei, că ș-au dat [3]fiiul său, derept păcatele lor, pre [4]moarte, să fim iertați și să fim [5]fiii lu Dumnezeu: ca și Hristos cum [6]iaste fiiul lu Dumnezeu, așa și noi [7]să fim și să luom cu Hristos toată pa[8]rtea ceriului. Aș-au făcut Dumne[9]zeu cu ovreaii, căce ei n-au vrut [10]să asculte chiemătura lui ce i-au chie[11]mat la cina lui, să dea lor toată bu[12]nătatea ceriului. Ei au mai gândit [13]de bogăția ceștii lumi; derept aceaia [14]Dumnezeu lepădă pre ei, așa cum [15]acmu n-au nici un loc, cum vede[16]m cu ochii noștri, nici împărat, ni[17]ci cetăți, nici un loc de răpaus [18]și de odihnă, ce sânt toți în mâna [19]păgânilor și vor fi până la sfâr[20]șitul lumiei. Așa se-au mâniat Du[21]mnezeu pre ei ș-au chemat oameni [22]săraci păgâni la cina lui ș-au da- // 148v [1]t cuvântul *[29]* său lor și ei l-au [2]luat cu har mare, și ei acmu știu [3]că sânt fiii lu Dumnezeu. Derept [4]aceaia, macară cum sântem de mișei [5]și beteagi și orbi și lepădați și [6]ocărâți de cei putearnici, știm că sân[7]tem chemați la cina lu Dumnezeu, [8]unde iaste bunătatea cea multă, și [9]așteptăm cu credință mare până va ve[10]ni Hristos și ne va duce pre noi <în> împărăția [11]ceriului, la tatăl său, unde-au *[30]* [11]gătit noao locure. Cum au grăit [12]Domn Iisus Hristos ș-au scris sluga sa [13]sfânt Ioan apostol și evanghelist: „Să luom [14]cu Hristos parte, de să fim tot cu el [15]în veselia ceaia marea." Cum grăiaște Pa[16]vel apostol, la Corinteani, 127: „[17]Ce ochi n-au văzut și ureache n-au a[18]uzit și la inema omului n-au [19]întrat ce-au gătit Dumnezeu ce[20]lora ce-l iubesc el", – ce tu, Domn Du[21]mnezeu, pren mila ta și pren cel sân[22]ge vărsat dă *[31]* noao împărăția ceriu- // 149r [1]lui! Amin!

[2]Nedělě 12

Ev(g)lïe Lu(k), glava 16 *[1]*

[3]„În vreamea aceaia mergea Iisus întru un [4]oraș; timpinară el zeace bărba[5]ți stricați și stătură. Și aceia î[6]nălțară glas, grăiră: «Iisuse năstăvito[7]are, miluiaște-ne!» Și-i văzu, zise lor: [8]«Păsați spuneți-vă preuților!» Și fu, [9]ducându-se ei curățiră-se.

Unu[10]l dentr-înșii *[2]* văzu că se curăți, [11]întoarse-se, cu glas mare slăvi Dum[12]nezeu și căzu jos pre picioarele lui, [13]laudă deade. Și acela era samarean. [14]Răspunse Iisus, zise: «Nu zeace se curăți[15]ră? dară noao unde-s? Cum nu [16]se aflară să se întoarcă să dea sla[17]vă lu Dumnezeu, fără de acest [18]samarean?» Și zise lui: «Scoală [19]de te du, credința ta mântui-te»". [20]*Конесь nedělě.* //

149v *[1]Acesta [3] iaste tâlcul aceștii evanghelie*

[2]Frații miei, acicea vedem că dra[3]cii au puteare mare în cei oameni [4]ce îmblă în păcate. Derept aceaia zice [5]Pavel apostol la Rimleani, 90: „Pre[6]ntru păcatele

25 Tip. наре. 26 Tip. коувжтъль. 27 Tip. дектрж. 28 Tip. домнезеу. 29 Tip. ковжнтъль. 30 Tip. оунадеоу. 31 Tip. дь.

1 Tip. ĪS (greșit în loc de SĪ). – „Duminica a 12-a [după Anul Nou]. Evanghelia <după> Luca, cap. 16" (= Duminica din săptămâna a 29-a după Cincizecime; Luca, XVII, 12–19). 2 Tip. дент тржншнїн. 3 Tip. ачаста.

unuia [4] întră întru to[7]ți oamenii osânda, și prentru gre[8]șalele, – moartea și toate realele și [9]toate boalele, beteșugurile și fo[10]amea și meserătatea și toate strâ[11]mbătățile ce sânt în ceastă lume." Și [12]lasă Dumnezeu pre draci de slobozeaște [13]să facă oamenilor rău ca să cunoa[14]ștem păcatele noastre, de să ne întoarcem [15]în cale bună, de să îmblăm în voia lu Du[16]mnezeu, cum grăiaște Dumnezeu la Isaiia [5] [17]proroc, 45: „Întoarceți-vă cătră mine [18]și fi-veți miluiți." Așa și Ioil pro[19]roc, 2: „Întoarceți-vă cătră mine cu [20]toată inema voastră." Așijderea și Za[21]haria proroc, 1, așa grăiaște: „Întoarceți- // [1]vă cătră mine și eu întoarce-mă-voiu [2]cătră voi." 150r

Evanghelist zise: „Și stă[3]tură și aceia înălțară glas, grăiră: [4]«Iisuse năstăvitoare, miluiaște-ne!»" – A doua [6]: [5]acicea avăm învățătură cum văm [6]face când lasă Dumnezeu dracii pre [7]noi prentru păcatele noaste să ne pe[8]depsească. Noi să ne întoarcem cătră [9]Dumnezeu, cum făcură cești strica[10]ți deaca văzură că sânt oameni stri[11]cați și nimea pre ei nu putu cură[12]ți, ce stătură de departe și ei năl[13]țară glas, strigară și-l rugară să-[14]i [7] miluiască. Așa să facem și noi [15]în toate nevoile noastre, să cunoaște[16]m păcatele noastre și să-l rugă[17]m să ne miluiască de păcatele noastre [18]și să ne ajute den toate nevoile noa[19]stre ce avăm noi. Așa făcu și Da[20]vid proroc când greși și făcu păca[21]t mare când ucise pre Uriia și-i [22]luo muiarea lui: Dumnezeu tremease [23]pre proroc Natan la el și spuse [24]cum va muri el prentru păcatele // [1]lui. David cunoscu atunce păcate[2]le lui și, deaca n-avu ce face, el [3]rugă pre Dumnezeu să-l miluiască [4]prentru păcatele lui și să nu-l pia[5]rză. Atunce cântă cel psalom 50: [6]„Miluiaște-mă, Doamne, derept mare mila [7]ta!" 150v

Evanghelist zice: „Și-i văzu, zise lor: [8]«Păsați, spuneți-vă preuților». Și fu, [9]ducându-se ei curățiră-se." – A treia în[10]vățătură: acicea vedem că Hristos nu lasă [11]pre nimea neiertat câți se întorc cătră [12]el cu toată credința, cum au făcu[13]t și cicea, în ceastă sfântă evanghelie, rugâ[14]nd. Când au văzut acești oameni să[15]raci, nu i-au întrebat mult: „Ce-ați fă[16]cut, ce-ați deres e ce-ați lucrat?", – nici i-au do[17]sădit, numai cât zise: „Păsați, spu[18]neți-vă popilor!" Și ei mergând, ei [19]se curățiră. Așa ne va curăți și pre [20]noi acmu Dumnezeu și ne va ajuta tu[21]turora noao: deaca văm ruga pre Dumne[22]zeu cu credință și ne văm părăsi de to[23]ate păcatele noastre, elu ne va ajuta de [24]toate nevoile noastre.

„Unul // [1]dentr-înșii văzu că se curăți, întoa[2]rse-se, cu glas mare slăvi Dumnezeu [3]și căzu jos pre picioarele lui, lau[4]dă deade. Și acela era samarean. Ră[5]spunse Iisus, zise: «Nu zeace se curățiră? [6]dară noao unde-s [8]? Cum nu se afla[7]ră să se întoarcă să dea slavă lu Dumne[8]zeu, fără acest samarean?» Și zise [9]lui: «Scoală de te du, credința ta [10]mântui-te»". – A patra, învățăm ce cere [9] [11]Dumnezeu de la noi cându ne miluiaște [12]pre noi prentru păcatele noastre: și [13]cându ne ajută noao den toate nevoile [14]și den toate realele nu ceare nemică [15]altă, ce numai să dăm har lui pren[16]tru binele și prentru mila lui. Dere[17]pt aceaia foarte plăcu lu Hristos cel sama[18]rean ce se întoarse și deade har lui, [19]e pre ceia alalți se mânie căce nu se în[20]toarseră să dea har lu Dumnezeu, ce nu[21]mai cel samarean. Și zise Hristos lui: [22]"Scoală-te, credința ta mântui-te." Și [23]den toată ceastă evanghelie grăiaște 151r

4 Tip. ѵонѹѧ. 5 Tip. iсаїа. 6 Tip. даоа. 7 Tip. съль. 8 Tip. оунаесе. 9 Tip. чере (cf. mai jos, rândul 14: чѣре.).

151v

Dumne[24]zeu cum au // [1]scris sluga sa sfânt proroc David, [2]întru cartea lui, 49: „Și cheamă-mă în [3]zioa de grija ta și izbăvi-te-voiu, și mă [4]veri proslăvi."

Frați dragi, iată ace[5]ști zeace bărbați stricați ce-i curăți Du[6]mnezeu, numai unul deade laudă lu [7]Dumnezeu [10], și încă era păgân; iară cei [8]noao nu se întoarseră să dea laudă lu Du[9]mnezeu. Așa sântem noi acmu; deaca ne [10]dă [11] Dumnezeu avuție, noi să dăm har lu [11]Dumnezeu, ce ne pare că e de bunul nostru [12]și pentru lucrul nostru; iară noi, săracii de [13]noi, cându ne ajută Dumnezeu și ne iz[14]băveaște den toate nevoile noastre și de[15]n sărăcie elu ne îmbogățeaște, e noi nu dă[16]m har lui prentru binele lui, ce ne [17]pare că iaste binele nostru. Și toți o[18]amenii ce le pare că avuția și binele lor [19]că [12] iaste den bunul lor, aceia oameni [20]sânt toți ca neşte oameni neînțelepți, [21]cum au grăit Iisus Hristos ș-au scris [22]sluga sa sfânt Matei, 79: „De [23]la om nece o puteare nu iaste, de [24]la Dumnezeu totu se poate."//

152r

[1]Nedělě 13

Ev(g)lïe Lu(k), glava 91 [1]

[2]„În vreamea aceaia un om apropie-se că[3]tră Iisus, ispitiia el și grăi: «Învăță[4]toare dulce, ce să fac viiața de veaci [5]să dobândesc?» Zise lui Iisus: «Ce mă grăiești [6]'dulce'? Nimea nu e dulce, fără unul Du[7]mnezeu. Leagea știi: nu face curvie, [8]nu ucide, nu fura, nu mărturisi mi[9]nciuni, cinsteaște tatăl tău și mu[10]măta.» El zise: «Acealea toate păzesc [11]den tinereațele meale.» Auzi aceasta Iisus, [12]zise lui: «Încă una tu n-ai <făcut>: tot câ[13]t ai vinde și împarți mișeilor și [14]să aibi avuție vistiiari la ceri, și vino [15]după mine!» El auzi aceaia, trist fu: [16]era amu bogat foarte. Văzu el Iisus că [17]trist fu, zise cum nu e lesne, având [18]bogăție, <în> împărăția lu Dumnezeu să în[19]tre: «Mai lesne amu iaste cămilei pren [20]lăuntrul urechilor [2] acului a trece [3] [21]decât bogatul <în> împărăția ceriului [22]să între.» Ziseră ceia ce auziră: //

152v

[1]«Cine poate mântuit să fie?» El zise: [2]«Nu e puteare de la om, puterile sân[3]t de la Dumnezeu»". *Конеcь nedělě* [4].

[4]Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie

[5]Frații miei, acest om apropie-se la [6]Hristos și-l întrebă cum va face să do[7]bândească viiața de veac. Aș-au întreba[8]t toți oamenii carei [5] au fost mainte [9]de noi, întru inimile lor, de viiața vea[10]cilor cum vor dobândi; și acmu to[11]ți oamenii în toată lumea <sânt> cu acel gâ[12]nd întru inema lor, cum vor dobân[13]di viiața de veaci. Aș-au întrebat și [14]păgânii, și jidovii mainte de veni[15]tul lu Hristos; așa întrebăm acmu noi [16]creștinii, așa întreabă și turcii [17]și toți oamenii ce sânt în ceastă lume [18]și ceia ce vor fi mai apoi, până la sf[19]ârșitul lumiei, căce că toți oamenii [20]au auzit întâiu, și noi vedem acmu [21]că în ceastă lume nu iaste, nici au fo[22]st nici o dereptate. Și cei oameni [6] //

153r

[1]răi și nederepți, ei cu strâmbăta[2]tea dobândesc avuție multă în

10 Tip. мнезєѹ. 11 Tip. дь. 12 Acest *că* este, probabil, superfluu.

1 „Duminica a 13-a [după Anul Nou]. Evanghelia <după> Luca, cap. 91" (= Duminica din săptămâna a 30-a după Cincizecime; Luca, XVIII, 18–27). 2 Tip. оурєкилє; *pren lăuntrul urechilor acului* „prin urechile acului".. 3 Tip. атрєчє (cf.153r 21: а трѣчє). 4 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 5 Tip. карнє. 6 Tip. омєнн. – Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura ѳ҃ї, indicând sfârșitul colii 19.

ceastă [3]lume; că răii nu gândesc de frații lor, [4]de oameni [7] săraci, și derept avuția lor [5]ei sânt în cinste la alalți oameni [7], cu[6]m vedem [8] aceasta că cei oameni buni ei [7]sânt lepădați, iară cei răi sânt în ci[8]nste mare. Socotim așa că Dumnezeu [9]iaste derept și cu dereptatea [9] lui el [10]face celor oameni buni dereptate și bi[11]ne, iar celor răi rău va face.

Dară [12]cum vedem, în ce chip, că nu iaste în ceastă [13]lume celor buni bine, iară cei răi sâ[14]nt în cinste? Ce derept aceaia va fi a[15]ltă lume, unde va face Dumnezeu [16]celor buni bine și celor răi rău; [17]și știm că noi în ceastă lume nu văm vă[18]cui, ce văm muri și văm mearge den [10] [19]ceastă lume în ceaia alaltă. Toți avă[20]m cugete întru inimile noastre cu[21]m văm dobândi viiață de vecie de veac [22]și să nu cădem în mânia lu Dumnezeu; ști[23]m că vrem vrea noi să dobândim viiața [24]de vecie, noi să slujim lu Dumnezeu. [11] // [153v]

[1]Aș-au întrebat și cest om pre Hristos ce bi[2]ne să facă să dobândească viiața de vecie. [3]„Zise lui Iisus: «Ce mă grăiește 'bun'? nu e ni[4]mea bun, fără Domnul Dumnezeu. Leagea [5]știi: nu face curvie, nu ucide, [6]nu fura, nu mărturisi minciu[7]ni, cinstească tatăl tău și mumă-ta.» [8]El zise: «Acealea toate păzesc den ti[9]nereațele meale.» Auzi aceasta Iisus, zise [10]lui: «Încă una tu n-ai: tot cât ai [11]vinde și împarți mișeilor!» – A doao învă[12]țătură: acicea învățăm că Hristos nu iaste [13]numai om, ca alalți oameni, ce iaste [14]și Dumnezeu, cu Tatăl unul. Hristos [15]zice: „Nimea nu e bun, fără unul Dumne[16]zeu"; și cest om den ceastă evanghelie [17]încă zise lu Hristos că e învățătoriu bun. De[18]rept aceaia că Hristos iaste bun, opt să [19]fie un Dumnezeu cu Tatăl [12]. Apoi un[20]de zice Hristos: „Leagea știi: nu fura, nu curvi, nu [21]ucide", – aicea învață Hristos pre noi că n-au [22]fost în ceastă lume nici unul, nici va [23]fi să poată ținea leagea lu Dumnezeu, fă[24]ră unul Hristos, și să fie blagoslovit // [154r] [1]prentru căce c-au ținut leagea lu Dumne[2]zeu, cum au grăit Hristos ș-au scris sluga [3]lui sfânt Ioan apostol și evanghelist, 26: [4]„Nimea den voi nu face leagea." Derept [5]aceaia, cum grăi cest om cătră Hristos, de [6]zise c-au ținut toate acelea [13] den tinerea[7]țele lui, învăță Hristos pre el că n-au ținu[8]t nici una, că toată leagea zice așa [9](Matei, 92): „Să iubim Dumnezeu cu toată ine[10]ma și cu tot sufletul și cu tot [11]cugetul și cu toată tăria, și pre [12]vecini ca și pre noi." Acmu în ceastă e[13]vanghelie vedem cum au iubit cest om avu[14]ția lui mai vârtos [14] decât pre Dumnezeu, [15] căce că n-au ascultat pre Hristos și ș-au <mai> iu[16]bit avuția lui decât vecinii, că n-au [17]vrut să dea mișeilor.

„Văzu Iisus el că [18]trist fu, zise cum nu e lesne, având [19]bogăție, <în> împărăția lu Dumnezeu să între: [20]«Mai lesne amu iaste cămilei pren lăun[21]trul urechilor acului a treace decât [22]bogatul <în> împărăția lu Dumnezeu să între." [23]Ziseră ceia ce auziră: «Cine poate mân[24]tuit să fie?» El zise: «Nu e puteare de // [154v] [1]la om, puterile sânt de la Dumneze[2]u.» Zise Pătru: «Adecă noi lăsat-am to[3]t, după tine meargem.» El zise lor: «A[4]devăr grăiesc voao că nimea nu iaste [5]cine-au lăsat casa sau părinții sau [6]frații sau muiarea sau feciorii [7]derept împărăția lu Dumnezeu, ce de nu [8]va lua mai mult în vreamea aceasta, și [9]în veacul ce vine viiața de veaci»". – A treia în[10]vățătură: poate-se mira omul cum [11]grăi Hristos că

7 Tip. ѡмєнн. 8 Tip. вємь. 9 Tip. дєрєптатє. 10 Tip. дє.ѫ[19].ѫ. 11 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к҃, indicând începutul colii 20. 12 Tip. кътатѫль. 13 Tip. ачєлѣ. 14 Tip. връто҃.

nu e lesne bogatului întru [12]împărăția ceriului a întra, căce știm [13]noi că mulți oameni bogați au fost [14]sfinți, cum Avraam, Iosif, David, [15]Solomon și Iov și alți mulți; [16]de aceștea știm noi cum sânt în ceri a[17]cmu blagosloviți. Și Solomon zice că [18]avuția iaste den blagoslovenia lu Du[19]mnezeu. Dară cicea, în ceastă evanghelie, cu[20]m grăiaște Hristos că nu iaste lesne să în[21]tre bogatul <în> împărăția ceriului? Acicea o[22]pt să știm că oamenii îmbogățesc [13]cu doao fealiuri de lucruri: unii cu [24]dereptatea și cu munca mânilor sale, // 155r [1]den blagoslovenia și den datul lu Du[2]mnezeu, iară alții cu strâmbătatea [3]și cu furtișagul și cu minciunile, [4]den datul dracului. Iară cei oameni [5]ce au den blagoslovenia lu Dumnezeu, [6]căce că ei știu că iaste den datul lu Du[7]mnezeu, că ei mai iubesc pre Dumne[8]zeu decât pre avuția lor; și când [9]iaste voia lu Dumnezeu să-ș lase cei o[10]ameni avuția lor, ei o lasă și nu gân[11]desc de ea nemică, căce că știu și cre[12]d că Dumnezeu le poate da altă [15]. A[13]ș-au făcut și Avraam cu fiiul său Isa[14]c, că el au știut că i-au dat Dumne[15]zeu pre fiiul său; derept aceaia, când zi[16]ce Dumnezeu să ucigă fiiul său, el [17]nemică n-au gândit, ce cumu i-au grăi[18]t Dumnezeu el așa feace [16], cu credin[19]ța lui cea mare, c-au știut că-i poate da [20]Dumnezeu alții. Așa zise și Iov câ[21]nd lăsă Dumnezeu pre el beteșugul [17] și [22]boala, el așa grăiia: „Dumnezeu mi-au [18] [23]dat, Dumnezeu au luat; fie numele [24]Domnului blagoslovit de acmu până în // 155v [1]veaci!" De aceşti oameni bogați și blago[2]sloviți de Dumnezeu și derepți nu [3]grăiaște Dumnezeu [19], de aceia, că nu e lesne a [4]întra întru împărăția ceriului, ce gră[5]iaște de ceia alalți, carei sânt bogați [6]den datul dracului și den sfeatul [7]lui, cu strâmbătatea și cu furti[8]șagul. Aceștea oameni, căce că n-au [9]credință, că ei mai iubesc avuția lor [10]de pre ceastă lume decât împărăția ce[11]riului și mai iubesc omul sărac să [12]piiară decât să-l împrumuteaze și să-[13]l ajute întru nevoia sărăciei lui, – de [14]acești oameni grăi Hristos că nu vor întra <în> îm[15]părăția ceriului.

Iară de ceia ce grăiaște [16]Hristos că „cine-ș va lăsa casa sau părinții [17]sau frații sau muiarea sau feciorii [18]derept împărăția lu Dumnezeu, mai [19]mult va lua în vreamea aceasta, și în vea[20]cul ce vine – viiața de vecie", – în ceaste cu[21]vinte nu învață Hristos creștinii să-ș leape[22]de avuțiele lor fără dereptate; că avu[23]ția iaste den datul lu Dumnezeu, [24]și cine o va lepăda fără dereptate, // 156r [1]cum nu iubeaște Dumnezeu, lu Dumnezeu [20] [2]nu-i pare bine darul lui să-l lepă[3]dăm noi cum nu iubeaște Dumnezeu. Și [4]noi, când cinstim pre cineva și acela [5]leapădă cinstea noastră, e noao nu ne pa[6]re bine, – așa și lu Dumnezeu, cu câ[7]t mai vârtos de noi, nu-i pare bine.

[8]Derept aceaia, nu fac bine călugării că [9]fug în pădure, unde nu lucrează nemi[10]că; să lucreaze ca alalți oameni, [11]cu mânile lor să-ș mănânce sudorile [12]lor – ce încă mănâncă sudorile alăltor [13]săraci și mișei [21]. Derept aceaia grăiaște [14]Hristos (la Matei, 94): „Vai de voi, cărtulari[15]lor și farisei fățarnici, că mâncați [16]casele văduolor și cu vină de depa[17]rte rugăciuni faceți; derept aceaia, [18]mai mare lua-veți osândă." Așijderea [19]grăiaște Pavel apostol, *kъ Efeseomь* [22] 227: [20]„Cine-au furat, de acmu să nu mai fure, [21]ce mai vârtos să se muncească să lucrea[22]ze cu mânile sale bine, ca să aibă să [23]dea celuia ce n-are".

15 Tip. алтѫ (probabil în loc de *alta*). 16 Tip. greșit фаче. 17 Tip. бешѹгоѵ. 18 Tip. міеѹ. 19 Tip. домнезеѹ. 20 Tip. доѵмнеѹ. 21 Tip. мишеин. 22 Corect: *kъ Efĕsènomь*; „(Epistola) către Efeseni".

Dară Hristos învață a[24]cicea – unde zice: „Cine va lăsa casa <sa> // [1]și tată-său și mumă-sa, au fra[2]ții, au surorile și muiarea și fe[3]ciorii derept mine, prentru împărăția ce[4]riului, mai mult va lua" – să nu iubi[5]m aceastea toate, decât numele lu [6]Dumnezeu. Așa socotim: au să lepădăm [7]aceastea toate, au numele lu Dumnezeu și [8]voia lui; ce mai bine să lepădăm aceastea [9]toate și să facem voia lu Dumnezeu. [10]Să ară lua turcii au tătarii, au macară [11]ce limbi reale și macară ce împărați pă[12]gâni de să ia avuția noastră și să [13]ne ia feciorii și muierile și „vă lăsați [14]credința voastră, să nu vă luom [15]avuția voastră", și să zică noao [23]: [16]„creadeți în leagea noastră, și muie[17]rile, și feciorii", – iară noi să nu ne despă[18]rțim de credința [24] și de dragostea lu Iisus [19]Hristos, Domnul nostru, ce să lăsăm și avu[20]ția noastră, și muierile, și feciorii, în[21]că să dăm și capetele noastre dere[22]pt numele lu Dumnezeu și de[23]rept împărăția lui. Cum au gră- // [1]it însuș Iisus Hristos ș-au scris slu[2]ga <sa> sfânt Matei apostol și [3]evanghelist, 38: „Toți amu ce mă mă[4]rturisesc înaintea oamenilor, mărtu[5]risi-voiu [25] el și eu înaintea Tatălui [6]mieu ce e în ceriure; iară cine se va lepă[7]da de mine înaintea oamenilor, le[8]păda-mă-voiu de el și eu înaintea Ta[9]tălui mieu ce e în ceriure." Și într-a[10]lt loc grăiaște Dumnezeu (la Ma[11]tei, 39): „Cine-ș va iubi tatăl sau [26] [12]mumă-sa <mai vârtos de mine>, nu iaste mie destoinic; [13]și cine-ș va iubi feciorii sau featele [14]mai vârtos de mine, nu iaste mie de[15]stoinic." Derept aceaia, oameni bu[16]ni, frații miei, bine să socotiți [17]ce grăiaște Dumnezeu, de luați a[18]minte cu credință mare, de să nu fi[19]ți osândiți; și Domnul Dumne[20]zeu, cela ce prespre toți domneaște, [21]să fie cu voi în vecia de veac. Amin!

156v

157r

[22]Nedělě 14

Ev(g)lïe Lu(k), glava 93 [1]

[1]„În vreamea aceaia, cându se apropie [2] Iisus în[2]tru Ierihon, un orb ședea lângă ca[3]le, cerea. Auzi nărodul trecând, în[4]trebă: «Ce iaste aceasta?» Spuseră lui [5]că Iisus nazareaninul treace. Și strigă, gră[6]i: «Iisuse, fiiul lu David, miluiaște-mă!» Și [7]ceia ce mergea înainte opriră lui să ta[8]că; el vârtos mai mult strigă: «Fi[9]iul lu David, miluiaște-mă!» Stătu Iisus, zi[10]se lor să-l aducă cătră el. Apropie-[11]se de el, întrebă el, grăi: «Ce veri de [12]să-ți fac?» El zise: «Doamne, să vă[13]z!» Și Iisus zise lui: «Caută! credin[14]ța ta mântui-te.» Și aciia văzu și [15]după el duse-se, slăvi Dumnezeu. [16]Și toți oamenii [3] văzură, deaderă laudă [17]lu Dumnezeu". *Конесь nedělě* [4].

157v

[18]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie*

[19]Frații miei, dentr-acest orb opt [20]să învățăm cum văm face când [21]lasă Dumnezeu pre noi boalele, [22]beteșugurile și // [1]în tot chipul dosadă pre noi, e noi să nu [2]mâniem pre Dumnezeu sau pre oameni. [3]Cum facem toți când avăm boale și [4]ticale cu nevoie? Noi [5] blăstemăm pre [5]Dumnezeu și-l facem că iaste fățarni[6]c;

158r

23 Tip. съзик жюдw. 24 Tip. кренница. 25 Tip. мъртурисивою. 26 Tip. сау (probabil greșit și în loc de *și*).

1 „Duminica a 14-a [după Anul Nou]. Evanghelia după Luca, cap. 93" (= Duminica din săptămâna a 31-a după Cincizecime; Luca XVIII, 35–43). 2 Tip. апроне. 3 Tip. wамнїи. 4 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 5 Tip. ноуи.

așijderea pre oameni iarăș blăste[7]măm [6] și zicem că ne iaste de la ei perirea [8]și răul și dosada. Și de la Dumnezeu [9]nu căutăm ajutoriu, ce căutăm de la [10]muieri descântătoare să ne ajute și să [11]ne folosească; deaca nu poate folosi u[12]na, noi meargem și la doaozeci. Și [13]întru descântecele lor nu iaste altă [14]nemică, ce numai cât iaste drăcie [15]și prilăstitură.

Iară cest orb nu [16]făcu așa și lui nu i-au părut rău [17]căce i-au dat Dumnezeu așa atâta slu[18]ție și dosadă mare pre ceastă lume, [19]că el n-au putut vedea făptura lu Du[20]mnezeu, ceriul și pământul, soare[21]le și luna cu stelele [7] și rândul lu [22]Dumnezeu, cu frâmseațea ceștii lumi, [23]cumu se face zioa și noaptea și pre ce[24]st pământ cum face Dumnezeu rod // 158v [1]de tot fealiul, în tot chipul, cu toate frâ[2]msețile poamelor și cu a florilor și [3]în toate chipure frâmseațea lumiei. Iară [4]el derept aceaia n-au grăit lu Dumnezeu [5]rău, nici au căutat alt ajutoriu, că[6]ce că îmbla pre ceastă lume tot cu do[7]sadă și cu sluții; derept aceaia el au [8]așteptat ajutoriu numai de la Dumne[9]zeu. Și încă el n-au fost numai or[10]b, ce-au fost și mișel de n-au avut [11]nici ce mânca; ce derept aceaia el nu [12]se-au mâniat pre oameni căce nu i-au da[13]t, și el n-au furat.

Așa să facem și [14]noi întru toată viiața noastră și în[15]tru toate nevoile și boalele noastre, [16]să nu ne mâniem pre Dumnezeu derept [17]ce lasă pre noi dosadă și nevoie și sără[18]cie. Că noi prentru greșalele și păcate[19]le noastre nu sântem datori cu sluția [20]numai și cu boale, ce încă sân[21]tem datori să lase și dracii pre noi, [22]să dea noi pre moartea de vecie. De[23]rept aceaia iaste Dumnezeu derept, [24]macară căce lasă boale reale pre // 159r [1]noi și sluții grozave și cu dosadă [2]mare; cum grăiaște Miheea [8] proroc, 7, că: [3]„Voiu purta mânia lu Dumnezeu căce a[4]m greșit lui"; așijderea proroc David, [5]50: „Ție unuia greșiiu și hicleșug [9] î[6]naintea ta feciu, ca să dereptezi-te în[7]tru cuvintele tale și birui-veri cîn[8]d veri judeca." Derept aceaia, când dă [10] [9]Dumnezeu noao boală, noi să nu ne mâniem, [10]că nu vrem fi derepți, ce să rugăm pre Du[11]mnezeu să ne iarte el și să așteptăm [12]cu credință mare ajutoriul lui, cum a[13]șteptă și cest orb până vine Hristos și a[14]jută lui.

„Auzi nărodul trecând, [15]întrebă: «Ce iaste aceasta?» Spuseră lui [16]că Iisus nazareaninul treace; și strigă, grăi: [17]«Iisuse, fiiul lu David, miluiaște-mă!» Și ceia ce [18]mergea înainte opriră lui să tacă. E[19]l vârtos mai mult strigă: «Fiiul lu Davi[20]d, miluiaște-mă!»" – În aceaste cuvinte învăță[21]m de unde vine credința omului, [22]cu care credință ne putem ispăsi den[23]tru auzitul cuvântului [11] lu Dumnezeu, câ[24]nd ascultăm. Cum grăiaște Pavel apostol // 159v [1]la *Rimleani*, 104: „Doamne, cine creade pro[2]rociturei noastre, așijderea amu credi[3]nța dentru prorocitură, iară prorocia <iaste> [4]dentru cuvântul Domnului." Așa și ce[5]st om orb nu știa de Hristos, iară deaca [6]auzi, el dobândi credință și stri[7]gă: „Iisuse, fiiul lu David, miluiaște-mă!" Derep[8]t aceaia, cui iaste voia să dobândească cre[9]dință, el va asculta [12] pre Iisus Hristos și pre [10]slugele [13] lui, că nimea nu poate creade [11]de rândul ce n-au auzit și de cel lu[12]cru ce n-au văzut și nu știe el. Așa [13]sânt și cești oameni ce fug de nu vi[14]n la beseareacă: ei credința lu Dumne[15]zeu nu vor dobândi, căce că nu aud, că [16]nu ascultă cuvântul lu Dumnezeu. De[17]rept aceaia vor fi cu dracul întru un [18]loc în munca de vecie.

6 Tip. блѫстемь. 7 Tip. стелеле. 8 Tip. михеа (pronunțat *Mi-he-a?*). 9 Tip. хеклешꙋгь. 10 Tip. дь. 11 Tip. кꙋвѫнтоуи. 12 Tip. астꙋлта. 13 Tip. слоуцеле (probabil în loc de *slugile*).

Care credință [19]iaste cu carea văm fi derepți înaintea [20]lu Dumnezeu? Să vedem ce credință au [21]avut cest om orb, că el strigă: [22]„Iisuse, fiiul lu David, miluiaşte-mă!" De[23]repce zice: „Iisuse, miluiaşte-mă"? – Că el [24]crezu că Hristos iaste domn tuturora şi // [1]putearnic a face ce iaste voia lui, şi [2]el miluiaşte pre toți ceia ce roagă pre [3]el cu credință. Dară unde zise „fiiul [4]lu David"? – Că el crezu că Hristos au născu[5]t om den ruda lu David, să plătească [6]el cu trupul său păcatele noastre; cu[7]m zice proroc Isaiia, 53: „Derept păca[8]tele nărodului mieu bătut-am pre el." 160r

[9]„Stătu Iisus, zise lor să-l aducă cătră el. [10]Apropie-se de el, întrebă el, grăi:«Ce [11]veri de să fac ție?» El zise: «Doamne, [12]să văz!» Şi Iisus zise lui: «Caută, credi[13]nța ta mântui-te.» Şi aciia văzu şi [14]după el duse-se, slăvi Dumnezeu. Şi [15]toți oamenii văzură [14], deaderă laudă lu [16]Dumnezeu." – Acicea vedem ce dobândi [17]cu credința: când auzi Hristos pre cest [18]orb şi văzu credința lui, chemă pre [19]el şi-i deade ce cerşu el şi de ce-l ru[20]gă el. Nu derepce făcuse el vreun [21]bine pre cest pământ sau au fost [22]vreun sfânt, ce numai pren credința [23]lui, cum grăiaşte în ceastă evanghelie: „Credința [24]ta mântui-te"; aşa şi într-alt loc (la [25]Matei, 62): „Credința ta // [1]mântui-te, pasă cu pace!" 160v

Aşijderea, de [2]vrem vrea noi să fim iertați de Dumneze[3]u şi de văm vrea să nu fim cu boale [4]şi cu rău, în tot chipul de toate realele, [5]şi să creadem c-au născut Hristos derept pă[6]catele noastre, să plătească el cu [7]trupul său păcatele noastre, să fim [8]noi iertați prentru el, nu prentru fa[9]ptele noastre cealea ce ne pare noao că vrem [10]fi prentru iale în viiața de vecie, – să nu [11]ne prilăstim, ce să rugăm pre Dumne[12]zeu să ne miluiască el pre noi. Şi deaca ne [13]miluiaşte, noi să dăm har lui, cum [14]făcu şi cest orb şi toți oamenii [15]câți fură cu el: deaderă laudă lu Du[16]mnezeu. Ce tu, Domn Iisus Hristos, dă noao îm[17]părăția ta! Amin!

[18]Nedělě 15

Ev(g)lie Luka, glava 94 [1]

[19]„În vreamea aceaia mergea Iisus întru Ieriho[20]n; şi iată un bărbat ce-l chema [21]Zachei [2], şi acesta era mai-mare vame[22]şilor [3], şi acesta era amu bogat. Şi [23]căuta să vază Iisus cine iaste şi nu pu- [4]// [1]tea de nărod, că de crescut era mic. [2]Şi curse înainte, sui-se întru un co[3]păcel să vază el, că pre acolea vrea să [4]treacă. Şi ca vine la loc, căută Iisus, [5]văzu el şi zise lui: «Zachei, de[6]ştinge-te jos! astăzi amu în casa ta [7]cade-mi-se a fi.» Şi se deştinse jos [8]şi prinse el, bucură-se. 161r

Şi văzură [9]toți, răpştiră, grăiră că cătră un bă[10]rbat păcătos întră să răpause. Stătu [11]Zachei, zise cătră Domnul: «Adecă ju[12]mătate de avuția mea, Doamne, dau mişe[13]ilor; şi s-am cineva obidit, înto[14]rc de patru ori.» Zise cătr-însul Iisus [15]că: «Astăzi mântuirea casei aceasta fu, [16]derepce şi acesta fiiul lu Avraam iaste; [17]vine amu Fiiul Omenesc să caute şi să [18]mântuiască periții»". *Конесь nedělě* [5].

14 Tip. вѣзѣрѫ.

1 „Duminica a 15-a [după Anul Nou]. Evanghelia <după> Luca, cap. 94" (= Duminica din săptămâna a 32-a după Cincizecime; Luca XIX, 1–10). 2 Tip. закхеи (la fel peste tot în această *Cazanie*). 3 Tip. вамешелѡ. 4 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к҃ indicând sfârşitul colii 20. 5 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii".

[19]Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie

[20]Frații miei, acicea vedem că Hristos fa[21]ce cum au zis lui Tatăl, că Ta[22]tăl tremease fiiul său la noi să ne spuie [6] // [1]el noao voia Tatălui său, ce voie are că[2]tră noi; cum au grăit Dumnezeu câ[3]ndu se-au botezat fiiul său (cum au scri[4]s Matei, 6): „Și iată glas den ceriu grăi: «Acesta iaste fiiul mieu iubit, derep[6]t el bine-vruiu [7], acesta ascultați!»". [7]Derept aceaia Hristos nu șezu în vreo cetate [8]sau în vreo domnie să răpause, să-i slu[9]jască oamenii lui, ce îmblă den[10]tru un loc într-alt loc și den [11]cetăți în cetăți să spuie cuvântul [12]și voia Tatălui său. Că însuș zice (Ioan, [13]48): „Și cuvântul ce-ați auzit nu e [14]al mieu, ce e al Tatălui cela ce m-au [15]tremes [8] mine." Și așa trebuiaște tu[16]turor slugilor lu Dumnezeu să nu [17]caute avuția și bogăția ceștii lumi [18]cu învățăturile mincinoase ale oameni[19]lor, ce să lucreaze în via lu Dumnezeu, [20]ca să aștepte plată de la el.

162ʳ

Dară în [21]cest Zachei vedem că nu lasă toți [22]oamenii cei bogați [9], derept bogăția lor, [23]împărăția lu Dumnezeu [10], că mai iubesc [24]pre Dumnezeu decât avuția lor. Așa // [1]mearse cest Zachei numai cât să vază [2]pre Hristos, și încă se sui sus întru u[3]n copăcel, că de trup era mitutel. [4]Cu ceasta că Zachei mearse întâiu să va[5]ză Hristos, prentru aceaia putem cuno[6]aște că el au avut credință ma[7]re ș-au <mai> iubit să cunoască pre Hristos [8]decât avuția lui. Și derept aceaia [9]zise el către Hristos: „Adecă jumătate [10]de avuția mea dau mișeilor; și să a[11]m cineva obidit, întorc de patru o[12]ri"; și mai gândi de Hristos decât de a[13]vuția lui. Așa toți bogații carei vor [14]face ca cest Zachei, toți vor dobân[15]di împărăția ceriului.

„Și ca vine la [16]loc, căută Iisus, văzu el și zise [17]lui: «Zachei, deștinge-te jos! a[18]stăzi amu în casa ta cade-mi-se a fi.» [19]Și se deștinse jos și prinse el, bu[20]cură-se." – Acicea avăm învățătură că [21]Hristos cunoaște inimile în toată lu[22]mea, în toată dihania lui, și nemică [23]nu iaste înaintea lui neștiut și neivi[24]t. Și când vedem în inimile noastre // [1]cum iubim să cunoaștem pre el, e[2]l nici nu [11] așteaptă să rugăm pre el, [3]ce și vine la toți cine are credin[4]ță la el. Și cum grăi către cest [5]Zachei și mearse cu el în casa lui [6]și-i aprinse lumină întru inema lui [7]și-l întoarse den toate păcatele lui, [8]derept ce zise că va întoarce de patru [9]ori cui cât au luat, – așa face [10]și acmu Dumnezeu cu noi, cine iubeaște [11]să cunoască pre Dumnezeu, și grăia[12]ște întru inema noastră cu Duhul Sfâ[13]nt și întoarce noi den păcatele no[14]astre și ne luminează să cunoaștem [15]așa, ia cată, Dumnezeu pentru mila [16]sa că ș-au [12] dat pre fiiul său pre mo[17]arte prentru păcatele noastre. Derep[18]t aceaia, să ascultăm cuvântul lu Du[19]mnezeu, ca să facem voia lui, de să [20]nu-i greșim, cum facem și noi: [21]de faci tu bine altuia, el încă să facă [22]bine cu tine și să facă voia ta. Derep[23]t aceaia zice Pavel apostol, *къ Galatь* [13], 209: [24]„Dumnezeu tremease Duhul fiiului [14] lui în- // [1]tru inimile voastre, strigă dragul [2]Părinte." Așijderea și la *Rimleani*, [3]97: „Câți amu cu duhul Domnului poa[4]rtă-se, aceia sânt fiii Domnului".

A[5]șa făcu Dumnezeu și cu Moisi pro[6]roc, când ieși den Eghipet cu i[7]zrailii și Faraon vine pre el să-[8]l piiarză; văzură izrailii și striga[9]ră către Moisi: „Căce n-ai

6 Intre rândurile 18–19 și 19–20 este inserat, în exemplarul M, un text manuscris greu de descifrat. – Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к͠а, indicând începutul colii 21. 7 Tip. бене вроую. 8 Tip. треметь. 9 Tip. бѹгаци. 10 Tip. дѹомнезеѹ. 11 Tip. ель ноу ничи аштѣптѫ. 12 Tip. шаѹ. 13 Corect: *къ Galatěnomь*; „(Epistola către Galateni)". 14 Tip. фїю͠лѹи.

lăsat pre [10]noi în țara Eghipetului, de să fim ro[11]bi eghipteanilor, decât să perim cu [12]moarte rea și grozavă?" Zise cătră ei [13]Moisi: „Nu vă teameți, că veți vedea [14]ce lucru mare va face Dumnezeu cu noi [15]astăzi." Și căce au văzut Dumnezeu [16]cea credință mare a lu Moisi, și încă [17]el nu era început cătră Dumnezeu a se [18]ruga, e Dumnezeu zise: „Ce strigi că[19]tră mine?", – că văzu credința lui așa ma[20]re –, așa iaste și cu credința noastră [15]: [21]nu așteaptă pre toți până când văm [22]să rugăm cu gura noastră, ce ne dă mainte [23]de cerșutul nostru și știe ce trebuia[24]ște [16] noao mai bine decât noi. Cum grăi // [1]Iisus Hristos (la Matei, 16): „Știe amu Tatăl vo[2]stru ce vă trebuiaște, ainte de cerșu[3]tul vostru." Și mai multu ne dă de[4]cât cearem noi, cum făcu și cu ce[5]st Zachei Hristos: el au vrut numai [6]cât să vază pre Hristos, iară Hristos vine în ca[7]sa lui și-l feace apostol. 163ᵛ

„Și văzu[8]ră toți, răpștiră, grăiră că cătră un bărba[9]t păcătos întră să se răpause." – Aci[10]cea avăm învățătură cumu se prilă[11]stesc oamenii cei înțelepți în ceastă [12]lume de toate învățăturile lu Hristos și [13]de toată [17] voia lui și de toate toc[14]mealele lui. Căce că el au îmblat [18] [15]ca un om [19] mișel, n-au căutat împără[16]ția ceștii lumi și domnia de pre ce[17]st pământ, ce numai cât au avut [18]el gând să facă voia Tatălui său den [19]ceriu și să întoarcă oamenii den păca[20]tele lor, cum au grăit Iisus Hristos (la Luca, [21]94), în ceastă evanghelie: „Vine amu Fiiul O[22]menesc să caute și să mântuiască pe[23]riții." Așijderea și Matei, 62: „Nu sân[24]t tremes numai cătră oile perite, în // [1]casele izraililor." Și căce Hristos feace [20] voia [2]Tatălui și mearse la Zachei să în[3]toarcă el den păcatele lui, – el era o[4]aie pierdută–, și derept aceaia cârtiră [5]oamenii pre el și grăiră că cătră [6]un bărbat păcătos întră să răpaose. [7]Așa fac și acmu cei oameni ce se ți[8]n mai buni și mai sfinți decât ala[9]lți: de vor vedea un om bun îmblân[10]d cu nește oameni păcătoși, ca să-i în[11]toarcă ei cătră Dumnezeu, ei zic că [12]nu iaste om bun, că mearge la oame[13]ni păcătoși, la oameni răi. Iară sfânt [14]Pavel apostol așa grăiaște la *Rimleani,* 116: [15]„Datori sântem noi ceia tarii să purtăm sa[16]rcina slabilor; și în *kъ Korintho(m)* [21], 143: [17]„Slobodă [22] amu aceștea de toate; tuturor [18]eu lucrai ca eu mulți să dobândesc: și [19]fui cu ovreaii ca un ovreai, ca ovrea[20]ii să-i dobândesc; ca ceia ce sânt sup[21]t leage, – că eu încă am fost supt lea[22]ge –, ca ceia ce sânt supt leage să-i dobân[23]desc; ceia fără leage ca ceia cu leage [23] – [24]nu aceia fără leagea lu Dumnezeu, ce ceia // [1]cu leagea lu Hristos –, ca să dobândesc ceia fără [2]leage; fui neputinciosului ca un nepu[3]tincios, ca neputincioșii să-i dobândesc. [4]Tuturor fui de toate, ca toți să-i spăse[5]sc". 164ʳ 164ᵛ

Vedem în ceastă scriptură a lu Pavel [6]apostol că oamenii ceia ce le pare lor că sâ[7]nt mai buni și mai sfinți decât alții, [8]și iară ei nu vor să îmble după cei oame[9]ni păcătoși și răi și greșiți de să-i în[10]toarcă cătră Dumnezeu, – ei nu sânt slu[11]gi lu Dumnezeu, căce că n-au făcut voia [12]lu Dumnezeu, cum au făcut Hristos cu Zac[13]hei în ceastă evanghelie. Cum grăiaște Iisus Hristos (la [14]Matei, 94): „Vai de voi, cărtularilor și fari[15]seilor fățarnici, că închideți împărăția ce[16]riului între oameni; voi amu nu mearge[17]ți, nece cine ară mearge nu lăsați să ma[18]rgă." [24] Iară cei oameni ce sânt cu minte [19]și cu credință, ei nu vor să între numai [20]înșiș <în> împărăția ceriului, ce ară vrea și [21]alalți [25] toți să fie cu Dumnezeu întru [22]un loc

15 Tip. нoacpтѫ. 16 Tip. тpeбȣѧщи. 17 Tip. тoатe. 18 Tip. ⸙ибласть. 19 Tip. оуѡмь. 20 Tip. ѳаче. 21 Tip. ⸙кꙿькоpиноѳ (sic!) „în (epistola) către Corinteni"; corect: *kъ Korinthěnomь*. 22 Tip. слóбодѫ (= *slóbodă*? sau greșit în loc de *sloboade*?). 23 Tip. лѣџѣ. 24 Tip. мapгѫ (probabil greșit în loc de *meargă*). 25 Tip. алаци.

blagosloviți. Cum grăiaşte Pave[23]l apostol la *Rimleani*, 100: „Adevăr grăiesc [24]de

165r

Hristos, nu mânț [26] cu ceia ce-mi ascultară // [1]ştiințele meale Duhului Sfânt; că scârbă-[2]mi iaste mare şi nu în ceastă boal'a inimiei [27] [3]meale rugai-mă amu însumi eu despărți[4]t să fiu [28] de Hristos după frații miei, cu [5]rudele după trup, ce sânt izrailii, [6]ce lor întru umbrire <iaste> şi măria, şi legi[7]le, şi punerea legiei şi slujirei, şi [8]făgăduita ce e de părinți, şi dentru ei [9]Hristos după trup: acesta <e> spre toți Dum[10]nezeu blagoslovit în veaci, amin!" [29] Şi [11]la Moisi proroc, când u se mânie Du[12]mnezeu pre izraili şi vru să-i piiarză [13]pre toți prentru ce făcură vițel de au[14]r şi de argint şi se închinară lui, e [15]Moisi zise cătră Dumnezeu: „Nu-i piiar[16]de, Doamne, ce mai bine piiarde pre mine."

[17]Aşa iaste voia lu Hristos, să nu gândim noi nu[18]mai noao să fie bine şi sufletelor noa[19]stre, ce să gândim şi de frații noştri de [20]toți, ca să se întoarcă şi ei cătră Du[21]mnezeu dentru păcatele lor, de să [22]fim toți depreună cu Dumnezeu în [23]<împ>ă-

165v

răția lui, să ne veselim cu to[24]ți sfinții lui. Când u-i va chema // [1]toți pre bucurie, să plătească cineş [2]cum au lucrat până au fost sufle[3]tul cu trupul întru un loc. Amin!

[4]Nedělě 16

Ev(g)lïe Lu(k), glava 89 [1]

[5]„Zise Domnul pilda aceasta: «Doi o[6]ameni duseră-se în besearecă să [7]se roage: unul farisei, iară [8]altul mitar. E fariseiul [9]stătu, aşa întru eluşi [2] se [10]ruga: 'Doamne, laudă ție [11]dau că nu sânt ca alalți [12]oameni: răpitori, nederepți, curva[13]ri, sau ca cest mitarnic.' Postiia-se [14]de doao ori în săptămână, a zeacea da <den> to[15]t cât câştiga. Iară mitarnicul sta de[16]parte, nu vrea nici ochii să rădice la ceriu, [17]ce ucidea pieptul lui, grăiia: 'Doamne, [18]milostiv fii mie [3] păcătosul!' Grăie[19]sc voao că deştinse acesta dereptat [4] [20]în casa lui, mai vârtos de alalt. [21]Ca toți cine se înalță pleacă-se; e pleca-[22]te-veri de sineşi [5], înălța-te-veri»". *Конecь <nedělě>* [6]. //

166r

[1]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie*

[2]Frații miei, cu ceastă pildă cear[3]tă Domnul Hristos pre ceia carei se ro[4]agă în nădejdea lucrurelor sale şi [5]se țin derepți înaintea lu Dumnezeu [6]prentru faptele lor. Că ne pune î[7]nainte doao pilde: una a fariseiului, [8]care laudă dereptatea lui în rugăciu[9]nea sa; a doua [7] pildă a mitariului, [10]care păcatele sale cu adevăr cuno[11]aşte şi mila lu Dumnezeu cu adevăr roagă. Şi spune Hristos că mai de[13]rept mearse în casă mitariul decât ce[14]l fariseiu [8]. Învățăm, derept aceaia, [15]den ceastă evanghelie aceaste lucrure:

26 Tip. мънць („mint'). 27 Tip. инимїе. 28 Tip. фїю. 29 Traducerea întregului pasaj (164v23 – 165r10) este foarte greoaie; în versiunea modernă (Rom. IX, 1–5): „[1]Adevărul spun în Hristos şi nu mint: conştiința mea îmi este martoră în Duhul Sfânt, [2]că am o mare întristare şi o necontenită durere de inimă, [3]încât aş voi să fiu însumi lepădat de la Hristos pentru frații mei, pentru rudele mele după trup, [4]adică pentru israeliți, a cărora este înfierea şi slava şi legămintele şi cultul şi făgăduințele; [5]ai cărora sunt şi părinții şi din care e, după trup, şi Hristos, Cel ce este peste toate, Dumnezeu binecuvântat în veci. Amin!".

1 „Duminica a 16-a [după Anul Nou]. Evanghelia <după> Luca, cap. 89" (= Duminica vameşului şi a fariseului; Luca, XVIII, 10–14). 2 Tip. елоүши. 3 Tip. мїен. 4 Tip. дерптать. 5 Tip. синеши. 6 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 7 Tip. дawa. 8 Tip. фареceю.

[16]Învățătura dentâiu

[17]Dereptatea iaste de doao [9] fealiure: una [18]adeverită și a credincioșilor, al[19]ta strâmbă și a fățarnicilor. [20]Strâmbă și a fațarnicilor dereptate [21]iaste aceasta: să nu fii răpitoriu, nede[22]rept [10], nici curvari înaintea ceștii lu[23]mi, ce să postești de doao [11] ori în săptămâ- // 166v [1]nă și să dai a zeacea și alte lucrure [2]legiei să faci, și înaintea oamenilor [12] [3]să te arăți cinstit, cum era cest [4]fariseiu derept înaintea oamenilor. [5]Iară dereptatea adeverită, a credincioși[6]lor, iaste aceasta: mainte, ochii a nu ră[7]dica în ceriu, a bate pieptul; a doua [13], pre Du[8]mnezeu a ruga să iarte păcatele, că se [9]dereptează omul atunce cându se cuno[10]aște [14] că e păcătos și știe că Dumnezeu [11]mânie-se pre păcat, însă prentru aceaia [12]în nădeajdea [15] fiiului lu Dumnezeu ceare și [13]creade iertăciunea [16] păcatelor. Că așa [14]făcu acest mitariu și mearse în ca[15]sa sa mai derept decât cel fariseiu [16]ce lăuda ceale lucrure multe ale lui.

[17]Așa și tu, creștine, să știi că lucrure [17] [18]care-au porâncit Dumnezeu iaste să fa[19]cem, ce prentru acealea nu sântem [20]derepți înaintea lu Dumnezeu, ce nu-[21]mai înaintea ceștii lumi; că ceastă [22]lume veade și judecă lucrurele noa[23]stre de afară. Că pre cest farisei // 167r [1]nimea n-au vrut zice că nu e derept, [2]ce om cinstit, iară Hristos judecă pre e[3]l și mai laudă pre mitariul, pre [4]care lumea ținea prea mare păcătos, a[5]șa zicând Hristos: „Adevăr, adevăr zic [6]voao c-au mers în casă acest mi[7]tar mai derept decât cel fariseiu." [8]Și tu, creștine, fă lucrure porâncite [9]de Domnul; ce prentru iale nu te [10]lăuda, nici te mări, nici te creade, nici te [11]nădăjdui în iale, că încă n-ai făcu[12]t destul cât au vrut trebui și câ[13]t ai vrut putea face. Nu te ruga în [14]nădeajdea acelor lucrure bune, ce [15]numai în nădeajdea milei Fiiului lu Du[16]mnezeu, plecându-te și smerindu-te [17]ca un om perit, având numai nă[18]deajde în milostivnicia lui, cum [19]făcu acest mitariu. Că adevăr <iaste> ce [20]zice Scriptura: „Cine creade în el nu [21]se va rușina"; că nu ascultă Dumnezeu [22]rugăciunea noastră prentru destoinicia [23]și prentru dereptatea noastră, // 167v [1]ce den mila și făgăduita lui.

[2]A doua [18] învățătură

[3]Învățăm den ceastă evanghelie câtu e prea [19] ma[4]re păcat măria, înălțarea, lauda [5]și trufia, și iară câtu e lucru fru[6]mos, cinstit și prea lăudat [7]și drag lu Dumnezeu smeritura și ple[8]carea. Cum vedem în ceastă evanghelie, ma[9]re cinste dobândi mitariul smerit, și [10]fariseiul mare micșurie. Derept a[11]ceaia, zise Domnul: „Tot cine se înalță [12]pleca-se-va, și cine se va pleca înălța-se-[13]va".

Învață de aicea cine se înalță înai[14]ntea lu Dumnezeu și cine se smerează: [15]acela se înalță care se laudă și ține că [16]den dereptatea lui, den mândria și [17]den putearea a lui are darure, destoi[18]nicie și spăsenie va dobândi și cură[19]ția și sfinția a lui, cum făcu cest [20]fariseu și toți fățarnicii carei pre ala[21]lți păcătoși urăsc, judecă și ca de ne[22]mică-i socotesc [20]. Așa și putearnic Navu[23]hodonosor împărat înalță-se zicând: [24]„Au n-am făcut eu acest oraș Vavilon // 168r [1]cu putearea mâinilor meale?"; și grăi alte [2]multe. Ce Dumnezeu plecă pre el, [3]cum zice Scriptura (Daniil, 3), că [4]fu lepădat den domnie și în șapte ai [5]mâncă iarbă ca boii. Așa smeri Dum[6]nezeu [21] pre Avesalom, feciorul lu David, ce se [7]rădică pre tată-său. Caută la

9 Tip. доа. 10 Tip. недедерепть. 11 Tip. доа. 12 Tip. ѡменнлѡрь. 13 Tip. адоа. 14 Tip. кꙋноащѣ. 15 Tip. нъдѣжде. 16 Tip. ертѫчюне. 17 Tip. лоукрꙋре (probabil greșit în loc de *lucrurele*). 18 Tip. адоа. 19 Tip. пре. 20 Tip. сокотѣскь. 21 Tip. доумнеꙋ.

Dĕanïe [22], [8]30, cum îmblă [23] Irod deaca se înălță. [9]Derept aceaia zice Preacurata Maria [10](Luca, 4): „Răsipi măreții den gânduri[11]le, inimile lor, pogorî putearnicii de[12]n scaunul lor și înălță plecații.” [12]Așa zice și Petru apostol, 63: „Dumne[14]zeu mărețilon protivește-se [24] și smeriți[15]lor dă-le bunătate”.

Iară acela om se [16]smereaște înaintea [25] lu Dumnezeu care [26] nu [17]numai cu cuvinte smerite și cu îmbră[18]căminte proaste și cu metanii multe [19]arată smeritură, ce mai vârtos acela [20]ce simte păcatul său și are inema frâ[21]mtă și plecată prentru păcatele <sale> [22]și judecă-ș sine că e destoinic [23]morției de vecie, cum făcu a[24]cest mitar. Și David, // [1]În psalom 6, 59: „Miluiaște-mă, Doam[2]ne, că sânt neputearnic, vindecă-mă!” A[3]șa și Pavel se smeri (*kъ Timothei* [27], 280): [4]„Hristos Iisus vine în lume cum păcătoșii să i[5]spăsească; dentr-aceia sânt eu întâiu [6]păcătos.” Așa se-au smerit toți sfinții, [7]nu se-au lăudat cu lucrurile lor ceale bu[8]ne, cum fac unii fățarnici în vrea[9]mea noastră, ce se-au lăudat – cum zice [10]Pavel – „în Domn și cel răstignit Iisus [11]Hristos, cela ce ne fu mândria de la Dumneze[12]u, dereptate, sfinție” (<*kъ*> *Korinthomь* [28], 125) [13]și izbăvire, – ce ne fii tu pururea, Doa[14]mne Hristos! Amin!

168v

[15]Ne(d) 17, o blǫdnĕmь

Ev(g)lïe Lu(k), gla(v) 79 [1]

[16]„Zise Domnul pilda aceasta: [17]«Un om avea doi feciori; și [18]zise cel mai tânăr [2] părin[19]telui: ‘Părinte, dă-mi ce mi se [20]cade parte den avuție.’ Și [21]împărți lor avuția. Și nu [22]după multe zile adună [23]tot cel fecior mic și se duse în- [3] // [1]tru o parte departe, și acolo răsipi [2]avuția lui, viia cu curvele, răsipi a[3]l lui tot.

169r

Fu foamete tare într-a[4]ceaia parte, și acesta începu a flămân[5]zi. Și mearse, lipi-se de unul ce lăcu[6]iia într-aceaia parte, și tremease el la [7]satul lui, să pască porcii. Și jelui[8]ia să-și sature mațele lui de mlatul ce [9]mânca porcii, și nimea nu deade lui. [10]Elu-ș [4] vine în minte, zise: ‘Câți mulți [11]năiemnici la tatăl mieu satură-se de [12]pâine, eu pieri [5] de foame. Scula-mă-voiu [13]de mă voiu duce către părintele mieu [14]și zice-voiu lui: Părinte, greșii la [15]ceriu și înaintea ta și de acmu nu sâ[16]nt destoinic să mă chem fiiul tău; fă-[17]mă ca unul den năiemnicii tăi!’ Și se [18]sculă, duse-se către părintele lui.

În[19]că el departe era, văzu-l el părinte[20]le lui și-i fu milă d-insul; și cu[21]rse, căzu pre cerbicea lui și sărută el. [22]Zise lui fiiul: ‘Părinte, greșii la ceriu [23]și înaintea ta și de acmu nu sânt [24]destoinic a mă chema fiiul tău.’ Zise pă- [6] // [1]rintele către slugile lui: ‘Aduceți [2]vășmântul dentâiu și îmbrăca[3]ți el și dați inelul la mâna [4]lui și călțuni la picioare; și [5]aduceți vițelul cel hrănit de-l ju[6]ngheați și să mâncăm, să ne veselim, [7]că fiiul mieu acesta mort era și [8]învise și pierdut era și se află.’ [9]Și începu a se veseli.

169v

22 „Faptele apostolilor”. 23 Tip. ꙟмлбѫ. 24 Tip. противещесе. 25 Tip. ꙟнаинтѣ. 26 Tip. карен. 27 „(Epistola) către Timotei”. 28 Corect: *kъ Korinthĕnomь*; „(Epistola) către Corinteni”.

1 „Duminica a 17-a, despre (fiul) risipitor. (Evanghelia <după> Luca, cap. 79)” (= Luca, XV, 11–32). – „17”: tip. greșit і҃ѕ, în loc de ѕ҃і. 2 Tip. дънѫрь. 3 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к҃а, indicând sfârșitul colii 21. 4 Tip. елѹшь („el își”). 5 Tip. пïери (probabil greșit în loc de *pier*). 6 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к҃в, indicând începutul colii 22.

Era fiiul lui [10]cela mai marele în sat; şi ca vine, [11]apropie-se cătră casă, auzi cântări [12]şi glasuri; şi chemă unul den fe[13]ciori, întrebă ce sânt aceastea. El [14]zise lui că: 'Fratele tău a venit [15]şi junghe părintele tău viţelul cel [16]hrănit, că sănătos el priimi.' Mâ[17]nie-se şi nu vrea să între. Părintele [18]lui ieşi, ruga *[7]* el; el răspunse, zi[19]se: 'Părinte, iată câţi ai slujii [20]ţie şi nici dinioară *[8]* zisa ta călcai; [21]şi mie nici dinioară *[8]* nu-mi dedeşi un [22]ied, de cu soţii miei să mă veselesc. [23]E când fiiul tău acesta, <care> răsipi avu[24]ţia ta cu curvele, au venit, ju- // [1]ngheaş lui viţelul hrănit.' El zi[2]se lui: 'Fii *[9]*, tu pururea eşti cu [3]mine şi toate ale meale ale tale sâ[4]nt. Să te veseleşti şi să te bucuri [5]cade-ţi-se, că fratele tău acesta [6]mort era şi învise, şi pierdut era [7]şi se află.'»". *Конесь недѣлѣ* *[10]*.

170r

[8]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie*

[9]Fraţii miei, în ceastă evanghelie Domnul [10]nostru Hristos pune noao înainte pil[11]dă depre un tată prea milostivnic, [12]carele pre fiiul cel pierdut – şi <care> răsi[13]pi toată avuţia şi ocinele cu beţia şi [14]cu curvia şi, silind pre el nevoia şi [15]foame mare, că se turnă, iară tată-[16]său cu câtă mare dragoste şi cu vese[17]lii priimi pre el, încă curse lui î[18]nainte, nu putând aştepta să sosească [19]la el, – nu ruşină pre el, ce îmbrăcă şi [20]cu cinste mare cinsti pre el şi se vese[21]li cu el; prentru care lucru că seblă[22]zni *[11]* cel fecior mai mare. Cu care pi- // [1]ldă învaţă pre noi Hristos câtu e mare [2]şi nespusă mila şi milostivnicia [3]lu Dumnezeu cătră păcătoşii *[12]* ce se [4]toarnă cătră el. Că acel om ce [5]are doi feciori iaste Dumnezeu; fe[6]ciorul cel mai tânăr iaste omul [7]păcătos care ceare partea lui şi răsi[8]peaşte cu curvele. Că tot omul [9]ce se lasă sineş pre mândria sa, pre [10]minte *[13]* şi pre putearea toată ce iaste [11]întru el, pre destoinicie şi tot va[12]re ce iaste întru om fără păzitura, [13]feritura, îndereptătura şi ajutătura [14]lu Dumnezeu, nu poate să nu cază a[15]cel om în toate păcatele şi în mânia [16]lu Dumnezeu. Cum zice în psalom [17]72: „Iată, carei se delungă de tine pe[18]ri-vor." Şi cum acel fecior de min[19]tea lui nu se putu turna la tată-său [20]până când Dumnezeu nu tremease fo[21]amete în acea ţară, aşa şi păcătosu[22]l nu se poate turna până nu trage [23]Dumnezeu pre el înapoi.

170v

Slugile [24]ce îmbrăcară pre cel tânăr sânt înge- // [1]rii, carei sânt duhure slujitoare tremeşi *[14]* [2]pren slujbă aleşilor (*kъ Evreo(m)* *[15]*, 304). Acea[3]ste slugi sânt şi popii, carei pre [4]turnaţii pre botez şi cuvântul în[5]văţăturei îmbracă pre Hristos. Acela iaste ce[6]l văşmânt dentâiu, că zice Pave[7]l: „Câţi sântem botezaţi *[16]* în Hristos, îmbrăca[8]ţi sântem în Hristos." Teofilact zice [9]că inelul în mână iaste semnul creşti[10]nătăţiei ce avăm pren lucru, sau [11]iaste semnătura Duhului Sfânt; căl[12]ţunii <sânt> învăţătura evangheliei paceei. Vi[13]ţelul hrănit ce junghează şi mânca[14]ră iaste Fiiul lu Dumnezeu, lu[15]ând trupul ca un om den Sfânta [16]Maria Preacurata.

171r

Cel fecior mai [17]mare întru un chip *[17]* pot fi îngerii *[18]* ceia [18]bunii, carei nici dinioară *[19]* nu calcă zi[19]sa Domnului, – ce mai cuvine-se să tâl[20]cuim: pre cel fecior mai mare să înţe[21]leagem pre fariseii şi cărtularii ca[22]rei se ţinea derepţi şi se măniară pre Hristos [23]unde priimiia pre păcătoşi *[20]*. Iedul [24]zic că e păcătosul (Matei, 106). //

7 Tip. роуга (probabil pentru *rugă*). 8 Tip. динишрѫ. 9 Tip. фїи (în loc de *fiiul* „fiule"). 10 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii." 11 Tip. себлѫнзи. 12 Tip. пъкѫтишни. 13 Tip. минте (probabil greşit în loc de *mintea*). 14 Tip. тремеш (în loc de *tremease*, sau acordat cu *îngerii*). 15 „(Epistola apostolului Pavel) către Evrei". 16 Tip. бозаци. 17 Tip. оу кипь. 18 Tip. ѧџрїи. 19 Tip. динишрѫ. 20 Tip. пътѫтоши.

171v [1]Derept aceaia, den ceastă evanghelie avăm a[2]ceaste învățături:

[3]Învățătura dentâi

[4]Tot omul păcătos de aicea poate în[5]văța cum și în ce chip poate-se turna [6]cătră Dumnezeu și ce iaste *[20a]* poca[7]iania *[21]* cea dereaptă *[22]* și câte părți are. [8]Că pocaiania iaste vieției *[23]* reale schimbă[9]tură pre viiață mai bună, cum [10]noi, derepți făcuți, să dobândim ispă[11]senie sufletului. Pocaiania are [12]trei părți: dentâiu iaste cunoscă[13]tura păcatelor; a doua [24], credința în [14]Iisus Hristos, cum derept el avăm iertă[15]ciune păcatelor; a treia parte sâ[16]nt poamele pocaianiei, cum să ogo[17]dim și să păzim porâncele lu Dum[18]nezeu.

Așa făcu acest fiiu tână[19]r: prentru foametea fu silit și-ș [20]aduse aminte c-au fost în bine ș-au [21]pierdut cinstea și, căzut între por[22]ci, durea-l inema rău unde-au greșit [23]ș-au mâniat pre tatăl drag; cu[24]noaște cu adevăr păcatul său și se // 172r [1]căiaște de el. Adoara, creade și nădăjdu[2]iaște în mila și în dragostea tatălui său; [3]aceaia face și păcătosul când crea[4]de în mila lu Dumnezeu, cum că va fi [5]iertat derept Iisus Hristos. A treia oara, [6]tânărul părăsi curvele și porcii și [7]mlatul și acea țară de el prea iubită, [8]nemică nu se zăbovi, nici mearse la al[9]tul, ce la *[25]* tatăl său cel mânia[10]t; aceluie *[26]* se plânse și spovedi pă[11]catele zicând: „Greșii în ceriu și [12]înaintea ta."

Așa și tu, oame *[27]*, cuno[13]aște și în ce-ai *[28]* greșit ș-ai mâniat pre Du[14]mnezeu, căiaște-te cu adevăr, toarnă-[15]te *[29]*, nu cură la altul la nimea, nici ru[16]ga *[30]* pre altul, ce numai la Dumnezeu [17]aibi nădeajde și creade cu adevăr ma[18]re, că ție va ierta Dumnezeu toate greșa[19]lele tale numai pren Iisus Hristos, cum [20] adeverează toată Scriptura *[31]* Sfântă. [21]Și în ceastă pildă caută pre cel fecio[22]r lotru și tare greșit cu câtă drago[23]ste și cu veselie priimi pre el, nu a[24]runcă lui pre obraz c-au greșit mai // 172v [1]denainte. Derept aceaia zice însuș [2]Hristos cum că va fi bucurie în ceriu de u[3]n păcătos care se toarnă, decât [4]noaozeci și noao *[32]* de derepți *[33]* căror nu [5]trebuiaște pocaianie *[34]*. Mai apoi fă lu[6]crure bune, poamele aceștii credi[7]nțe ce sânt porâncite de Dumnezeu. [8]Șezi în casa *[35]* tătâni-tău, nu te duce ia[9]ră la curve de la tată-tău, la lucrure [10]reale și contenite, cum să nu-ți fie [11]ție mai rău decât întâiu. Roagă-te [12]Domnului să te ferească în bine până [13]la moartea ta. Tu încă te nevoiaște [14]și zioa și noaptea *[36]*: aceasta e pocaia[15]nia cea dereaptă *[37]*.

A doua *[38]* învățătură

Ve[16]dem aicea cum omul de sine nu poate face [17]alte, numai a greși, nici se poate tur[18]na la Dumnezeu cu putearea sa, de nu [19]va fi ajutat de Dumnezeu. Cu[20]m zice Ieremia, 31: „Doamne, toar[21]nă-mă și turna-mă-voiu, că tu, Do[22]mnul Dumnezeul mieu, deaca mă // 173r [1]turnași, căii-mă; deaca-mi aräta[2]și, eu mă bătuiu pre coapse." Așa și [3]cest tânăr îmblă rătăcit până [4]nu vine foamete în cea țară de la Dum[5]nezeu. Așa începutul spăseniei și [6]sfârșitul – tot numai de la Du[7]mnezeu.

20a Tip. чее ѧсте. 21 Tip. (aici și peste tot): покаанїѧ. 22 Tip. дерептѫ. 23 Tip. веїецнен. 24 Tip. адоа. 25 Tip. чека. 26 Tip. ачелоуе (greșit în loc de *aceluia?*). 27 Tip. ѡме. 28 Tip. чѣѧ. 29 Tip. торнѫте. 30 Tip. нироуга. 31 Tip. скрипꙋра. 32 Tip. ноа. 33 Tip. дерптцн. 34 Tip. поаанїе. 35 Tip. касѫ. 36 Tip. ноапте. 37 Tip. дерептѫ. 38 Tip. адоа.

[8]A treia învățătură

[9]Ce pocaianie au dat Hristos greșiților [10]și păcătoșilor, când au iertat lor, [11]afla-veri în tâlcul evangheliei *raslablena* [39] [12]și lu sfânt Teodor pravile ome[13]nești. Curvarilor și furilor dau [14]pocaianie într-alt chip, care aicea nu [15]aflăm să fie dat cel părinte fecio[16]rului său: un an au doi au trei, – ce crea[17]dem că se-au căit până la moarte. Că mai [18]mare pocaianie nu poate fi cum în ce rău [19]au îmblat omul de acmu să nu mai [20]facă nici dinioară [40]. Pre aceaia tu [21]ne ajută, Doamne! Amin!

[22]Nedělě 18, mesopustь

Ev(g)lïe M(th), <glava> 106 [1]

[1]„Zise Domnul: «Când va veni [2]Fiiul Omenesc în slava lui [3]și toți sfinții îngeri cu [4]nusul, atunce va șădea [5]la scaunul slaveei lui. [6]Și se vor aduna înaintea [7]lui toate limbile și va [8]aleage ei unul de alalt, au un [9]păstoriu aleage oile den capre; și [10]va pune oile de-a dereapta lui, iară [11]caprele de-a stânga. Atunce va zice [2] Împă[12]ratul celora de-a dereapta lui: 'Veni[13]ți, blagosloviți de părintele mieu, de [14]moșteniți ce e gătită voao împărăția de[15]n tocmeala lumiei: flămânzii și-[16]m deadet mâncare, însetoșai și mă [17]adăpat, striin era și mă duset, [18]dezbrăcat era și mă îmbrăcat, lâ[19]nged era și mă socotit, în temni[20]ță era și venit cătră mine.' Atun[21]ce vor răspunde lui derepții de vor [22]grăi: 'Doamne, cându te-am văzu[23]t flămând și te-am săturat, sau [24]setos și te-am adăpat? cându te-a- // [1]m văzut striin și te-am dus, sau [2]dezbrăcat și te-am îmbrăcat? cându [3]te văzum lânged sau în temniță și [4]venim cătră tine?' Răspunde-va [3] Împăra[5]tul, zicând: 'Adevăr grăiesc [6]voao: cât ați făcut unuie [4] de aceștea [7]frați ai miei mai mici, mie-ați [5] făcu[8]t.'

173v

174r

Atunce va zice și celora de-a stâ[9]nga lui: 'Duceți-vă de la mine, blă[10]stemaților, în focul veacilor, ce e [11]gătit dracului și îngerilor [6] lui: [12]înflămânzii și nu-m deadet mânca[13]re, însetoșai și nu mă adăpat, stri[14]in era și nu mă duset, gol era [15]și nu îmbrăcat mine, lânged era [16]și în temniță și nu socotit mine.' [17]Atunce vor răspunde lui și ceia, gră[18]ind: 'Doamne, cându te-am văzut flă[19]mând sau setos sau striin [20]sau gol sau bolnav sau în tem[21]niță și n-am slujit ție?' Atun[22]ce va răspunde lor, grăind: 'Adevăr gră[23]iesc voao: cum n-ați făcut unuia de a[24]cești mitutei, nece mie ați făcut." // [1]Și vor mearge aceia în munca veacilor, [2]e derepții în viiața de veac»". *Konecь ne[3]dělě* [7].

174v

[4]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie*

[5]Frații miei, în ceastă sfântă evanghelie [6]arată-ne Hristos chear chipul și obraz-[7]venitul lui, arătând cu câtă [8]mărire și slavă va veni la judecată [9]și cumu se vor aduna toate limbi[10]le înaintea lui. Și va fi acolo de[11]spărțitură <a> derepților de la nedere[12]pți. Adoara, spune judecata dere[13]ptilor și răilor, ce vor auzi de [14]la județul Hristos derepții [8] și nederepții; [15]ce în ei va cinsti cu slavă și viiață [16]de

39 „(a) slăbănogului". 40 Tip. динишрѫ.

1 „Duminica a 18-a, lăsatul de carne. (Evanghelia) <după> Matei, <capitolul> 106" (= Matei, XXV, 31–46); *mesopustь*: corect *mĕsopustь*. 2 Tip. greșit зисе. 3 Tip. greșit ръспоүнсе. 4 Tip. оүноүе (greșit în loc de *unuia*? cf. mai jos, rândul 23). 5 Tip. мїлци. 6 Tip. ꙟцелѡрь. 7 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 8 Tip. дерпцїи.

vecie, în cei răi ce va pedepsi cu ru[17]şine şi cu munca nesfârşită. Şi cu [18]aceasta învaţă, deşteaptă pre apostol[19]li şi pre toţi creştinii să preveghea[20]ze pre venitul lui de judecată, bă[21]tând cu credinţa pre dragoste [9] şi bi[22]nele a fraţilor şi priiatnicilor
175r ce[23]lor mici cu toa- // [1]tă mila; că venitul lui dentâiu [2]au fost smerit, în obrazul robu[3]lui păţit-au ocară şi ruşine, fo[4]st-au netare, alţii pre el au judeca[5]t şi l-au osândit pre moarte. Iară [6]venitul lui adoara fi-va înălţat în [7]obraz împăratului împăraţilor şi [8]judeţul tuturora, cu slavă şi [9]cu tăria ceriului, şi el va judeca şi [10]va osândi pre toţi răii. Derept aceaia, [11]între alalte multe avăm de aicea acea[12]ste învăţături:

Învăţătura dentâiu

[13]Hristos, Domnul nostru, va fi judeţu[14]l cel derept în zioa de apoi. De[15]rept aceaia, oame [10] creştine, nevoiaşte-te a î[16]mbla în porâncile şi zisul lui [11], în tocmea[17]lele, <în> învăţătura [12] şi în pravila a [18]lui ce-au scris prorocii şi uce[19]nicii lui, că ne va judeca den cartea [20]a lor, cum iaste scris în Marco, [21]71. Nu gândi, creştine, că numai cu a[22]ceaste şase lucrure – milei ce fac de[23]repţii cu flămânzii,
175v setoşii, // [1]striinii, golii, beteagii şi pri[2]nşii – va judeca lumea toată, şi [3]va cinsti <nu> numai aceaste şase lucru[4]re; ce şi alte multe. Că alalte [5]lucrure sânt scrise aiurea; caută [6]la Matei, 105: că va dărui şi-i va ci[7]nsti înaintea tuturora la judecată [8]pre ceia ce lucrează mult cu talan[9]ţii [13]. Aşa mare cinste vor avea ceia [10]ce-au păţit dosadă multă şi moarte [11]prentru Hristos şi dereptatea lui, cu[12]m iaste scris la Matei, 79. [13]Sânt şi alte multe lucrure care va [14]cinsti Hristos; ce fără aceastea lucru[15]re <ale> dragostei şi milei ce va număra î[16]nainte [14] Hristos la judecată nu plac lui, [17]alalte nu pot [15] plăcea lui. Că se cu[18]vine [16] a toţi creştinilor aceaste lucru[19]re ale dragostei şi iubirei, cum zi[20]ce şi Hristos (în Ioan, 46): „Den acea[21]sta cunoaşte-vor toţi că ai miei u[22]cenici sânteţi, de veţi avea dragoste [23]între voi." Caută [17] de dragoste ce scrie [24]Pavel apostol, *kъ Korinthomь* [18], 153–154. //
176r [1]Învăţaţi, creştini, şi bine socotiţi ce e [2]şi cum iaste creştinătatea voastră, în [3]ce lucrure voi vă osteniţi cum să [4]fie lăsat de Hristos şi să placă lui. [5]Că nu va zice: „Veniţi, blagosloviţii, ţii[6]torii pravilelor omeneşti", nici va [7]zice: „Veniţi voi, usebiţii de oameni mi[8]reani cu bucatele şi cu hainele, lă[9]cuitorii în pustie, părăsitorii fămei[10]lor şi a părinţilor, cetitorii cea[11]surelor şi multă slujbă făcăto[12]rilor cu cetitul şi cu multe în[13]chinăciuni [19]." Nici va zice: „Veniţi [14]voi, postitorilor, famenilor şi ne[15]însuraţilor", nici va zice: „Veniţi voi, [16]flămânzilor sau voi sătuilor". [17]Nici va zice: „Veniţi [20] carei aţi cinstit [18]sfinţii morţi şi trupurele lor aţi [19]sărutat, sau carei aţi făcut besea[20]reci şi mănăstiri ş-aţi dat daru[21]re multe, aur şi argint şi sate la [22]aceale lucrure"; nici va zice: „Veniţi, [23]podobitorii şi închinătorii
176v icoanelor // [1]şi miluitorii mănăstirilor şi făcă[2]torii altor lucrure multe ce nu sân[3]t scrise în cartea Domnului." Ce va zice: [4]„Veniţi, blagosloviţii [21] de părintele mieu, că [5]voao au fost milă de flămânzi, se[6]toşi, striini, goli, beteagi şi pri[7]nşii prentru mine şi pentru cuvântu[8]l mieu." Că aceaste lucrure sânt poa[9]mele, seamnele,

9 Tip. драгосте (probabil greşit în loc de *dragostea*). 10 Tip. ѡме. 11 Tip. зисоулоуи. 12 Tip. ꙟвъцѫтоурѫ. 13 Tip. талан[9]ицїи. 14 Tip. ꙟ[16]ꙟнаинте. 15 Tip. тоть. 16 Tip. кѹвине (în loc de *cuvin*). 17 Tip. баѹтѫ. 18 Corect: *kъ Korinthĕnomь* „(Epistola) către Corinteni". 19 Tip. ꙟкинѫчюниилѡрь. 20 Tip. венічи. 21. Tip. благослоцїи.

arătătura a credințe[10]ei dereapte, că oamenii pre aceaste lu[11]crure pot cunoaște creștinii; că credi[12]nța nu putem vedea noi oamenii, ce credi[13]nța caută ochii Domnului (în Ieremia, [14]10).

A doua [22] învățătură

[15]Den ceastă evanghelie fariseii vremiei noa[16]stre, lucrătorii și nădăjduitorii în de[17]stoinicia lor cu adevăr fățarnicilor vo[18]r să adevereaze [23] cum că ne spăsim prentru [19]lucrurele noastre ce facem noi, – un[20]de Hristos la judecată ceare și laudă lucru[21]re nu pomenind de credință. Ce tu, [22]creștine, socotează bine: poți face atâtea [24] [23]lucrure câte pohtează Dumnezeu de la [24]tine, au ba? Poți ținea toate porâncile [25] // [1]desfârșit și deplin? Că mainte [2]mult au grăit Hristos depre credință în e[3]l ce ne spăsează, cum zice toată Scri[4]ptura [26]; depre care lucru caută în tâlcu[5]l evangheliei al *prĕpodomni(m)* [27]. Învață-te, cre[6]știne, depre acest lucru cum plac [7]lu Dumnezeu prentru credința dereaptă [8]aceaste lucrure; numai a credincioșilor [9]plac lu Dumnezeu. Cum zice Pavel a[10]postol, *kъ Evreo(m)* [28], cum fără credință nu [11]putem plăcea lu Dumnezeu. Derept aceaia, [12]cu lucrurele noaste cum că nu putem [13]dobândi bine socotit adevărează acea[14]stă evanghelie: 177r

Dentâiu, zice Hristos: „Veniți, [15]blagosloviții de Părintele mieu"; vezi, [16]creștine, că unde sânt blagosloviți [17]de Domnul, prentru blagoslovenia dobân[18]desc împărăția lu Dumnezeu, nu pentru [19]lucrurele noastre.

Adoara, zice Hristos: [20]„Moșteniți împărăția"; deaca moștenim, [21]nu aflăm noi cu lucrurele noastre, ni[22]ci dobândim, ce vine noao în cinste de [23]la moșie, de la părintele ce noao iaste [24]Dumnezeu, că pre noi au priimit în fe- [29] // [1]ciori pren credință. Derept aceaia iaste a [2]noastră moșia prentru credința, nu pen[3]tru slujba. 177v

A treia oara, Hristos zice: „Moște[4]niți ce e gătită voao împărăția den toc[5]meala lumiei"; vezi, creștine, că nu noi [6]dobândim, nici slujim cu lucrurele noa[7]stre, cum zic lucrătorii, ce ne iaste [8]gătit încă atunce cînd n-am fost nă[9]scuți, la tocmeala lumiei. Dară ale[10]șilor gătită iaste de mult împărăția [11]ceriului; dară tu, fariseiu, nu dobân[12]dești tu cu lucrurele tale [30], nu te lăuda!

[13]Dară căce pomenește Hristos la judecată a[14]ceaste lucrure? Pomenează pentru aceaia, [15]să adevăreaze cu mărturisitura lui că a[16]ceia sânt ai lui cu adevăr și curați [17]creștini și lui credincioși, că viiața [18]de veac nu e plata lucrurelor, ce e darul [19]și cinstea lu Dumnezeu, cum zice Pavel.

[20]A treia învățătură

[21]„Răspunseră dereptii: «Doamne, cându [22]te-am văzut flămând, setos, stri[23]in și te-am miluit?»". – Aicea vedem, cre[24]știni, cum că sfinții n-au nici o nădeaj- // [1]de în lucrurele bune ale lor; că s-ară avea nă[2]deajde, aicea la judecată ară număra, ș-a[3]ră aduce aminte lu Dumnezeu, zicâ[4]nd ca cel farisei (Luca, 89): [5]„Doamne, postit-am atâtea [31] posturi, [6]făcut-am atâta milostenie [32], flămân[7]zii am săturat, setoșii am adăpa[8]t și alte multe am cheltuit pre [9]tine. Derept aceaia, cade-se să nu u[10]iți acealea, ce prentru acealea să ne fa[11]ci bine tu și să ne plătești munca", – [12]cum fac fariseii [33] noștri. Ce sfinții [13]nu așa, n-au socotit numărul, nici [14]nădăjduiesc în 178r

22 Tip. адоѡа. 23 Tip. адевѣрѣзе. 24 Tip. атъта. 25 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura кв, indicând sfârșitul colii 22. 26 Tip. скрипѹра. 27 „(al) preacuvioșilor". 28 „(Epistola) către Evrei". 29 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura кг, indicând începutul colii 23. 30 Tip. лоукрѹре тате. 31 Tip. атъта. 32 Tip. милостенїѧ. 33 Tip. фарисеи.

iale; cumu ne învață [15]și Hristos (Matei, 16): „Când faci [34] mi[16]lostenie, să nu știe stânga ta ce face [17]dereapta [35] ta.” Așa, cu minune și cu [18]spământare zice-vor: „Doamne, cân[19]du te-am văzut flămând?” [36]

[20]A patra învățătură

[21]„Cu adevăr zic voao: cât ați făcu[22]t unuia den cești frați mici mie-ați [37] [23]făcut.” – De-icea învățăm, creștini, cu- (178v) // [1]m ce face cineva, bine au rău, oameni[2]lor lu Dumnezeu celor mai mici, [3]că ține Hristos tocma așa cum că face [4]lui însuș. Să veri face milă cu[5]iva, cinsti-te-va Hristos; să veri întrista [6]cineva, rușina-te-va Hristos la judecată.

[7]A cincea, învățăm [38]

[8]„Răspunde-vor și ceia de-a stânga: «Do[9]amne, când u [39] te-am văzut flămân[10]d, setos, striin, gol, beteag, pri[11]ns și nu te-am socotit?” – De-icea [12]învățăm cum nu ne putem mân[13]tui la judecată pre noi cum că [14]n-am știut, nici ne-au spus nimea, [15]n-am înțeles au noao ne-au spus așa [16]oamenii; că Dumnezeu vezi ce zice [17]fără milă: „Duceți-vă, procleților, [18]în munca de veac [40] și nesfârșită.” Pă[19]ziți dară, creștini, a înțeleage voia lu Du[20]mnezeu den Cartea Sfântă până seți vii [21]și sănătoși. Învățați credința derea[22]ptă [41] și arătați poamele credinței, [23]lucrurele dragostei unul cătră ala- (179r) // [1]lt, cum să vă cheme cu cinstea [42] înaintea a to[2]ată lumea Hristos, zicând: „Veniți, bla[3]gosloviții de Părintele mieu, moște[4]niți împărăția ce e tocmită den tocmea[5]la lumiei voao” – ce tu dă noao, [6]Doamne! Amin!

[7]Nedělě sirna, 19

Ev(g)lïe M(th), gla(v) 17 [1]

[8]„Zise Domnul: «Să amu vreți lă[9]sa oamenilor [2] greșalele lor, lă[10]sa-va și voao Tatăl vostru [11]den ceri; e să nu vreți lă[12]sa oamenilor greșalele [13]lor, nece Tatăl vostru [14]den ceri nu va [3] lăsa greșa[15]lele voastre.

E când u vă postiți, nu [16]fiți ca acoperiții ce se întristează, [17]strămutează-și [4] fața lor ca să se i[18]vească oamenilor că se postesc. Deade[19]văr grăiesc voao c-au luat plata lor. (179v) // [1]Tu când u te postești, unge capul [2]tău și fața ta o spală, ca să [3]nu te ivești oamenilor că te poste[4]ști; ce tatăl tău, ce e în taină, [5]și Tatăl tău vedea-va în ascuns, da-va [6]ție aiavea.

Nu vă ascundeți comoara [7]în pământ, io viermii o răzbesc și [8]putredeaște și io furii o sapă și [9]o fură; ascundeți-vă comoara în ce[10]ri, io viermii nu răzbesc, nece pu[11]tredeaște, io nece furii o sapă, nece [12]o fură. Și io iaste comoara voa[13]stră, aciia va fi și inema voastră»”. [14]*Конесь nedělě* [5].

34 Tip. фачє. 35 Tip. дерепта. 36 Tip. флъмндь. 37 Tip. мїѧци. 38 Tip. ꙟвъцъмь (greșit în loc de *învățătură*?). 39 Tip. киндоу. 40 Tip. дѣвѣкь. 41 Tip. дерептѫ. 42 Tip. чинстѣ (în loc de *cinste*).

1 „Duminica brânzei, a 19-a. (Evanghelia <după> Matei, cap. al 17-lea)” (În realitate, duminica lăsatului de brânză; Matei VI, 14–21). 2 Tip. ѡамениꙋ. 3 Tip. ноувѫ. 4 Tip. стрѫмоутѣзѫшь. 5 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii”.

[15]Acesta iaste tâlcul acestii evanghelie

[16]Fraţii miei [6], unde în ceastă evanghelie Hristos [17]pomeneaşte de post, derept aceaia lu[18]aţi aminte bine în ce chip trebuiaşte [19]creştinului a posti şi câte fealiure [20]de post aflăm în Scriptura Sfântă; [21]pren ce în Scriptura Sfântă în multe lo- // [1]cure aflăm pomenind depre post [2]sau ajun. Derept aceaia, cine e om [3]creştin grăi-va bine, cumu se cade depre [4]post sau ajun şi va zice cum mai ta[5]re în ceastă vreamea [7] de apoi, unde vedem [6]mânia lu Dumnezeu pre creştini, tare [7]să se smerească oamenii cu postul, [8]şi cu plânsul şi cu rugăciunea să [9]se milcuiască Domnului: că sânt pe[10]depsiţi creştinii tare în lucrurele su[11]fletului şi a trupului. Caută besea[12]recile şi împărăţiile unde-au propove[13]duit ş-au povestuit sfânt Pavel a[14]postol – mai în toată Asia şi în Frighia – şi [15]preapodobnii oteţi [8] Vasilie [9], Grigorii, A[16]tanasie, Zlatoust, Chiril şi a[17]lţi mulţi, acmu biruiaşte limba pă[18]gână unde fură săboarăle şi [19]patriarşii. Iară acmu gem şi [20]suspină creştinii în toată nevoia şi în [21]dosadă şi în robie, şi patrierşia vâ[22]nd pre bani, nu aşa aleg cum în [23]zilele de mainte.

180r

Derept aceaia, să // [1]postim derept cum să ne pre noi sme[2]rim, putem ruga şi să ne milcui[3]m Domnului. Grăi-voiu depre post; [4]mainte semna-voiu în câte locure pomenea[5]şte depre post Scriptura Sfântă ce-au [6]scris prorocii şi apostolii, şi î[7]naintea născutului lu Hristos, şi după na[8]şterea <lui>; adoara, spune-voiu câte [9]fealiure de post sânt.

180v

Oame [10] creştine, [10]ascultă, ceteaşte până la cap, cau[11]tă să grăim derept au ba, că toa[12]te văm adevăra şi întări cu Scriptu[13]ra Domnului nostru lu Iisus Hristos, a [14]cui leage ţinem. [15]Caută şi ceteaşte în ceaste cărţi unde [16]pomenesc depre post: [17]Matei, 7, 17, 72, 31, 10; Marco, 40, [18]9; Luca, 8, 21, 89, 107; *Děanïe* [11], [19]31, 35, 50 *kъ Korinthomь* [12], 181, 193; [20]psalom 34, 68, 108; în *Palia* [13], care car[21]te <se> cheamă *Čisla* [14], 30 de capete; în *Ca[22]rtea judeaţelor* [15], 20 de capete; în ca[23]rtea ce se cheamă *Cr(s)tva* [16], întâia carte, // [1]în 7, 31, 14; în a doua [17] carte, [2]1, 22; în a treia carte, 21, 19; Ne[3]emias [18], 1, 9; Estir [19], 4, 13; Io[4]na, 3; Ezdra [20], a treia carte, 8; Isa[5]iia proroc, 58; Ieremia, 14, 36; [6]Varuc [21], 1; Daniil, 9; Ioil, 1, ,2; [7]Zaharia, 7, 8; Iudit, 4, 8; în [8]a doua [22] carte *Paralipomenь* [23], 20; Maha[9]vei, întâia carte, 3; Tovia [24], 3; *Ftoro[10]zakonь* [25], 9.

181r

[11]Postul dentâiu iaste un fealiu şi de [12]primă ce se face cu ciudă, şi mirea[13]nul când posteaşte şi ajună de toa[14]tă mâncarea şi de bucate, nemâncâ[15]nd nemică asupră de putearea omului [26] [16]şi tăria prea multă [27] vreame, că omul [17]sănătos fără mâncare în opt [28] sau în [18]noao [29] zile abiia va fi viu. Aş-au posti[18]t ş-au ajunat mainte Moisi pro[20]roc, când Dumnezeu chemă pre el [21]pre muntele Sinaiei cum să

6 Tip. мїє. 7 Tip. врѣмѧ (în loc de *vreame*). 8. Tip. ѡци. 9 Tip. васлїє. 10 Tip. ѡмє. 11 „Faptele apostolilor". 12 Corect: *kъ Korinthěnomь*: „(Epistola apostolului Pavel) către Corinteni". 13 „Vechiul Testament". 14 Cartea „Numeri" din Vechiul Testament. 15 Cartea „Judecătorii" din Vechiul Testament. 16 Cartea „Regii" din Vechiul Testament. 17 Tip. ҂ндоа. 18 Neemia. 19 Estera. 20 Cartea „Ezra" din Vechiul Testament. 21 Baruch. 22 Tip. ҂ндадоа. 23 „A doua carte a Cronicilor" din Vechiul Testament (în Septuaginta: „Paralipomene"). 24 Tobias. 25 Corect: второзаконь „Deuteronomul" din Vechiul Testament. 26 Tip. ѡмѹи. 27 Tip. моүлтє. 28 Tip. ѡпь. 29 Tip. ноа.

dea [22]lui leage şi porâncele care le scrise [23]cu deagetele sale. Acolo pesti şi [24]se
181v zăbovi, în patruzeci de zile nu //[1]mâncă nemică; ce Dumnezeu ţinu [2]pre el cu
putearea sa. Acest po[3]st asupră de putearea omului era; [4]n-au ales el acest post, ce
nu [5]era mâncare acolo pre munte pustiiu. [6]Aceasta făcu de doao ori, cum [7]iaste
scris în *Palia* [30], în a cincea ca[8]rte a lui Moisi, ce se cheamă *Fto[9]rozakonь* [31], 9
capete. Aşa [10]posti şi ajună şi sfânt Ilie pro[11]roc, după trei mie de aii [32], cân[12]d
grăiia lui îngerul zicând: „Sco[13]ală-te, mănâncă, că cale mare iaste [14]ţie a îmbla."
Şi deaca se sculă, mâ[15]ncă şi bău şi îmblă cu tăria a[16]ceii mâncări în patruzeci de
zile [17]şi nopţi, cum iaste scris în *Cr(s)tva* [33], [18]19 capete. Asijderea posti şi [19]ajună şi
Iisus Hristos, Domnul nostru, cum [20]scrie sfânt Matei, 7: când du[21]se pre el Duhul
Sfânt în pustie, [22]cum să fie ispitit de la dracul, [23]acolo nefiind bucate, – căce că voia
182r lui // [1]aşa nu fu –, n-au mâncat în patru[2]zeci de zile şi patruzeci de nopţi. [3]Mai mulţi
de aceşti trei n-au putu[4]t, nici poate posti acest post.

[5]Postul adoara iaste acesta, cân[6]d postim şi ţinem şi tare ne feri[7]m şi păzim
depre faptele reale, şi [8]greşale şi păcate de tot fealiul, [9]şi când facem faptele bune
ce no[10]ao Dumnezeu au lăsat ş-au porânci[11]t. Depre acest post aşa grăia[12]şte Isaiia
proroc (care-au viiat main[13]te de naşterea lu Hristos mai mult [14]de opt sute de aii),
în cartea lui, [15]58; „Acest post am ales eu voao: [16]rumpe legătura fărălegiei,
de[17]zlegătura, călcătura; slobozeaşte ceia [18]carei pat năpaste şi tot taru[19]l dezrupe;
frânge flămândului [20]pâinea ta, mişeii şi striinii ia-i [21]în casa ta; când veri vedea
182v gol [22]sau dezbrăcat, îmbracă-l şi co[23]apere-l pre el, // [1]şi trupul tău să nu urăşti.
Zise Do[2]mnul: «Ia cată, în zioa postului vo[3]stru află-se voia voastră? Ceareţi şi
[4]dosădiţi datoriile voastre.» Iată, la [5]sfadă şi războiriţă postiţi şi [6]fărălegi cu pumnul
ucideţi; [7]nu postiţi cum până acmu, cu[8]m s-auză în nălţie strigatul [34] vostru." [9]Şi
alte sfânt Isaiia multe grăiaşte î[10]n acel loc. Despre acest post sfâ[11]nt Pavel apostol
grăiaşte, *kъ Ri[12]mlěnomь* [35], 93, şi iară *kъ Soluněno[13]mь* [36], 257; ceteaşte acolo! Şi
sfâ[14]nt Ioan Zlatoust, în omilia 9 [15]pre *Bitie* [37], depre cest post aşa zi[16]ce: „Cine
posteaşte, mainte de toate [17]cade-se să înfrâneaze mânia şi să în[18]veaţe blândeaţele
şi smeritura." Cetea[19]şte şi alte toate.

Derept aceaia, în[20]vaţă-te, creştine: deaca veri să posteşti, [21]fereaşte-te de
toate păcatele, de gân[22]dure reale, de cuvinte şi de fapte [23]contenite de Dumnezeu [38].
183r Să nu ro- // [1]gi, nici să te nădăjduieşti în dumnezei [2]striini. Nu fărmăca, nu descâ[3]nta,
nu vrăji, nici mearge la aceia [4]carei fac aşa. Nu te nădăjdui în [5]dumnezeiia
sănătateei, bărbăţia, [6]marha şi bogătatea ta. Nu fii [7]măreţ, trufaş. Nu te jura, nu
[8]procleaţi, nu blăstema pre nimea. [9]Nu piiarde şi treace sărbătoarea în de[10]şert.
Nu te îmbăta nici dinioa[11]ră [39], mai tare când veri posti, că [12]prea multe reale
<vin> den beţie. Nu [13]greşi în pizma părinţilor, mai-mari[14]lor şi domnilor, ce în
toate a[15]scultă şi cinsteaşte pre ei, slujaşte [16]lor până la moartea lor. Nu [17]ţinea
urâciune, mânie, vrăjmăşie, voie [18]rea în pizma nemunuia. Nu sâdui [19]pre nimea,
nu da sfeat rău ni[20]ci fii soţ strâmbătăţiei. Nu te [21]sfădi cu nimea, nu te ţinea
183v vârto[22]s, ce milostivnic cătră toţi să fii. [23]Nu te spurca nici cu // [1]curvia, nici cu
cuvânt rău şi nu [2]grăi cuvinte de hlăpie şi de nemică. [3]Nu căuta pre muiarea altuia
cu pohtă hi[4]tleană. Nu bate, nici ucide; nu ru[5]şina, nu urî, nici face rău muieriei

30 „Vechiul Testament". 31 Tip. ѳторо законь; vezi mai sus, nota 25. 32 Tip. треи міє де аїи (pentru *trei mii de ai* [= ani]). 33 Vezi mai sus, nota 16. 34 Tip. стрйгатѹль (greşit în loc de *strigătul*?). 35 „(Epistola) către Romani". 36 „(Epistola) către Tesaloniceni". 37 Cartea „Facerea" din Vechiul Testament. 38 Tip. доумнезеѹ. 39 Tip. динишрꙗ.

[6]tale fără vină. Nu fura, nu tâlhări, [7]nu înşela, nici prilăsti pre altul, ni[8]ci în vindere, nici în cumpărare, nu în ne[9]goț sau în târg. Nu lucra cuiva cu hi[10]tlenşug. Plăteaşte cui eşti datoriu; [11]fă şi lucră derept cui te ții cu ceva; [12]simbria cuiva nu ținea la tine. Nu îm[13]bla a ceare, să eşti sănătos; nu te le[14]ni, ce lucră. Nu lua bir sau dar, [15]nici slujbă mişeilor cu fărădeleage. [16]Nu te scumpi unde trebuiaşte [40]. Zălo[17]gul mişeilor nu-l ținea la tine. Nu [18]fii nemilostivnic cătră juni [41] mişei, [19]săraci, văduo, striini, beteagi, [20]dezbrăcați, ologi, prinşii, robii [21]şi vrăjmaşii tăi. Nu gândi a fura şi [22]a lua marha şi banii altuia; nu a[23]juta furii, tâlharii. Să n-aibi // (184r) [1]măsură strâmbă. Nu lua mită den [2]oraş. Nu pârî strâmb, nu minți, [3]nu mărturisi strâmb, nici în deşert [4]şi fără dereptate; nu scorni veaste [5]sau nume rău pre cineva. Nu judeca [6]nefiind în cinste județ sau propove[7]duitoriu. Nu te lăuda, nu te bucura de [8]ruşinea altuia. Nu fii fățarnic. Nu [9]răbda paguba altuia. Nu pohti nici ca[10]sa, nici via [42] altuia, nici muiarea, slu[11]ga, slujnica, boul, calul şi [12]nemica ce iaste al altuia. – Ce iubeaşte [13]pre Domn Dumnezeul tău cu toata i[14]nema ta, cu tot sufletul tău, [15]cu tot gîndul tău şi cu to[16]ată tăria ta, şi pre aproapele tău sau [17]vecinul ca pre tine însuți. Şi caută [18]în ceastă semnătură, ceteaşte ce sânt de [19]la Dumnezeu zise şi sfinții [43] lu Du[20]mnezeu în Scriptura Sfântă: în *Dĕanïe* [44], [21]6; Marco, 2; Matei, 43; Luca, 9; Ioan, 10, [22]22; Matei, 92; Luca, 53; Matei, 79; Marco, [23]45; Luca, 91; Ioan, 23, 24; Matei, 20; [24]Luca, 56; Marco, 51; Matei, 12, 14, 15; Ioan, 46; // (184v) [1]<*kъ*> *Korinthomь* [45], 188; Luca, 60, 67; Matei, 17; [2]Petru, 58; *kъ Rimlĕnomь* [46], 110; Ioan, 70; [3]Matei, 21; Luca, 80, 84, 44; *Dĕa*[4]*nïe* [47], 35; *kъ Timothei* [48], 296; *kъ Korintomь* [49], [5]138, 143, 114; *kъ Efeseomь* [50], 233; [6]Matei, 106; *Psaltire*, 4; *kъ Efeseomь* [50], [7]227 şi aiurea tutindinea.

Să nu te [8]veri feri de păcatele carele am numă[9]rat înainte, ce cu de-adins veri viia în [10]iale, ca porcul zăcând în tină, şi [11]nu veri face bine, postul tău fi-va de [12]nemică. Că cine va să postească de mînca[13]re şi va viia în ceaste păcate, postul ace[14]luia iaste ca şi al dracului; că el [15]încă nu mănâncă nici carne, nici pea[16]şte, nici un fealiu de bucate, ce derept a[17]ceaia eluşi e [51] drac: cu postul lui sau [18]ajunul nu foloseaşte nemică. Aşa şi [19]tu, creştine, să veri îmbla în aceale păca[20]te carele am numărat înainte, [21]postul tău fi-va urât înaintea lu Du[22]mnezeu.

Frații miei, să nu prelunge[23]sc voao învățătura de astăzi, alte [24]doao fealiure de post lăsa-voiu pre ceaia [52] // (185r) [1]duminecă ce vine. Iară ce-am grăit a[2]stăzi țineți bine aminte. Teameți şi [3]slăviți pre Dumnezeu, să dobândiți [4]viiața de vecie. Amin!

[5]Nedĕlĕ 1 postь

Ev(g)lïe Ïõ, gla(v) 5 [1]

[6]„În vreamea aceaia vrea Iisus să iasă den Gali[7]lei; şi află Filip şi grăi lui: [8]«Vino după mine!» Era Filip den Vi[9]tsaida [2], den cetatea lu Andrei şi a lu [10]Pătru [3].

40 Tip. оүнде требꙋміре (probabil greşit în loc de *unde nu trebuiaşte*). 41 Tip. жꙋни (probabil greşit în loc de *junii*). 42 Tip. вн҇ıа (pronunțat *viña*?). 43 Tip. шн сф҇нцїн (probabil greşit în loc de *şi pren sfinții*). 44 Tip. деанїе; vezi mai sus, nota 11. 45 Vezi mai sus, nota 12. 46 Vezi mai sus, nota 35. 47 Vezi mai sus, nota 11. 48 „(Epistola apostolului Pavel) către Timotei". 49 Corect: *kъ Korinthĕnomь*; vezi mai sus, nota 12. 50 Corect: *kъ Efesĕnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Efeseni". 51 Tip. елꙋшїе. 52 Tip. чеа. – Pe marginea inferioară a paginii e scrisă signatura к҃г҃, indicând sfârşitul colii 23.

1 „Duminica întâia (din) post. (Evanghelia <după> Ioan, cap. 5)" (= Ioan, I, 43–51). 2 Tip. вни[9]есаида. 3 Tip. тътрꙋ.

Află Filip Natanail și [11]grăi lui: «De cine-au scris Moisi în[12]tru leage <și> prorocii aflat-am: Iisus, fiiul [13]lu Iosif ce e den Nazaret.» Și zise [14]lui Natanail: «Den Nazaret poate fi [15]ceva bine?» Și grăi lui Filip: «Vi[16]no și vezi!»[4]

Și văzu Iisus Natanail vii[17]nd cătr-însul și grăi de el: «Ace[18]sta adevăr <iaste> izrailteanin, întru el hi[19]tleșug nu iaste.» Și grăi lui Natanail: [20]„Cumu mă știi?» Răspunse Iisus și zise [21]lui: «Mai denainte, până nu te chemă Fi[22]lip, când erai supt smochin, văzutu-[5]// [1]te-am.» Răspunse Natanail și grăi [2]lui: «Învățătoare, tu ești fiiul lu [3]Dumnezeu, tu ești împăratul izraili[4]lor!» Răspunse Iisus și zise lui: «Derepce zi[5]ș ție că te-am văzut supt smochin cre[6]zuși; mai mari de aceasta vedea-veri.» [7]Și grăi lui: «Adevăr, adevăr grăiesc [8]voao: de acmu vedea-veți ceriul deșchi[9]s și îngerii lu Dumnezeu suind [10]și pogorând spre Fiiul Omenesc».” *Kone*[11]*сь nedělě*.

185v

[12]Frații miei, grăit-am dumineca [6] ce-au [13]trecut, den Scriptura Sfântă, depre [14]post, unde pomenează Scriptura de[15]pre post și cum trebuiaște creștinu[16]lui a posti bine. Ș-am spus câte [17]fealiure de post aflăm: spus-am a[18]tunce de doao fealiuri ș-am făgădu[19]it cum astăzi iară voiu grăi de alte [20]doao fealiure de post, cum tot cre[21]știnul să știe bine de lucrul postului. [22]Derept aceaia, ascultați ce iaste al trei[23]lea post:

186r

[24]Al treilea post iaste acesta // [1](Al treilea post iaste acesta) [7] [2]carele iau oamenii sus, derept vreo [3]vină ce-au greșit, cu plângere, cu sme[4]ritura inimiei, cum așa cu căitul și [5]cu credința dereaptă în Tatăl sfânt [6]derept Iisus Hristos cu rugăciune smerită [7]să dezmâniem pre Dumnezeu. Acest [8]post mai mare lasă și pune pre oame[9]ni sau pre nărod până la o vreame, [10]și iară cându le place părăsesc. În[11]tr-acest post nu mănâncă, până poste[12]sc, oamenii; cu acest post bătrânii [13]au postit în trei chipure:

Mainte, u[14]nde-au venit vreo perire mare sau au [15]căzut vreo pedepsă mare pre oameni, [16]smeritu-se-au ș-au ajunat ș-au postit; [17]cum depre acest post iaste scris în [18]*Cartea judeațelor* [8], în 20 de capete: [19]„Veniia miteanii când bătură și ucise[20]ră pre izrailteani, 22 de mie, [21]izrailii postiia până în seară, făcân[22]d jărtvă Domnului cu rugăciune.” [23]Așa, când peri în războiu Saul împărat // [1]cu fiiu-său Ionatan [9] și filisteanii [10] tă[2]iară pre jidovii [11], prentru ceastă perire [3]postiră și ajunară 7 zile, cu[4]mu e scris în *Cr(s)tva* [12], în 31 de capete.

186v

[5]Adoara, când înaintea ușiei vine pre [6]oameni vreo oaste sau altă mânie și [7]pedepsă a lu Dumnezeu, – cum făcu [8]Ioasafat împărat când auzi c-au [9]venit limba păgână, Ammon și Mo[10]av, cu mulțime nenumărată pre el: [11]că se deade rugăciuneei și lăsă în toa[12]tă țara să postească și să ajune, rugâ[13]nd pre Dumnezeu, cum iaste scris în [14]*Paralipomenь* [13], 20 de capete. Așa [15]Estir cu Mardochei și jidovii tu[16]tindinilea postiră, unde [14] auziră ce [17]perire <e> pre ei (în cartea Estir [15], 13). [18]Așa, când Iona proroc la oraș î[19]ntră în Ninevia și strigă cum orașu[20]l după patruzeci de zile peri-va, [21]iară împăratul care era în Ninevia, pre propo-[22]veduitura [16] lui Iona, sculă-se den [23]scaunul lui și-s lepădă vășmâ[24]ntul despre eluș și se îmbrăcă // [1]<în> saci și șezu în cenușe și strigă [2]și zise în Ninevia, den ruga împăratu[3]lui și mai-marilor lui, zicând: „Oa[4]menii și dobitoacele și boii și vitele [5]să nu mănânce ceva, nici să pască și [6]apă să nu bea, ce să se coapere cu saci

187r

4 Tip. везе. **5** Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к҃д, indicând începutul colii 24. **6** Tip. доумннекѫ (pentru *dumineca*). 7 Repetarea greșită a ultimului rând din pagina precedentă. 8 Cartea „Judecătorii” din Vechiul Testament. 9 Tip. їωнаѳа. 10 Tip. фнлнстѣнн. 11 Tip. жндовїн (probabil greșit în loc de *jidovi*). 12 Cartea „Regii” din Vechiul Testament. **13** Tip. парнлнпоменъ; „A doua carte a Cronicilor” din Vechiul Testament. 14 Tip. оуниїн. **15** Cartea „Estera” din Vechiul Testament. 16 Tip. пре поведоунтоура.

[7]oamenii şi dobitoacele"; şi striga la [8]Domnul în tărie şi să se întoarne omu[9]l den calea rea a lui şi den fărălea[10]gea ce iaste în mîinile sale. Cine ştie, [11]doară se va turna şi va ierta Dumnezeu [12]şi se va turna den mânia [17] sa şi nu văm [13]peri. Iaste scris în cartea prorocului [14]Iona [18].

A treia oara, cându se-au greşi[15]t oamenii şi se arată [19] că se căiesc [16]depre greşală: aşa făcu Ahav împă[17]rat când certa Ilie proroc pre el [18](iaste scris în cartea *O(t) Cr(s)tvïe* [20], 7 ca[19]pete); aşa Ezavil [21], în 21; aşa Nee[20]mia [22], 9. Aşijderea Daniil proroc, [21]cându se ruga derept jidovi [23] carei era [22]în prinsură în Vavilonia 70 de aii, [23]să slobozească Domnul pre ei. Depre a[24]cest fealiu de post ceteaşte ce zice // 187v [1]David proroc în psalom 34 şi [2]Ioil [24] proroc, în 2 capete. Cu a[3]cest post ară trebui în aceaste vremi [4]de apoi să ne rugăm [25] pre Dumnezeu, [5]cum vedem în câte lucrure se-au mâni[6]iat pre noi Dumnezeu derept mu[7]lte păcate ale noastre. Să viem şi [8]să plângem la Domnul întruna, [9]nu cu făţărnicie [26], ce cu toată sme[10]ritura, c-ară căuta Domnul şi pre [11]noi, cum şi pre ceia carei am nu[12]mărat înainte.

Al patrul post [13]iaste acesta, când trupului nostru [14]nu dăm sau oprim depre mâncare [15]şi de băutură şi de altă dulceaţă [16]a lumiei, cum să asculte şi să ogo[17]dească trupul sufletului. Şi acest [18]post iaste ca un frâu cu carele le[19]găm şi slăbim şi ca când am înfrâ[20]na pre trupul nostru să nu pohtească [21]lucrurele ceştii lumi, ce în rândul [22]lumiei să cearce veselia veacului şi [23]să nu grăbească la păcate. Ce în cest [24]post nu numai alesătura mâncă- // 188r [1]riei, ce de tot binele trupului, [2]nu să fie dinioară [27] sau de patru ori [3]întru an, ce în toată vreamea. Şi [4]când simţi [28] slăbia sufletului [29] [5]şi hrăboria pre răul trupului, [6]mai tare când are creştinul vreo ne[7]voie derept carea va să roage pre Dom[8]nul, atunce ajune, plângă [9]şi bine să fie treazv, cu toată i[10]nema Domnului să se roage. Că ine[11]ma cu pântecele plin sau pre o[12]mul beat nu ascultă Dumnezeu, [13]ce şi rugăciunea şi slujba toată a [14]lui uraşte Dumnezeu. Aşa află[15]m în Scriptura Sfântă carea am nu[16]mărat înainte, în leagea bătrână a jido[17]vilor; aşa şi în leagea noao a lu [18]Hristos, când creştinii în Antiohia, fă[19]când rugăciunea Domnului, posti[20]ră şi ajunară (iaste scris în *Dĕa*[21]*nïe* [30], 31 de capete). Aşijde[22]rea făcu Pavel şi Varava (50 de [23]capete).

Depre post ca [31] acesta în[24]trebară (Matei, 31): „Căce noi şi // 188v [1]fariseii [32] pururea postim şi ajună[2]m, iară ucenicii tăi nu postesc?" [3]Aşa şi Ana prorociţa posti (Luca, [4]8). Depre post ca [33] acesta grăi Iisus ([5]Matei, 72; Marco, 40): „Acea[6]stă rudă de drac nu iase cu nemică [7]altă, numai cu postul şi cu ru[8]găciune." [34] Depre post ca ace[9]sta grăiaşte Pavel apostol, *kъ Ko*[10]*rinthomь* [35], 181 şi 193); de[11]pre acest post învaţă Iisus Hristos pre noi [12](Luca, 17), zicând: „Feriţi-vă să [13]nu îngreoiaze inimile voastre cu prea [14]mâncare multă şi cu beţia şi cu [15]grija ceştii lumi, cum de pripă [16]să nu cază pre voi." Aceaia zice: „Ca [17]laţul veni-va pre toţi carei şed pre [8]faţa a tot pământul." De[19]pre acest post grăiaşte Hristos (Matei, [20]17), zicând: „Când veţi posti, nu [21]fiţi ca făţarnicii." Aşa şi sfânt [22]Pavel (*kъ Korinthomь* [35], 143) depre [23]acest post grăiaşte: „Trupul mieu // 189r [1]eu l-am ţinut şi pre slujbă l-am [2]învăţat cum, propoveduind eu al[3]tora, însumi nedestoinic să nu [4]fiu."

17 Tip. мънïе. 18 Tip. ïωнѣ; cartea „Iona" din Vechiul Testament. 19 Tip. съдратѫ. 20 „Din «Regii»" (carte din Vechiul Testament). 21 Tip. езавилъ (= ?). 22 Cartea „Neemia" din Vechiul Testament. 23 Tip. жидови (probabil greşit în loc de *jidovii*). 24 Cartea „Ioel" din Vechiul Testament. 25 Tip. съ не роугъмь (probabil greşit în loc de *să rugăm*). 26 Tip. фъцѫрничеѧ. 27 Tip. динiωрѫ. 28 Tip. симници. 29 Tip. соуфлетоуоуи. 30 „Faptele apostolilor". 31 Tip. къ. 32 Tip. фарисеи. 33 Tip. къ. 34 Tip. роугѫчiоне (probabil greşit în loc de *rugăciunea*). 35 Corect: *kъ Korinthĕnomь*; „(Epistola) către Corinteni".

Aşa faceţi şi voi, creştini, [5]cum să ogodească trupul voiei lu Du[6]mnezeu şi sufletului. Pre acest [7]lucru tu ne ajută, Doamne! Amin!

[8]Nedělě 2 postь

Ev(g)lïe M(r), gla(v) 7 [1]

[9]„În vreamea aceaia mearse Iisus în Capernaum [10]prespre câteva zile. Şi auzit fu [11]că în casă iaste, şi aciia adunară-se mu[12]lţi, că nu putea încăpea nece pre porţi; [13]şi grăi lor Cuvânt. Şi vineră cătr-î[14]nsul, purta slăbitul de vine: purta-[15]l patru înşi [2]. Şi nu se putea apropia [16]cătr-însul, derept nărodul; descope[17]riră coperimântul casei unde era, [18]săpară, pogorâră patul cu funi – pr-i[19]nsul slăbitul zăcea. Văzu Iisus credin[20]ţa lor, grăi slăbitului: «Fii, la[21]să-ţi-se păcatele.»

189v Era unii den cărtula- // [1]ri [3] aciia şezând şi cugeta întru [2]inimile lor: «Ce acesta aşa grăiaşte [3]hule? Cine poate lăsa păcatele, [4]fără unul Dumnezeu?» Şi aciia [5]înţelease Iisus cu duhul lui că aşa aceia [6]cugetă întru ei, zise lor: «Ce [7]aceasta cugetaţi în inimile voastre? [8]Ce iaste mai iuşor: a zice slăbitului [9]'Lasă-ţi-se păcatele', sau a zice 'Scoa[10]lă şi ia patul tău şi îmblă'? [11]Ce să ştiţi că puteare are Fiiul Omene[12]sc pre pământ a lăsa păcatele.» Grăi [13]slăbitului: «Ţie grăiesc: scoală [14]şi ia patul tău şi te du în casa ta!» [15]Şi se sculă aciia şi luo patul [16]şi ieşi înaintea tuturora, aşa cu[17]m că se mirară toţi şi slăviră Du[18]mnezeu, grăind că: «Nece dinioară n-a[19]m văzut aşa»". *Конесь nedělě* [4].

[20]Tâlcul aceştii evanghelie caută [21]la *Nedělě 6 (Matei, glava 29)* [5]. //

190r

[1]Nedělě 3 postь

Ev(g)lïe M(r), gla(v) 37 [1]

[2]„Zise Domnul: «Cine va vrea du[3]pă mine să meargă, să se lea[4]pede de sine şi să ia crucea lui [5]şi după mine să vie. Cine a[6]mu să ară vrea sufletul lui [7]să mântuiască, pierde-l-va [2] e[8]l, iară cine va piiarde su[9]fletul lui derept mine şi evanghelie [3], [10]acela mântui-l-va [4] el. Ce folosu e o[11]mului să ară dobândi toată lumea şi [12]va păgubi sufletul lui? Sau ce dă [13]omul să schimbe sufletul lui? Şi [14]amu oarecui va fi ruşine de mine [15]şi de cuvintele meale în ruda aceasta cu[16]rvarnica [5] şi păcătoasă, şi Fiiul O[17]menesc [6] ruşina-va el când va veni [18]în slava Părintelui lui cu îngerii sfi[19]nţi." Şi grăi lor: „Adevăr grăiesc [7] [20]voao că sânt unii de stau cicea, [21]ce nu vor gusta moarte până vor [22]vedea împărăţia lu Dumnezeu viin[23]d în tărie". *Конесь nedělě* [8]. //

1 „Duminica a 2-a (din) post (Evanghelia <după> Marcu, cap. 7)" (= Marcu, II, 1–12). 2 Tip. greşit патржнши. 3 Tip. лари (cu repetarea ultimelor două litere de la sfârşitul paginii precedente. 4 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 5 „Duminica a 6-a (Matei, capitolul 29)".

1 „Duminica a 3-a (din) post. (Evanghelia <după> Marcu, cap. 37)" (= Marcu, VIII, 34–39). 2 Tip. пïердельва. 3 Tip. ıеѵлïен. 4 Tip. мънтȣилъва. 5 Tip. кȣрварника (probabil greşit în loc de *curvarnică*). 6 Tip. ѡнемескь. 7 Tip. гръекь. 8 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii".

[1]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie* 190v

[2]Frații miei, în ceastă evanghelie învață-ne [3]Hristos pre toți cum cine vor vrea să fie [4]ai lui, să ia și să poarte crucea tot [5]omul eluș al său, cum au purta[6]t și Hristos. Că cum zice la Luca, 77: [7]„Vare cine nu va purta crucea sa și <nu> vi[8]ne după mine, nu poate fi mie [9] uce[9]nic", – au cum zice aiurea: „nu e mie [10]destoinic". Derept aceaia avăm de [11]aicea aceaste învățături:

[12]Învățătura dentâi

[13]Aicea Hristos zice: „Cine va vrea să vie după mi[14]ne, să se leapede de sineș." Învățați, cre[15]știni, cum se poate lepăda omul de [16]sineș: așa te poți lepăda, când te [17]tine cu tot laș [10] grijiei Tatălui Sfân[18]t, cum nici o grije n-ai tu de tine, ce [19]tu te-ai dat și te-ai legat pre ogodirea Dom[20]nului: nu gândești nemică pre viiața ta, [21]ce numai să faci voia Domnului; gândul și [22]înțelesul tău și toate pohtele tale ai [23]ucis ș-ai legat și te-ai lăsat pre putea[24]rea a lu Hristos. // [1]Nu te poți iubi nemica, nici te milui, că [2]e ție a îmbla în voia lu Hristos, cum fac [3]și slugile credincioase în slujba ma[4]re a domnilor săi. 191r

A doua [11] învățătură

[5]Hristos zise „să ia crucea"; învață-te, creștine, ce e crucea, câte fealiuri, și când [7]luom crucea. Crucea iaste tot fealiul de [8]nevoie, dosadă, ocară, rușine, chinu[9]l, gonitul, bătăile, și după toa[10]te realele și dureare – munca și mo[11]artea oare cât de grozavă și grea.

[12]Crucea iaste de doao [12] fealiuri: una, a to[13]ți creștinilor depreună, cum zice Pavè[14]l *kъ Galato(m)* [13], 213: „Carei sânt ai lu [15]Hristos, trupulu ș-au răstignit cu râvne[16]le și cu pohtele." Altă cruce – care o[17]mului usebi cuiș [14] pune Dumnezeu a [18]purta și a păți: au boală, au alte ne[19]voi și greale. Nu grăiaște Hristos să purtă[20]m crucea de lemn ce-au purtat el ș-au [21]murit pre ea, nici grăiaște de crucea fă[22]cută de aur sau de argint, ce lesne e [23]a purta fățarnicilor.

Apoi zice Hristos „să [24]ia", că ne iaste a purta și a păți și fără // [1]har ce ne pune asupră Dumnezeu, că [2]n-avăm cum aimintrea, ce zice el să [3]ia. Învățăm de aicea cum cu veselie [4]cine poartă crucea și nevoia, acela ia cru[5]cea. Cum zice Hristos (Matei, 10): „Bucura[6]ți-vă și vă veseliți"; și la *Dĕanïe* [15], 15: [7] „Ucenicii bătuți mergea veselindu-se de [8]naintea [16] săborului." Așa Pavel, *kъ Ko[9]lasaemъ* [17], 252: „Acmu eu mă veselesc în [10]chinul mieu ce pentru voi am pățit"; [11]și *kъ Evreo(m)* [18], 325: „Și prada avuți[12]ei voastre cu bucurie o ați răbdat", – și [13]cine pate bucuros și cu pace, nu [14]cu murguitură și cu greață. 191v

Iară zi[15]ce Hristos: „să ia crucea lui"; nu zice „crucea [16]mea", ce a ta, creștine, că unele nevoi [17]și reale pune noao asupră Dumnezeu [18]și acealea zice să purtăm. Iară alte [19]fățarnicii ei-ș [19] lor aleg: munca, fo[20]amea și oare ce greale, de mintea și de [21]capul lor, cu care nu cinstesc [22]pre Dumnezeu (Matei, 60). Că tu, [23]creștine, destulă nevoie veri avea în lu[24]me, numai să poți purta; nu adau- // [1]ge cu mintea ta: [6]între oameni sau [2]în oraș mai multă dosadă și greață [3]poți afla decât în pustie și în chilia [4]ta. 192r

9 Tip. мïен. 10 Tip. лашь („lași"). 11 Tip. адоа. 12 Tip. доа. 13 Corect: *kъ Galatěnomь*; „(Epistola) către Galateni". 14 Tip. коүнишь („fiecăruia"). 15 „Faptele apostolilor". 16 Tip. де ꙟнаинтѣ (= *de înaintea?*). 17 Corect: *kъ Koloseomь*; „(Epistola) către Coloseni". 18 „(Epistola) către Evrei". 19 Tip. еишь („ei își").

A treia învăţătură

[5]Cum înţelegem „cine va vrea sufletul [6]său să-l mântuiască, piiarde-l-va”? – Aşa: [7]cine va iubi viiaţa sa şi nu va să moară pre[8]ntru Hristos şi lângă evanghelia lui, acela va [9]să-ş ţie sufletul în trup în pace, [10]iară atunce piiarde-l-va în munca de vea[11]c. Iară acela piiarde sufletul său [12]prentru el şi acela-l va afla cine e [13]gata a muri, să trebuire, derept Hristos şi [14]derept evanghelia lui; că acela nu mo[15]are, ce treace în viiaţă, că lui iaste Hristos viia[16]ţa. Şi cum zice el: „Ce folosu e [17]omului să va dobândi toată lumea, ia[18]ră sufletul său va păgubi?”

[19]A patra învăţătură

[20]„Au ce va da omul să schimbe sufle[21]tul său?” – Aicea învăţăm cum [22]sufletul nu poate [20] schimba ni[23]mea. Greşesc carei zic că pot [24]dereage, descumpăra // [192v] [1]şi a iuşura după moarte, că Dumne[2]zeu nu e lacom cum sânt acei făţa[3]rnici [21].

A cincea învăţătură

[4]Ruşinea [22] noastră, creştini, ce păţim lân[5]gă cuvântul lu Dumnezeu plătine-[6]va noao Hristos când va veni în slava Tată[7]lui său. Iară tine, ce iubeşti cinstea de oa[8]meni şi cum să nu te ocărască lumea, [9]nu asculţi, nici spui cuvântul lu Du[10]mnezeu, fi-veri ruşinat de Hristos înai[11]ntea îngerilor şi a toată lumea. Derep[12]t aceaia, să nu gândim nici cu ruşinea, ni[13]ci cu paguba, nici cu moartea; aşa vă[14]m fi cinstiţi până în vecia veacului. A[15]min!

[16]Nedělě 4 postь

Ev(g)lie M(r), gla(v) 40 [1]

[17]„În vreamea aceaia om neştine vine cătră [18]Iisus, închină-se lui şi grăi: «Învăţăto[19]are, aduş fiiul mieu ţie: are du[20]h mut, şi unde să ară fi află-l [21]el, ucide-se el şi-i cură spumele [22]şi scrâşneaşte cu dinţii lui şi se usu[15]că. Şi ziş ucenicilor tăi de să-l [2] // [193r] [1]scoaţă el şi nu putură.» El răspu[2]nse lui, grăi: «O, rudă necredincioasă, [3]până când voiu fi întru voi? până câ[4]ndu vă voiu răbda? Aduceţi el cătră [5]mine!» Şi aduseră el cătr-însul. [6]Şi văzu el aciia duhul: tremură e[7]l, şi căzu la pământ, tăvăliia-se, cu[8]ra-i spumele. Şi întrebă tatăl lui: [9]«Câţi ani sânt de când aceasta fu lui?» [10]El zise: «De cocon; şi de multe o[11]ri el şi în focu-l aruncă şi în apă, [12]să piiarză el. Ce ni, de ce poţi, ajută [13]noao, milostiveaşte-te de noi!» Iisus zise [14]lui: «Însă de poţi creade, totu se poate [15]a credinciosului.» Şi aciia strigă tată [16]l feciorului, cu lacrăme grăi: «Crez, Do[17]amne! ajută a mea necredinţă!»

Văzu [18]Iisus că se adună nărodul [3], opri duhul [19]necurat, grăi lui: «Duh mut şi [20]surd, eu ţie zic: Ieşi dentr-însul [21]şi de acmu să nu întri întru el!» Şi [22]strigă, şi

20 Tip. пwатре. 21 Tip. фъцарини. 22 Tip. роушѫнѣ.

1 „Duminica a 4-a (din) post (Evanghelia <după> Marcu, cap. 40)” (= Marcu, IX, 17-31).

2 Pe partea inferioară a paginii e înscrisă signatura к҃д҃, indicând sfârşitul colii 24. 3 Tip нъръдȣлъ.

mult tremura, ieşi; şi fu [23]ca un mort, aşa cum mulţi grăi[24]ră c-au murit. E Iisus prinse el de mâ- [4] // [1]nă, rădică el; şi se sculă. 193v

Şi mearse [2]el în casă; ucenicii lui întrebară [3]el usebi: „Căce noi nu putum [5] goni [4]el?» Şi zise lor [6] : «Această rudă cu [5]nemică nu poate ieşi, numai cu rugă[6]ciuni şi cu post.»

Şi de-aciia ieşind, şi [7]mergea pren Galileiu şi nu vrea de să[8]-l ştie cineva. Învăţa amu ucenicii [9]lui şi grăiia lor că Fiiul Omenesc [10]vândut va fi în mâinile oamenilor şi ucide-vor el; când va fi ucis, a treia [12]zi va învie". *Конесь nedělě* [7].

[13]*Tâlcul evangheliei*

[14]Fraţii miei [8], în ceastă evanghelie vedem câtă [15]mare grozăvie şi batjocură face [16]dracul pre om, însă cu slobozitura Dom[17]nului. Iară Hristos, depre care zic «Iisus Hristos [18]nikâ» [9], învinge pre dracul şi scoate de[19]n putearea lui pre omul, cum făcu în [20]ceastă evanghelie. Ce unde apostolii nu pu[21]tură scoate, cum au scos de-altă oară, [22]fu lor ciudă; şi deaca întră Iisus în ca[4]să, întrebară el ucenicii: «Căce n-am [24]putut noi scoate?» Căror răspunse // [1]cum că n-au putut prentru necredinţa [2]lor, cum zice la Matei, 72; aşa şi pre [3]tatăl feciorului şi pre toţi capernau[4]teanii [9a], zicând: „O, rudă necredincioasă [5]şi răzvrătită, până când voiu fi în[6]tru voi?" 194r

Putem înţeleage de-icea cu[7]m n-au putut scoate apostolii: unde [8]era şi oameni necredincioşi, aşa şi [9]ucenicii nu avură tare credinţă. De[10]rept aceaia deade aicea toată putearea şi [4]tăria credinţeei, cum iaste <scris> la Matei, 72. [12]Iară unde adauge şi zice: „cu post şi [13]cu rugăciune", acealea sânt arme şi scu[13]lele credinţeei. Că credinţa dereaptă [15]poate rugăciune face cu post treazv şi [16]mâhnit de toate poftele trupului; [17]că aceaste doao sânt slugile credin[18]ţeei. Că credinţa poate toate, cu[19]m zice Hristos: „Şi rugăciune [10] şi postul [20]fără credinţă sânt lucrure deşarte." [21]Ce învăţaţi, creştini, cum nu grăiaşte Hristos [22]aicea depre acel post cum ţin [23]mulţi, că postesc în această vreame [11] [24]cu nume numai, nu cu adevăr posti- // [1]nd, cum aţi înţeles în dumineca brâ[20]nzeei şi în dumineca întâia a postului. 194v

[3]Cum trebuiaşte a posti? Că unii aleg [4]de bucate: un fealiu de bucate mănâ[5]ncă, alt nu mănâncă; aleg zilele şi [6]săptămâni [12]. Depre care lucru putem [7]grăi ce aflăm în Scriptura Sfântă: nu a[8]flăm să fie semnat Hristos şi apostolii [9]în care zi trebuiaşte şi în câte, ce află[10]m la Matei, 17, unde zice Hristos cum oa[11]menii să nu ştie, nici să cunoască când [12]postim. Şi Pavel aşa zice, *къ Galato(m)* [13], [13]209: „Zilele ţineţi şi căutaţi lunile [14]şi vreamea şi aii, că mă tem cum să nu [15]fiu lucrat şi muncit întru voi în [16]cinste şi în deşert. Aşa şi la *Kola*[17]*saemь* [14], 255, zice cum nimea să nu ju[18]dece pre noi depre mâncare şi de băutu[19]ră, nici depre praznice sau zilele ca[20]re sânt ca o umbră lucrurelor vietoa[21]re. Caută, oame [15] creştine, cum grăiaşte [22]sfânt Pavel.

4 Pe partea inferioară a paginii e înscrisă signatura к҃д҃, indicând începutul colii 25. 5 Tip. поутꙋме. 6 Tip. мѡ҃. 7 „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 8 Tip. міи. 9 Tip. никà („învingătorul"? cf. gr. νίκη „victorie"). 9a Probabil greşit în loc de *capernaumeanii* („locuitorii din Capernaum"); cf. copia P: *căpernaomteanii*). 10 Tip. роугꙛчюне (probabil greşit în loc de *rugăciunea*). 11 Tip. врѣмѧ. 12 Tip. съптꙛмꙛни (probabil greşit în loc de *săptămânile*). 13 Corect: *къ Galatěnomь*; „(Epistola) către Galateni. 14 Corect: *къ Koloseomь*; „(Epistola) către Coloseni". 15 Tip. wме.

Dară unii gândesc cu[23]m neşte pravile tocmite nu ştim de la [24]cine, cum să fie cu ştirea apostolilor. // [195r] [1]Şi apostol zice să nu judecăm nici pren [2]mâncare , nici de zile pre nimea; încă a[3]iurea, *kъ Rimlěnomь* [16], 112, şi mai chear gră[4]iaşte, aşa zicând: „Cine mănâncă pre [5]cela ce nu mănâncă să nu sâduiască; şi [6]cine nu mănâncă pre cela ce mănâncă [7]să nu judece, că Dumnezeu priimeaşte [8]el." Că să grăim ce e derept: în neşte pra[9]vile, nu ştiu de cine făcute, în nescare zi[10]le zic că e păcat a mânca peaşte sau [11]carne. Ce în Scriptura [17] Sfântă, necăirea în lea[12]gea noao a lu Hristos, nu aflăm de la el o[13]prit vreun fealiu de bucate, ce mai [14]tare aflăm cum apostolilor aş-au gră[15]it Hristos (la Luca, 50): „În care casă veţi î[16]ntra, în aceaia casă rămâneţi mâncând [17]şi bând ce iaste la ei." Şi depre mâ[18]ncare iară aşa grăiaşte (Matei, 60): „Ce în[19]tră omului în gură, aceaia nu va spur[20]ca pre el; însă ce iase den gură, aceaia [21]spurcă pre el." Şi acest lucru cum [22]să [18] înţeleagem tâlcuiaşte însuş (în Matei, 61; Marco, 28, 29). Şi lu sfânt Pătru, [24]când zise el că n-au mâncat den to- // [195v] [1]t fealiul de bucate, aşa răspunse (în [2]*Děanïe,* 24): „Ce Dumnezeu au curăţi[3]t, tu să nu zici spurcat." Iată sfânt [4]Pavel depre mâncare [19] aşa grăiaşte (*kъ Ko[5]rinthomь* [20], 146): „Tot ce se vinde în târgul [6]cărniei mâncaţi [21] şi nu vă teameţi nemică; [7]şi iară cine vă vor chema den necredincio[8]şi şi veţi vrea să meargeţi, tot ce vă vor [9]pune înainte [22] mâncaţi, nemica nu ju[10]decaţi." Şi iară <*kъ*> *Rimlěnomь* [23], 114: „Nu e <în> împă[11]răţia lu Dumnezeu mâncare [24] şi beare, ce [12]dereptate şi pace şi veselie în Duhul Sfâ[13]nt.". Şi la *Korinthomь* [25], 140: „Mâncarea pre noi [14]nu va pune înaintea lu Dumnezeu: nici să [14]văm mânca sătura-ne-văm, nici să nu văm [16]mânca lipsi-ne-văm." Vezi, aşa zice Pave[17]l cum, să văm mânca ceva bucate, cu aceaia [18]nu văm fi buni creştini, nici să nu văm mâ[19]nca, cu aceaia nu văm fi mai răi creştini; ce [20]mai bine, creştini [26], să facem cumu ne învaţă [21]Pavel, *kъ Evreo(m)ь* [27], 335: „Vine [28] cu dulceaţă [22]a întări inema, nu cu mâncarea care nu [23]folosiră acelora carei îmblară în iale [24]şi carei vrură să se sfinţească cu alesătu[25]ra mâncăriei [29]. Ceteaşte şi socoteaşte bine // [196r] [1]ce grăiaşte Pavel (la Timotei, 284), zi[2]când: „Duhul grăiaşte adevărat că în vrea[3]mea de apoi lepăda-se-vor unii den credi[4]nţă, socoti-vor cu duhul înşelătoriu şi [5]cu învăţăturile drăceşti întru faţă[6]rie, şi cu cuvinte mincinoase aprinşi [7]întru ştiuta lor, apără să nu se însoare [30] [8]şi să se ferească de bucate ce Dumnezeu [9]au fapt de mâncare. Să luom cu mulţemi[10]tă, credincioşilor şi ceia ce cunosc a[11]devărul, că se sfinţesc cu cuvântul Do[12]mnului şi cu ruga." De-icea poţi înţelea[13]ge [31] cum în zilele apostolilor n-au fost [14]contenit mâncarea, nici un fealiu de [15]bucate, ce Pavel zice cum că vor conte[16]ni cu învăţătura drăcească; *kъ Korinthomь* [32], [17]135, zice: „Mâncarea pântecelui şi pânte[18]cele mâncăriei, Dumnezeu [33] şi aceasta, şi [19]aceaia va strica." Aiurea, sfânt Pavel (*kъ Ko[20]rinthomь* [34], 141) depre mâncare aşa grăiaşte: [21]„Răspunsul mieu <cătră> carei cu mine pârăsc [22]acesta [35] iaste: au nu avăm puteare a mânc[23]ca şi a bea?"

16 „(Epistola) către Romani". 17 Tip. скрипта. 18 Tip. съи (eventual greşit în loc de *să-l*). 19 Tip. мѫꙟдаре. 20 Corect: *kъ Korinthěnomь;* „(Epistola) către Corinteni". 21 Tip. мѫкаци. 22 Tip. ꙟнаинтѣ. 23 Vezi mai sus, nota 16. 24 Tip мѫкаре. 25 Vezi mai sus, nota 20. 26 Tip. крещинїи. 27 „(Epistola) către Evrei". 28 Tip. биие. 29 Tip. мѫꙟкериеи. 30 Tip. съиоүсе ꙟсоаре (= să nu se însoţească?). 31 Tip. ꙟцелѣцѣ. 32 Vezi mai sus, nota 20. 33 Tip. доүмиеꙋ. 34 Vezi mai sus, nota 20. 35 Tip. ачаста.

Derept aceaia, fraţii miei [36], acea[24]stea toate nu zic eu, ce zice Scriptura [25]Sfântă; eu ţie voiu da sfeat să faci cu- // 196v [1]m zice Pavel la *Korinthomь* [37], 140: „Aşijde[2]rea de voiu blăzni [38] sau voiu dosădi frate[3]le mieu derept bucatele, nu am a mân[4]ca carne întru veaci". Şi la *Korinthomь* [37], 143 [5]zice Pavel că: „mie-am [39] ţinut trupul şi[6]l-am învăţat să nu cumva, altora propo[7]veduind, eu însumi nepotreabnic său fiu." [8]Că post creştinesc <e> lucru bun şi a[9]jută rugăciuniei şi credinţeei; ce nu [10]ne spăseaşte, însă înfrânăm, slăbim şi [11]smerim trupul nostru ca întru un jug [12]să ogodească sufletului. Ce post iaste a[13]junul, flămânzire, preveghearc şi nemân[14]care? nemică, şi neogodire trupului. Aşa [15]şi tu, îmbracă credinţa ta cu post ca ace[16]st şi cu rugăciune şi veri învinge, a[17]jutoriu fiind ţie Dumnezeu, toate [18]hitleşugurile dracului. Pre aceaia tu [19]ne ajută, Doamne! Amin!

[20]Nedělě 5 postь

Ev(g)lïe M(r), gla(v) 47 [1]

[21]„În vreamea aceaia luo Iisus doisprăzeace uceni[22]ci, începu lor a grăi ce vrea lui să fie: «Că ia[23]tă ieşim în Ierusalim [2] şi Fiul Omenesc vându[24][t va] [3] fi mai marilor [4] preuţi şi cărtu- // 197r [1]larilor; şi judeca-vor el spre moarte [2]şi da-vor el păgânilor şi bătjocori-vor [3]el şi vor răni el şi scuipi-vor el [4]şi ucide-vor el; şi a treia zi învie-va.» [5]Şi se apropiară înaintea lui Iacov şi [6]Ioan, feciorii lu Zevedeiu, grăiră: «Învă[7]ţătoare, vrem de ce-ţi [5] vrem ceare să faci noao.» [8]El zise lor: «Ce veţi de să fac voao?» Ei [9]ziseră lui: «Dă noao unul de-a dereapta [10]ta şi unul de-a stânga ta să şedem întru [11]slava ta.» E Iisus zise lor: «Nu ştiţi ce ceare[12]ţi voi: putea-veţi bea păharul ce eu am a [13]bea şi botejunea cu ce voiu fi eu bote[14]zat să vă botezaţi?» Ei ziseră lui: «Putea-[15]văm.» Iisus zise lor: «Păharul, amu, ce eu a[16]m a bea bea-l-veţi şi cu botejunea <cu> ce eu [17]m-am botezat boteza-vă-veţi; iară a şedea [18]de-a dereapta mea şi de-a stânga nu mi-e să da[19]u voao, ce acelora cui iaste gătită.»

[20]Şi deaca auziră <cei> zeace, începură a nu ogo[21]di de Iacov şi de Ioan. E Iisus chemă ei, [22]grăi lor: «Voi ştiţi că domnii lumiei [23]domnesc şi marii au putearea. Nu a[24]şa să fie între voi, ce cine va vrea să [25]fie mare între voi, să fie voao // 197v [1]slugă, şi cine va vrea să fie întru voi [2]întâiu, să fie voao rob: şi amu Fiiul O[3]menesc n-au venit să-i slujască lui, [4]ce să slujască el şi să dea sufletul [5]lui izbăvire derept mulţi»". *Konecь ned<ělě>.* [5a]

[6]*Tâlcul aceştii evanghelii*

[7]Fraţii miei [6], în ceastă evanghelie prorociia şi [8]spuse Hristos ucenicilor cumu i se va tâm[9]pla lui lucrul [7] în Ierusalim: cum acolo vându[10]t va fi mai marilor preuţi şi cărtu[11]larilor şi va fi judecat spre moarte; [12]ce mainte da-l vor

36 Tip. мїи. 37 Vezi mai sus, nota 20. 38 Tip. дeвои блъизи. 39 Tip. мїмь.

1 „Duminica a 5-a (din) post (Evanghelia <după> Marcu, cap. 47)" (= Marcu, X, 32–45). 2 Tip. еiрлм. 3 Hârtia deteriorată. 4 Tip. мapeлw. 5 Tip. greşit чeтe; pasajul este, în versiunea modernă: „Învăţătorule, dorim ca ce îţi vom cere să ne faci." 5a „Sfârşitul (evangheliei) duminicii". 6 Tip. мeїи. 7 Tip. лꙋкpꙋлꙋ.

păgânilor, bătjocuri-[13]vor el și mai apoi ucide-vor el; ce a [14]treia zi den moarte iară va învia, după [15]Scriptură. Și aceasta mainte au spus [16]Hristos lor, cum să nu se blăznească deaca vor ve[17]dea că<-l> vor prinde și-l vor ucide. Că pururea [18]și de-altă oara era [8] grăit Hristos ucenici[19]lor depre moartea lui și depre împărăția [20]lui, ce nici dinioară [9] nu era înțeles u[21]cenicii lui cum că împărăția lui iaste [22]sufletească: tot gândiră ei așa cum [23]Hristos va domni pre pământ ca alalți îm[24]părați și va înnoi împărăția iudei[25]lor, ca și David și Solomon împărați. // 198r [1]Iară ceşti doi ucenici, Ioan și Iacov, [2]unde era rudă de aproape lu Hristos, și gân[3]diia că vor fi ei dentâi și mai mari do[4]mni în domnia lu Hristos, că trupul și inema o[5]mului tot poftește să domnească pre a[6]lții. La Matei, 81, zice evanghelist cum mu[7]ma feciorilor lu Zevedeiu se-au rugat de[8]rept feciorii ei; poate fi că acei doi [9]ucenici au tocmit pre muma lor să gră[10]iască, cum, să n-ară face încă pohta lor, ru[11]șinea ară cădea pre muma lor. Ce Hristos cu [12]blândeațe răbdă neînțelegătura lor și [13]pohtă nebunească și învăță pre ei [14]cum pre răbdare și a pățirea chin pot [15]întra în slava lui. Și n-au ales să [16]puie ei în domnie, ce în slujbă. Derept [17]aceaia, avăm de-aicea aceaste învățături:

[18]Învățătura dentâi

Cum [19]apostolii nu putură înțeleage cuvintele [20]chear ale lu Hristos când grăiia de moartea [10] și [21]de chinul lui, că încă nu era ei lumina[22]ți cu Duhul Sfânt, așa și noi lucrure[23]le credințeei și legiei de noiș [11], fără [24]Duhul Sfânt, nu putem înțeleage. Cum [25]zice Pavel, la *Korinthomь* [12], 127: „O- // 198v [1]mul nu poate înțeleage ce sânt Duhului [2]Domnului [13], că-i iaste omului o nebunie [3]și nu poate cunoaște că sufletește se [4]judecă"; și 129: „Să cineva părea-i-se-[5]va [14] mândru să fie întru voi în ceastă [6]lume, nebun să fie cum să se facă [7]mândru; mândria amu a ceștii lumi [8]nebunie la Dumnezeu iaste."

[9]A doao [15] învățătură

[10]Hristos zice: „Putea-veți bea păharul ce eu am [11]a bea și cu botejunea cu ce voiu fi eu bote[12]zat să vă botezați?" – Aceaste cuvinte gră[13]iaște de moartea [16] lui, și învățăm de aicea [14]cum Hristos pren chinul <lui> și pren moarte au în[15]trat în slava lui (Luca, 114). Așa și [16]a toți creștinilor mainte iaste a păți și [17]mult a răbda și așa a întra la împără[18]ția Domnului; cum zice Pavel [17], 197: „De vă[19]m chinui cu el, și cu nusul văm împărăți."

[20]A treia învățătură

Hristos zi[21]ce: „A șădea de-a dereapta mea și de-a strânga [22]nu mi-e să dau voao, ce acelora va fi căro[23]ra iaste gătită." – De-icea învățăm cum împă[24]răția lu Dumnezeu [18] nu gătim noi cu lucrurele // 199r [1]noastre ceale bune, ce ne iaste gătită [19] nu[2]mai den mila și milosârdia Domnului. [3]Încă atunce e gătită când încă n-au fo[4]st gătită lumea, cum zice Hristos la ju[5]decată (Matei, 106).

8 Tip. ωдрд (probabil greșit în loc de *oară*). 9 Tip. днниωрѫ. 10 Tip. моарте. 11 Tip. ноишь („noi singuri"). 12 Corect *Korinthěnomь*; „(Epistola) către Corinteni". 13 Tip. че сънть дхоулȣи домнȣлȣи (pasaj neclar). 14 Tip. пърѣнсе[14]сева. 15 Tip. адоаω (probabil greșit în loc de *a doua*). 16 Tip. моарте. 17 Lipsește indicarea epistolei lui Pavel. 18 Tip. дȣнезеȣ. 19 Tip. гътить.

[6]Hristos zice: „Voi știți că domnii lumiei [7]domnesc și marii au puteare; nu așa [8]să fie întru voi." – Aicea Hristos usebeaște cin[9]stea și lucrul apostolilor și oameni[10]lor de beseareсă, cum sânt papii, [11]patriarșii, vlădicii, episcopii și [12]tot fealiul de preuți, de la împărați, [13]craii, voivozii și tot fealiul de [14]deregători a ceștii lumi. Lor au lăsa[15]t Dumnezeu aicea să domnească pre noi [16]și să biruiască lumea cu dereptate, [17]cu milă și cu judecată dreaptă, [18]iară oamenilor de beseareсă n-au lăsa[19]t domnia să domnească în chipul altor [20]domni, ce zice preuților: „Cine va [21]vrea să fie mare întru voi, să fie voao [22]slugă; și cine va vrea să fie între [23]voi întâi, să fie voao rob; că cine po[24]ate sluji a oamenilor mai mult, // [1]au cu învățătura, au cu altă slujbă, [2]acela va fi mai mare." Greși tare pa[3]pa den Roma și mă tem că fu el un an[4]tihrist, cum cunoaștem den Scriptura [5]Sfântă, unde se rădică prespre toată [6]lumea și călcă supt picioare toți [7]împărații și craii și domnii despre pă[8]mânt. Caută de [20] el ce grăiaște Pavel, [9]*kъ Solonĕno(m)* [21], 275; Daniil, 7. Și un[10]de zice papa că lui se cade să fie cap [11]și prespre toți mai mare-i, greși tare; [12]și Ioan constantinopolitean patriarh, [13]sfădindu-se cu papa prentru domnia și [14]pre mai-măria. Greșesc și acmu papii, [15]patriarșii [22], vlădicii, episcopii, egu[16]menii, carei îmblă în chipul domnilor și [17]mai-marilor. Apostolii n-au îmblat a[18]șa, ce se-au muncit cu învățătura zioa [19]și noaptea; caută cum zice Pavel de[20]pre sine și depre alalți apostoli (la *Ko*[21]*rinthь* [23], 131), că: „Noi batjocură [24] fost-am [22]lumiei și îngerilor și oamenilor, noi [23]nebuni derept Hristos, noi slabi, noi dosădi[24]ți până în cest ceas. Și pățim foame [25] și // [1]seate și despuiați și sem bătuți și [2]nici un loc avăm adevărat; și chi[3]nuiiam lucrând cu mâinile noastre, [4]ca un blăstem lumiei fum." Și ala[5]lte multe [26] zice Pavel aicea și aiurea ([6]caută la *Dĕanïe* [27], 44).

199v

200r

Derept aceaia, [7]nu se cade noao popilor a domni în ceastă [8]lume, ce a sluji mult și a păți mul[9]t prentru evanghelia; și așa văm întra [10]la începătoriul credinței noastre, la [11]Iisus Hristos, fiiul lu Dumnezeu, Domnul nostru. [12]Amin!

[13]Nedĕlĕ 6, Cvĕtonosna

Ev(g)lïe Ïo, gla(v) 41 [1]

[14]„Mainte cu șase zile de Paști vine [15]Iisus în Vitania, unde era Lazar mor[16]t, ce elu-l învise den moarte. Făcură [17]lui cină aciia, și Marta slujiia; e [18]Lazar era unul den șezători cu nusul [2]. [19]Maria luo o litră de mir de nardos me[20]stecat, de mult preț, și unse pi[21]cioarele lu Iisus și ștearse cu părul <ei> și [22]picioarele lui; casa împlu-se de olmu[23]l mirului.

Grăi lui unul den // [1]ucenicii lui, Iuda a lu Simon den Isca[2]riot, ce vrea el să-l vânză: «Derep[3]ce mirul acesta nu vândut să fie la tre[4]i sute de bani să se dea mișeilor?» A[5]ceasta zise nu că se grijiia de mișei, [6]ce ca un fur era și pungă avea [7]și

200v

20 Tip. дн. 21Corect: *Solunĕnomь*; „(Epistola) către Tesaloniceni". 22 Tip. патрïаршïи. 23 Vezi mai sus, nota 12. 24 Tip. батъжокѹрѫ. 25 Tip. фоам. 26 Tip. моуте. 27 „Faptele apostolilor."

1 „Duminica a șasea, a Floriilor (Evanghelia <după> Ioan, cap. 41)" (= Ioan, XII, 1–18); *Cvĕtonosna*: tip. цвѣто носна. 2 Tip. носоу.

cealea ce deaderă el purta. Zise Iisus: [8]«Nu munciręți ea, den zioa de îngrupă[9]toarea mea au ținut el: mișeii amu [10]pururea aveți cu voi, e mine nu puru[11]rea aveți.»

Înțeleaseră nărod mult de[12]n iudei că aciia iaste și vineră, nu [13]derept Iisus numai, ce ca și Lazar să [14]vază, ce elu-l înviseașe den moarte. [15]Sfătuiră-se mai marii preuți ca și La[16]zar să ucigă, că mulți derept el [17]mergea den iudei și credea intru Iisus.

[18]A doua [3] zi demâneața nărod mult mersea[19]se în praznic; auziră că Iisus vine în Ierusa[20]lim, luară stâlpări de finic și [21]ieșiră în timpinatul [4] lui și striga: «O[22]sanna, blagoslovit vine în numele Dom[23]nului împăratului izraililor!»

201r

Află [24]Iisus un asin, șezu spr-insul, cu-[5] // [1]m iaste scris: «Nu te teame, fata Sionu[2]lui! iată împăratul tău vine, șade spre [3]mânzișor de asin.» Aceasta nu înțelea[4]seră ucenicii lui mainte; ce când se [5]proslăvi Iisus, atunce pomeniră că aceaia [6]era de el scrisă, și aceasta făcură [7]lui. Mărturisi [6] nărodul ce era cu nusu[8]l când chemă Lazar den mormânt [9]și-l învise el den moarte; derept aceaia [10]timpină el nărodul, că auzise el [11]că făcuse acest semn". *Konecь nedělě* [7].

[12]*Aceasta iaste tâlcul aceștii evanghelie*

[13]Frații miei, în ceastă evanghelie scrie Ioan e[14]vanghelist cum șase zile mainte [15]de Paști au venit Hristos în Vitania, ce-au fă[16]cut lui acolo cină și lui Marta au [17]slujit. Lazar au șezut cu alalți, [18]iară Maria cu mir scump unse picio[19]arele lu Iisus. Și Iuda Iscariot, fiin[20]d fur, părutu-i-au lui rău ș-au mur[21]guit pre muiare

201v

prentru vărsatul miru[22]lui pre trupul lu Iisus, cum zic ala-[8] // lți evangheliști. Apostolii alalți încă cu [2]Iuda nu ogodiră ei, iară Hristos zise să [3]nu dosădească pre ea, c-au făcut lucru [4]bun.

Adoara, scrie evanghelist cum au [5]venit mulți jidovi la Iisus și derept [6]Lazar să vază. Ș-au sfătuit mai ma[7]rii preuți să ucigă și pre Lazar. Iară [8]a doua [9] zi (cum zic și Matei, 83; Marco, [9]49; Luca, 96) șezu Hristos pre asin și [10]întră cu ucenicii și cu nărod mult, [11]carei cinstiia pre el, unii tăind [12]stâlpări de finic, alții veșmintele a[13]șternând înaintea lui, și striga: „Osan[14]na, blagoslovit cela ce vine în nume[15]le Domnului, împăratul lu Izrail!"

Dere[16]pt aceaia, de-icea văm avea aceaste învățătu[17]ri:

Învățătura dentâi

Marta (ca și aiu[18]rea, Luca, 54) slujaște Domnului; [19]că Pavel apostol laudă pre văduole, zicând[20]d (*kъ Timotei* [10], 286): „Ș-au fost bu[21]curoasă a da săracilor sălaș." Și ceaia ce [22]picioarele sfinților au spălat și celo[23]ra triștilor mângâiare au

202r

fost și [24]în toate lucrurele au îmblat, așa și // [1]Maria nu spălă cu apă, ca alte văduo, [2]picioarele lu Iisus, ce cu mir prea scu[3]mp, vărsându pre picioarele și – cum [4]zice Marco – pre capul lui, cum să ara[5]te dragoste prea mare a ei cătră el; [6]că, cum zice Iuda, c-au vrut putea vi[7]nde în trei sute de dinari (aceia ară [8]face la noi treizeci [11] de florinți, au [9]și mai mult). Așa și noi să învăță[10]m de aicea să slujim, deaca nu

3 Tip. адоа. 4 Tip. тимпинатѹлъ. 5 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura кє, indicând sfârșitul colii 25. 6 Tip. мѫртѹрси. 7 „Sfârșitul (evangheliei) duminicii". 8 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura кѕ, indicând începutul colii 26. 9 Tip. адоа. 10 Tip. кътимотеи („Epistola către Timotei"). 11 Tip. трезечи.

putem [11]trupului [12] lu Iisus acmu, mişeilor, săra[12]cilor, striinilor, călătorilor făcân[13]d bine, şi-i va ţinea ca când am face [13] [14]lui însuş (Matei, 106).

A doua [14] învăţă[15]tură

Iuda era fur, zice evangheli[16]st, şi ce da oamenii şi miluiră pre [17]Hristos şi apostolii, aceaia el purta pun[18]ga [15]. De-icea învăţăm, den pilda lu Iuda, [19]câtu e păcat rău lăcomia banilor: mu[20]rguiaşte şi prentru faptele bune ce fă[21]cu cea muiare [16] lu Iisus, uita şi fu neha[22]rnic lu Iisus. Era pre el pus apostol, [23]putea face ciude şi seamne ca şi alalţi [24]apostoli, era pus pre el vistiarni- // [1]c, iară lăcomia după furtişag, aju[2]tând dracul, făcu pre el cum că fu [3]vânzătoriu şi domnu-său; de-aciia peri [4]grozav. Aşa, fugiţi şi vă feriţi, cre[5]ştinilor, – mai tare voi, preuţilor –, să nu [6]periţi ca şi Iuda. Nu trageţi fără[7]leage, preuţii, nu vindeţi sfinţia pre [8]bani, ca şi Simon vru să facă (la [9]*Děanïe)* [17].   202v

A treia învăţătură

[10]Cu întratul <în> Ierusalim, şezând pre asi[11]nul, Iisus împlut-au de ce-au fost puru[12]rea grăit şi ce apostolii cu năroade[13]le jidovilor au fost cu veselie aştep[14]tând; şi de-aceea [18] prorocii au fost [15]prorocind, cum adevărează evanghelist, [16]aducând zisul prorocului Isaiia, 67, [17]Zaharia, 9. Şi cu întratul smerit, şe[18]zând pre asinul, învaţă-ne pre aceaste [19]lucrure:

Dentâi, zice Ioan Zlatoust [20]c-au învăţat pre noi să urâm cinstea şi [21]slava ceştii lumi.

Adoara, cu în[22]tratul lui şezând pre asinul <au> dat [23]ucenicilor lui vreo veselie şi bucu[24]rie, unde cu toată cinstea petrec pre // [1]el năroadele.   203r

A treia oara, ărăta[2]t-au jidovilor că nu fuge el de[3]naintea [19] morţiei, nici se teame de ea.

[4]A patra oara [20], unde-au şezut spre asin, – [5]că asinul au semnat ruda jidovilor –, [6]şezu şi pre mânzul neînvăţat, că ace[7]l mânz au semnat ruda păgânilor şi [8]limbilor a toate. Că Hristos au venit ş-au [9]întrat în Ierusalim să moară şi derept ji[10]dovii, şi derept păgânii carei pri[11]imesc şi cred în el că e blagoslovi[12]t.

Cum cântară năroadele jidove[13]şti: „Osanna, dă năroc, Doamne, celuia ce [14]vine în numele Domnului!" – îmblaţi [15]şi noi, creştinilor, să meargem în timpi[16]natul lu Iisus, împăratul a toţi creşti[17]nilor [21], cu credinţă dereaptă, cu [18]cântec şi cu laudă, şi cu adevăr că [19]ne va duce [22] <cu> el depreună [20]nu în Ierusalim, ce la Ta[21]tăl sfânt al [22]lui, la veselia [23]de vecie, – ce ne dă, Doamne! [24]Amin! //

[1]Četvъrto(k) veliky, na liturgii   203v

<Ev(g)lïe> M(th), gla(v) 107 [1]

[2]„Zise Domnul ucenicilor [2] lui: «[3]Ştiţi că după a doua [3] zi Paşti[4]le vor fi şi Fiiul Omenesc pridădit va fi spre răsti[6]gnire.» Atunce se adunară întâi-[7]preuţii şi

12 Tip. трѹтѹлѹн. 13 Tip. амь фаче (greşit în loc de *ar face*). 14 Tip. адоа. 15 Frază neclară. 16 Tip. мѹмрѣ. 17 „Faptele apostolilor". 18 Tip. дѣ чем. 19 Tip. дер наинтѣ (= *dennaintea?*). 20 Tip. ѡра. 21 Tip. крешинорь. 22 Tip. нева додоуче.

1 „Joia Mare, la liturghie (<Evanghelia după> Matei, cap. 107)" (= Matei, XXVI, 1–XXVII, 2). 2 Tip. оученичелѡ. 3 Tip. адоа.

cărtularii și bătrâ[8]nii omenești în curtea întâiului [4] pre[9]ut, ce-l chema Caiafa [5], și sfătuiră-se Iisus [10]să prilăstească și să-l prinză și să-l [11]ucigă; grăiră: «Ce nu în praznic, să nu [12]fie voroavă întru oameni.»

Iisus fu în Vi[13]tanie, în casa lu Simon stricatul [6]; a[14]propie-se cătr-însul muiarea, în sticlă [7] mi[15]r având, de mult preț, și-l vărsă în [16]capul lui, șăzând. Văzură ucenicii [17]lui și nu ogodiră, ce grăiră: «Derept [18]ce fu aceasta pagubă? Putea amu ace[19]sta mir vândut să fie derept mult [20]și să se dea mișeilor.» Înțelease Iisus, zi[21]se lor: «Ce trudă dați muieriei? Lu[22]cru bun feace derept mine: pururea

204r

a[23]mu mișeii cu voi aveți, e mine [24]nu veți avea pururea. Varsă mirul ace- // [1]sta spre trupul mieu – spre groapa [2]mea face. Adevăr grăiesc voao: u[3]nde se va fi mărturisind evanghelia acea[4]sta, prespre toată lumea zice-se-va [5]și ce feace aceasta întru pomeana ei.»

[6]Atunce se duse unul de acei doispră[7]zeace, ce se chema Iuda den Scariot [8], [8]cătră întâiul preoților, zise: «Ce-[9]m [9] veți da și eu voao voiu vinde e[10]l?» Ei puseră lui treizeci [10] de a[11]rginți. Și de aciia socotiia podo[12]abă vreame să el vânză [11].

Întâia zi de [13]amiiazăzi [12], mearseră ucenicii cătră [14]Iisus, grăiră lui: «Unde veri să gătim [15]ție să mănânci paștile?» El zise: [16]«Duceți-vă în cetate cătră iată cine și [17]ziceți lui: 'Învățătoriul grăiaște: [18]Vreamea mea aproape iaste; la tine voiu [19]face paștile, cu ucenicii miei'.» Și [20]feaceră ucenicii ca zise lor Iisus și [21]gătiră paștile.

Seară fu, șezu cu [22]amândoisprăzeace ucenici și, mân[23]când, zise lor: «Adevăr

204v

grăiesc vo[ao] [13] [24]că unul de voi vândutu-m-au.» [Și se] [14] // [1]scârbiră foarte, începură a grăi lui [2]cineș [15] cu al lui: «Doară eu sânt, [3]Doamne?» El răspunse, zise lor: [4]«Cela ce întinge mâna cu mine în solni[5]ță, acela mă vându. Fiiul Ome[6]nesc mearge ca iaste scris de el: Va[7]i de omul acela ce Fiiul Omenesc [8]vându; mai bine ară fi lui să nu [9]fie născut omul acel.» Răspu[10]nse Iuda, cela ce-l vânduse el, zise: «Doa[11]ră eu sânt, învățătoare?» Grăi lui: [12]«Tu zici.»

Mâncând ei, luo Iisus pâ[13]ine și o blagoslovi și o frâmse și [14]deade ucenicilor lui și zise: [15]«Luați și mâncați, acesta iaste tru[16]pul mieu.» Și luo păharul și bi[17]ne-ură, deade lor și le grăi [16]: «Beați [18]dentr-însul toți, că acesta iaste [19]sângele mieu <de> leage noao, ce se derept [20]mulți varsă întru lăsăciunile păca[21]telor. Grăiesc amu

205r

voao că n-a[22]m a bea de acest rod de viță pâ- // [1]nă în zioa aceaia când voiu bea cu voi, [2]nou, întru împărăția [17] Tatălui mieu.» [3]Și cântară și ieșiră în codrul Ga[4]lileiului.

Atunce cuvântă lor Iisus: [5]«Toți vă veți săblăzni de mine în noa[6]ptea aceasta; scrisă amu iaste: 'Vătă[7]ma-se-va păstoriul și <se> va despărți tur[8]ma [18] oilor'. E după învierea mea a[9]ștepta-vă-voiu în Galilei." Răspunse Pă[10]tru, zise lui: «Să se-ară toți sălblăzni [11]de tine, eu nece dinioară nu mă voiu [12]săblăzni de tine.» Zise lui Iisus: «Deadevăr [13]grăiesc ție [19] că în aceasta [20] noapte, ainte [14]până cântătoriul nu

4 Tip. ꙟтъю̂ 5 Tip. канафа. 6 Tip. стрканто̂ѵ. 7 Tip. стъклѫ. 8 Tip. скарнωть (probabil greșit în loc de *Iscariot*). 9 Tip. чемь („ce-mi"). 10 Tip. трензечѣ. 11 Fraza este, în versiunea modernă (v. 16): „De atunci, Iuda căuta un prilej potrivit ca să-l dea [pe Iisus] în mâinile lor". 12 Tip. ꙟтъѧ зи де амїазѫзи. – În versiunea modernă: „În ziua întâia a praznicului azimilor." 13 Hârtia deteriorată. 14 Hârtia deteriorată. 15 Tip. чинеше. 16 Tip. шилѫгрѫи. 17 Tip. пърѫцїѧ. 18 Tip. торма. 19 Tip. цїѧ. 20 Tip. ꙟна ачаста (pentru *în aceastā*).

va fi cântat [15]de trei ori, te veri lepăda de mine.» [16]Grăi lui Pătru: «Să mi se-ară tâmpla [17]cu tine a muri, nu mă voiu lepăda [18]de tine." Aşa şi toţi ucenicii zi[19]seră.

Atunce vine cu nuşii Iisus [20]în oraş ce se chema Ghetsimanie [21] [21]şi grăi ucenicilor: «Şedeţi aciia până // [1]mă voiu duce să mă rog colea.» Şi [2]luo Pătru şi amândoi feciorii lu [3]Zevedeiu, începu a scârbi şi a tânji. [4]Atunce grăi lor Iisus: «O, scârbit iaste [5]sufletul mieu până la moarte! A[6]şteptaţi acicea şi preveghea̧ţi [22] cu mine.» [7]Şi trecu puţinel şi căzu spre faţa [8]lui, ruga-se şi grăiia: «Tatăl mieu, [9]să iaste puteare, să-mi treacă păharul a[10]cesta de la mine! însă nu ca eu voiu, [11]ce ca veri tu.» Ivi-i-se lui îngerul de[12]n ceri, întăriia el. Şi era întru nevoie, [13]cu nevoinţă se ruga; fură sudorile [14]lui ca picăturile de sânge, pica la [15]pământ.

205v

Şi se sculă den rugă [16]şi vine cătră ucenici, şi află ei adu[17]rmiţi. Şi grăi lu Pătru: «Aşa e, [18]nu poţi un ceas preveghea cu mine! [19]Privegheaţi şi vă rugaţi, să nu meargeţi [20]în năpaste [23]; că duhulu e treazv e trupu[21]lu e slab.»

Iară adoara mearse de se ru[22]gă, grăind: «Tatăl mieu, să nu poa[23]tă [24] acest păhar treace de la mine, să [24]nu-l beau, fie voia ta!» Şi vine, // [1]iară află ei adurmiţi; era-le [25] lor [2]ochii îngreoiaţi. Şi-i lăsă ei de [3]se duse iară, – ruga-se a treia oară; acela [26] [4]cuvânt zise. Atunce vine cătră u[5]cenicii lui şi grăi lor: «Durmiţi a[6]lţi şi <vă> răposaţi! [27] adecă apropie-se cea[7]sul şi Fiiul Omenesc vându-se în mâni[8]le oamenilor păcătoşi. Sculaţi de îmblă[9]m! adecă se apropie cela ce mă vându.»

206r

[10]Încă el grăind, adecă Iuda, unul de [11]cei doisprăzeace, vine, şi cu nusul glo[12]ate multe, cu arme şi cu pari, de la mai [13]marii preoţi şi bătrânii omeneşti. Ce-[14]la ce vându el deade lor semn, zise: «[15]Cela ce voiu săruta, acela iaste de pri[16]ndeţi el.» Şi aciia trecu cătră Iisus, [17]zise lui: «Bucură-te, învăţătoare!» [18]Şi-l sărută el. Iisus zise lui: «So[19]aţe, spre aceaia ai venit?» Atunce po[20]stâmpiră şi puseră mânile pre Iisus [21]şi prinseră el.

Şi adecă unul de a[22]ceştea ce fusease cu Iisus tinse mâna [23]şi scoase cuţitul lui şi lovi [24]robul întâiul prespre // [1]toţi [28] şi tăie lui ureachea. Atunce [2]grăi lui Iisus: «Întoarce cuţitul tău [3]în locul lui, că toţi amu ce luară [4]cuţitele de cuţite periră. Au pa[5]re-ţi că nu pociu ruga acmu Tatăl mi[6]eu şi înainte să-mi puie mai mu[7]lt de doaosprăzeace legheoane de înge[8]ri? Cum amu să se izbândească Scri[9]ptura, că aşa se cade să fie?» În a[10]cela ceas zise Iisus gloatelor: «Ca la [11]un tâlhariu aţi ieşit, cu arme şi cu [12]pari, a mă prinde. În toate zilele pre [13]lângă [29] voi şedea [30] în besearecă, învăţa [30] şi nu [14]prinset mine. Aceastea toate fu[15]ră să se izbândească scripturile [16]prorocilor.»

206v

Atunce ucenicii toţi lă[17]sară el, fugiră. Voinicii prinseră [18]Iisus şi-l duseră cătră Caiafa [31], întâiul preu[19]ţilor, iuo cărtularii şi bătrânii adu[20]nară-se. E Pătru mergea dup-îns [32] pre de[21]parte, până la curtea vlădicăei, şi în[22]tră înlăuntru; şedea cu slugile, să vază [23]sfârşitul lui. Întâiul preuţilor, vlădicii, [23]bătrânii cu nus, şi

21 Tip. гєѳсиманїє (pentru *Ghetsimani*). 22 Tip. прєвєгєци. 23 Tip. ꙟнапастє. 24 Tip. поатѫ (probabil greşit în loc de *poate*). 25 Tip. єралѫ. 26 Tip. ачєла (probabil greşit în loc de *acelaşi*; în versiunea modernă: „zicând aceleaşi cuvinte"). 27 Frază neclară (în versiunea modernă: „Voi tot dormiţi încă şi vă odihniţi!"). 28 Cuvântul *toţi* este precedat de *pre* (prin repetarea greşită a ultimelor litere din ultimul rând al paginii precedente. – Fragmentul *lovi robul întâiul prespre toţi* (206r 23–206v 1) este greşit (probabil) în loc de *lovi robul întâiul prespre toţi preoţii* (cf. în versiunea modernă „a lovit pe slujitorul arhiereului" sau „a lovit pe robul marelui preot"). 29 Tip. лѫгѫ. 30 Tip. шєдѣ... ꙟвъца (= *şedeam... învăţam*) 31 Tip. каиафѣ. 32 Tip. дꙋпѫнсь.

207r zborul tot. // [1]căuta minciuni să mărturisească pre Iisus, [2]ca să-l ucigă el. Și mulți minci[3]noși-mărturie mearseră și nu afla[4]ră. Apoi vineră doi mincinoși-măr[5]turie și ziseră: «Acesta zicea: 'Pociu [6]sparge beseareca lu Dumnezeu și în [7]trei zile să o zidesc *[33]* ea'.» Și se scu[8]lă întâiul preut, zise lui: «Ne[9]mică nu răspunzi <la> ce aceștea pre tine [10]mărturisesc?» *[34]* E Iisus tăcea. Și răspun[11]se întâiul preot, zise lui: «Juru-[12]te cu Dumnezeu viu să zici noao [13]să ești tu Hristos, fiiul Domnului.» Grăi [14]lui *[35]* Iisus: «Tu zici; însă grăiesc voa[15]o: de acmu veți *[36]* vedea Fiiul Ome[16]nesc șăzând de-a dereapta silelor [17]și viind în nuorii ceriului.» Atunce [18]întâiul preoților rumpea veșmintele [19]lui, grăi că: «Hulă grăiaște! Ce încă [20]trebuim mărturii? Adecă acmu au[21]zit hulele lui: ce se voao pare?» [22]Ei răspunseră și ziseră: «Vinovat [23]iaste morției!» Atunce scuipiră fa[24]ța lui și greață lui făcea; unii // [1]pre buci-l loviia, grăiia: «Spune noao, [2]Hristoase *[37]*, cine iaste cela ce te lovi.»

207v

Pătru șă[3]dea afară în curte; și postâmpi cătr-î[4]nsul o roabă, grăi: «Și tu erai cu Iisus [5]galileaninul *[38]*.» Elu se lepădă den[6]tre oameni, grăi: «Nu știu ce grăiești.» [7]Și se duse el cătră ușă; văzu el [8]alta *[39]*, și grăi lor *[40]*: «Aciia era și acesta [9]cu Iisus nazarieninul *[41]*.» Și iară se lepădă [10]cu blăstem că nu știe el. Du[11]pă aceaia, prespre neșchit, mearseră stân[12]d și ziseră lu Pătru *[42]*: «Adevăr, și tu [13]d-inșii ești, și amu beseadele tale aiavea [14]te fac.» Atunce începu a se jura și [15]a se blăstema că nu știe acel om. Și [16]aciia cântătoriul glăsi. Și pomeni [17]Pătru graiul lu Iisus: zisese lui că: «Ain[18]te până cântătoriul nu va fi cântat de [19]trei ori te veri lepăda de mine.» Și se [20]duse afară și se plânse cu amar.

[21]Demâneață fu (Matei, 110).

[22]În vreamea aceaia sfat făcură toți [23]mai marii preoți și bătrânii [24]omenești pre Iisus, ca să ucigă el. Și // [1]legară el, duseră-l și deaderă el [2]lu Pilat den Pont și ghemon". [3]*Konecь četvrïeъto(k) veliky [43]*.

208r

Ev(g)lïe [4]sт̃y(ch) stт̃stei

M(th), glava 111 *[1]*

[5]„În vreamea aceaia văzu Iuda că vându el, [6]că osândit fu; căi-se și întoarse [7]treizeci de arginți, grăi: «Greșii [8]de vândui sânge nevinovat.» Ei zise[9]ră: «Ce iaste noao? Tu caută și [10]aruncă arginții în besearecă.» Duse-se, [11]și mearse de se spânzură.

E mai marii [12]preoți luară arginții, ziseră: «Nu se [13]dostoiaște să-i băgăm ei în vistiari, că ia[14]ste preț de sânge.» Sfat făcură [15]să cumpere lor un «sat de lut», de în[16]grupătoare striinilor. Derept aceaia chea[17]mă-se satul acela «sat de sânge» până [18]în ceaste zile. Atunce se izbândi zicerea [19]Ieremiei proroc grăind: «Și luară tre[20]izeci de arginți, preț prețuit, ce prețu[21]ise <unii> den fiii lu Izrail, și-i deaderă pre u[22]n sat de olari, cum au spus mie Domnul.»

33 Tip. зилѣскѫ. 34 Tip. мѫртѹсєскє. 35 Tip. лоѹи. 36 Tip. вици. 37 Tip. ҃ѯѣ. 38 Tip. галилєанинѹлѣ (pronunțat deci: *-li-le-a-*). 39 Tip. алтѣ (= altă slujnică). 40 Tip. лѹи (în versiunea modernă: „și-a zis către cei de acolo"). 41 Tip. назарєанинѹлѣ. 42 În versiunea modernă: „Apoi, peste puțin, s-au apropiat cei ce stăteau acolo și au zis lui Petru". 43 „Sfârșitul (evangheliei din) Joia Mare".

1 „Evanghelia Sfintelor patimi (Matei, cap. 111)" (= Evanghelia din Vinerea Mare; Matei, XXVII, 3-26); 111: tip. р̃ӏа̃, greșit în loc de р̃аӏ̃.

Atu[16]nce răstigniră cu nusul doi tâlhari: [17]unul de-a dereapta, unul de-a stânga. [18]E unii *[16]* mergea, huliia el, clătina ca[19]petele lor şi grăiia: «Spărgeai beseareca [20]şi a treia zi o zidiiai: mântuiaşte-te în[21]suţi de eşti fiiul lu Dumnezeu, de[22]ştinge den cruce!» Aşijderea şi mai [23]marii preuţi batjocuriia, cu cărtularii [24]şi bătrânii şi fariseii, grăiră: «Al- // [1]ţii mântuiaşte, eluş nu se poate mâ[2]ntui. De iaste *[17]* împăratul izraililor, [3]să deştingă acmu den cruce şi văm crea[4]de într el. Upovăiia pre Dumnezeu, [5]de să mântuiască el acmu de va vrea! Lui [6]zicea amu că: 'A lu Dumnezeu sânt fii *[18]*'» [7]Aciiaş şi tâlhariul răstignit cu nusu[8]l împută lui.

210ʳ

Den şase ceasure u[9]ntunearec fu prespre tot pământul [10]până <la> al noaole *[19]* ceas. Den al noao[11]lea ceas strigă Iisus cu glas mare, grăi: [12]«Ili, Ili, lima savahtani *[20]*?», ce iaste: «Dum[13]nezeul mieu, Dumnezeul mieu, întru ce mă [14]lăsaşi?!» E unii de aceia *[21]* ce sta auziră, [15]grăiră că: «Ilie strigă acesta.» Şi aciia [16]curse unul dentr-înşii şi luo bureate[17]le, împlu-l de oţet şi-l înfipse la [18]trestie, adăpă el; de aciia grăi: «La[19]să să vedem de va veni Ilie să mântuiască [20]el.»

E Iisus iară strigă cu glas mare, – [21]lăsă sufletul. Şi iată, podoaba be[22]searecii sparse-se în doao, de marginea de [23]sus până jos, şi pământulul se cu[24]tremură şi pietrile despica-se *[22]* şi // [1]mormintele deşchiseră-se şi multe [2]trupure moarte ale sfinţilor sculară-[3]se; şi ieşiră den morminte după în[4]vierea Lui, întrară în sfânta cetate [5]şi se iviră a mulţi. E vătahul şi ceia [6]ce era cu nusul – păziia pre Iisus – văzură [7]cutremurul şi ce fu, temură-se foa[8]rte, grăiră: «Adevăr, fiiul lu Dumnezeu [9]era acesta.»

210ᵛ

E iudeii era aciia, şi [10]muieri multe, de căuta de departe, – ce [11]mersease după Iisus den Galilei: slujiia [12]lui. Într-însele era Maria Magdalina [13]şi Maria lu Iacov şi a lu Iosie mu[14]mă şi muma fiilor *[23]* lu Zevedei.

[15]După aceaia fu <seară>, vine <un> om bogat den [16]Arimatei – numele-i Iosif –, ce şi ace[17]la învăţase-se la Iisus. Acesta apropie-se [18]cătră Pilat, cerşu trupul lu Iisus. [19]Atunce Pilat zise: «Daţi-i trupul!» [20]Şi luo trupul Iosif, învăli-l cu [21]pânză curată şi puse el întru o [22]noao a lui groapă, ce era tăiată în piia[23]tră, şi răsturnă <o> piiatră mare spre u[24]şa groapei; duse-se. Şi aciia Maria // [1]Magdalina şi altă Marie şedea [2]lângă mormânt."

211ʳ

Ev(g)lïe M(th), glava 114 [24]

[3]„Întru demâneaţa la zioa ce iaste du[4]pă vineri adunară-se mai marii [5]preuţi şi fariseii cătră Pilat, grăi[6]ră: «Doamne, pomenit-am că înşălăto[7]riul acesta zicea, încă acesta viu <fiind>: du[8]pă a treia zi scula-se-va. Zi amu să în[9]tărească mormântul până a treia zi, [10]doară <nu> cumva să vie ucenicii lui noap[11]tea să fure el şi să zică oamenilor: [12]'Sculatu-se-au den moarte'; şi va fi apoi [13]înşălăciunea mai amară de-ntâiu.» Zise [14]lor Pilat: «Aveţi peceţi, duceţi-vă [15]de întăriţi cum ştiţi.» Ei se duseră, [16]întăriră mormântul, semnară piiatra [17]cu peceţile".

16 Tip. оунѹлъ (în versiunea modernă: „trecătorii"). 17 Tip. єщи. 18 Tip. ѳїи (în loc de *fiiu*). 19 Tip. далъ ноаѡле (probabil greşit în loc de *la al noaolea*). 20 Tip. їлї.їлї. лимасавахѳани. 21 Tip. ачїѧ. 22 Tip. деспикасе (probabil greşit în loc de *despicară-se*). 23 Tip. ѳїилолѹи (în versiunea modernă: „mama fiilor lui Zevedei"). 24 „Evanghelia <după> Matei, cap. 114" (= Evanghelie în Sâmbăta Mare, la utrenie; Matei, XVII, 62–66).

Atu[16]nce răstigniră cu nusul doi tâlhari: [17]unul de-a dereapta, unul de-a stânga. [18]E unii [16] mergea, huliia el, clătina ca[19]petele lor și grăiia: «Spărgeai beseareca [20]și a treia zi o zidiiai: mântuiaște-te în[21]suți de ești fiiul lu Dumnezeu, de[22]știnge den cruce!» Așijderea și mai [23]marii preuți batjocuriia, cu cărtularii [24]și bătrânii și fariseii, grăiră: «Al- [1]ții mântuiaște, eluș nu se poate mâ[2]ntui. De iaste [17] împăratul izraililor, [3]să deștingă acmu den cruce și văm crea[4]de întru el. Upovăiia pre Dumnezeu, [5]de să mântuiască el acmu de va vrea! Lui [6]zicea amu că: 'A lu Dumnezeu sânt fii [18]'.» [7]Aciiaș și tâlhariul răstignit cu nusu[8]l împută lui.

210r

Den șase ceasure u[9]ntuneareе fu prespre tot pământul [10]până <la> al noaole [19] ceas. Den al noao[11]lea ceas strigă Iisus cu glas mare, grăi: [12]«Ili, Ili, lima savahtani [20]?», ce iaste: «Dum[13]nezeul mieu, Dumnezeul mieu, întru ce mă [14]lăsași?!» E unii de aceia [21] ce sta auziră, [15]grăiră că: «Ilie strigă acesta.» Și aciia [16]curse unul dentr-înșii și luo bureate[17]le, implu-l de oțet și-l înfipse la [18]trestie, adăpă el; de aciia grăi: «La[19]să să vedem de va veni Ilie să mântuiască [20]el.»

E Iisus iară strigă cu glas mare, – [21]lăsă sufletul. Și iată, podoaba be[22]searecii sparse-se în doao, de marginea de [23]sus până jos, și pământulul se cu[24]tremură și pietrile despica-se [22] și [1]mormintele deșchiseră-se și multe [2]trupure moarte ale sfinților sculară-[3]se; și ieșiră den morminte după în[4]vierea Lui, întrară în sfânta cetate [5]și se iviră a mulți. E vătahul și ceia [6]ce era cu nusul – păziia pre Iisus – văzură [7]cutremurul și ce fu, temură-se foa[8]rte, grăiră: «Adevăr, fiiul lu Dumnezeu [9]era acesta.»

210v

E iudeii era aciia, și [10]muieri multe, de căuta de departe, – ce [11]merseasе după Iisus den Galilei; slujiia [12]lui. Într-însele era Maria Magdalina [13]și Maria lu Iacov și a lu Iosie mu[14]mă și muma fiilor [23] lu Zevedei.

[15]După aceaia fu <seară>, vine <un> om bogat den [16]Arimatei – numele-i Iosif –, ce și ace[17]la învățase-se la Iisus. Acesta apropie-se [18]cătră Pilat, cerșu trupul lu Iisus. [19]Atunce Pilat zise: «Dați-i trupul!» [20]Și luo trupul Iosif, învăli-l cu [21]pânză curată și puse el întru o [22]noao a lui groapă, ce era tăiată în piia[23]tră, și răsturnă <o> piiatră mare spre u[24]șa groapei; duse-se. Și aciia Maria [1]Magdalina și altă Marie ședea [2]lângă mormânt."

211r

Ev(g)lïe M(th), glava 114 [24]

[3]„Întru demâneața la zioa ce iaste du[4]pă vineri adunară-se mai marii [5]preuți și fariseii cătră Pilat, grăi[6]ră: «Doamne, pomenit-am că înșălăto[7]riul acesta zicea, încă acesta viu <fiind>: du[8]pă a treia zi scula-se-va. Zi amu să în[9]tărească mormântul până a treia zi, [10]doară <nu> cumva să vie ucenicii lui noap[11]tea să fure el și să zică oamenilor: [12]'Sculatu-se-au den moarte'; și va fi apoi [13]înșălăciunea mai amară de-ntâiu.» Zise [14]lor Pilat: «Aveți peceți, duceți-vă [15]de întăriți cum știți.» Ei se duseră, [16]întăriră mormântul, semnară piiatra [17]cu peceețile".

16 Tip. [illegible] (în versiunea modernă: „trecătorii"). 17 Tip. [illegible]. 18 Tip. [illegible] (în loc de *fiiu*). 19 Tip. [illegible] (probabil greșit în loc de *la al noaolea*). 20 Tip. [illegible]. 21 Tip. [illegible]. 22 Tip. [illegible] (probabil greșit în loc de *despicară-se*). 23 Tip. [illegible] (în versiunea modernă: „muma fiilor lui Zevedei"). 24 „Evanghelia • după • Matei, cap. 114" (= Evanghelie în Sâmbăta Mare, la utrenie. Matei, XXVII, 62–66).

Ev(g)lïe M(th), glava 115 [25]

[18]„Întru seara de sâmbătă, lumina una [19]de sâmbete [26], vine Maria Magdalina [20]și altă Maria să vază mormântul. Și [21]iată, cutremur fu mare: îngerul amu [22]al Domnului deștinse den ceri, apropi[23]e-se, răsturnă piiatra despre ușa mor[24]mântului și ședea spr-insa. Era // [1]fața lui ca fulgerul și veșmi[2]ntele lui albe ca zăpada. De fri[3]ca lui cutremurară-se păzitorii [4]și fură ca [27] morții. Răspunse înge[5]rul, zise muierilor: «Nu vă teame[6]ți voi! Știu amu că Iisus răstignitu[7]l căutați: nu iaste cicea, scula[8]tu-se-au amu, cum au zis. Veniți de [9]vedeți locul unde-au zăcut Domnu[10]l și curând păsați, spuneți u[11]cenicilor lui că se-au sculat den [12]moarte și iată vă așteaptă în Gali[13]lei: acolo el veți vedea. Aceasta zi[14]c voao.» 211v

Și ieșiră curând de la mo[15]rmânt, cu frică și cu bucurie ma[16]re curseră să spuie ucenicilor lui. [17]Și iată, Iisus timpină iale, grăi: «Bucu[18]rați-vă!» Iale se apropiară, cuceriia-[19]se la picioarele lui și se închina lui. [20]Atunce grăi lor Iisus: «Nu vă teameți! [21]Duceți-vă, spuneți fraților miei [22]să se ducă în Galilei și acolo mă vor [23]vedea.»

Ducându-se iale, iată unii [24]de la peceți [28] mearseră în cetate, spuse- // [1]ră mai marilor preuți toate ce-au fost. [2]Și se adunară cu bătrânii, sfat fă[3]cură, arginți destui deaderă voinici[4]lor, grăiră: «Ziceți că ucenicii lui [5]noaptea veniră, furară el: noi am [6]adurmit. Și să ară fi auzită acea[7]sta și la ghemon, noi văm tocmi el [8]și voi fără de grije văm face.» Ei lu[9]ară arginții, făcură cum fură [10]învățați. Și se aude cuvântul ace[11]sta întru iudei până în ceaste zile”. 212r

Ev(g)lïe Vъskrěsna 1

Matei, 116 [1]

[13]În vreamea aceaia <cei> unsprăzeace ucenici du[14]seră-se în Galilei, în codrul ce zisease [15]lor Iisus. Și văzură el, închinară-se lui; [6]e aceștea părea-le-se [2]. Și se apropie Iisus, [17]zise lor: «Deade-mi-se toată putearea la [18]ceri și la pământ. Păsați, învățați to[19]ate limbile, botezați ei în numele Pări[20]ntelui și al Fiiului și al Sfântului [21]Duh; învățați ei: ‛Păziți toate câte-am [3] [22]zis voao.’ Și iată, eu cu voi sânt în [23]toate zilele, până în sfâr[24]șitul veacului. Amin!» //

[1]Evangheliile praznicelor domnești 212v

Des[2]pre născutul [1] lu Iisus Hristos ceteaște Luca, 5 [3]și Matei, 2 și 3.

Ev(g)lïe na liturgïe

[4]M(th), 3 [2]

[5]„Iisus născu în Vitleemul iudeilor în zi[6]lele lu Irod împărat; adecă vâlfe[7]le de la răsărit vineră în Ierusalim [3], grăi[8]ră: «Unde iaste împăratul iudeilor [9]să nască? că văzum steaoa lui [10]spre răsărit și venim să ne închinăm lui.»

25 „Evanghelia <după> Matei, cap. 115” (= Evanghelie în Sâmbăta Mare, la liturghie; Matei, XXVIII, 1–15). 26 Traducere confuză: în versiunea modernă: „Iară după ce a trecut ziua de odihnă (*sau* Sabatul), când se lumina spre ziua cea dintâi a săptămânii”. 27 Tip. ʌѧ. 28 Tip. пичеци.

1 „Evanghelia Învierii, 1 (Matei, <capitolul> 116)” (= prima evanghelie din duminica Învierii: Matei, XXVIII, 16–20); *Matei*: tip. матеи. 2 *Și văzură... părea-le-se*: în versiunea modernă este: „Și văzându-l i s-au închinat; unii însă s-au îndoit.” 3 Tip. къмѣмь.

1 Tip. нъскcъто̃у. 2 „Evanghelia la liturghie (Matei <cap.> 3” (= la sărbătoarea Nașterii Domnului, la liturghie; Matei, II, 1–12). 3 Tip. ѥ҇рлм҃.

[11]Auzi Irod împărat, turbură-se, și to[12]t Ierusalimul cu nusul. Și adună întâii [13]preuții [4] și cărtularii omenești și în[14]trebă d-inșii: «Io e Hristos ă nască?» Ei zi[15]seră lui: «În Vitleemul jidovesc; așa [16]amu iaste scrisa [5] prorocilor: 'Și tu Vi[17]tleeme, pământul iudeilor, cu nemica <mai mic> [18]ești în despusul iudeilor; den tine amu [19]ieși-va județ, cela ce va paște oamenii [20]miei, izrailii'.» Atunce Irod furiș che[21]mă [6] vâlhvele și ispiti d-inșii de ce [22]vreame se ivi steaoa. Și tremease ei în Vi[23]tleem, zise: «Duceți-vă și ispitiți a vedea [24]acel cocon; când veți afla, spuneți- // [213r] [1]mi, ca să merg și eu să mă închin lui.»

[2]Ei ascultară împăratul și se duseră[3]. Și adecă steaoa ceaia ce văzură spre răsă[4]rit mergea înainte până mearse, stă[5]tu desupra [7] io era coconul. Văzură stea[6]oa, bucurară-se [8] foarte. Și vineră în ca[7]să [9] și văzură coconul cu Maria, muma [8]lui; și văzură, închinară-se lui și de[9]șchiseră comoarăle lor: aduseră lui da[10]r aur și tămâie și zmirnă. Și [11]veaste priimiră în somn și nu se înto[12]arseră cătră Irod, ce pre altă cale du[13]seră-se în laturea lor". *Konecь roždьstvo* [10].

[14]*Tâlcul aceștii evanghelie*

[15]Frații miei [11], auziți cum au născut Do[16]mnul nostru Iisus Hristos den sfânta Marie, [17]fată curată. Derept aceaia, ce-au hăsnu[18]it sau au folosit noao, creștinilor, cu [19]născutul [12] lui? Luați bine aminte de[20]rept ce-au născut, câte folosure noao [21]au făcut:

Întâiul folos, de primă, [22]acesta iaste: pre noi păcătoșii, [23]carii am fost feciorii mâniei [24]prentru greșalele noastre, au // [213v] [1]făcut să fim feciori lu Dumnezeu, cu[2]m iaste scris în Ioan, 1, în Tit, 302; [3]și iară, cum pre noi născu de iznoavă den [4]feciorii mâniei.

Al doilea folos: nă[5]scutul lui iaste acesta, că se-au dat [6]pre sine noao și toate ce sânt ale [7]lui au schimbat cu noi. Că elu e Ema[8]nuil, cu noi și între noi lăcuiaște (Ioan, [9]51; *kъ Solonĕnomь* [13], 255; *kъ Korintomь* [14], 133, 148, 84). Și binele al lui ce [11]are într-una cu noi imparte, soț pre o[12]cină cu noi (*kъ Rimlĕnomь* [15], 97, 99). Ca[13]ută acest lucru și bine socoteaște.

[14]Al treilea folos [16]: născutul lu Iisus Hristos iaste [15]acesta, cumu e trupul sau pelița, sau [17] [16]au legat la sine, fiind Dumnezeu, cu[17]m nici întru un chip nu poate despă[18]rți. Așa pre noi la Dumnezeu ne-au împre[19]unat și ne-au legat cu Duhul Sfânt, [20]cu făgăduita sa, cu pace ce-au făcut [21]între noi, cu jurământul lui și cu [22]dragostea lui. Că elu ne e noao cap [23]și mirele nostru, pre noi elu e încredința[24]t să fim pren credință [25]nevastă lui nedespărțită // [214r] [1](*kъ Rimlĕno(m)* [18], 99; în Isaiia [19], 54, 59; în [2]Ieremia, 32; în Osie, 2).

Al patru[3]l folos: Iisus Hristos fu derept noi rob [4]și păcat și blăstem, cum pre noi [5]să facă slobodnici, derepți, blagoslo[6]viți, vii, feciori [20] și sfinți (*kъ* [7]*Galatь* [21], 204, 206, 209; *kъ Rimlĕnomь* [22], 88, [8]89, 97; în Ioan, 1; *kъ Titu* [23], 302; [9] *kъ Korintĕnomь* [24], 133).

4 Tip. прєѹ҃ін (probabil greșit în loc de *preuți*). 5 Tip. скрисѫ. 6 Tip. кєма. 7 Tip. дєсѹпра (pentru *deasupra*?). 8 Tip. бѹкѹрарѫєє. 9 Tip. карѫ. 10 „Sfârșitul (evangheliei din duminica) Nașterii (Domnului)". 11 Tip. фраціїєи мїи. 12 Tip. нъсꙋтоу҃. 13 Corect: *kъ Solunĕnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Tesaloniceni". 14 Corect: *kъ Korinthĕnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Corinteni". 15 „(Epistola apostolului Pavel) către Romani". 16 Tip. фоѡ. 17 Tip. саѹ (probabil superfluu). 18 Tip. къ рмлѣнѡ; „(Epistola apostolului Pavel) către Romani". 19 Tip. ісаіа. 20 Tip. фєчєри. 21 Corect: *kъ Galatĕnomь*; „Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 22 Vezi mai sus, nota 15. 23 „(Epistola apostolului Pavel) către Tit". 24 Vezi mai sus nota 14.

Al cincilea folos: [10]pre noi curăţeaşte cu născutul lui [11]cel sfânt, pre noi de iznoavă au născu[12]t şi pre noi au făcut curaţi, [13]derepţi, vietori până în veaci, sfinţi [14]şi noi (*kъ Efeseo(m)* [25], 231 *kъ Titu* [26], [15]302; Iezechiil, 16).

Al şaselea fo[16]los: cumu e Hristos în trup, carele luo [17]sus den sfânta Maria, vărsă binele [18]deplin a lu Dumnezeu (*kъ Soloněno(m)* [27], [19]254), aşa şi în noi, şi pre noi adu[20]se ca dentru izvorul den cel tru[21]p ce luo sus ca dentru casă depli[22]n bogătăţile [28] lu Dumnezeu (Ioan, [23]12, 23, 24): „Cum viiez eu, aşa [24]şi voi vreţi viia prentru mine; eu // [1]sânt apă vie şi pâine vieţiei" (Matei, [2]46). Iaste scris cum pren Duhul Sfâ[3]nt au vărsat darurele sale pre noi [4](*kъ Efeseo(m)* [29], 224); în *Psaltire*, 40, 45: [5]„Darurele luo şi vărsă pre oameni". Hristos [6]pre noi au vărsat darurele lu Dumnezeu [30] [7]cum au împărţit cu noi toate bunătă[8]ţile ale lui. 214v

Al şaptelea folos: [9]Hristos făcu pre noi să fim căsători be[10]seareciei lu Dumnezeu pre viiaţa de vea[11]c (*kъ Korinthomь* [31], 123; *O(t)krъvenïe* [32], 3; [12]Pătru, 56, 58).

Derept aceaia, fra[13]ţii miei [33], să n-au vrut naşte Iisus Hristos, noi [14]am vrut toţi peri; ce-au născut de[15]rept noi păcătoşii, cum pre noi să [16]descumpere de la moartea iadului. [17]Derept aceaia, nu e altul ajutoriu fă[18]ră Hristos.

Adu-ţi aminte pururea aceasta şa[19]pte folosure a născutului lu [20]Iisus Hristos în toată viiaţa ta, mai tare în [21]ceasul morţiei tale. Veseleaşte-te cu [22]el, cum să aibi pren Iisus Hristos viiaţa de veac, – [23]ce tu dă-ne-o, Doamne! Amin!

Na Obrě[24]zanïe Gñe, na liturgïi

Ev(g) Lu(k), gla(v) 6 [1]

215r [1]„În vreamea aceaia întoarseră-se păstorii, [2]slăviia şi lăuda Dumnezeu de to[3]ate ce auzise şi văzuse, cum fu [4]grăită cătr-înşii.

Şi cându se împlu[5]ră opt zile, să taie-împrejur el, şi ziseră [2] [6]numele lui, Iisus: zis era de îngerul [7]mainte până nu se începuse în pântece.

[8]E feciorul crescu şi se întăriia cu duhul, [9]împlea-se de înţelepciune şi dulceaţa lu [10]Dumnezeu era la el.

Şi mergea pări[11]nţii lui în toţi aii în Ierusalim în prazni[12]cul Paştilor. Şi când fu el de doi[13]sprăzeace ani, duseră-se ei în Ierusalim, [14]pre obiceaiul praznicului. Şi sfârşi[15]ră zilele; când vrură să se întoarcă [16]ei, rămase Iisus feciorul în Ierusalim. [17]Şi nu precepură Iosif şi muma [18]lui, părea-le lor că e cu soţia; vineră [19]cale de o zi şi căutară el în rude-[20]ş [3] şi în ştiuţi, şi nu aflară el.

Însto[21]arseră-se în Ierusalim să caute el; şi fu pre[22]spre trei zile, aflară el în beseareca, [23]şezând în mijloc de învăţători şi // [1]ascultând pre aceia şi întrebând ei. [2]Spământară-se toţi, ascultând el, [3]de înţelepciunea [4] şi de răspunsul lui. [4]Şi 215v

25 Corect: *kъ Efesěnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Efeseni". 26 Vezi mai sus, nota 23. 27 Vezi mai sus, nota 13. 28 Tip. богътѫцїилє (contaminare între *bogătăţile* şi *bogăţiile*); întregul pasaj este neclar. 29 Vezi mai sus, nota 25. 30 Tip. доумнє. 31 Vezi mai sus, nota 14. 32 „Apocalipsul". 33 Tip. мїи.

1 „La Tăierea-împrejur a Domnului (Evanghelia <după> Luca, cap. 6)" (= Luca, II, 20–21 şi – de la f. 215r 8 până la sfârşitul evangheliei – Luca, II, 40–52). 2 Tip. зисєрѫ[6]рѫ. 3 Tip. ꙟроудєшь („între rudele sale"). 4 Tip. дєꙟ цєлєпчюнє.

văzură el, mirară-se; către-însul [5]muma lui zise: «Fii [5], căce faci noao [6]aşa? Iată părintele tău şi eu cu [7]dureare căutând tine.» Şi zise cătr[8]înşii: «Ce e de căutaţi mine? Au nu şti[9]ţi că într-aceastea ce sânt <de la> Părintele [6] mi[10]eu cade-se a-m [7] fi?» Şi aceia nu înţelea[11]seră cuvântul ce grăi lor. Şi mearse [12]cu ei şi vine în Nazaret, şi era de [13]se cuceriia lor. Şi muma lui păziia [14]toate cuvintele aceastea întru inema [15]ei.

Iisus ajunse înţelepciunea şi crescu[16]tul şi dulceaţa de la Dumnezeu şi [17]de la oameni [8]". *Konecь obrězanïe* [9].

[18]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie*

[19]Fraţii miei, den ceastă evanghelie avăm [20]doao învăţături derepce au luat [21]Hristos tăietura-împrejur pre sine:

Învă[22]<ţă>tura [10] de primă

216ʳ

Dumnezeu (în cartea // [1]de primă a lu Moisi, în 17 capete; [2]în a treia carte, 31, 12 capete) au fo[3]st lăsat şi porâncit cum toată să[4]mânţa de bărbat în a opta zi să fie [5]tăiat-împrejur; iară pre cine n-ară tăia-[6]împrejur, cum să-l piiarză acela sŭ[7]flet de om. Derept aceaia, Hristos încă a [8]opta zi fu tăiat-împrejur:

Întâiu, [9]cum să arate cum el încă den sămâ[10]nţa lu Avraam iaste (Matei, 1; Isaiia, [11]9, 11).

A doua [11], cum să arate cum el <e> ascu[12]ltătoriu şi îngînduitoriu [12] legiei lu Du[13]mnezeu (*kъ Galato(m)* [13], 209; Matei, 11).

A [14]treia, cum să arate cum pre el au [15]arătat leagea obreazanii[13a] şi elu e vig [16]şi cap şi fire legiei. Că el poa[17]te da aceaia ce tăietură-împrejur au se[18]mnat ş-au pilduit cum năravul no[19]stru care se-au început în păcate, în blă[20]stemul legiei au născut, numai Hristos [21]poate ierta şi pre noi curăţi [14]; el <ne> în[22]noiaşte şi el iartă păcatele (*kъ Rimlě*[23]*nomь*> [15], 82, 87, 90). Că moartea noastră [16] e[24]l poate

216ᵛ

tăia cu sufletul său pre // [1]inimile [17] noastre. El poate dezbră[2]ca de pre noi năravul dracului [3]şi lu Adam păcatele, necrezuţia [4]şi blăstemul legiei (*kъ Kolasaemь* [18], 257 şi în a cincea carte <a> lu Moisi, [6]10, 30 de capete), împrejur-tăietoriul [7]Hristos.

A patra, cum să arate că el e [8]îmblătoriu [19] între noi şi între noi şi între Dum[9]nezeu, – cine fu derept noi păcat, su[10]dalme, viiarme [20], blăstem, supt lea[11]ge aruncat derept noi (*kъ Gala*[12]*tь* [21], 206); împle leagea derept păca[13]tele (*kъ Korinthь* [22], 150; *kъ Rimlěnomь* [23], [14]96) şi, sculând derept ispăsenia [24] [15]şi îndereptătura noastră (*kъ Rimlěnomь* [25], [16]87), ş-au plătit lu Dumnezeu plata ([17]psalom 62).

5 Tip. фïи („fiule"). 6 Tip. че сънтъ пърителе мïеѹ (în traducerea modernă: „în cele ale Tatălui meu"). 7 Tip. амь („a-mi"). 8 Pasajul este în versiunea modernă: „Iisus însă propăşea cu înţelepciunea, cu vârsta şi cu harul înaintea lu Dumnezeu şi a oamenilor." 9 „Sfârşitul (evangheliei la) Tăierea-împrejur". 10 Tip. ꙟвътѹра. 11 Tip. адоа. 12 Tip. ꙟгъндѹиторıо. 13 Corect: *kъ Galatěnomь*: „(Epistola lui Pavel) către Galateni". 13a Tip. лѣџе ѡбрѣзание (cf. copia P: *leagea obrezaniei* „legea circumciziei"). 14 Tip. кѹраци. 15 „(Epistola apostolului Pavel) către Romani". 16 Tip. ноастрѹ. 17 Tip. инимиле. 18 Corect: *kъ Kolosěnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Coloseni. 19 Tip. късѫ[8]рıо.ꙟмлѫторıо (grafia късѫрıо, ininteligibilă, am interpretat-o *că el e*, pe baza copiei din Pociovelişte). 20 Tip. вïꙗрмѧ („vierme"). 21 Vezi mai sus, nota 13. 22 Corect: *kъ Korinthěnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Corinteni". 23 Vezi mai sus, nota 15. 24 Tip. испъсенïе. 25 Vezi mai sus, nota 15.

A cincea, că ne dojeneaşte [18]şi ne învaţă pre aceaia cum şi noi să [19]îngăduim şi să ascultăm tocmealelor [20]lu Dumnezeu, să viem cu sfinte seam[21]nele, cu botezul şi cuminecătura; [22]el să nu urâm (*kъ Korinthomь* [26], 149, [23]143; Luca, 109; Matei, 107, 116). Po[24]rânceaşte şi lasă: „Luaaţi, mâncaţi, bote-[27] // [1]zaţi pre toţi pre iertăciunea păcatelor". *217r*

[2]A şasea, cum să arate cum toate seam[3]nele şi slujba besearecii lu Moisi pro[4]roc au fost pilda lu Hristos şi el au [5]fost împlătoriul; Luca, 114: „Iaste [6]să se împle ce iaste scris pren Moisi [7]şi proroci de mine"; *kъ Rimlěnomь* [28], 103: [8]„Capul legiei iaste Hristos, pre spăsenia tu[9]turora".

A doua [29] învăţătură

Dere[10]pt aceaia au pus coconului numele Iisus, [11]că jidoveaşte Ieşua iaste ispăsitoriul, [12]plata ispăseniei [30] şi plătitoriul şi pu[13]rtătoriul pre noi în viiaţa de veac (Ti[14]motei [31], 282, 283; *kъ Titь* [32], 302); [15]aceaia şi moşie. Hristos – rumâneaşte: «uns [16]cu mir», jidoveaşte: «Mesia şilo». [17]Derept aceaia, numai unul singur Iisus [18]Hristos iaste creştinilor ispăsitoriul de pă[19]catele noastre, de mânia Tatălui sfâ[10]nt, de blăstemul legiei şi toat[21]te pedepsele multe, reale şi de păgu[22]bitura sufletului.

Nu căuta dară, [23]creştine, la altul la nimea şi în ne[24]mica ispăsenie sufletului, nu în fa-[33] // [1]ptele nici ale tale, nici <ale> altora, că nu e [2]alt nimea, nici în ceri, nici pre pămâ[3]nt, dat oamenilor în carea [34] trebuiaşte [4]noao a ispăsi. Aşa zice sfânt Pătru [5]apostol în *Děanïe* [35], 10. Nu te ruga, dară, sfi[6]nţilor morţi; nu te izbăvi în călugăria [7]ta, nici în postul tău, nici în slujba [8]sau pravila ce-au tocmit oamenii, ce nu[9]mai în Iisus Hristos, pren credinţă dereaptă. Cu[10]m zice Hristos (la Luca, 114) şi Tatăl [11]sfânt (Matei, 6, 70; Ioan, 60, 73, 74): [12]„Iaca acesta iaste fiiul mieu cel prea iubi[13]t, în care mie se-au împlut voia mea; pre [14]el să ascultaţi." Caută Ioan, 22, [15]43; Ioan, 39, 11, 16 şi Ioan, în *Posla*[16]*nie*, 69, 68; *Rimleani* [36], 85, 88; [17]*kъ Galato(m)* [37], 203, 204, 205, 206 şi a[18]iurea în toată Scriptura; caută Ieremia, [19]23, 33; psalom 2. Ce tu, Doamne, dă-[20]ne împărăţia ta! Amin! *217v*

[21]Na Bg̃ojavlenïe, na liturgïe

Ev(g) M(th), gla(v) 6 [1]

[22]„În vreamea aceaia, atunce vine Iisus den Ga[23]lilei la Iordan, cătră Ioan, a // [1]se boteza de el. Ioan amu apără [2]lui [2] şi grăi: «Eu trebuiesc de tine a [3]mă boteza, şi tu vii cătră mine?» Răspunse Iisus, zise cătră el: «Lasă acmu, [5]aşa amu cuviinţă iaste noao a împlea [6]toată dereptatea.» Atunce lăsă el şi [7]se boteză Iisus. *218r*

26 Vezi mai sus, nota 22. 27 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к̃з̃, indicând sfârşitul colii 27. 28 Vezi mai sus, nota 15. 29 Tip. адоа. 30 Tip. испъсенїе. 31 „(Epistola apostolului Pavel către) Timotei". 32 Corect: *kъ Titu*; „(Epistola apostolului Pavel) către Tit". 33 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к̃и̃, indicând începutul colii 28. 34 Tip. карѣ (probabil greşit în loc de *care* sau *carele*). 35 „Faptele apostolilor". 36 „(Epistola apostolului Pavel către) Romani". 37 Vezi mai sus, nota 13.

1 „La Botezul Domnului, la liturghie. (Evanghelia <după> Matei, cap. 6)" (= Matei, III, 13–17). 2 Tip. апърѫ лоуи (în traducerea modernă: „îl opri").

Ieși amu dentr-apă și, [8]iată, deșchiseră-se lui ceriurele și vă[9]zu Duhul Domnului deștingându-se ca un [10]porumb și viind pre el. Și iată gla[11]s den ceriu grăi: «Acesta iaste fiiul mi[12]eu iubit, derept el bine-vruiu!»".

[13]*Acesta iaste tâlcul aceștii evanghelie*

[14]Frații miei [3], în ceastă evanghelie iaste scris [15]cum au mers Hristos, treizeci de ai [16]având, la Ioan să se boteaze și, deaca [17]se-au botezat, cum au deștins Duhul Sfân[18]t în chipul porumbului și Tatăl sfân[19]t cum au grăit depre fiiul său. De[20]rept aceaia, aceaste trei lucrure să soco[21]tim:

Dentâi, unde Ioan zicea, „Mie [22]se cade a veni la tine", și Hristos zice: // 218v [1]„Cuviință iaste noao a împlea toată dere[2]ptatea", și Tatăl den ceri grăiaște: „Ace[3]sta iaste fiiul mieu cel prea iubit, de[4]rept el bine-vruiu", – cu aceaste trei [5]cuvinte ducu-ne pre grija spaseniiei [4] [6]sufletului. Derept aceaia, frați, ac[7]mu voiu grăi depre spasenia [5] sufletu[8]lui, în ce chip omul păcătos poate [9]și cu ce iertăciune [6] află păcatelor și po[10]ate cunoaște ce voie are Dumnezeu către [11]noi oamenii, carei sântem greșiți și [12]păcătoși Domnului: piiarde-va pre noi, [13]au va milui pre noi, au ba? Ascultați, [14]derept aceaia, frați, că mai mare niștotă [15]și de treabă lucru în ceastă lume n-ave[16]ți, decât această învățătură; că mai [17]scump lucru afla-veți în cest ceas de[18]cât argintul și aurul sau mare domnie <a> [19]ceștii lumi, că acealea sânt toate peri[20]toare. Și cum zice Iisus Hristos (Matei, 69):

[21]„Ce foloseaște omului să`va [7] dobândi toa[22]tă lumea, iară sufletul său va piiar[23]de?" Că e omul blagoslovit, și feri[24]ce de acela cine dobândeaște viiața de vea- // 219r [1]c. Că în ceastă lume, ce e trecătoare [2]și înșelătoare, avăm numai dosadă, [3]prea [8] multe pedepseale, răzmirițe și mu[4]lte nevoi. Ce așteptăm după moarte, [5]în ceaia alaltă lume? Altă mai bună viia[6]ță, împărăția lu Dumnezeu. Derept [7]aceaia, ce voiu grăi tot voiu adevăra den [8]Scriptura Sfântă a prorocilor și a apo[9]stolilor, cum să nu gândiți că ia[10]ste scornit și tocmit de noi sau de [11]alți oameni; mainte că ați putea mi[12]ne întreba, așa spunem:

Întreba[13]re: noao poate omul cine gre[14]șaște lu Dumnezeu și oamenilor, [15]însuș el cu trupul său, dereage păca[16]tul și greșalele lui cu faptele [17]și cu lucrurile sale și a dobândi [18]împărăția ceriului? – Depre acest [19]lucru așa voiu răspunde, den Scriptu[20]ra Sfântă, – răspuns: [21]Ba n-au putut nimea; acmu încă nu [22]poate, că s-au vrut putea fi cineva, [23]Hristos derepce-au vrut veni în lume și a se [24]munci? Ce unde era toată lumea că- // 219v [1]zută în păcate și cum zice Pavel [2]apostol: „Eram toți den nărav feciorii [3]mâniei [9], pren greșala lu Adam." Așa [4]lipsiia fiiului lu Dumnezeu, lu Isus Hristos, [5]a pogorî și pre noi a descumpăra den pă[6]catele noastre. Cum că nu poate nimea [7]cu faptele sale dereage păcatul său [8]adevăra-voiu [10] așa: David proroc să fie [9]mărturisitoriul dentâiu, el fiind sfâ[10]nt, așa grăiaște (psalom 142): „Doam[11]ne, nu întra în judecare cu robul tău, [12]cu mine, că nu se va face derept înai[13]ntea ta nici un om viu". Vedeți că [14]nu poate dereage însuș greșitul lu[15]crul său înaintea lu Dumnezeu. Și [16]Hristos zice (Matei, 47): „Cum puteți bi[17]ne-grăi răi fiind?" Și Matei, 22: „Au [18]doară veți culeage den spini struguri

3 Tip. мїе. 4 Tip. спасенїиеи (pentru *spăsenieei*). 5 Tip. спасенїѧ (pentru *spăsenia*). 6 Tip. ертѫчюне. 7 Tip. сава. 8 Tip. пре. 9 Tip. мънїи. 10 Tip. адевърдю.

[19]sau den scai smochine?" Vezi că omul [20]greşit nu poate face sau a dereage nici [21]un păcat. Iară în psalom 13 zice [22]că iaste scris că nu e derept nimea: „Nu e [23]înțelegând, nu e cine să caute pre Dum[24]nezeu. Toți plecară-se într-una, înde- // [1]şerți fură [11]; nu e cine să facă bine [2]sau dulceață, nu e până la unul". 220r

[3]Adoara, să ne fie în aceasta mărturi[4]sitoriu sfânt Pavel apostol (*къ Rimlě-nomь*[12], [5]85): „Nu se face derept omul sau [6]nu se dereptează den lucrul legiei." [7]Vezi cum cu lucrul tău nu te poți [8]face cum să fii derept şi deres. [9]Aşijderea grăiaşte şi mai chear la *Gala*[10]*teani*, 203 şi 204.

Al treilea mă[11]rturisitoriu iaste Isaiia proroc, în 57, [12]unde zice: „Dereptatea ta şi fapte[13]le tale nu vor ție folosi".

Al pa[14]trul mărturisitoriu [13] iaste Osia pro[15]roc; în 13 zice: „Perirea ta, Istrai[16]l [14]; numai în mine ajutoriul tău".

Ve[17]zi, creştine, cum a greşi şi a peri noi [18]putem; ce a dereage şi a tocmi aceaia [19]noi, prentru slăbia şi netăria noastră, [20]nu putem în cest trup greşitoriu.

[21]Întrebare: dară cu milostenie, cîn[22]d dăm câte vreo vacă cu lapte săra[23]cilor, sau cu ajunul, cum să [24]trudim acel trup care-au greşit, // [1]putem [15] greşalele şi păcatul dereage [16] au [2]ba? – Răspuns: cu milostenia cum să [3]ajutăm, şi datori sântem cu acealea. [4]Derept aceaia au dat Dumnezeu unuia [5]mai mult, să miluiască pre altul; şi [6]care nu miluiaşte, având el, nici Dum[7]nezeu va face milă cu el. Alta, noi [8]când dăm ceva mişeilor, nu dentr-al no[9]stru dăm, ce den darul lu Dumnezeu. [10]Cu acealea ce-am greşit nicicum nu pu[11]tem, că greşim cu gândul, cu fapta, cu pi[12]zma, cu mânia, cu cuvântul, cu limba, cu [13]fapte şi cu aceaia când nu facem ce no[14]ao Domnul au lăsat ş-au porâncit. [15]Şi când greşim sau când grăim rău sau [16]batem sau ucidem [17] sau curvim sau furăm [17]sau înşelăm sau strâmb mărturisim [18]sau mințim ceva, sau alte păcate când a[19]m făcut, nici întru un chip [18] nu pu[20]tem face să nu fie făcut; că cuvânt [21]grăit cine-l poate trage înapoi? [22]Pildă: o sticlă plină cu vin deaca ca[23]de [19] den mână şi se va frânge, cine o va [24]dereage, şi acel vin vărsat iară în sti[2]clă să-l strângă? Cine va omorî un // [1]om, au poate învia pre el alt fără Du[2]mnezeu? Aşa, ce greşim dinioară [20] nici în[3]tru un chip nu putem face să nu fie fă[4]cut, şi lucrul lu Dumnezeu cu mu[5]ltu e mai sus decât al oamenilor [21]. [6]Iară cu ajutoriul şi cu post, cine ştie [7]bine a posti, nu dereagem păcatul ce-am gre[8]şit, ce înfrânăm trupul nostru depre [9]lucru de acmu înainte ce facem, şi cu [10]ajunul smerim trupul să ogodească su[11]fletului. Şi iane vezi, când veri să a[12]juni, de câte ori întru o zi numai [13]greşeşti şi înnoieşti şi înmulțeşti pă[14]catul carele gândeaşte că vor putea dereage [22]. [15]Socotiți, aşa e au ba? gândeşti rău până po[16]steşti, grăieşti rău, faci cuiva dosadă [17]au ba? Să faci rău, pierzi plata postu[18]lui, necum să deregi ceva cu el. 220v 221r

Între[19]bare: dară altul, când aşa plăti lui [20]munca cu slujba şi rugăciunea, ară [21]putea dereage greşalele cuiva să [23] ară mai [22]şti ruga şi ară fi mai destoinic şi <mai> pu[23]țin greşit? – Răspuns: de-a firea Iacov, [24]fratele Domnului, în epistolia sa, 56 de [25]capete, zice: „Unul roage derept alalt // [1]cum să fim sănătoşi; că [24] rugăciunea dere[2]ptului mult foloseaşte". În lucrul [3]ceştii lumi, în niştote poate folosi unu[4]l altuia cu rugăciunea dereaptă [25]; ce pă[5]catul şi greşalele altuia să dereagă ci[6]neva nu poate nicicum, nimea. Acest lu[7]cru voiu adevăra cu ceaste lucrure: 221v

11 Tip. ɸоурꙋ. 12 „(Epistola) către Romani". 13 Tip. мъртоурнситорюль. 14 Tip. нстраиль (probabil greşit în loc de *Israil*). 15 Tip. пꙋтоѣ. 16 Tip. дѣреце. 17 Tip. оучнмѣ. 18 Tip. кнкь. 19 Tip. дадє. 20 Tip. днннѡрж. 21 Tip. ѡменнлѡ. 22 *carele... dereage*: greşit în loc de „carele gândeşti că vei putea dereage". 23 Tip. къ. 24 Tip. кꙋ. 25 Tip. дерептж.

[8]Hristos adevărează însuş (Matei, 104) cu cea [9]pildă de zeace feate, când purceaseră [10]în timpinatul ginerelui: ceale nebune [11]cerură de la ceale înțeleapte den untul [12]sau uleiul lor, iară ceale înțeleapte răs[13]punseră: „Doară nu soseaşte noao şi vo[14]ao? Duceți-vă şi vă cumpărați"; şi nu [15]deaderă lor. Cu care pildă au învățat [16]ş-au arătat Hristos cum nici sfinții, cu [17]lucrure *[26]* şi cu credința lor, nu pot aju[18]ta întrarea la împărăția ceriului şi nu [19]poate dereage unul lucrul altuia sau pă[20]catul.

Luca, 83: Hristos zice cum sfân[21]t Lazar, în poala lu Avraam, nu putu [22]face nici un bine celui om bogat, [23]nici fraților lui, nici dereage; da[24]ră cum poate popa sau călugă- // 222r [1]rul, fiind şi el tare păcătos, a derea[2]ge greşalele altuia, el greşind puru[3]rea fiind în cest trup? La Ioan, 16, [4]zice Hristos cum, când va veni el în sla[5]va Tatălui, atunce va da cineş du[6]pă faptele sale. Vezi că zice «sale», nu [7]după faptele popeei sau călugărului. [8]Luca, 33: Hristos zice cătră muiare: „Credi[9]nța ta te-au ispăsit"; vezi că zice «credin[10]ța ta», nu <a> altuia. Pavel, *kъ Galatь* *[27]*, 214, [11]zice: „Ce va semăna omul, aceaia va secera"; [12]vezi că secerăm ce semănăm *[28]*, şi [13]faptele altora nu ne ajută, nici dere[14]g lucrul şi greşalele noastre. Iară [15]Pavel: „Tot omul tarul său va purta"; [16]iaste păcat care nu poate purta popa [17]sau cineva altul, nici a dereage.

Un sa[18]c plin abiia purtând cineva nu va [19]lua de pre umărul altuia şi alt sac pli[20]n. Sau fiind cineva datoriu unui om [21]putearnic 100 de mie *[29]* de florinți, neavân[22]d el nemica, nu va putea plăti 100 de mie [23]de florinți derept altul *[30]*. Sau fiind [24]doi judecați pre moarte întru o tem- // 222v [1]niță, putea-va *[31]* unul dereage naintea ju[2]deațelor să iasă soțul său când el în[3]suş zace în temniță? Dară popa, avân[4]d sac plin de păcate sau fiind e[5]l datoriu 100 de mii de florinți sau [6]în temnița păcatelor?

Vaide lui cum cu[7]tează <a> zice nebunul şi îndrăznitoriul [8]orb a zice: „Dereage-voiu, tocmi-voiu şi fe[9]lelui-voi *[32]* eu derept tine; acel sufle[10]t lua-voiu eu pre sufletul mieu", bă[11]gând pre sineş în perire prentru lă[12]comia, lăsând pre cel om nebun în nă[13]deajde deşartă şi fără folos. Omul [14]prost <au> greşit ucigând pre alt om [15]cu lancea, iară popa au ucis doară a[16]ltul *[33]* cu limba, cu mânia sau cu sandăc [17]rău sau cu urâciunea (Matei, 12). Omul [18]prost au *[34]* greşit cu curvia, cu fapta, [19]iară popa cu pofta, căutând pre [20]muiarea altuia. Omul prost greşit-au fu[21]rând <o> oaie, iară popa doară au celuit [22]în negoț sau au luat de pre neştine un flo[23]rint derept care n-au hăsnuit nemica o[24]mului. Omul prost au greşit jurând // 223r [1]şi mințind strâmb în leage, iară po[2]pa doară au mințit în târg sau la besea[3]recă. Omul prost au greşit lucrâ[4]nd în sărbătoare, iară popa <în> sărbătoare [5]se-au îmbătat sau sfădit *[35]* cu cineva. [6]Amu sânt amândoi greşiți înaintea lu [7]Dumnezeu. Derept *[36]* aceaia, cade-se amân[8]durora să caute, unul ca şi altul, aju[9]toriul la atare *[37]* care n-au greşit nici [10]dinioară *[38]*, nici are păcat, – ce nu pute[11]m afla mai mult fără unul ce ia[12]ste Iisus Hristos, Domnul şi ispăsitoriul nostru. [13]Amin!

26 Tip. лоүкрȣре (probabil greşit în loc de *lucrurele*). 27 Corect: *kъ Galatěnomь*; „(Epistola) către Galateni". 28 Tip. сѣмѫнѫ. 29 Tip. міе (pentru *mii*; cf. 222v5: мїи). 30 Tip. алтүȣ. 31 Tip. поүтѣтева. 32 Tip. ѳелелȣи вои (probabil greşit în loc de *felelui-voiu*). 33 Tip. алтȣт. 34 Tip. ши. 35 Tip. сфръдить. 36 Tip. дѣрепть. 37 Tip. алтаре. 38 Tip. дини шрѫ.

[14]Na Stretenie Gñe, na liturgie

Ev(g)lie Lu(k), [15]gla(v) 7 [1]

[16]„În vreamea aceaia duseră el în Ierusalim [2] să-l [17]puie naintea [3] Domnului, – cumu e scris [18]în leagea Domnului, că: «Tot tânărul bărbă[19]tească parte să-i desfacă zgăul sfâ[20]nt Domnului cheamă-se [4] şi să dea jăr[21]tvă, pre zisa întru leagea [4a] Domnului, [22]doao turtureale sau doi pui de [23]porumb.»

Era un om în Ierusalim [24]ce-i era numele Simeon; şi // 223v [1]acel om derept şi bine-cinstit [2]aştepta mângâitura izraililor şi [3]Duhul Sfânt era întru el. Şi era el [4]făgăduit Duhului Sfânt să nu vază [5]moarte mainte până nu va vedea Hristos Dom[6]nul. Şi vine cu Duhul în beseareca şi, [7]când aduseră părinţii feciorul Iisus, să fa[8]că lor pre obiceai leage de el [4b], – şi ace[9]la luo el la mânile lui şi blago[10]slovi Dumnezeu şi zise: „Acmu lasă robul [11]tău, Doamne, pre cuvintele tale, cu pace; [12]că văzură ochii miei mântuitura ta, [13]ce-ai gătit, naintea feaţelor a tuturor oa[14]menilor, lumină întru descoperitu[15]ra limbilor şi slava oamenilor [5] tăi, i[16]zrailii."

Şi era Iosif şi muma lui, [17]mirară-se de cuvintele lui de El. Şi [18]blagosloviia Simeon şi zise către [19]Maria, muma lui: „Adecă zace acesta [20]la căzătura şi la sculătoare [5a] a mulţi î[21]ntru izraili şi întru seamne ce-au zis; [22]şi ţie însăţi în suflet întra-va armă, [23]că [5b] amu să se descoapere den multe ini[24]mi cugetele". [6]

Şi era Ana proročiţa, // 224r [1]fată lu Fanuil, den ruda lu Asir. [2]Aceasta mătorise întru zile multe; [3]vise cu bărbatulu-şi şapte ani den fe[4]ţia ei. De-aciia <era> văduo ca <de> optzeci [5]şi patru de ani, ce nu ieşise den besea[6]recă: cu postul şi cu rugăciunea slu[7]jiia noaptea şi zioa. Şi aceaia într-a[8]cel ceas stătu, ispovediia-se Domnului [9]şi grăi de el tuturora ce aştepta mâ[10]ntuire în Ierusalim.

Şi ca sfârşiră tot [11]pre leagea Domnului, întoarseră-se în Ga[12]lilei, în cetatea lor Nazaret.

Feciorul [13]crescu şi se întăriia cu duhul, implea[14]-se de înţelepciune şi dulceaţa lu Du[15]mnezeu era la el". *Konecъ Strětenie* [7].

[16]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelii*

[17]Fraţii miei, în ceastă evanghelie iaste <scris> cum au [18]dus părinţii pre Iisus cu darure în Ie[19]rusalim şi acolo cum au luat Si[20]meon: luo pre Iisus la mâinile lui [21]şi blagoslovi şi proroci şi de [22]viiaţa lui Hristos, şi de Maria prentru // 224v [1]fecior, ce va păţi şi ea; şi iară Ana[2] proročiţa cum ispovediia de cocon. Ce [3]în ceaste cuvinte <ale> evangheliei aflăm aceaste [4]cuvinte:

Zice evanghelist: „aştepta mâ[5]ngâitura izraililor"; Simeon zice: „vă[6]zură ochii miei mântuitura ta" şi: „a[7]decă acesta pus la sculătura <a> mulţi [8]întru izraili"; care cuvinte aduc [9]pre noi să grăim depre ispăsenia omu[10]lui, să ştim cine poate

1 „La Întâmpinarea Domnului, la liturghie (Evanghelia <după> Luca, cap. 7)" (= Luca, II, 22–40). 2 Tip. ѓ҃рлñ. 3 Tip. надтѣ. 4 Fraza este, în versiunea modernă: „Orice întâi-născut de parte bărbătească să fie închinat Domnului". 4a Tip. лѣџе. 4b „să facă ... de el" este în versiunea modernă: „ca să săvârşească asupra lui cele rânduite de lege." 5 Tip. ѡамении. 5a Probabil greşit în loc de *sculătura* „sculareа, ridicarea". 5b Tip. кѣ (probabil greşit în loc de *ca*). 6 Fraza este, în versiunea modernă (v. 34–35): „Iată acesta este pus spre căderea şi sculareа multora în Israil şi semn de dispută; chiar sufletul tău va fi străpuns de o sabie, ca să se descopere cugetele din multe inimi." 7 „Sfârşitul (evangheliei) Întâmpinării (Domnului)".

dereage păcatul. [11]Derept aceaia, iane ascultați, spune-voiu [12]voao den Sfânta Scriptură un lucru [13]mare, că să știm cum omul, când au greși[14]t, cine poate dereage înaintea lu Du[15]mnezeu păcatul greșitului și a to[16]cmi lui cum să fie iertat și să vie *[8]* [17]în mila lu Dumnezeu și să dobândea[18]scă împărăția ceriului. Depre acest [19]lucru mulți grăiesc strâmb; ce eu, [20]ce voiu grăi, adevăra-voiu toate den cuvâ[21]ntul lu Dumnezeu, care *[9]* au scris [22]sfinții lui pren Duhul Sfânt. Ce main[23]te de toate să ne

225[r] fie adevărătoriul [24]și mărturisitoriul însuș Iisus Hristos, Dom- *[10]* // [1]nul nostru. Depre acest lucru, în [2]Sfânta Evanghelie (Matei, 43) el spune no[3]ao cine poate dereage greșalele omu[4]lui, zicând: „Veniți cătră mine toți [5]ce v-ați ustenit și însărcinați și eu [6]răposa-vă-voiu *[11]* și afla-veți răpaus su[7]fletelor voastre." Vezi, creștine, fiiul lu [8]Dumnezeu, Iisus Hristos, zice cum iaste el [9]cine poate dereage păcatul, că la el [10]pot afla sufletele răpaus. Derep[11]t aceaia cheamă la sine cum să meargă u[12]steniții și însărcinații, căce că nimea [13]altul nu poate lua pre <sine> sarcina altuia, [14]ce sânt păcatele și greșalele, pre sine. [15]Așa zice Matei, 30: „N-am venit a chema de[16]repții, ce păcătoșii la pocaianie"; Ioan, [17]55: „Fiți îndrăzniți: și eu am birui[18]t lumea"; Ioan, 39: „Eu sânt înviere și [19]viiață; cine creade în mine, să ară muri, în[20]că va învia".

Întrebare: dară altul [21]fără Hristos poate fi ispăsitoriul sau iertă[22]toriul păcatelor, sau poate cineva derea[23]ge păcatul sau greșalele omului, fără [24]Iisus

225[v] Hristos? – Răspuns: ba nu poate nimea, *[12]* // [1]cum voiu adevăra cu aceşti mărturisitori:

[2]Mărturisitoriul dentâi iaste sfânt [3]David proroc, în *Psaltire,* cui cine cre[4]știn *[13]* va creade; psalom 54: „Strigaiu, [5]Domnul ispăsi-mă", 24: „Că tu ești [6]Dumnezeu, ispăsitoriul mieu"; 61: „Că [7]el <e> Dumnezeul mieu și ispăsitoriul mi[8]eu"; 3: „A Domnului iaste ispăsenia"; [9]36: „Ispăsenia dereptilor <iaste> de la Domnu[10]l". Caută în *Psaltire,* 68, 87, 117. [11]Iară cum zice <că> un om pre pământ, fără [12]Dumnezeu, nu ispăsească, nici sfin[13]ții lui, adevărează în *Psăltire,* 59: „Că [14]în deșert și de fiete *[14]* <iaste> ispăsenia sau mâ[15]ntuirea omului"; psalom 145: „Nu [16]vă upovăireți și nu vă nădăjduireți [17]în feciorii oamenilor, în carei nu e spăse[18]nie".

Al doilea mărturisitoriul cum [19]nu poate ispăsi sau a dereage lucrul [20]păcătosului nimea altul fără Iisus Hristos [21]iaste sfânt Iov bogatul, în cartea sa, [22]în 14 capete, zicând: „Cine poate face [23]curat sămânță *[15]* cine se-au început? nu[24]mai tu, ce ești însuți Dumnezeu".

226[r] Al // [1]treilea mărturisitoriul să ne fie sfânt [2]proroc Isaiia la Domnul Dumnezeul no[3]stru, <că> el va ispăsi pre noi: „Că eu sânt [4]Domnul Dumnezeul tău, sfântul lui I[5]srail, spăsitoriul tău; nu e fără mine [6]spăsitoriu". Așijderea grăiesc alalți pro[7]roci.

Al patrul fie Pavel apostol, *kъ* [8]*Rimlěni* *[16]*, 104: „Cine va chema numele Do[9]mnului, spăsit va fi". Caută *kъ Titь* *[17]*, [10]302; *kъ Timotei* *[18]*, 280 și aiurea tuti[11]ndinilea în epistolia lui.

8 Tip. сѣ вї҆цє (în loc de сѣ вїє „să trăiască"). 9 Tip. кареи. 10 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к̃п, îndicând sfârșitul colii 28. 11 Tip. рѣпосавѫовю. 12 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к̃ѳ, indicând începutul colii 29. 13 Tip. коуи чиие крєщииь (sens neclar). 14 Tip. ф҄їєтє (probabil greșit în loc de *fietece* „orice"; tot textul este neclar). 15 Tip. коурать съмѫниѫ (probabil greșit în loc de *curată sămânța;* text neclar). 16 Corect: *kъ Rimlěnomь;* „(Epistola) cătră Romani". 17 „(Epistola apostolului Pavel) către Tit". 18 „(Epistola apostolului Pavel) către Timotei".

Al cinci[12]lea, Ioan, fratele Domnului, va fi [13]mărturisitoriul, în *Psoslanie*, 73: „Î[14]n aceasta se ivi dragostea Domnului în noi, [15]cum fiiul său născut tremease Dumne[16]zeu în lume cum să viem prentru el". [17]Așa grăiesc și alalți apostoli.

Al [18]șaselea mărturisitoriul să ne fie sfânt [19]Pătru apostol; în *Děanïe* [18a], 26 de capete, [20]așa grăiaște: „Acestui Hristos toți prorocii [21]mărturisesc cum iertăciunea păca[22]telor vor [19] lua prentru numele lui toți [23]cine vor creade în el".

Al șaptele [20] mărtu[24]risitoriul iaste Ioan Botezătoriul; dea- // [1]ca văzu pre Hristos, arătă ucenicilor pre Hristos [2]și zise [21] (Ioan, 3): „Iaca cel miel a lu [3]Dumnezeu ce luo păcatele lumiei". 226v

[4]Iară derept aceaia, creștine, socoteaște bine: [5]acești sfinți ai lu Dumnezeu toți gră[6]iesc întru un chip și zic cum [7]numai însuș el, Iisus Hristos, poate dereage pă[8]catul omului, nimea altul. Căce că [9]alalți toți sânt și ei în păcate prin[10]și și născuți, – cum zice David, psalom [11]50 –, ce numai Iisus Hristos iaste fără păcate; [12]și pre vrăjmașul nostru, pre dracul, ni[13]mea n-au putut învinge, fără Iisus Hristos. Cu[14]m zice că mai marele lumiei acmu [15]iaste judecat, el <au> stricat pre mo[16]arte, el dezmânie pre Tatăl sfânt, [17]Dumnezeu, el au descuiat ceriul.

[18]Întrebare: cu ce dereage Iisus Hristos păcate[19]le greșiților? – Răspuns: cu moartea [20]sa cea sfântă, ce-au pățit dinioară pre [21]cruce de lemn, au deres păcatele gre[22]șiților [22], cum adevărează Pavel apostol *kъ Evreo(m)* [23], în 323 de capete. Dere[24]pt aceaia, frații miei creștini, nu vă lă- // [1]sați să vă prilăstească cineva și să vă în[2]șale cu minciuni-cuvinte, când zi[3]c cum că poate [24] derage cineva păcatele [4]omului fără Iisus Hristos, sau cine zice cu[5]m că poți afla iertăciunea păcatelor a[6]iurea sau cu altă decât cu moartea [7]lu Iisus Hristos. Mai creadem apostolilor, ca[8]rei au fost luat Duhul Sfânt, ce [9]ziseră ei despre acest lucru, că ei [10]nu mânt. Mai tare, creștini [25], pă[11]rășiți păcatele și vă feriți de acmu [12]înainte cu deadins să nu greșiți [13]și meargeți la Iisus Hristos cu credință derea[14]ptă, cum cheamă pre noi în ceastă evanghelie, [15]și, zău, cu adevăr afla-văm răpaus su[16]fletelor noastre. Ce tu dă-ne noao, [17]Doamne, împărăția ta! Amin! 227r

[18]Na Prěobraženïe Gñe, na liturgi(i)

Ev(g) M(th), [19]gla(v) 70 [1]

[20]„În vreamea aceaia luo Iisus Pătru și Iacov [21]și Ioan, fratele lui, și-i sco[22]ase în măgură înaltă înșiși. Și se pre[23]obrăzi între ei și se lumină fa- // [1]ța lui ca soarele, veșmintele [2] lui [2]fură albe ca lumina. Și adecă se ivi lor Moisi și Ilia [3], cu nusu[4]l grăind. Răspunse Pătru, zise că[5]tră Iisus: «Doamne, bine iaste noao aci[6]cea să fim! Să veri, să facem trei că[7]mări [4]: ție una, și lu Moisi una și [8]și una lu Ilie». 227v

Încă el grăiia, iată [9]nuor luminat acoperi ei și, iată, [10]glas den nuor grăi: «Acesta iaste [11]fiiul mieu prea iubitul, derept el bi[12]ne-vruiu; acesta ascultați!»

18a „Faptele apostolilor". 19 Tip. вд. 20 Tip. шаптеле (probabil greșit în loc de *șaptelea*). 21 Tip. зиче. 22 Tip. грезъциловъ. 23 Corect: *kъ Evreomь*; „(Epistola) către Evrei". 24 Tip. поть. 25 Tip. крещине.ии.

1 „La Schimbarea la față a Domnului, la liturghie (Evanghelia <după> Matei, cap. 70)" (= Matei, XVII, 1–9). 2 Tip. вешмнете. 3 Tip. илїа (cf. mai jos, r. 8: їлїе). 4 Tip. кълмжры.

Auzi[13]ră ucenicii, căzură jos, spământară- [14]se foarte. Şi se apropie Iisus, atinse-se [15]d-înşii şi zise: «Sculaţi-vă, nu vă tea[16]mereţi!» Deşchiseră ochii lor, nimea [17]nu văzură, numai Iisus însuş. Şi de[18]ştingându-se ei den codru, porânci [19]lor Iisus şi grăi: «Nemunuia să nu spu[20]neţi vedearea aceasta până când Fiiul [21]Omenesc den moarte va învie»". *Конесь* [5].

[22]*Acesta iaste tâlcul aceştii evanghelie //*

228[r] [1]Fraţii miei, în ceastă evanghelie arătă Hristos [2]acestor trei ucenici dumnezeiia [3]lui şi dulceaţa, veselia şi spasenia [6] în ce văm fi după ceastă viiaţă. [5]Aceiia dulceţi începutul, simţirea şi pi[6]păirea <sânt> ucenicii; prentru aceaia zise Pă[7]tru: „să facem trei cămări". Derep[8]t aceaia, grăi-voiu acmu depre aceaia cu[9]m şi cu ce putem cuprinde către [10]noi spasenia sufletului şi ce tre[11]buiaşte a face cum să fie a noastră vi[12]aţa de veac. Acest lucru spus-au [13]noao şi Ioan Botezătoriul (Ioan, 11): [14]„Tatăl iubeaşte pre Fiiul şi toate au [15]dat lui în mână; cine creade [7] în Fiiul, [16]are viiaţă [8] de veac; cine iară nu creade [17]Fiiului, nu va vedea viiaţa <de veac>, ce mânia lu [18]Dumnezeu va rămânea pre el." Vezi că [19]zice cum „cine creade în Fiiul, acela [20]are viiaţă [9] de veac", dară să ştii, creşti[21]ne, cum că apucăm şi prindem că[22]tră noi spasenia [9a] sufletului cu crea[23]dere sau cu credinţă dereaptă, ce [24]darul lu Dumnezeu că ne dă Tatăl // 228[v] [1]sfânt prentru chinul ce-au păţit Hristos [2]den născut până au murit şi <i-au> ieşit [3]sufletul. Prentru păcatele noi [4]oamenii eram căzuţi în mânie şi [5]eram toţi blăstemaţi; ce, cum zi[6]ce sfânt Pavel apostol, Hristos luo [7]blăstemul legiei pre sine derept [8]noi şi aşa dezmânie şi împăcă pre [9]Tatăl. Aşa acmu pre noi iubeaşte pre [10]ntru Fiiul şi <ne> iartă greşalele prentru [11]moartea fiiului său în har, fără bine[12]le nostru, cum grăiaşte toată Scri[13]ptura Sfântă.

Întrebare: cu [14]ce veri adevăra cu mai multe cum cu [15]credinţa dereaptă facem şi cuprinde[16]m iertăciunea păcatelor şi viiaţa [17]de veac? – Răspuns: când zi[18]cem cum <cu> credinţa ne ispăsim [10], [19]aşa înţeleagem: cumu ne iaste mâna [20]cu ce prindem şi apucăm ce ne trebû[21]iaşte şi tragem [11] către noi, mai în a[22]cela chip şi lucrul sufletului cu[23]prindem, apucăm şi tragem la noi cu cre[24]dinţă dereaptă sau cu creadere. Iară să şti- // 229[r] [1]ţi ce iaste aceaia credinţă: credinţa ia[2]ste nădeajdea în mila Tatălui cum că ne va [3]ierta toate păcatele noastre derept [4]moartea fiiului său, derept Iisus Hristos, în ha[5]r. Când vedem şi cunoaştem păca[6]tele noastre şi înţeleagem că pren[7]tru el sântem feciori mâniei şi ne [8]spărem ce n-avăm [12] aiurea ajutoriu şi [9]nădeajde [13], nici în ceriu, nici pre pămân[10]t, ce unde am auzit den cuvântu[11]l lu Dumnezeu cum Tatăl au tre[12]mes pre fiiul său derept descum-părăciu[13]nea noastră ş-au lăsat cum prea să [14]ascultăm Fiiul, încă au chemat toţi [15]păcătoşii la sine, – aşa creadem cum şi [16]noao au iertat Tatăl, derept fiiul [17]său, derept moartea a lui, toate păca[18]tele noastre. Aşa, cu aceaia nădeajde [19]viem şi murim şi prindem ca cu mâ[20]na iertăciunea [14] păcatelor şi viiaţa de veac.

Cum că ne ispăsim cu credinţă [22]dereaptă adevăra-văm aşa: sfânt [23]Pavel apostol zice (*къ Rimlěnomь*[15], 85) [24]Avraam că se-au ispăsit pren credinţă //

5 „Sfârşitul (evangheliei)". 6 Tip. спасеніеи. 7 Tip. крѣде. 8 Tip. віацѫ (probabil greşit în loc de *viiaţa*; cf. rândul 17). 9 Vezi nota precedentă. 9a Vezi mai sus nota 6. 10 Tip. испъсѣсимь. 11 Tip. трацьмь. 12 Tip. намь. 13 Tip. нъдѣждѣ. 14 Tip. ертѫчюне. 15 „(Epistola) către Romani".

229v

[1]dereaptă; aşa şi alalţi sfinţi toţi, [2]cu credinţa, cum iaste scris la *E*[3]*vreo(m)* [16], 326; *kъ Rimlěnomь* [17], 88, zice Pavel: „Derepţi făcuţi sântem [5]den credinţă, pace avăm cătră Du[6]mnezeu pren Domnul nostru Iisus Hristos"; [7]*kъ Galatomь* [18], 205: „Mainte văzuse Scri[8]ptura cum den credinţă va face dere[9]pţi limbile Dumnezeu". Cum nu[10]mai cu credinţa dereaptă numai pute[11]mu-ne ispăsi adevărăm şi cu aceaia [12]că Domnul caută numai credinţa, cu[13]m iaste scris <la> Matei, 19, 29, 33, [14]39, 93; Ieremia proroc, 10: „Doam[15]ne, ochii tăi caută credinţă". Aşa grăia[16]şte şi Atanasie, în tâlc ce-au scris *kъ* [17]*Galatomь* [19], că numai credinţa are pu[18]teare a ispăsi. Aşa Ioan Zlatoust, [19]în omilia 2, *kъ Rimlěnomь* [20], zice: „Nu [20]cu sudorile, nici cu munca veri de[21]scumpăra pre ispăsenie, ce den mi[22]la dumnezeiască, ce de [21] sus iaste, [23]în cinste trebuiaşte a lua: numai a[24]ceaia una veri aduce de la // [1]tine să crezi"; aşijderea în 7 o[2]milie [22]; aşa Vasilie, în omilia ce-au [3]scris depre smerenie, grăiaşte.

230r

Derept [4]aceaia, fraţii miei, den ceastea toate pute[5]m creade cum numai cu credinţă [6]dereaptă putem cuprinde şi dobândi [7]iertăciunea păcatelor şi veselia sau [8]viiaţa de veac. Ce aceaia credinţă de[9]reaptă iaste darul lu Dumnezeu, po[10]ate avea numai acela cui va fi dat [11]şi dăruit de sus, de la Dumnezeu. [12]Derept [23] aceaia, ni, fraţii miei, să facem [13]şi noi aşa cum făcură aposto[14]lii, cum iaste scris la Luca, [15]84: „Ziseră lu Iisus: «Doamne, adauge [16]noao credinţa»" – cum pre noi încă să [17]dăruiască cu credinţa dereaptă, cum să [18]putem nădăjdui în moartea lu Iisus Hristos. Amin!

[19]Ev(g)lie mǫčenikomь [1]

M(th), glava 36 [2]

[20]Despre veselia preuţilor şi mare cin[21]ste a lor când pat dosadă şi nevoie [22]prentru [3] cuvântul lu Dumnezeu. //

230v

[1]„Zise Domnul ucenicilor lui: [2]«Adecă eu tremeţ voi ca oile pre [3]mijlocul lupilor; fiţi amu [4]înţelepţi ca şarpele şi [5]întregi ca porumbii. Luaţi-vă ami[6]nte de oameni: da-vor amu voi [7]în gloate şi <în> săborul al lor bate-vor [8]voi; şi înaintea vlădicilor şi împăra[9]ţilor duş [4] veţi fi pentru [5] mine întru [10]mărturia lor şi limbilor. Când duce-vor [11]voi, nu vă grijireţi cum sau ce veţi grăi: [12]da-se-va voao în acela ceas ce veţi grăi; [13]nu voi amu vreţi fi grăind, ce duhul Ta[14]tălui vostru grăi-va întru voi. Da-va fra[15]te pre frate pre moarte şi scula-se-vor [16]feciorii pre părinţi [6] şi ucide-vor ei. [17]Şi veţi fi urâţi derept numele mi[18]eu; cela ce va răbda până la sfârşit, a[19]cela mântuit va fi»". *Konecь* [7].

[20]Aceasta iaste tâlcul aceştii evanghelie

[21]În ceastă sfântă evanghelie spune Hristos apostoli[22]lor şi arată tuturora carei // [1]cuvântul lu Dumnezeu derept vor spu[2]ne şi propovedui în lumea aceasta,

16 „(Epistola apăstolului Pavel către) Evrei". 17 Vezi mai sus, nota 15. 18 Corect: *kъ Galatěnomь*; „(Epistola) către Galateni". 19 Vezi nota precedentă. 20 Vezi mai sus, nota 15. 21 Tip. дєₜ. 22 Tip. ₜ з ѡмнлїѧ („în a 7-a omilie"). 23 Tip. дєрптъ.

1 Tip. greşit мѫченнлѡкъ. 2 „Evanghelia mucenicilor (Matei, cap. 36)" (= Matei, X, 16–22). 3 Tip. прєₜнтрꙋ. 4 Tip. дꙋшъ („duşi"). 5 Tip. пєₜнтрꙋ. 6 Tip. пърннцє. 7 „Sfârşitul (evangheliei)".

spu[3]ne cum vor avea de oameni dosadă mu[4]ltă fără seamă, batjocură, râs, [5]ocară, urgie, bătaie și ucidere. [6]Adoara, veselește pre ei cu aceaste doao [7]lucrure: cum duhul Tatălui va grăi den [8]apostoli și den propoveduitori [8], și [9]zice: „Cela ce va răbda în acealea dosade pâ[10]nă la sfârșit, acela mântuit va fi".

[11]Întâi învățăm cum preuți, popi carei [12]vor să îmble derept în slujba lu Dum[13]nezeu, <în> învățătura Cuvântului, în toată [14]vreamea vor fi urâți și dosădiți, cu[15]m zice acicea Hristos: „Adecă eu tremiț [16]pre voi ca oile pre mijlocul lupilor". [17]Socotește cumu e lucrul oilor când [18]cad în mijlocul lupilor: aș'au fost [19]plata apostolilor și măcenicilor de [20]oameni. Nu te mira, dară, și acmu ci[21]ne iaste preut, deaca va fi ocărâ[22]t, fiind el învățătoriu derept: [23]aceaia plată au avut și Iisus Hristos de jido[24]vi, fiind el fiiul lu Dumnezeu, // [1]de-au pățit el atâta dosadă de oame[2]nii săi. Dară noi, popii, carei sântem mul[3]ți greșiți, cum să nu pățim noi rău și do[2]sadă? Cum au prorocit despre acest lu[5]cru Iisus Hristos (Luca, 110): „Deaca pre lemn vea[6]rde aceastea făcură, pre uscat ce va fi?" [7]Și iară (Matei, 37): „Deaca stăpânul caseei [8]Veelzevula chemară, cu cât mai vârtos fă[9]meiei lui, și nu ucenicul prespre [10]dascalul lui, nece robul prespre stăpâ[11]nul lui?" Și iară (Ioan, 52): „Pomeniți de [12]cuvinte care am grăiț voao: să mine au [13]gonit, și pre voi vor goni; să cuvântul [14]mieu ținure, și ale voastre vor ținea. Ce [15]aceastea toate face-vor voao derept nu[16]mele mieu, că nu cunosc pre cela ce mine [17]au tremes. Aceasta grăit-am voao să nu [18]vă blăzniți: den săbor goni-vor pre voi". [19]Și iară (Ioan, 53): „Veni-va vreamea sau cea[20]sul cum toți cine vor ucide pre voi [21]pare-le lor a face slujbă lu Dumnezeu". [22]Și iară (<Ioan>, 54): „Adevăr, adevăr grăiesc [23]voao că vreți plânge și vreți su[24]spina, ce lumea bucu- // [1]ra<-se-va>; voi vreți fi în nevoie, ce scârba voas[2]tră turna-se-va pre bucurie". Și în *Dĕa[3]nïe* [9], 35: „Că cu multă scârbă cade-ne-[4]se noao a întra întru împărăția lu Du[5]mnezeu". Și iară în Timotei [10], 292: „Fă[6]tul mieu Timotei, tu rabdă ca un bu[7]n viteaz sau voinic a lu Iisus Hristos". Și iară [8]alalți apostoli și ucenici câte-au păți[9]t cetește în cartea *Dĕaniei* [9]. Însă sfânt [10]Pavel în câtă multă perire au fost [11]scris-au însuș la *Corint* [11], 193; cetea[12]ște acolo. Derept aceaia zice Hristos (Matei, [13]38): „Cine iubește pre fecior sau fata [14]mai vârtos de mine, nu e mie destoinic. [15]Cine nu ia crucea sa pre sine și să meargă [16]după mine, nu e mie destoinic". Den [17]aceastea toate putem vedea ce plată să a[18]șteptăm den lume prentru [12] munca no[19]astră ce facem învățând oamenii.

231ᵛ

232ʳ

A [20]doua [13] învățăm, fiind în ocărâle oame[21]nilor, învățând pre ei, cine <ne> va înde[22]repta depre ceaia ce ne trebuiaște a grăi, [23]mai vârtos înaintea puternicilor, [24]deaca nu văm fi // [1]cărtulari și știutori buni ca ei. De[2]pre acest lucru ascultați cumu ne ve[3]selește Hristos în ceastă evanghelie: „Când duce-[4]vor voi înaintea vlădicilor și a împărați[5]lor, nu vă grijireți cum sau ce vreți grăi: [6]da-se-va voao în acel ceas ce vreți grăi; [7]nu voi amu vreți fi grăind, ce duhul Ta[8]tălui vostru grăi-va întru voi". Dere[9]pt aceaia, nu te spărea să nu ești cărtulari [14] [10]prea bun. Nu mâhni învățătura, mun[11]cește-te cu cetitul și zioa și noaptea: [12]să știi că Domnul va blagoslovi și va spo[13]ri și va înmulți înțelesul tău și știu[14]tura ta. Cum zice el (Matei, 51): „To[15]t

232ᵛ

8 Tip. проповедȣитȣри. 9 „Faptele apostolilor". 10 „Cartea a doua a apostolului Pavel către Timotei". 11 „Epistola către Corinteni". 12 Tip. пре҆нтрȣ. 13 Tip. адоа. 14 Tip. кьртȣлари (pentru *cărtulariu*).

cine are, aceluia va fi dat şi mai [16]mult; iară cine n-are, ce-i pare lui că a[17]re încă va fi luat de la el". Caută în [18]pildă <la> Matei, 105 – cel domn ce feace cu [19]sluga care ascunse argintul domnu-[20]său: nu ascunde nici tu ce ţe-au [15] îm[21]părţit Dumnezeu.

Deaca zice: „N-am [22]limbă bună, nu mă pociu de acmu în[23]văţa, nu voiu putea răspunde unde va tre[24]bui", – drag frate, aşa feace şi Moi- [16] // [1]si [17] proroc (caută în cartea ce se cheamă [2]*Ischodъ* [18], 4 capete), când tremeate pre [3]el în Eghipet, la împăratul Faraon, zi[4]când şi apărându-se: „Rogu-te, Doamne, [5]nu-s vorovitoriu, ce-s cu limba grea"; [6]zise Domnul cătră el: „Cine-au făcut [7]gura omului, sau cine-au tocmit surdu[8]l şi mutul, cela ce veade şi orbul? [9]au nu eu? Pasă, derept aceaia, şi eu voiu [10]fi în gura ta şi învăţa-te-voiu ce să grăře[11]şti". Aşijderea grăiia Ieremia proroc [12]*(1 glava)* [18a], când tremetea pre el a proroci, [13]apărându-se: „Doamne Dumnezeu, iacătă [14]că sânt cocon"; şi Domnul zise cătră el: [15]„Nu zice că eşti cocon, că la toate <la> ce te voiu mâ[16]na mearge-veri şi toate câte voi [19] porân[17]ci ţie grăi-veri. Nu te teame înaintea fea[18]ţei a lor, că cu tine su sânt să te mân[19]tuiesc", zise Domnul. „Şi tinse Domnul [20]mâna sa şi lovi gura mea şi zise cătră [21]mine: «Iată c-am dat cuvintele meale în [22]gura ta; iată că te-am pus tine astă[23]zi spre împărăţiile să zmulgi şi să stri[24]ci şi să pierzi şi să răsipeşti şi să zide- [20] // [1]şti»". Aşa şi tine, drag frate [21], învăţa-te-[2]va Domnul cum că veri şti răspunde u[3]nde va trebui.

[233r, 233v: folio markers in margin]

A treia învăţătură: a[4]scultaţi cu ce ne veseleaşte carei păţim [5]dosadă prentru numele lui, sau ce pla[6]tă văm avea. Aşa zice Hristos aicea, în ceastă [7]evanghelie: „Cine va răbda până în sfârşit, [8]acela mântuit va fi". Vezi ce plată [9]vreţi avea. Şi iară (Matei, 10) zice: [10]„Ferecaţi goniţii derept dereptatea, [11]că acelora iaste împărăţia ceriului. Fe[12]recaţi seţi când sâduiesc pre voi şi go[13]nesc şi vor grăi tot cuvânt rău pre [14]voi minţind derept mine. Bucuraţi-[15]vă şi vă veseliţi, că plata voastră mul[16]tă iaste în ceriure". Şi la Ioan, 54: [17]„Nevoia sau scârba voastră turna-se-va pre [18]bucurie". Şi în Luca, 67: „Nu te tea[19]me, puţină turmă, că bine-vru Tatăl [20]vostru". Şi Pavel, *kъ Timotei* [22], 298, [21]aşa se laudă: „Bună oaste oştit-am [22]şi cursură curs-am, credinţa păzit-am; [23]derept aceaia iaste mie tocmită cununa [24]dereptăţiei, carea va da mie Domnul // [1]în aceaia zi când va judeca derept [2]nu numai mie, ce şi tuturora carei [3]iubesc sfinţitura". Aceasta e plata po[4]pilor derepţi după ceastă lume care[5]i se muncesc întru învăţătura evangheliei. [6]Aceaia dă şi noao, Doamne! Amin!

[234r: folio marker in margin]

[7]Ev(g)lie na vъse prazniky Bči

Lu(k) gla(v) 54 [1]

[8]„În vreamea aceaia întră Iisus întru un o[9]raş; o muiare – numele-i Marta – [10]priimi el în casa ei. Şi sora ei era, [11]de o chema Maria, ce şi şezu lângă [12]picioarele lu Iisus, să auză cuvântul [13]lui. Marta voroviia [2] de multă sluj[14]bă; stătu, zise:

15 Tip. цЂоу (pentru *ţi-au*). 16 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura к͠ѳ, indicând sfârşitul colii 29. 17 Tip. мwѵ҃[1]ѵсн. 18 Cartea „Ieşirea" din Vechiul Testament. 18a „capitolul 1". 19 Tip. вон (pentru *voiu*). 20 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura л͠, indicând începutul colii 30. 21 Tip. ѱрателе. 22 „(Epistola) către Timotei."

1 „Evanghelia la toate praznicele Născătoarei de Dumnezeu (Luca, cap. 54)" (= Luca, X, 38–42 şi, pentru f. 234r 21–f. 234v1–4, Luca, XI, 27–28); *Bči= Bogorodici.* 2 Tip. воровнꙗ (sens neclar; fraza este, în versiunea modernă: „Marta se silea să facă multă slujire (sau ospăţ mare)".

«Doamne, nu grije[15]-şti că sora mea lăsatu-m-au însămi să slu[16]jesc? Zi amu ei să-mi ajute.» Ră[17]spunse Iisus, zise ei: «Marta, Marta, [18]grijeşti-te şi voroveşti de multe; u[9]nul iaste de trebuinţă: Maria dulce [20]parte au ales, ce să nu se ia de la ea.»

234v

[21]Fu când grăi aceasta, înălţă o mu[22]iare glas den nărod, zise lui: «Fere- // [1]cat pântece [3] ce te-au purtat şi ţiţa [2]ceaia ce te-au aplecat!» El zise: «Mai [3]vârtos ferecaţi sânt ceia ce aud cu[4]vântul lu Dumnezeu şi-l fac»". *Ko[5]necь Bc̃i* [4].

[6]Tâlcul aceştii evanghelie

[7]Fraţii miei, în ceastă evanghelie avăm cu[8]m ceale muieri, Marta şi Maria, luară [9]şi priimiră şi făgăduiră cu drag pre [10]Iisus în casa lor şi slujiră lui amân[11]doao, şi nu întru un chip: lucru[12]l Mariei mai plăcu lu Iisus decât al [13]Martei.

Întrebare: o, câte [5] fereca[14]te şi blagoslovite muieri au fost ia[15]le, că Domnul Iisus Hristos, făcătoriul ceriu[16]lui şi al pământului, se-au abătut şi [17]au sălăşuit [6] la casa lor! Mulţi împă[18]raţi şi domni mari n-au fost destoi[19]nici, carei au vrut ş-au jeluit să în[20]tre Dumnezeu la casa lor! Sau ce o[21]m n-ară pohti să meargă Iisus la sălaşul [22]lui! Derept aceaia, acum cum ară pu[23]tea omul pre Iisus la casa lui priimi? – //

235r

[1]Răspuns: deaca jeluiaşte cineva a prii[2]mi pre Iisus şi a-l uspăta la casa lui, [3]mers-au de-a firea în ceri şi şade a-dereapta [4]Tatălui; însă nu se-au dus în acela chi[5]p dentre noi cum să nu putem lui [6]sluji şi a-l cinsti, că aşa zice [7](Matei, 116): „Şi iată eu cu voi sânt în to[8]ate zile [7], până la sfârşitul veacului".

[9]Întrebare: în câte chipure, dară, iaste a [10]sluji şi a-l priimi la casele noastre [11]şi a-l uspăta pre Iisus acmu? – Răspuns: [12]în trei chipure:

Întâi, când văm iubi [13]pre el şi sfânt cuvântul lui cu to[14]ată inema văm asculta şi priimi; cu[15]m zice el însuş (în Ioan, 48): „Deaca cine[16]va <va> iubi mine, cuvântul mieu va ţinea", [17]şi la el văm veni şi sălaş a lăcui [18]la el văm face.

Adoara: că văm prii[19]mi la casa noastră când văm lua cu [20]credinţă dereaptă şi cu destoinicie cu[21]minecătura de la preastol, după toc[22]meala lu Iisus; cum zice însuş (în Ioan, [23]24): „Cine va mânca trupul mieu şi va [24]bea sângele mieu în mine va lăcui, şi eu // [1]întru el".

235v

A treia oara: când făgădu[2]im şi priimim junii mişei, săracii, [3]striinii, beteagii, când pre ei priimim [4]derept Dumnezeu şi-i luom sus şi [5]dăm lor bucate, adăpăm, îmbrăcă[6]m şi pre ei la casele noastre odih[7]nim; cum grăiaşte Iisus (în Matei, 106): „Adevă[8]r zic voao, vare ce-aţi făcut acesto[9]r fraţi ai miei mici, mie-aţi [8] făcut".

[10]Întrebare: în ce chip slujiia Marta şi [11]Maria, şi iară ce făcea? – Răspuns: Mar[12]ta, deaca întră Iisus, începu a păzi buca[13]te, a socoti pre cinstea casei, a mătu[14]ra şi rânduiia toate cu cinste mare [15]şi grijiia cum să ţie cu cinste pre Iisus [16]cu ucenicii lui, nu avea nece o odih[17]nă de grije. Iară Maria şedea lângă pi[18]cioarele lu Iisus, ascultând cuvintele lui; [19]nu grijiia Maria alta, numai să aibă [20]învăţătură de Iisus. Derept aceaia vine Ma[21]rta [9], stătu şi zise: „Doamne, nu gri[22]jeşti că sora mea lăsatu-m-au însămi să [23]slujesc? Zi ei să-mi ajute!" Răspunse [24]Iisus, zise ei:

3 Tip. пъντεчε (probabil greşit în loc de *pântecele*). 4 „Sfârşitul (evangheliei la praznicul) Născătoarei de Dumnezeu". 5 Tip. къте (probabil greşit în loc de *cât* „cât de" sau de *cât de*). 6 Tip. сълъшѹнть (probabil greşit în loc de *sălăşluit*). 7 Tip. зиле (pentru *zilele*). 8 Tip. мїлцн. 9 Tip. мардѳа.

„Marta, Marta, grijeşti-te şi // 236r [1]te baţi pre lucrure multe, ce un lu[2]cru iaste de treabă şi de trebuinţă: Ma[3]ria partea cea buna şi dulcea au ales, [4]ce nu se va lua de la ea".

Întrebare: [5]dară slujba Martei au n-au plăcut lu [6]Iisus? şi ce era lucrul Mariei de ce-i zi[7]cea Iisus [10] cum un lucru iaste de treabă? [8]şi ce e acea parte mai bună care-au ale[9]s Maria? – Răspuns: lucru[10]l Martei plăcu de-a firea lu Iisus, căce [11]că slujiia cu toată cinstea lu Iisus Hristos şi [12]ucenicilor lui. Cum să nu placă [13]Domnului când miluiaşte cineva pre stri[14]ini şi mişei? Că grija toată [15]<a> ei era de fapte bune şi mesereare [11] [16]şi de milostenie şi gândiia că acea[17]lea faptele bune sosesc şi sânt bogat [18]şi destul la spasenia sufletului. [19]Vezi că nu grijiia şi ea de cuvântul lu [20]Iisus şi de credinţa dereaptă şi de iertă[21]ciunea păcatelor, ce dobândim numai pre[22]n Iisus Hristos, ca Maria. Iară Maria şedea [12] lâ[23]ngă picioarele lu Iisus, ascultând cuvâ[24]ntul lui. Că un lucru <iaste> noao creşti- // 236v [1]nilor [13] de treabă.

Întrebare: ce iaste [2]lucru mai scump de treabă şi ce tre[3]buiaşte noao a face în ceastă lume ce şi [4]lu Dumnezeu să-i mai placă? – Răspu[5]ns: vezi ce făcea Maria: şedea lâ[6]ngă picioarele lu Iisus şi asculta cuvân[7]tul lu Iisus. Derept aceaia, mai [8]scump lucru ce place Domnului nu [9]putem face cum să ascultăm cu [10]dragoste învăţătura den Scriptură, că de [11]acolo putem cunoaşte păcatele no[12]astre şi slăbia şi perirea. Den cu[13]vântul lu Dumnezeu învăţăm a afla [14]pre Iisus Hristos, vraciul şi scumpărătoriul [15]păcatelor; den cuvântul lu Dumne[16]zeu învăţăm ce sânt faptele bune, [17]carele plac şi lu Dumnezeu şi dere[18]pce trebuiaşte noao a face bine; de cu[19]vântul lu Dumnezeu învăţăm cu ce [20]şi pren cine ne putem afla spăsenie [21]sufletului, cum numai pren Iisus Hristos; [22]den cuvântul lu Dumnezeu, când [23]ascultăm, vine credinţa dereaptă cu [24]ce ne [14] ispăsim. Cum zice Pavel, *kъ Ri- // 237r [1]mlěnomь* [15], 87: „Unde iaste credinţa de[2]reaptă, acolo faptele omului plac lu [3]Dumnezeu; unde nu iaste credinţa [4]dereaptă, acolo oare ce bine fac oa[5]menii, lu Dumnezeu nu plac"; cum [6]zice Pavel apostol: „Nici milostenia, [7]nece rugăciunea, nece post, nece ne[8]mica nu place Domnului: cu credin[9]ţă dereaptă cuprindem la noi iertăciu[10]ne [16] păcatelor, mila şi făgăduita lu [11]Dumnezeu".

Derept cuvântul lu Du[12]mnezeu fost-au porâncit Dumnezeu [13]jidovilor sâmbăta aşa tare ş-au fost [14]ţiind aşa vârtos, cum nece un lu[15]cru n-au fost slobod [17] a face, să poa[16]tă asculta cuvântul lu Dumnezeu o[17]amenii în aceaia zi; aşijderea iaste po[18]râncit [17a] şi noao creştinilor dumine[19]ca, cu tărime mare. Derept cuvâ[20]ntul lu Dumnezeu sânt lăsaţi [21]şi puş [18] şi rădicaţi împăraţi, [22]crai, voivozi, cum să tocmească [23]şi să grijască cuvântul şi învăţă[24]torii cuvintelor lu Dum- // 237v [1]nezeu. Derept cuvântul lui dă no[2]ao pâinea, vinul, apa şi toate ce [3]sânt în lume, să putem asculta învăţă[4]tura den cuvântul lu Dumnezeu. [5]Derept cuvântul lu Dumnezeu sânt [6]tremeş [19] prorocii şi apostolii şi sânt [7]ucişi şi omorâţi; aşijderea măceni[8]cii sânt munciţi şi chinuiţi derept [9]cuvântul lu Dumnezeu. Sânt mari şi [10]în cinste patriarşii, vlădicii, arhie[11]piscopii, episcopii, mitropoliţii, e[12]gumenii, călugării, popii, cum cuvân[13]tul lu Dumnezeu să propoveduiască şi [14]să înveaţe şi să strige tare, dojenească [20] [15]cum să nu piară mişelamea: deaca nu înva[16]ţă ei cuvântul lu

10 Tip. сї҃. 11 Tip. месерѣрен. 12 Tip. къ де (cf. 236v5). 13 Tip. крещин[1]крещиннлѡ҃. 14 Tip. чине. 15 „(Epistola) către Romani". 16 Tip. ертѫчюне (pentru *iertăciunea*). 17 Tip. слободѫ. 17a Probabil greşit în loc de *porâncită*. 18 Tip. поушь („puşi"). 19 Tip. тремешь („trimişi"). 20 Tip. доженѣскь.

Dumnezeu, mişela[17]mea nu va înțeleage nece greşalele, ni[18]ci mila Tatălui sfânt, nici în ce chip [19]va trebui omului a se căi şi a se po[20]căi de păcate. Den cuvântul lu Du[21]mnezeu putem şti şi a învăța calea [22]către împărăţia lu Dumnezeu. De[23]rept cuvântul lu Dumnezeu, dea[24]ca-l văm asculta şi-l văm ținea, // 238r [1]fi-văm ferecați. Luca, în 58: „Cuvân[2]tul lu Dumnezeu – lumina noastră"; psa[3]lom 115: „Cuvântul lu Dumnezeu [4]curăţeaşte inimile noastre." Cuvântu[5]l lu Dumnezeu pre noi ne toarnă de [6]rău şi de greşale, pre noi dojeneaşte şi [7]ceartă şi apoi ne dereptează pre cale [8]bună. Cumu e şi în ceastă evanghelie: certa *[21]* [9]Iisus şi dojeniia pre Marta; deaca înțelea[10]se Marta cuvântul lu Iisus, tăcu şi ea. [11]Aşijderea şi noi să facem, marii şi mi[12]cii: cându ne ceartă den cuvântul lu [13]Dumnezeu, să tăcem şi să facem ce spu[14]n noao den cuvânt, că *[22]* aşa văm fi [15]frații Domnului, lu Iisus Hristos.

Evanghelist [16]zice: „Fu când grăi Iisus aceasta, î[17]nălță o muiare glas den nărod, zi[18]se lu Iisus: «Ferecat pîntecele ce-au tine *[23]* [19]purtat şi țița ceaia ce te-au apleca[20]t!» Iară el zise: «Mai vârtos fere[21]cați <ceia> ce aud şi ascultă cuvântul lu [22]Dumnezeu şi-l fac»." Frații miei [23]dragi, luați aminte bine den ceaste [24]cuvinte că avăm învățătură // 238v [1]depre cuvântul lu Dumnezeu, ce fo[2]los <e> noao când auzim şi ascultăm sfâ[3]nt cuvântul lui şi evanghelia şi porânci[4]le lu Iisus Hristos. Aceaste şase hasne şi do[5]bândă şi folos aflăm şi dobândim [6]noi când cu inemă bună ascultăm [7]cuvintele, porâncele şi evanghelia Domnu[8]lui:

Întâi, zice cum sânt fereca[9]ți carei ascultă cuvântul lu Dumne[10]zeu, sânt blagosloviți, alduiți şi [11]în mila şi dragostea a lu Dumnezeu. În cea[12]stă lume feri-va şi va griji pre ei ca [13]feciori prea *[24]* iubiți Tatăl Dumnezeu, [14]nece întru o perire şi nevoie nu va pără[15]si pre ei, însă că va fi lor întru aju[16]toriu. Cum zice David proroc (psalom [17]90): „Cu el sânt în nevoie şi voiu mâ[18]ntui pre el"; şi psalom 1: după [19]ceastă lume duce-va pre ei la împărăţia [20]ceriului.

Al doilea folos: cuvâ[21]ntul lu Dumnezeu veseleaşte pre pă[22]cătoşi cum în păcatele lor în doao [23]să nu cază şi să nu meargă în beznă [24]şi în iad. Aşa Dumnezeu veseli şi // 239r [1]deade nădeajde *[25]* lu Adam, părintelui no[2]stru, după greşalele lui, cu făgădu[3]ita lui, când zise: „Vrajbă voiu arun[4]ca şi voiu pune între tine şi între o[5]mul, între sămânța ta şi întru sămâ[6]nța lui*[26]*; el va zdrobi capul tău". A[7]şa veseli cuvântul lu Dumnezeu pre [8]David împărat şi pre sfânt Pătru [9]când era tăgăduit pre Iisus.

Al treilea [10]folos: cuvântul lu Dumnezeu în[11]tăreaşte pre ascultători *[27]*, cum în leagea [12]lu Iisus Hristos să rămânem (Ioan, 24).

Al [13]patrul folos: cuvântul lu Dumne[14]zeu, când ascultăm, curăţeaşte ini[15]mile noastre şi aduce cu el daru[16]rile Duhului Sfânt. Ioan, 50: „Voi cu[17]rați sânteți pren cuvântul care am [18]grăit voao"; Ioan, 48: „Cine iubeaşte [19]mine, cuvântul mieu ține, şi Tatăl [20]mieu iubeaşte pre el şi la el văm [21]veni şi sălaş la el văm face".

[22]Al cincilea folos: cuvântul [23]lu Dumnezeu iaste lumânare, fă[24]clie sau luminătura creştinilor // 239v [1]în ceastă lume, cum fără înțeles *[28]* [2]cuvintelor lu Dumnezeu sântem o[3]rbi şi nu putem înțeleage nece voia, [4]nece leagea lu Dumnezeu. Psalom 118: [5]„Lumânarea picioarelor meale şi lumi[6]na cărărilor meale".

21 Tip. чарта. 22 Tip. коувѫнитѹль. 23 Tip. тите. 24 Tip. пре. 25 Tip. нъдѣжед. 26 Tip. ен. 27 Tip. аскѹлтѫтѹри. 28 Tip. ꙟцелесь (în loc de *înțelesul*).

oamenilor; că nu ştim în [8]care ceas ne va lua Dumnezeu sufletu[9]l nostru. Că să nu furem gătiţi în ce [10]ceas va veni el sau cându ne va pre noi [11]chema în vreamea morţiei noastre, deaca nu [12]văm fi deşteptaţi şi gătiţi preveghin[13]d, afară ne vom *[4]* încuia şi văm [14]peri până în vecie şi văm aşa î[15]mbla ca şi aceaste cinci feate.

A doua *[5]*, [16]deaca nu va omul pre ceastă lume, în viia[17]ţa sa, purta grije pre ispăsenia sufle[18]tului său şi în viiaţă sfântă sau bună [19]nu se va afla în vreame şi la ceasul morţi[20]ei sale, zău că va peri cu sufletul său [21]şi se va păgubi. Şi el amu deaciia îna[22]inte nici cu vârtutea a sa, nici cu aju[23]toriul altora nu se va ispăsi, că în

241v

ceasul [24]morţiei nu poate nădăjdui în mila şi în *[6]* // [1]meserearea *[7]* lu Dumnezeu, ce cad în doao *[8]*, [2]căce că n-au avut unt – credinţă *[9]* de[3]reaptă – în vasele sale, că n-au fost gata [4]şi deşteptaţi. Derept aceaia, în viiaţa de [5]acmu trebuiaşte, zău, să ştiţi ce trebuiaşte [6]să cearem şi să căutăm ispăsenia noa[7]stră; cum să gătim acest unt, că [8]atunce, la ceasul morţiei, numai în [9]deşert văm prinde a căuta şi a ceare de [10]la alţii.

A treia, învăţăm cu[11]m nimea şi nici unul nu poate nici [12]dinioară unul derept alalt a-i fa[13]ce bine sau a-l ajuta la ceasul morţi[14]ei în lucrul spăseniei sufletului, [15]sau creade cum iaste scris *kъ Gala[16]to(m)* *[10]*. 214, că „tot omul tarul [17]său va purta"; derept aceaia zice sfânt [18]proroc Avacum derept cu credinţă să [19]viiaze. Derept aceaia nu le *[11]* putură aju[20]ta nici ceaste cinci feate înţeleapte pre [21]ceale cinci nebune; cum zice în Luca, 83, [22]că nici Lazar pre cel om bogat nu-l *[12]* [23]putu ajuta.

242r

A patra, să învăţăm ce-au [24]vrut trebui celor feate nebune ca să ai- // [1]bă *[13]* cum iale încă să poată întra la nu[2]nta ceriului, ce n-au avut unt în va[3]sele sale. Ce iaste acel unt? ne[4]mică nu e altă, numai dereptatea *[14]* i[5]nimiei, cu rugăciune şi preveghetură, ca[6]rea prea vietoare iaste în cea tare şi de[7]reaptă şi rămâietoare credinţă în Domnu[8]l nostru Iisus Hristos, în fiiul sfintei Marii, [9]acea credinţă în dragoste dereaptă a vea[10]cilor. Că deaca nu văm avea inemă ca a[11]ceasta, ce vor folosi şi alalte fapte [12]ce fac oamenii pre de afară ? nemi[13]că nu sânt altă, numai fănare şi [14]sfeaştnice fără unt. Derept aceaia, [15]nu zice nici Hristos (Luca, 88): „Când va ve[16]ni Fiiul Omenesc, gândiţi: «oare a[17]fla-va fapte bune pre pământ?»", că [18]zice şi grăiaşte aimintrea, aşa: «Va[19]re gândiţi că va găsi credinţă pre pămâ[20]nt?»" Derept aceaia, vare cine în vreamea [21]morţiei sale nu-i va fi cu credinţa în Iisus [22]Hristos, aşa va îmbla ca şi ceale cinci fea[23]te nebune. Iară tu, Doamne, dă-ne împără[20]ţia ta! Amin!//

242v

[1]Scara în carea veri afla lucrure scumpe, [2]adevărate în tâlcurile evangheliilor în ceastă [3]carte

[4]Aleşilor <e> gătită de mult împărăţia ce[5]riului. Caută la *Ned<ĕlĕ> mĕsopustь 1* *[1]*. [6]Apostolilor chemătura cum fu, derepce, câ[7]nd? Caută tâlcul <la> *Nedĕlĕ 2* [8]*po vъsĕ(ch) sĭichь* *[2]*.

4 Tip. вwмь (cf. însă вѣмь în rândurile 12, 13 şi 14). 5 Tip. ддоа. 6 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura л҃а҃, indicând începutul colii 31. 7 Tip. мееср‡р‡. 8 Tip. доа. 9 Tip. крединниця. 10 Corect *kъ Galatĕnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 11 Tip. се. 12 Tip. ноун. 13 Tip. анн[1]вя. 14 Tip. дерптат‡.

1 „Duminica lăsatului de carne, 1". 2 „Duminica a 2-a, a tuturor sfinţilor".

oamenilor; că nu știm în [8]care ceas ne va lua Dumnezeu sufletu[9]l nostru. Că să nu furem gătiți în ce [10]ceas va veni el sau cându ne va pre noi [11]chema în vreamea morției noastre, deaca nu [12]văm fi deșteptați și gătiți preveghin[13]d, afară ne vom [4] incuia și văm [14]peri până în vecie și văm așa î[15]mbla ca și aceaste cinci feate.

A doua [5], [16]deaca nu va omul pre ceastă lume, în viia[17]ța sa, purta grije pre ispăsenia sufle[18]tului său și în viiață sfântă sau bună [19]nu se va afla în vreame și la ceasul morți[20]ei sale, zău că va peri cu sufletul său [21]și se va păgubi. Și el amu deaciia îna[22]inte nici cu vârtutea a sa, nici cu aju[23]toriul altora nu se va ispăsi, că în

241v

ceasul [24]morției nu poate nădăjdui în mila și în [6] // [1]meserearea [7] lu Dumnezeu, ce cad în doao [8], [2]căce că n-au avut unt – credință [9] de[3]reaptă – în vasele sale, că n-au fost gata [4]și deșteptați. Derept aceaia, în viiața de [5]acmu trebuiaște, zău, să știi ce trebuiaște [6]să cearem și să căutăm ispăsenia noa[7]stră; cum să gătim acest unt, că [8]atunce, la ceasul morției, numai în [9]deșert văm prinde a căuta și a ceare de [10]la alții.

A treia, învățăm cu[11]m nimea și nici unul nu poate nici [12]dinioară unul derept alalt a-i fa[13]ce bine sau a-l ajuta la ceasul morți[14]ei în lucrul spăseniei sufletului, [15]sau creade cum iaste scris *kъ Gala[16]to(m)* [10], 214, că „tot omul tarul [17]său va purta"; derept aceaia zice sfânt [18]proroc Avacum derept cu credință să [19]viiaze. Derept aceaia nu le [11] putură aju[20]ta nici ceaste cinci feate înțeleapte pre [21]ceale cinci nebune; cum zice în Luca, 83, [22]că nici Lazar pre cel om bogat nu-l [12] [23]putu ajuta.

242r

A patra, să învățăm ce-au [24]vrut trebui celor feate nebune ca să ai- // [1]bă [13] cum iale încă să poată întra la nu[2]nta ceriului, ce n-au avut unt în va[3]sele sale. Ce iaste acel unt? ne[4]mică nu e altă, numai dereptatea [14] i[5]nimiei, cu rugăciune și preveghetură, ca[6]rea prea vietoare iaste în cea tare și de[7]reaptă și rămâietoare credință în Domnu[8]l nostru Iisus Hristos, în fiiul sfintei Marii, [9]acea credință în dragoste dereaptă a vea[10]cilor. Că deaca nu văm avea inemă ca a[11]ceasta, ce vor folosi și alalte fapte [12]ce fac oamenii pre de afară ? nemi[13]că nu sânt altă, numai fănare și [14]sfeaștnice fără unt. Derept aceaia, [15]nu zice nici Hristos (Luca, 88): „Când va ve[16]ni Fiiul Omenesc, gândiți: «oare a[17]fla-va fapte bune pre pământ?»", că [18]zice și grăiaște aimintrea, așa: «Va[19]re gândiți că va găsi credință pre pămâ[20]nt?»" Derept aceaia, vare cine în vreamea [21]morției sale nu-i va fi cu credința în Iisus [22]Hristos, așa va îmbla ca și ceale cinci fea[23]te nebune. Iară tu, Doamne, dă-ne împără[20]ția ta! Amin!//

242v

[1]Scara în carea veri afla lucrure scumpe, [2]adevărate în tâlcurile evangheliilor în ceastă [3]carte

[4]Aleșilor <e> gătită de mult împărăția ce[5]riului. Caută la *Ned<ělě> měsopustь 1* [1].
[6]Apostolilor chemătura cum fu, derepce, câ[7]nd? Caută tâlcul <la> *Nedělě 2* [8]*po vъsě(ch) sĩichъ* [2].

4 Tip. вѫмь (cf. însă вѫмь în rândurile 12, 13 și 14). 5 Tip. адоа. 6 Pe marginea inferioară a paginii e inscrisă signatura лд, indicând începutul colii 31. 7 Tip. мисєрѣрѣ. 8 Tip. доа. 9 Tip. крєдинцѫ. 10 Corect *kъ Galatěnomъ*: „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 11 Tip. се. 12 Tip. нєчи. 13 Tip. аиѣнѫ. 14 Tip. дєрптатѣ.

1 „Duminica lăsatului de carne, 1". 2 „Duminica a 2-a, a tuturor sfinților".

[9]A asculta cuvântul cum trebuiaşte? La a [10]treia învăţătură [3], *Nedělě 8* [4].
[11]Alesătura zilelor şi bucatelor. [12]La tâlcul *Nedělě 4 postь* [5].
[13]Altul, când plătim, poate sluji derept [14]noi au ba? Caută la *Bğojavlenïe* [6].
[15]Besearecile. Caută la a cincea învăţătură, [16]evanghelia <la> *Nedělě 4* [7] (Matei).
[17]Bun nimea, numai Dumnezeu. La a doua [8] [18]învăţătură, *Nedělě 12* [9].
[19]Bogaţilor nu e lesne a întra în <îm>părăţia [9a] [20]ceriului. La învăţătura a cincea, [21]*Nedělě 12* [10] (Matei).
[22]Bogatul derepce se păgubi şi Lazar [23]se spăsi [11]? Caută *Nedělě 5* [11a].
[24]Boalele de unde vin? Caută *Nedělě 7* [12] (Luca).//
[1]La besearecă derept câte lucrure mearge[2]m? Caută la *Nedělě 10* [13]. 243r
[3]Viiaţa de veac nu e plată lucrurelor, ce [4]darul şi cinstea lu Dumnezeu. [5]Caută la *Nedělě mesopustь* [14].
[6]Vraciul cel derept cine e? Caută învăţă[7]tura dentâiu, *O raslablenomь* [8]*ev(g)lïe* [15], învăţătura dentâiu.
[9]Văznesenia [16] lu Hristos în ceriu cum fu? <la> ce ne-au [10]hăsnuit? Caută la evanghelia [17] de la Ispas.
[11]Vrăjmaşii lu Hristos carii-s? Caută a op[12]ta învăţătură, evanghelia Rusaliilor.
[13]Veşminte de nuntă. Caută a patra [14]învăţătură, *Nedělě 14* [18].
[15]Grije derepce nu trebuiaşte? Caută a [16]doua [19] învăţătură, *Nedělě 3* [20] (Matei).
[17]Grija cea mai mare a omului. Caută la *Ne*[18]*dělě 12* [21] (Matei).
[19]Grija şi munca, de nemică fără Dumnezeu. [20]Caută la tâlcul <la> *Nedělě 1 Novo lěto* [22].
[21]Dracul ce poate? Caută tâlcul <la> *Nedělě* [22]*5* [23] (Matei) şi *Nedělě 6* [24] (Luca).
[23]Datoria noastră [25] lu Dumnezeu câtu e [24]multă? La tâlcul <la> *Nedělě 11* [26] (Matei).//
[1]Descântarea ce iaste? La tâlcul <la> *Ne*[2]*dělě 7* [27], caută <la> Luca. 243v
[3]Dumnezeu când iubim cu toată ini[4]ma şi vecinul ca însuş noi? [5]Caută la *Nedělě 8* [28], în tâlcul.
[6]Dereptatea iaste de doao fealiure. La învă[7]ţătura dentâiu, *Nedělě 16* [29].
[8]Dereage omul nu poate păcatul său, au a[9]lţii derept el. Evanghelia <la> *Bğojavlenïe* [30].
[10]Episcopii şi vlădicii Hristos n-au lăsat să [11]domnească în chipul altor domni. Caută [12]la a patra învăţătură, *Nedělě 5 postь* [31].
[13]Zlatoust de post ce grăiaşte? La *Nedě*[14]*lě sirna* [32] caută.
[15]Isaiia când au custat? La *Nedělě sirna* [32].
[16]Ioan derepce fu tremes? Caută a treia [17]învăţătură în evanghelia [33] Paştilor.
[18]Iuda câtu e lacom şi fur? Caută la [19]a doua [34] învăţătură <la> *Scětonosïe* [35].
[20]Ispiteaşte ce veri să ţii den Scriptură [36]: [21]aşa e au ba? Caută a doua [37] învăţătură,

3 Tip. ꙟвътꙋрѫ. 4 „Duminica a 8-a". 5 „Duminica a 4-a <din> post". 6 „Botezul Domnului". 7 „Duminica a 4-a". 8 Tip. дᴀоа. 9 „Duminica a 12-a". 9a Tip. ꙟпърѫцїѧ. 10 „Duminica a 12-a". 11 Tip. спсн. 11a „Duminica a 5-a". 12 „Duminica a 7-a". 13 „Duminica a 10-a". 14 Corect: *měsopustь*; „Duminica lăsatului de carne". 15 „Evanghelia despre slăbănog". 16 Tip. възнесенїе; „Înălţarea Domnului". 17 Tip. еѵлїе. 18 „Duminica a 14-a". 19 Tip. дᴀѡа. 20 „Duminica a 3-a". 21 „Duminica a 12-a". 22 „Duminica 1 (de) Anul Nou". 23 „Duminica a 5-a". 24 „Duminica a 6-a". 25 Tip. нoaстѫ. 26 „Duminica a 11-a". 27 „Duminica a 7-a". 28 „Duminica a 8-a". 29 „Duminica a 16-a". 30 Vezi mai sus, nota 6. 31 Tip. пѡ; „Duminica a 5-a <din> post". 32 „Duminica brânzei". 33 Tip. еѵлїе. 34 Tip. дᴀоа. 35 Greşit în loc de *Cvětonosïe*; „Floriile". 36 Tip. скриптꙋра. 37 Tip. днoа.

[22]evanghelia Rusaliilor.

[23]Ispăsenia la cine să căutăm? Caută la [24]a doua [38] învățătură la evanghelia *Obrezaniei* [39].

244r [25]Creştini, căutați în ce lucrure vă voi uste- // [1]niți. Caută la *Nedělě měsopustь* [40].

[2]Comoara derepce nu trebuiaşte a strânge [3]în lume? Caută învățătura dentâiu, [4]*Nedělě* [41] (Matei) şi la *Nedělě 9* [42] (Luca).

[5]Credința dereaptă place lu Dumnezeu, [6]care poate folosi [43] şi altuia. Caută [7]la a doua [44] învățătură, *Nedělě 7* [45].

[8]Credința de unde vine? *Nedělě 14* [46] (Luca).

[9]Crucea ce e, câte fealiure şi când luom? Ca[10]ută învățătura dentâiu <la> *Nedělě 3 postь* [47].

[11]Credințeei adevărături. Caută la sfâr[12]şitul *Obrezaniei* [48].

[13]Lucrure care va cinsti Hristos la judecare. [14]Caută la *Nedělě měsopustь* [49].

[15]Lucrurele spăsescu-ne, zic fariseii. [16]Caută *<Nedělě> měsopustь* [50], caută.

[17]Lucrurele numai a credincioşilor plac [18]lu Dumnezeu. *Mesopustь* [51].

[19]Cu lucrurele [52] noastre nu putem dobân[20]di bine. Caută *měsopustь* [53].

[21]Leagea şi porâncile derepce ne-au dat Du[22]mnezeu? La tâlcul <din> *Nedělě 15* [54] (Matei).

[23]Leagea nu poate împlea nimea. La tâlcul <din> [24]*Nedělě 8* [55] (Luca).

244v [25]Leapădă-se omul de sineş – cum şi // [1]când? Învățătura dentâiu <din> *Nedělě 3 postь* [55a].

[2]Lucrurele credințeei nu putem înțeleage de [3]noişi. Învățătura dentâiu <din> *Nedělě 5 postь* [56].

[4]Mărturisitorii derepți ce plată vor a[5]vea şi carii mărturisesc derept pre [6]Hristos? Caută la tâlcul *vsě sveti* [57].

[7]<Lu> Mamon şi lu Dumnezeu a sluji. *Nedělě 3* [58] (Matei).

[8]Morții să îngrupăm cu cinste. Caută [9]la tâlcul <din> *Nedělě 2* [59] (Luca).

[10]Moartea să nu teamem. Caută <în> *Nedělě 2* [59] (Luca).

[11]Morților nu putem folosi după moar[12]te. Caută la *Nedělě 5* [60] (Luca [61]).

[13]Moartea creştinilor iaste somn. Caută [14]a treia învățătură, *Nedělě 7* [62].

[15]Marha cum cheltuim prentru Dumne[16]zeu? Caută la *Nedělě 9* [63] (Luca).

[17]Măria şi înălțarea câtu e prea [64] mare păca[18]t şi cine se înalță. Caută la a [19]doua [65] învățătură, <în> *Nedělě 16* [66].

[20]Neştiutura nu ne va mântui la judeca[21]tă. La *Nedělě mesopustь* [67].

[22]Nevoile derept câte lucrure vin pre [23]noi? Caută a doua [68] învățătura <la> *Ned<ělě> slěpago* [69].

[24]Nădeajdea toată să ne fie în Dumnezeu // [1]că ne va hrăni. Caută tâlcul <în> a

38 Tip. дڛод. 39 „(Duminica) Tăierii-împrejur". 40 „Duminica lăsatului de carne". 41 Este omis numărul duminicii. 42 „Duminica a 9-a". 43 Tip. ꙃ҇слосн. 44 Tip. дڛод. 45 „Duminica a 7-a". 46 „Duminica a 14-a". 47 Tip. пѡ҃; „Duminica a 3-a <din> post". 48 Vezi mai sus, nota 39. 49 Vezi mai sus, nota 40. 50 Vezi nota precedentă. 51 Corect *měsopustь* „lăsatul de carne". 52 Tip. лоукреле. 53 Tip. мѣсо постѣ; vezi mai sus, nota 51. 54 „Duminica a 15-a". 55 „Duminica a 8-a". 55a Tip. пѡ҃; „Duminica a 3-a (din) post". 56 Tip. пѡ҃; „Duminica a 5-a (din) post". 57 „(din evanghelia despre) toți sfinții". 58 „Duminica a 3-a". 59 „Duminica a 2-a". 60 „Duminica a 5-a". 61 Tip. лоуꙉа. 62 „Duminica a 7-a". 63 „Duminica a 9-a". 64 Tip. пре. 65 Tip. дڛод. 66 „Duminica a 16-a". 67 Corect *měsopustь*; vezi mai sus, nota 49. 68 Tip. дڛод. 69 „Duminica orbului.

opta [2]*Nedělě* [70] (Matei). 245r

[3]Nunta împăratului, sau prânzul, ce e? [4]Caută la tâlcul <din> *Nedělě 14* [71].

[5]Născutul lu Hristos câte folosure ne-au [72] a[6]dus? La tâlcul evangheliei de la Crăciun.

[7]Popii cum iartă păcatele? Caută a treia [8]învățătură <în> *Nedělě Tomina* [73].

[9]Păcătosul în ce chip poate fi dere[10]pt? Caută tâlcul samareaniniei.

[11]Place lu Hristos ce e și a lumiei? Caută în [12]tâlcul *vъsě sveti* [74].

[13]<A> plânge morții cum trebuiaște? Caută a [14]patra învățătură <în> *Nedělě 7* [75].

[15]Postul al treilea ce iau oamenii su[16]s. La tâlcul <din> *Nedělě 1 postь* [76], al 4.

[17]Popa ce-au făcut? Caută la a patrea [18]învățătură, *Nedělě 5 postь* [77].

[19]Propovedania depre aceasta [78]: în ce chip [20]omul păcătos poate, și [21]cu ce iertăciune păcatelor află[22]m? La evanghelia *Bogojavlenïe* [79].

[23]Propovedania depre aceasta: nece // [1]poate dereage înaintea lu Dumnezeu [2]păcatul greșitului. La *Stretenïe Gñe* [80]. 245v

[3]Propovedanie depre aceasta: cum și cu [4]ce putem cuprinde cătră noi spăsenia [5]sufletului? Caută la *Prěobrězanïe* [81].

[6]Propovedania depre veselia preuților [7]când pat dosadă prentru cuvântul lu [8]Dumnezeu. Caută la evanghelia *mọčeniko(m)* [82].

[9]Propovedania scumpă de cuvântul lu [10]Dumnezeu. La *praznicь Bogorodice* [83].

[11]Cătră păcătoși câtă mare <e> mila lu Du[12]mnezeu. La *Nedělě 17* [84].

[13]Păcătosul nu se poate turna până nu-[14]l trage Dumnezeu. Acoloș.

[15]Păcătosul în ce chipu se poate turna [16]la Dumnezeu? Acoloși.

[17]Pocaiania cea dereaptă ce iaste, câte păr[18]ți are? Acoloș.

[19]Pocaianie mai mare ce e? Acoloș.

[20]Pocaiania curvariului câți ai [85]? Acoloș.

[21]<A> posti cum trebuiaște, câte fealiure? La < *Nedělě*> *sirna* [86].

[22]Postul cu ciudă. Acoloș.

[23]Postul faptelor. Acoloș.

[24]Posteaște dracul? Încă.

[25]Rușinea creștinilor plăti-le-va [87] lor Hristos. //[1]Caută la a cincea învățătură, *Nedělě postь* [88]. 246r

[2]Sfinții n-au nici o nădeajde în lucru[3]rile bune a lor. *Nedělě mesopustь* [89].

[4]Spăsenia numai la Hristos putem afla. Caută [5]în tâlcul <la> evanghelia Rusaliilor.

[6]Slugile a milui. La a patra învățătu[7]ră, *Nedělě 14* [90] (Matei).

[8]Sămânța ce e și câte fealiure? Tâlcul <în> *Nedělě 4* [91].

[9]Sfinții lu Dumnezeu păcătoși au fo[10]st? La *Nedělě 8* [92] (Luca).

[11]Samareanului pilda. La *Nedělě 8* [92] (Luca).

[12]Sâmbăta cum au porâncit Dumnezeu [13]a ținea? La *Nedělě 10* [93] (Luca).

[14]Sărbătoarea cum trebuiaște a sfinți? La [15] *Nedělě 10* [93] (Luca).

[16]Sufletul său mântuind cine piiarde? [17]La a treia învățătură, *Nedělě 3 postь* [94].

70 „Duminică". 71 „Duminica a 14-a". 72 Tip. нѣдѸ. 73 Corect: ѳомина „Duminica Tomei". 74 Vezi mai sus, nota 57. 75 „Duminica a 7-a". 76 Tip. пѡ҃; „Duminica 1 <din> post" (?). 77 „Duminica a 5-a (din) post". 78 Tip. ачеста. 79 „Botezul Domnului". 80 „Întâmpinarea Domnului". 81 „Schimbarea la față". 82 „(Evanghelia) mucenicilor". 83 „Sărbătoarea Născătoarei de Dumnezeu". 84 „Duminica a 17-a". 85 Tip. ан („ani"). 86 „Duminica brânzei". 87 Tip. плътиневa. 88 Tip. пѡ҃; „Duminica (din) post"; nu este precizată a câta duminică. 89 Tip. месо поустъ, corect *měsopustь*; vezi mai sus, nota 49. 90 Tip. не д҃; „Duminica a 4-a". 91 Vezi nota precedentă. 92 „Duminica a 8-a". 93 „Duminica a 10-a". 94 „Duminica a 3-a (din) post".

[18]Sufletul a dereage nu poate. La [19]a patra învățătură, *Nedělě 3* [95].
[20]Talantul [96] ce iaste și cine ascunde în [97] [21]pământ? La tâlcul *Nedělě 16* [98].
[22]Toma ce ne învață? Caută a patra învăță[23]tură, < *Nedělě*> *Tomina* [99].
[24]Hristos – județul cel derept. *Nedělě mesopustь* [100].

246ᵛ [25][Hristos nu numai om, ce iaste și Du] [101] // [1]mnezeu derept den vecie. Caută [2]învățătura dentâiu, evanghelia Paștilor.
[3]Hristos derepce au venit în lume? Caută [4]tâlcul evangheliei *Samarěnina* [102].
[5]Hristos cunoaște inimile. La *Nedělě 15* [103] (Luca).
[6]Hristos derepce au întrat în Ierusalim pre asin? [7]La a treia învățătură <de la> *Scětonosïe* [104].
[8]Hristos derepce au luat tăietura-împrejur [105] [9]pre sine? Caută la tâlcul *Obrezanïe* [106].
[10]Hristos și Iisus cum cad rumânește? La a [11]doao· învățătură *Obrezanïe* [106].
[12]Hristos cu ce dereage păcatul greșiților? [13]Caută la *Stretenïe* [107].
[13]Omul de sine nu poate altă, numai poa[15]te greși. La *Nedělě 17* [108].
[16]Orbitura. Caută *Nedělě 3* [109] (Matei).
[17]Ce trebuiaște omului a face să dobândea[18]scă împărăția ceriului? Caută *Nedělě 8* [110].
[19]Învierea lu Hristos ce ne-au hăsnuit? Caută învă[20]țătura dentâiu, evanghelia Tomeei.
[21]Îngrupătura morților și mirul. Caută în[22]vățătura 3, evanghelia <din *Nedělě*> *mironosicǫ* [111].
[23]Îngerii derept ce sânt făcuți? Caută <la> [24]*raslableno(m)* [112], a doua [113] învățătură.
[25]Judecarea de apoi cumu e? La *Nedělě mesopustь* [114]. //

247ʳ

[1]Dojana cetitorilor

[2]Den mila lu Dumnezeu, eu, diacon Co[3]rese, deac-am văzut că mai toate [4]limbile au cuvântul lu Dumnezeu în [5]limba lor, numai noi, rumânii, n-a[6]vem, – și Hristos zice (Matei, 99): „Cine ceteaște, să [7]înțeleagă"; Pavel apostol încă scrie (la *Kori*[8]*ntomь* [1], 155) că „întru besearecă mai vârtos [9]cinci cuvinte cu înțelesul [2] mieu să grăiesc·[3], [10] ca și alții să învăț [4], decât untuneare[11]c de cuvinte neînțelease, într-alte li[12]mbi", derept aceaia am scris cum am putu[13]t *Treteevanghelul* și *Praxiul* rumâ[14]neaște. După aceaia, deaca am văzut je[15]lanie a mulți preuți de tâlcul evangheliilor, [16]cum să poată și ei propovedui și a spu[17]ne oamenilor învățătura după cetitul [18]evangheliei, așa am aflat aceaste tâlcure [19]ale evangheliilor pre dumineci prespre an, [20]scoase den Scriptura prorocilor și apostoli[21]lor și celor

95 „Duminica a 3-a (din post)". 96 Tip. татѫль. 97 Tip. ꙟм. 98 „Duminica a 16-a". 99 Corect ѳомина; „<Duminica> Tomei". 100 Corect: *měsopustь*; vezi mai sus, nota 49. 101 Rândul 25, tăiat la broșarea (sau la legarea) cărții, este reconstituit de un scrib pe marginea exterioară a paginii. 102 „(din duminica) Samarinencei". 103 „Duminica a 15-a". 104 Greșit în loc de *Cvětonosïe*: „(duminica de) Florii". 105 Tip. ꙟмпрежюрь (= împrejiur?) 106 „(din evanghelia duminicii despre) Tăierea-împrejur". 107 „Întâmpinarea Domnului". 108 „Duminica a 17-a". 109 „Duminica a 3-a". 110 „Duminica a 8-a". 111 „(Duminica) mironosițelor". 112 „(Duminica despre) slăbănog". 113 Tip. ддоа. 114 Tip. месо пѹ̃; „Duminica lăsatului de carne". – Vezi mai sus, nota 101.

1 Corect: *Korinthěnomь*; „(Epistola către) Corinteni". 2 Tip. ꙟцесоу̃. 3 Tip. съгрѫскь. 4 Tip. ꙟвъъць.

sfinți părinți. Și deac-am [22]cetit, bine am ispitit și socotit [23]și am aflat că toate tâlcuiesc, a[24]deverează și întăresc cu Scriptura [25]Sfântă, și mie tare plăcură; și [26]am scris cu tiparul voao, frați[lor] [5] // [1]rumânilor, să fie pre învățătură. Și [2]vă rog ca, frații miei, să cetiți și [3]bine să socotiți, că veți vedea voi înși[4]vă cum că e mărgăritariul și comoară a[5]scunsă (Matei, 55). Veți afla într-înse de[6]svătat [6], în 20 de cărți atâta învățătură [7]chear [7] nu vreți afla ca în ceastă carte. 247v

[8]Și cine va ceti până la sfârșit, că [9]va afla cu adevăr că e așa că această [10]carte arată-ne noao păcatele noastre [11]și ne învață cumu ne turnăm și ne pocă[12]im și unde putem afla iertăciunea [13]păcatelor noastre și pren ce putem [14]mearge la împărăția ceriului, și alalte [15]mai toate ce trebuiaște a ști creștinilor. [16]Ce, frații miei, unde ceartă această ca[17]rte pre vlădici, episcopi, popi, călugări [18]și pre domni, nu ceartă pre cei buni, ce [19]pre răi. Bunii să nu ia pre sine, și carii vor [20]fi cu vină certați, ei <să> se pocăiască [21]și să lase răutatea și să îm[22]ble cu dereptate. Amin!

[23]Chelciug și banii pre acest lucru îndu[24]ratu-se-au a da jupân Foro Miclă[25]uș.

Slava tebĕ, Gospodi! [8]

[..] [9] 248r–v

5 Rândul 26 se păstrează în exemplarul Cipariu (în care jumătatea superioară a filei 247 este ruptă și lipsește), pe când în exemplarul Moldovan a fost tăiat la broșarea (sau legarea) cărții, fiind recuperat și scris de un scrib pe marginea exterioară a paginii. 6 Propoziție cu sens neclar (în copia P. *Veți afla într-însă desfătat*). 7 Tip. кєдрь. 8 „Slavă ție, Doamne!". 9 Fila 248, pierdută, a fost, după toate probabilitățile, albă (eventual conținea titlul Molitvenicului, într-o formulare mai mult sau mai puțin amplă); ea constituia ultima filă a colii 31 (purtând, eventual, pe verso, signatura л҃а).

[1]MOLITEVNIC RUMÂNESC

249r

[2]Polojenie
[3]Molitvele
[4]Botezul
[5]Cununia
[6]Cuminecătura
[7]Tipicul leturghieei
[8]Vecernia
[9]Slujba de dămâneață
[10]Cântecele den psalomi și den evanghelie
[11]Petrecătura morților [1] //

[1]Polojenie

249v

[2]Rumânește am scris acest molitevni[3]c cum să înțeleagă și popa ce zice [4]însuș [1] și oamenii [2] ce ascultă, că al[5]te limbi înțeleg; și Dumnezeu a[6]șa au fost lăsat și prorocilor, [7]și apostolilor să grăiască în limba [8]cum înțeleg și grăiesc oamenii [3]. Hristos [9]încă așa ne învață (Matei, 55): [10]„Înțeles-ați aceastea toate"; și Matei, 60: [11]„Auziți și înțeleageți"; Matei, 99: [12]„Cine ceteaște, să înțeleagă"; și Pavel a[13]postol, la *Korintь* [4], 155, cum „mai [14]bine în beseareca cinci cuvinte a grăi [15]cu înțeles, să învețe și alalți, de [16]cât untunearec de cuvinte în limba [17]striină". Și cu adevăr zice cum în vâ[18]nt grăiaște popa când nu înțeleage [19]au el, au oamenii; încă și păcat, [20]cum zice Dumnezeu (la *Ischodь* [5], 20 [21]de capete): „Numele Domnului Dumne[22]zeului tău să nu iai în deșert și bine [23]nu socotit [6] în gura ta că nebinte- // [1]tuit nu veri fi". Frații miei popi, [2]cu bun înțeles și mare frică și ci[3]nste pomeniți numele Domnului; nu [4]boscorodiți, că va bate voi Domnul.

250r

[5]Botezului cinul și tipicul lua[6]t-am de la Ioan Botezătoriul și [7]de la Hristos, dedascalul nostru, și [8]de la apostoli (caută Matei, 5, 6, [9]116; Marco, 2, 71; Luca,

1 Fila 249 este prima din coala 32 (fără ca pe recto-ul ei să fie înscrisă signatura л̃в, probabil fiind un fel de pagină de titlu). Ținând seamă de faptul că coala 31 (cu signatura л̃д) conține 8 file (f. 241^r – *248^v) și că următoarea coală marcată cu signatură (f. 255^r–262^v) conține de asemenea 8 file, rezultă că coala intermediară 32 conține numai 6 file (f. 249^r–254^v). Acest fapt nu este singular în producția tipografică a lui Coresi: *Întrebarea creștinescă*, de exemplu, cuprinde și ea o coală de 6 file. (Vezi și mai jos, nota 5 la f. 255^r.)

Pe jumătatea inferioară, albă, a paginii e scrisă următoarea însemnare: „Că mi-au Dumnezău scris amu, cu [scris ѧꙋ – *n.n.*], popa Ioan din Pâ<n>cota că amu scris eu [scris ѧꙋ –*n.n.*] la [? – *n.n.*] iva<n>ghelie pre sufletul i Mărine, să o pominască Dumnezău la împărăția sa. Și cine va ceti ea, e încă ea-i [? – *n.n.*] zică să-i iarte Dumneză<u> păcatele".

1 Tip. ꙟсꙋшꙋ. 2 Tip. ѡамєнн. 3 Tip. ѡамнїн. 4 Corect: *Korinthěnomь*; „(Epistola către) Corinteni". 5 Cartea „Ieșirea" din Vechiul Testament. 6 Tip. сокотнть (probabil greșit în loc de *socoti tu*; sensul propoziției *bine...ta* este neclar).

9; Ioan, 2; [10]*Dĕanïe* [7], 1, 6, 20, 27). Mirul [11]și apa sfințită, lumânare, ei n-au [12]avut – și alte adausături.

[13]Cununia scris-am ea [8] cu înțeles, cu[14]m să lăcuiască bărbatul cu muiarea [15]în frica lu Dumnezeu, nu <să> se adune [16]ca vite fără învățătură [9]. Jucărei [17]și încinsetura am mâhnit.

[18]Cuminecătura beteagilor, până vor [19]mai învăța, scris-am așa cum și popa [20]să știe ce dă, și beteagul ce ia, nu [21]„dând sfânta câinilor și mărgări[22]tariul [10] porcilor" (Matei, 20).

205ᵛ [23]Leturghia, cinul și tipicul, luat-am // [1]de la meșterul și dedascalul cel ma[2]re, Hristos (Matei, 108; Marco, 64; Luca, 109) [3]și de la apostoli (*Dĕanïe* [11], 6; *Korin*[4]*tь* [12], 48). Că leturghia n-au tocmit [5]Hristos să fie slujba a morților, ce vii[6]lor să fie împreunare trupului și sâ[7]ngelui <lu> Iisus Hristos, cum zice Pavel la *Kori*[8]*ntь* [13], 145; caută [14] la *Dĕanïe* [15], 6. [9]Trei lucrure au făcut apostolii [16] în le[10]turghie, că acolo iaste așa scris: „Era [11]răbdând întru învățătura apostolilor [12]și împreunare întru frâmtul pâi[13]neei și întru rugăciuni".

[14]Petrecătura morților scris-am cu[15]m cu cinste să-l îngrupăm cel dus [16]de lume; iară oamenii [17] carii petrec [17]să învățăm, dojenim și la preve[18]ghetura ceasului morției să deșteptăm, [19]că, cum aflăm în Scriptura Sfântă, du[20]pă moarte morților nu putem [18] folo[21]si nemică (cum poți vedea la Luca, [22]83; Matei, 104, 69; Marco,

251ʳ 71; Luca, // [1]111; Ioan, 16; la *Korintь* [19], 179; [2]*Galatь* [20], 214).

[3]Cântece creștinești am scos den psa[4]lomi, cu înțeles sau [21] tâlc, că cu [5]înțeles bun trebuiaște a cânta, cum ia[6]ste scris la *Efesь* [22], 229; la *Ko*[7]*losaemь* [23], 258; *Korintь* [24], 155; psalom [8]88, 99.

[9]Vecernie și slujba de dămâneață ave[10]ți ca și mainte.

Frații <miei>, căutați să [11]nu ispitiți, nu mâniați, nu bateți [12]joc de Dumnezeu și de creștinăta[13]te [25] proastă, ce, înțelegând, cu oamenii [14]depreună lăudați pre Dumnezeu [15]și rugați cum pre voi și pre [16]noi să înderepteaze pre calea [26] și [17]voia lui, cum să întră[18]m la împărăția lu [19]Dumnezeu, – [20]ce tu dă-ne [21]noao, Doamne! [22]Amin! //

251ᵛ

[1]Molitevnic în care sânt [1] rugăciu[2]nile de toate niștotele creștinilor

[3]*1. Rugăciunea derept Duhul Sfânt î*[4]*naintea propovedaniei*

Să ne rugăm [5]lui Dumnezeu:

[6]În vecie atotputearnic Dumne[7]zeu, cine ești înluminătoriu a toa[8]te inimile ce sânt întunecate, rugăm [9]tine înluminează inimile noastre cu [10]milostea ta cea

7 „Faptele apostolilor." 8 Tip. greșit ꙗлє. 9 Tip. ꙟвъцѫтꙋра. 10 Tip. мъргѫритапюль. 11 Vezi mai sus, nota 7. 12 Vezi mai sus, nota 4. 13 Vezi mai sus, nota 4. 14 Tip. каꙋтє. 15 Vezi mai sus, nota 7. 16 Tip. апостоли. 17 Tip. ωамєни. 18 Tip. потємь. 19 Vezi mai sus, nota 4. 20 Corect: *Galatĕnomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Galateni". 21 Tip. каꙋ. 22 Corect: *Efesĕnomь*; „(Epistola apostolui Pavel) către Efeseni". 23 Corect: *Koloseomь*; „(Epistola apostolului Pavel) către Coloseni". 24 Vezi mai sus, nota 4. 25 Tip. крєщинѫтатє (probabil greșit în loc de *creștinătatea*). 26 Tip. калє.

1 Tip. съмить.

sfântă, cum cuvi[11]ntele tale ceale sfinte să le putem [12]cu drag mare asculta; ascultând, să [13]le putem înțeleage și învăța; învățâ[14]nd, să le putem ținea pre cinstea [15]numelui tău și pre binele fraților [16]noștri și priiatnicilor noștri, no[17]ao iară, păcătoșilor, pre iertăciunea [2] pă[18]catelor și pre ispăsenia sufle[19]telor. Așa fă, Tatăl sfânt, cu // [1]noi, pren fiiul tău Iisus Hristos, un Domnu al [2]nostru. 252r

[3]2. *Rugăciunea de dămâneață*

[4]Întruna să ne rugăm lu Dumnezeu:

[5]Putearnice, înalt Domn [3] Du[6]mnezeu, noi dăm ție ha[7]r mare unde pre noi pâ[8]nă în ceasul de acmu ai ți[9]nut, hrănit și ne-ai feri[10]t. Rugăm tine cu toată [11]inima, iartă-ne toate păcatele și [12]greșalele noastre cu ce am greșit [13]și în ce n-am îmblat după pofta și [14]porâncile tale. Și nu ne lăsa și a[15]stăzi și pururilea, ce ne dă să pute[16]m viia pre ispăsenia sufletului no[17]stru, cum noi păcatele păgubitu[18]riei să le depărtăm și nice într-o [19]perire să nu cădem, ce pren faptele [20]sfinte dereptățile tale, [4] // [1][*bătătu*]ra [5] și munca noastră pururea să [2]se întărească și să se rodească [6] pre[3]n Domnul nostru Iisus Hristos, fiiul tău cel [4]unul, ce cu tine și cu Duhul Sfân[5]t într-una împărățeaște și dom[6]neaște până în vecia veacului. Amin! 252v

[7]3. *Rugăciunea de seară*

[8]Putearnice și milostivnic Tatăl, [9]pren Iisus Hristos, fiiul tău prea iubitul, noi [10]dăm har ție unde pre noi, în ceastă zi de [11]astăzi, pren mila ta feritu-ne-ai, hrănit [12]și ne-ai otălmăzuit. Rugăm tine cum să [13]ne ierți toate păcatele cu care am [14]greșit astăzi ție și dă-ne cum și în [15]ceastă noapte să putem petreace fă[16]ră toată dosada și dodeiala dracu[17]lui, tu ferindu-ne, și să putem [18]demâneață scula la slujba măriei ta[19]le. Că ție noi <ne> dăruim și în mâ[20]na ta punem și lăsăm pre noi tot, cu tru[21]pul nostru și sufletul și tot [22]cu ce ne biruim. Păzeaște pre noi dere[23]pt Iisus Hristos, fiiul tău cel unul, // [7] [1-3][*cu tine și cu Duhul Sfânt într-una împărățeaște și domneaște până în vecia vacului. Aminu!*] 253r

[4]4. [*Rugăciunea de păcate*]

[5]Nu plăteaște D[*umnedzeu noao cum ia*][6]ste slujba noastră [*și nu pedepsi* [8]] [7]pre noi cumu-s păcatele [*noastre*]. [8]O, Doame Dumnezeu atotp[*putearnicul*], [9]Tatăl de împărăția ceriului, [*cine nu pof*][10]teaște [9] moartea păcătosului [*și nu-l lași*] [11]bucuros să piiară, însă veri să se [*întoarcă și*] [12]să viiaze cu tine den toat[*ă inima*], [13]cum păcatele noastre cu care am g[*re*][14]șit și să le iai cu milă de pre noi. Și [15]fii

2 Tip. етѫчюнѣ. 3 Tip. дмнь. 4 In spațiul alb din josul paginii se află troparul Invierii în limba greacă, înscris de un scrib cu caractere chirilice și cu multe grafii greșite: χс̃ᵅ ἀнέстнὰ ἐкнекрὸ мана́ мóнᵅ мана мóнᵅ ск (șters, apoi:) натнса̀ скетнс̃е (mai departe indescifrabil) – și care corespunde textului grecesc Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήτας, ҡαὶ τοτς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὸν χαρισάμενος. 5 Jumătatea superioară a cuvântului a fost tăiată la legarea cărții; restituirea cuvântului am făcut-o pe baza copiei bihorene. 6 Tip. водѣскѫ. 7 În exemplarul Moldovan lipsesc filele 253 și 254; în exemplarul Cipariu se păstrează f. 253, foarte deteriorată. Textul fragmentar pe care îl conține această filă îl completăm, între croșete și cu caractere cursive, pe baza copiei bihorene (f. 229 r–v). Numerotarea rândurilor, fiind reconstituită, nu este foarte sigură. 8 În originalul coresian era, probabil, *pedepseaște*. 9 Tip. [...]тѣще: greșit în loc de [*pof*]tești (corectat astfel în copia bihoreană).

noao într-ajutoriu cum să ne putem [16]de acmu nainte ținea de cuvântul tău [17]pren Domnul nostru Iisus Hristos, fiiul tău [18]cela ce împărățeaște într-una cu tine și [19]cu Duhul Sfânt și domneaște pînă [20]în vecia veacului. Amin!

[21]*5. Rugăciunea derept pace //*

253v

[[1]*Arată, Doamne, cătră noi meserearea ta și fiiul tău* [2]*ispăsitoriul dă-ne noao! Domn Dumnedzeu, Tatăl Sfânt* [3]*din <îm>părăția* [9a] *ceriului, cine tocmeaște toate poftele sfinte și*] sfaturele [4][*dereapte și lucrurile bun*]e, dă slugilo[5][*r tale aceaia pace carea nu*] poate da această [6][*lume, cum inim*]ile noastre să fie în ție[7][*tura porunce*]lor tale, cum în vreamea no[8][*astră să pu*]tem viia, tu ferindu-ne pre [9][*noi de alenși*]gure, în odihnă și în pace, [10][*prin fiiul*] tău Iisus Hristos, Domnul nostru, [11][*cela ce vi*]iază și se domneaște cu tine și [12][*c*]u Duhul Sfânt până în vecia veacului. [13]Amin!

[14]*6. Rugăciunea pre răsipirea păgânilor*

[15]Răsipeaște pre ei cu putearea ta și pu[16]ne jos pre ei, ajutoriul nostru, Doamne! [17]Putearnice, în vecie Dumnezeu, în a cui mâ[18]nă sânt *[10]* putearea tuturora și biruitu[19]ra, împărăția lor a toată, rugăm [20]tine caută cu milă în // *[11]* [[1]*agiutoriul creștinilor, cum păgâ*[2]*nii, ce să nedejduiesc în mulția sa și putearea sa,* [3]*cu putearea ceii mâni dereapte ai tale să să răsipa*[4]*scă prin fiiul tău Iisus Hristos, Domnul nostru, cela ce viiadză* [5]*și să domneaște cu tine și cu Duhul Sfânt până în vecie. Amin!*]

254r

[6]*7. Rugăciunea cu ce blagoslovim masa*

[7]Ochii tuturora spre tine nădăjduiesc, Doa[8]mne, și tu dai mâncare lor în bună *[12]* vreame; de[9]șchizi tu mâna *[13]* ta și saturi toate viile [10]cu bună voie.

(Apoi zică ocenașele și ceastă rugă:)

[11]Domn a toată putearea, blagosloveaște pre noi [12]și ceaste mâncări, carele vrem să luom den [13]binele tău pren Iisus Hristos, un *[14]* Domn al nostru. [14]Amin! //

254v

[1]*8. Rugăciunea sau datul de har ce se zi*[2]*ce după mâncare*

[3]Ispoveduiți-vă Domnului, că e bun, că pâ[4]nă în veac <e> mila lui, cine *[15]* dă mâncare a tot tru[5]pului, cine dă vitelor mâncare a lor, și pui[6]lor corbilor carii chiiamă pre el. Nu în tăria [7]calului, nece în fluierele *[16]* bărbatului bună-vrearea [8]lui va fi bună-vrearea Domnului spre ceia ce [9]se tem lui și spre ceia ce nădejduiesc spre me[10]serearea lui.

(Apoi să zică ocenașele și această [11]rugăciune:)

9a Scris днꙟпъръцнѧ. **10** Tip. съмть. **11** Fila 254, care nu se păstrează în nici unul dintre cele două exemplare ale tipăriturii coresiene, cuprindea următoarele texte: finalul rugăciunii a 6-a și rugăciunile a 7-a, a 8-a și a 9-a. În ediția noastră reproducem finalul rugăciunii a 6-a și rugăciunea a 9-a, cu caractere cursive, după copia bihoreană (f. 230r 1-5 și, respectiv, f. 230v 3–8, – în ediția noastră: rândurile 15–20). Celelalte două texte le reproducem, cu caractere drepte de rând, după Tim. Cipariu, *Crestomatia seau Analecte literarie*, Blaj, 1858, p. 28–29 (*Fragment de rugăciuni*); în numerotarea rândurilor acestor texte urmăm publicația citată a lui Cipariu. Delimitarea, făcută de noi, a celor două pagini ale filei 254 este, prin forța lucrurilor, aproximativă și nesigură. **12** Tip. ꙟмбꙋнѫ. **13** Tip. мѫꙟна. **14** Tip. оуѫ. **15** Tip. чене. **16** Tip. флꙋере.

[12]Har dăm ție, Dumnezeu Tatăl, pren Do[13]mnul nostru Iisus Hristos, derept tot binele tău, ce [14]viezi și împărățești în vecia veacului. Amin!

[15][*9. Rugăciunea după propovedanie*

[16]*Doamne, rugăm tine dă-ne darurile Duhului Sfânt,* [17]*cum ce amu audzit în ceastă propovedanie de acmu* [18]*pre cinstea ta și pre binele fraților noștri și* [19]*pre ispăsenia noastră să le putem ținea și până* [20]*în vecie să putem rămânea în iale. Amin!*] [17] //

[1]**Depre botez** — 255^{r}

Cum trebuiaște popilor [2]a boteza pruncul

Cându-l aduc cu[3]metrii pruncul înaintea popeei, zică [4]popa așa:

[5]„Ascultați, frații miei, creștinii lu [6]Iisus Hristos, carei sânteți descumpăra[7]ți cu moartea [1] Domnului cea sfântă den [8]mâna dracului, den păcate și den [9]păgubitura dracului și de perirea sufle[10]tului, ce milostea lui <au> lăsat ș-au [11]porâncit [2] apostolilor și tuturora po[12]pilor, deaca se-au măria lui sculat de[13]n moarte, ce trebuiaște lor să facă și ce [14]iaste cinstea și cum trebuiaște [15]popilor să slujască lu Dumnezeu și [16]dihaniei [3] lui și mișelameei crești[17]nilor [4] și derepce trebuiaște să se bo[18]teaze oamenilor. Despre aceastea despre [19]toate scris-au sfânt Matei, 116; Marco, 71; [20]Luca evanghelist, în cărțile sale mai de apoi: [21]„Și mearse Iisus la ucenicii lui, grăi lor zi [22]când: «Dată mi-e toată putearea în ceriu [23]și pre pământ. Păsați, învățați toate [5] // [1]limbile botezați-i în numele Tatălui [2]și a Fiiului și a Duhului Sfânt»" (Marco, 71). [3]„Și zise lor: «Duceți-vă în toată lumea, [4]propoveduiți evanghelia în a toată făptura. [5]Cine va creade și se va boteza, ispăsit va [6]fi; cine nu va creade, perit va fi. [7]Că așa iaste scris și așa se cade a chinu[8]i Hristos și a învie den moarte [6] a treia zi [9]și a se propovedui în numele lui pocaia[10]nie în iertăciunea păcatelor în toate limbi[11]le, începând poveaste den Ierusalim». Și [12]iară așa zise: «Învățați pre ei să ție to[13]ate acealea câte-am zis voao; și iată eu [14]sânt cu voi în toate zilele, până la [15]sfârșitul lumiei»" (Matei, 116). — 255^{v}

17 Aici se termină coala 32 (deoarece f. 254 nu se păstrează în tipăritura coresiană, reconstituirea signaturii acestei coli este imposibilă).

1 Tip. моартѣ. 2 Tip. порѫчитъ. 3 Tip. дыханїен. 4 Tip. крещинииилѡ̃. 5 Pe marginea inferioară a acestei pagini trebuia să fie înscrisă signatura care marca prima foaie a acestei coli, iar marginea inferioară a ultimei pagini a acestei coli (f. 262^{v}) a fost tăiată la legatul cărții, fragmentul de hârtie tăiat conținând și signatura colii; în ambele cazuri, din aceasta nu se mai păstrează decât tildele de deasupra cifrelor. Întrucât ultima signatură conservată înaintea acestei coli este л̃а̃, înscrisă în josul filei 241^{r} și indicând începutul colii 31 (sfârșitul acesteia – f* 248^{v} –, fiind albă, nemaiavând repetată signatura л̃а̃), și întrucât prima signatură conservată după coala despre care discutăm aici este л̃г̃, înscrisă în josul filei 263^{r} și indicând începutul colii considerate ca fiind a 33-a, concluzia care se impune este următoarea: coala (de 6 file) constituită din f. 249–254 este a 32-a, signatura respectivă, л̃в̃, lipsind (f. 249^{r} fiind «pagină de titlu», iar f. 254 – pe verso-ul căreia trebuia să fie înscrisă aceeași signatură – nemaipăstrându-se în nici unul dintre cele două exemplare ale tipăriturii coresiene); signatura ilizibilă din josul filelor 255^{r} și 262^{v} era л̃в̃ (=32), fiind datorată unei erori de calculare și notare comise de tipograf (din cauza absenței signaturilor pe filele *248^{v}, 249^{r} și, probabil, 254^{v}; vezi notele la filele respective), coala respectivă fiind, în realitate, a 33-a (cf. Liviu Onu, LR, XXII, 1973, nr. 5, p. 457). Numerotarea eronată a colilor continuă până la sfârșitul tipăriturii. 6 Tip. мдорте.

[16]Acicea să înceapă rugăciunea derept prun[17]c; şi aşa să grăiască mainte popa:

[18]„Fraţii miei, botezul trebuiaşte să-l [19]ia omul la sine cu credinţă dreap[20]tă, care credinţă iaste cel dar mare [21]a lu Dumnezeu. Derept aceaia ocă, de[22]n dragostea

256

frăţească sântem datori // [1]cum unul derept alalt să ne rugă[2]m lu Dumnezeu. Derept aceaia ocă, [3]acest porobocel în rugăciunea [7] noastră [4]să-l dăruim lu Dumnezeu şi să ru[5]găm pre milostea lui cum derept [6]fiiul lui cel sfânt, derept Domnu[7]l nostru Iisus Hristos, cela ce pre sine se-au [8]dat pre moarte şi derept cei ma[9]ri, şi derept cei mici poroboci, – să dea [10]lui credinţă dereaptă, pren Duhul său [11]cel Sfânt, cum botezul său să-[12]l poată lua la sine cu hasnă, pre spa[13]senia sufletului, şi într-însul pâ[14]nă în sfârşit să poată rămânea cu [15]mare hrăborie".

Acicea popa grăiască:

[16]„Tătăl nostru ce eşti în ceriure, sfi[17]nţească-se numele tău! Să vie îm[18]părăţia ta, să fie voia ta, cum [19]în ceri aşa şi pre pământ. Pâi[20]nea noastră săţioasă dă-ne noao astă[21]zi [8]. Şi iartă noao greşalele noastre [22]cum iertăm şi noi greşiţilor no[23]ştri.

256v

Şi nu ne duce în năpaste, ce // [1]ne izbăveaşte pre noi de hitleanul. Că [2]a ta iaiaste împărăţia şi putearea şi sla[3]va în veac. Amin!"

[4]După aceaste rugăciuni, aşa grăiască popa [5]cătră nărod sau cătră cumetri:

[6]„Ni, fraţii miei, să uluim acmu credin[7]ţă dereaptă, în carea credinţă se botează a[8]cest poroboc". Şi zică credinţa pâ[9]nă în sfârşit.

[10]Credinţa ce-au tocmit 318 părinţi:

[11]„Crez într-unul Dumnezeu, Tatăl ato[12]tţiitoriul, făcătoriul ceriului şi a[13]l pământului, văzutelor tuturor [14]şi nevăzutelor.

Şi într-unul Domn [15]Iisus Hristos, fiiul Domnului, unul născu[16]tul, ce den Tatăl născu mainte de to[17]ate veacurele, lumină den lumină. [18]Dumnezeu adeverit den Dumnezeu adeve[19]rit, născut, ce nu făcut, întru o fire [20]cu Tatăl, ce derept el toate fură. [21]Şi derept [9] oamenii şi derept a noastră [22]ispăsenie deştinse den ceriu şi

257r

se împe- // [1]liţă den Duhul Sfânt şi den Maria [2]fecioară [10] omeni-se. Răstigni-se derept [11] [3]noi den Pilat den Pont, [4]<fu> chinuit şi îngrupat; şi învise a treia [5]zi după Scriptură şi sui în ceriu [6]şi şade a-dereapta Tatălui; şi iară [7]va veni cu slavă a judeca viii şi mo[8]rţii, că a lui împărăţie sfârşit n-a[9]re.

Şi în Duhul Sfânt, Domnul viia[10]ţă-făcătoriul, ce den Tatăl iase, [11]ce cu Tatăl şi Fiiul într-una să ne în[12]chinăm şi să slăvim, cum au grăi[13]t pren proroci.

Într-una sfântă şi [14]de săbor apostolească besearecă, spuiu [15]un botez întru lăsarea păcatelor, [16]aşteptu scularea morţilor şi viiaţa ce [17]va fi în veac. Amin!" – [18]Cum iaste în ceastă carte.

După a[19]ceaia întreabe numele porobocului [20]şi, botezându-l, zică aşa:

„Eu, slu[21]ga lu Dumnezeu, eu te botez pre ti[22]ne în numele Tatălui şi a Fiiului şi <a> [23]Duhului Sfânt. Amin!"

Şi [24]zică înţelegătura acestor cuvinte: //

257v

[1]„Aşa iaste Tatăl Dumnezeu: în zioa [2]de astăzi pre tine au numărat întru [3]feţii săi ş-au scris numele tău [4]în cartea vieţiei de vecie. [5]Fie mila lu Dumnezeu pre tine în zi[6]oa de astăzi. Cu vărsatul sânge[7]lui său cel sfânt, iată, au curăţi[8]t tine den toate păcatele tale, cu[9]m despre aceasta înaintea Tatălui Du[10]mnezeu să nu te zici păcătos.

7 Tip. ꙋгроугъчюнь. 8 Tip. астъзи. 9 Tip. дерпть. 10 Tip. фечоръ. 11 Tip. дереть.

Nu[11]mai derept Duhul Sfânt Dumnezeu [12]pre tine va lumina, cum să ştii cine [13]eşti tu şi cine e Dumnezeu cela [14]ce-au dat ţie atâta bine mult".

[15]După botez zică popa şi ceastă rugă[16]ciune:

[17]„Dumnezeul lu Avraam şi a lu Isa[18]c şi a lu Iacov, tatăl a Domnu[19]lui nostru a lu Iisus Hristos cel sfânt şi [20]ferecat şi de veac Dumnezeu, ce[21]la ce cu sămânţa oamenilor cea perită [22]den meserearea ta cea mare făcuş şi [23]tocmiş leage noao, jurământ [24]şi legătură de veaci, ce nu se poate // [1][...] *[12]* pren fiiul tău ce[2]l sfânt, – rugăm pre tine ia-l şi [3]făgăduiaşte lăuntru pre ceastă [4]slugă a ta în făgăduitura şi obli[5]citura ta cea bogată, şi întăreaşte pre [6]el în oblicitura jurământului tău, [7]cum cu Duhul tău cel sfânt să [8]fie al tău, pre *[13]* tine să te poată cuno[9]aşte şi toate păcatele lui să fie [10]uitate în vecie înaintea ta. Pren cre[11]dinţă şi pre aşteptarea acestui lu[12]cru, eu încă am pre el botezat [13]den porânca şi den lăsata ta cea sfân[14]tă, pren Domnul nostru Iisus Hristos, cela ce [15]lăcuiaşte şi se domneaşte cu tine şi cu [16]Duhul Sfânt depreună în vecia veacului. [17]Amin!" *Konecь kr̃štenïe mladence(m)[14]*.

258r

[18]Cin la cununie, ce se zice jură[19]mânt

[20]Popa aşa întreabe: „Frate drag, vo[21]ia ţi-e această fată în leagea lu Dumne[22]zeu să o iai la tine, să-ţi fie căsătorie?" // [1]–„Mi-e". Iar popa zică: „Dat-ai credi[2]nţa ta cuiva alţiia *[1]* fără de aceştiia?" [3]Răspunză el: „N-am dat nici u[4]niia".

258v

Iară popa aşijderea zică: „So[5]ro dragă, voia ţi-e la cest om bu[6]n, au cest voinic, cu leagea lu [7]Dumnezeu să mergi la el pre lăcuirea [8]de veac?" Iară popa grăiască: „Dat-ai [9]credinţa ta altuia, au ba, fără [10]acestui om bun?"

Apoi zică popa: [11]„Prendeţi-vă *[2]* mânile dereapte unul al[12]tuia". Şi să zică popa bărbatului: „De[13]repce, frate bun (*imerekь [3]*), pre cea[14]stă jupâneasă o iai ţie pre căsătorie [15]de veac?" Popo *[3a]*: „Zi după mine cu[16]vintele jurământului: «Eu (*imere[17]kь*), juru-mă astăzi înaintea lu Du[18]mnezeu celui viu şi înaintea besea[19]reciei sfântă a lui cum ceastă [20]fată bună au nevastă au jupâ- // [1]neasă (*imerekь [4]*), iau-o ea mie pre că[2]sătorie de veac, în leagea lu Dumnezeu, [3]şi pre ea nu voiu lăsa până la moartea [4]mea, nici în strinşte rea, nici în bună, [5]nici întru niştotă. Aşa-mi ajute Ta[6]tăl şi Fiiul şi Duhul Sfânt, [7]un Dumnezeu derept!»".

259r

[8]Popa după aceaia grăiască featei au [9]jupâneasei aşa: [10]„Derepce, fată bună (*imerekь*), mer[11]gi la cest om bun (*imerekь*) pre [12]soţia căsătoriei de veac?" Popo *[3a]*: „Zi [13]după mine cuvintele jurământului: [14]«Eu (*imerekь*) astăzi mă jur înain[15]tea lu Dumnezeu celui viu şi înai[16]ntea cestor oameni buni cum voi-[17]voiu mearge la cest om bun (*imere[18]kь*) preụtru viiaţa *[5]*, în leagea lu Dumne[19]zeu şi pre el nu voiu lăsa până la [20]moartea mea nici în strişte *[6]* rea, nici [21]în bună şi nici // [1]întru niştotă. Aşa-mi ajute Tatăl [2]şi Fiiul şi Duhul Sfânt, un Dum[3]nezeu derept!»".

259v

12 Pe prima jumătate a rândului e lipită o fâşie de hârtie, care acoperă (aşa cum permite semitransparenţa fâşiei să fie observate) trei cuvinte, dintre care numai cel de-al doilea este abia descifrabil: *şi*. 13 Tip. прє҃. 14 „Sfârşitul (slujbei la) botezul copilului (*literal* copiilor)".

1 Tip. алцїꙗ (pentru *alteia*). 2 Tip. прєндєцнвꙟ (probabil greşit în loc de *prindeţi-vă*). 3 Tip. (aici şi în rândul 16–17, precum şi în f. 259v 10–11, 14 şi 17–18) нмєрєкь; corect: *imĕrekь* „spunând(u-i) numele". 3a Tip. попо (vocativul lui *popă*). 4 Tip. ємєрєкь; vezi nota precedentă. 5 Tip. вїаца (în loc de *viiaţă*). 6 Tip. стрнщє; (cf. mai sus, rândul 4: стрннщє).

[4]După aceaia popa blagoslovească pre ei: „[5]Derepce că ceşti oameni buni *[7]* (*ime[6]rekь [8]*) cu voia în leagea lu Dumnezeu în [7]ceastă viiaţă a căsătoriei de veac loru [8]ie e voia să lăcuiască unul cu alalt î[9]ntr-una, şi cu prinsul mânilor sa[10]le într-una şi cu credinţele sa[11]le şi înaintea lu Dumnezeu, şi î[12]naintea cestor oameni bun uluiesc [13]şi arată, – derept aceaia dereptate [14]eu încă pre ei blagoslovesc într-u[15]na cu putearea lu Iisus Hristos".

Popa să puie [16]mânile pe capetele lor, grăiască: [17]„În numele Tatălui şi a Fiiului şi [18]a Duhului Sfânt! Cum Dumnezeu [19]ceia ce i-au într-una împreunat şi [20]adunat, omul unul de către alal[21]t să nu despartă. Amin!"

[22]Apoi zică aceaste rugăciuni *[9]*, ce se chea[23]mă molitve: //

[1]„Doamne, Dumnezeul lu Avraam [2]şi a lu Isac şi a lu Iacov, lu[3]minează mintea acestor *[10]* cu daru[4]rele Duhului Sfânt, cum vare [5]ce bine ei vor auzi şi vor învăţa pre a[6]ceaia, să poată împlea aceaia cu fapte[7]le, pren fiiul tău cel sfânt *[11]* Iisus Hristos, [8]Domnul nostru. Amin!"

1 rugăciune *[12]*:

[9]„Rugăm tine, înalt şi putearnic [10]Dumnezeu, ce eşti iubitoriul oamenilor *[13]*, [11]caută pre ceşti împreunaţi den măria [12]ta în tocmealele căsătoriei sfântă [13]în zioa de astăzi. Şi cum ai *[14]* blago[14]slovit pre Avraam şi Sara şi [15]pre Zaharia cu Elisavta, blagoslo[16]veaşte pre aceştea şi fereaşte pre ei cu[17]m ai ferit pre Noi *[15]* în corabie şi trei [18]feciori în cuptoriu de foc şi pre Io[19]na în maţele chitului. Şi cum ai slobozi[20]t jidovii pren Marea Roşie den putea[21]rea lu Faraon împărat, în acela chip slo[22]bozeaşte şi pre aceştea, în zioa *[16]* de judeţ, [23]den putearea dracului, pren fiiul tău cel [24]sfânt *[17]* // [1]Iisus Hristos, Domnul nostru. Amin!"

[2]Popa apoi grăiască nărodului:

[3]„Fraţii miei, ajutoriul nostru iaste de [4]la Dumnezeu, cela ce-au *[18]* făcut ce[5]riul şi pământul. Derept aceaia, să [6]ne cucerim şi să ne rugăm lu Dum[7]nezeu, celuia ce-au făcut ceriul şi pă[8]mântul, că fără ajutoriul lui ni[9]ci un bine nu putem face cu aceşti [10]doi oameni, să poată lăcui într-una [11]pre cinstea lu Dumnezeu şi pre spă[12]senia sufletelor sale.

Îngenuchea[13]ţi toţi şi ziceţi cu mine «Tată[14]l nostru ce eşti în ceriu»".

[15]Apoi popa aşa dojenească şi înveaţe îm[16]preunaţii, junele şi fata, grăia[17]scă amu:

[18]„Fraţii miei dragi, sânteţi în căsătorie *[19]* [19]împreunaţi. Ascultaţi mainte [20]cine-au tocmit nunta a căsătoriei. [21]Aşa iaste scris în cartea de primă a lu Mo[22]isi proroc, ce se chemă *Bitia* *[20]*, -n al do[23]ilea cap: [24]«Zise Domnul Dumnezeu: 'Nu e bine cum // [1]omul să fie [*singur; muiare voiu*] *[21]* [2]face lui, cine să fie pre lângă el'. [3]Şi lăsă Domnul Dumnezeu pre Adam [4]somn, şi adurmi. Şi scoase afară [5]o coastă, şi în locul coastei puse ca[6]rne; şi Dumnezeu den aceaia coastă [7]făcu muiare, care luo den Adam, şi o [8]duse ea către Adam. Şi zise Adam: [9]'Acesta – os den oasele meale şi car[10]ne den carnea mea; derept aceaia chema-[11]se-va *bărbătească*, că den bărbat luată [12]fu'.» Derept aceaia va lăsa omul tată-[13]său şi mumă-sa, şi vor <fi> un trup, o peli[14]ţă".

261r

7 Tip. боунє. 8 Tip. ємєрєкь; vezi mai sus, nota 4. 9 Tip. роугѫчюнѣ. 10 Tip. ачєсторь (probabil greşit în loc de *acestora*). 11 Tip. тфнть. 12 Tip. рогѫчюнє. 13 Tip. ѡмєннлѡ. 14 Tip. коумаѹ. 15 Tip. нон (= Noe). 16 Tip. зиаѡ. 17 сфнть e tipărit izolat în colţul din dreapta al paginii. 18 Tip. чєѹ. 19 Tip. късѫторїа. 20 Tip. бытїа; cartea „Facerea" din Vechiul Testament. 21 Numai primele trei cuvinte din acest rând sunt descifrabile; celelalte, fiind acoperite de o fâşie de hârtie, le-am reconstituit (între croşete) pe baza textului biblic modern.

După aceaia popa să zică: „Iacătă, [15]auziți cine-au tocmit căsătoria, nu[16]nta. Ascultați amu, adoară, ce porân[17]cească și lasă Dumnezeu voao, împreuna[18]ților în căsătorie pre [22] sfânt Pavel a[19]postol, *kъ Efeseo(m)* [23], 231: «Bărbați, iu[20]biți muierile voastre cum au și Hristos iu[21]bit sfânta beseareсă a sa și spre si[22]ne se-au dat derept aceaia cum pre ea [23]să o sfințească, curățind pre ea cu a[24]pa scăldăriei, pre cuvântul // [1]*[său, ca să o înfățișeze sieși această Biserică slăvi]*[2]tă [24], ferecată și blagoslovită, în carea [3]nu iaste scârnăvie sau spurcăciune, ce [4]să fie sfântă și nevinovată. Așijde[5]rea și bărbații datori sânt să iubească [6]muierile sale ca trupurile sale. Cine [7]iubează muiarea sa, pre sine iubeaște, că [8]nimea nici dinioară [25] trupul său nu ura[9]ște, ce-l hrăneaște și-l miluiaște, ca [10]și Dumnezeu beseareca; că nodure sân[11]tem trupului lui și den trupul [12]lui și den oasele lui.»

261v

Voi iară, mu[13]ierile [26], supt ținutul bărbaților să [14]fiți și să-i ascultați ca și lu [15]Dumnezeu; că bărbatul iaste cap mu[16]ierei, cum Hristos iaste capul [27] besearecіei, [17]sfânt și feritoriul trupului său. Va[18]re în ce chipu e beseareca sfântă supt ți[19]nutul Domnului nostru lu Iisus Hristos, în a[20]cela chip fie și muiarea supt ținutul [21]bărbatului său, cu toată ascultătura [22]și îngânditura [28].

A treia oara: [23]ascultați și pedepsa, varga, biciul [24]carele au Dumnezeu aruncat ș-au // [1]lăsat pre ceastă lume în ceastă viiață [2]a căsătoriei. Că așa zise Domnul Du[3]mnezeu muierіei lu Adam, Eva: «Înmu[4]lți-voiu nevoile tale și durorile tale câ[5]nd veri fi grea și tăroasă. Cu du[6]reri veri naște feciorii tăi, și pofta [7]ta supt ținutul [29] bărbatului tău, și [8]se va el domni pre tine.» Bărbatului [9]iară aceasta zise Dumnezeu: «Căce tu [10]ascultaș cuvântul muiereei tale [11]ș-ai mâncat den pom den carele porâ[12]ncise [30] eu ție cum să nu mănânci den [13]el, – mâncat-ai –, blăstemat pămân[14]tul în lucrurile tale! În grije să mănâ[15]nci <den> el în toate zilele vieției tale! [16]Spinii și pălămida crească ție și să mă[17]nânci iarba câmpilor! În sudoarea feațe[18]ei tale să mănânci pâinea ta, până câ[19]ndu te voiu întoarce în pământ: den el [20]luat ești, că pământ ești și în pămâ[21]nt veri mearge.»

262r

A patra oara: aceaia [22]încă să știți cum veselia voastră iaste [23]aceasta, cum să știți și să creade[24]ți cum aceasta viiața voastră și // [1]gândul [31] vostru să placă lu Dumneze[u], [2]că el au tocmit ș-au sfințit. Că a[3]șa iaste scris: „Făcu Dumnezeu omu[4]l pre obrazul său, pre obrazul lu Dum[5]nezeu făcu pre ei bărbat și muiare; [6]și blagoslovi Dumnezeu ei și zise [7]lor: «Creașteți și vă înmulțiți și împle[8]ți pământul și-l luați supt ținu[9]tul vostru. Și vă domniți pre peștii mă[10]riei și pre pasările ceriului și [11]prespre toate rodіturile vietoare ce [12]se leagănă și îmblă pre pământ.» Și [13]văzu Dumnezeu toate acealea ce se rodise, [14]și era vârtos bune".

262v

[15]Popa să puie mânile sale pre capetele [16]lor și așa să roage:

[17]„Putearnice Domn Dumnezeu, ce bărba[18]t și muiare ai făcut și pre ei ai ale[19]s pre rândul căsătorieei [32] și pre ro[20]d și poamele lor ai blagoslovit asupră [21]de ce-ai în ei arătat beseareca sfântă [22]a lu Iisus Hristos, Domnul nostru, – cu jurata [23]cearem milostea ta cea nenumărată, cu[24]m nu lăsa tocmealele tale să se răsi- [33] //

22 Tip. прє (probabil greșit în loc de *pren*). 23 Corect: *kъ Efesěnomь*; „(Epistola) către Efeseni". 24 Primul rând, acoperit cu o fâșie de hârtie, l-am recuperat după traducerea modernă a Epistolei apostolului Pavel către Efeseni, V, 27. 25 Tip. динишрѫ. 26 Tip. мȣ[13]мȣєрилє. 27 Tip. капъль. 28 Tip. ѫгъндитȣра. 29 Tip. чинȣтȣль. 30 Tip. порѫнчисє (pentru *porâncisem*). 31 Tip. гъндоу. 32 Tip. късъторїєє. 33 Sfârșitul colii 33; vezi observația făcută în nota 5 la f. 255r.

263r [1]pească [...] [34] [2]dracului, ce ne dă [35] meserearea ta cea ma[3]re; ține-i și-i fereaște pren Domnul nostru, [4]pren Iisus Hristos. Amin!"

Acicea popa, să va [5]vrea, poate cununile pune pre capetele [6]lor și cu cel brâu să încingă și să cânte: [7]„Doamne, Doamne, caută den ceriu și [8]vezi și socoteaște via [36] ta ce-au dentâiu [9]răsădit dereapta [37] ta, Doamne!" – [10]până vor mai bine înțeleage creștinii.

[11]Apoi așa blagoslovească pre ei popa, zică: [12]„Blagoslovească pre voi Dumnezeu și [13]vă socotească, dea voao cunoscă[14]tura sa cea sfântă și dereaptă și [15]fie milostivnic cătră voi. Ție pre [16]voi în cuvintele sale și dea pacea sa voao. [17]Duceți-vă în numele Tatălui și a Fiiu[18]lui și a Duhului Sfânt. Amin!"

[19]Apoi popa zică un cântec cu nărodu[20]l depreună den Scriptura Sfântă.[38] //

263v

[1]Cum trebuiaște pre [bolnavi a ispovedi] [1] [2]și a-i cumineca

[3]Popa la besearecă pururea să înveațe pre o[4]ameni cum să nu așteapte cu ispoveada [5]și cuminecătura la ceasul morției, [6]cându-și pierd și mintea, și graiul, că [7]atunce nu foloseaște nemica cumine[8]cătura, – cum zice sfânt Pavel apostol –, [9]ce de [2] vreame să se gătească tot omul.

[10]Înaintea bolnavului popa așa să grăiască:

[11]„Drag frate, Dumnezeul nostru pre [12]noi oamenii pedepseaște și ne bate dere[13]pt păcatele și greșalele noastre ceale [14]multe [3] cu aceaste beteșuguri și boale [15]multe, că greșim lui în tot ceasul [16]și nu ținem porâncele și cunteniturі[17]le ale lui, nu ne teamem de Dumne[18]zeu, nici iubim pre sfinția lui. N-a[19]văm nici o grije de el și de leagea a [20]lui, nu cum să ținem leagea lu Dumne[21]zeu; încă nu știm ce trebuiaște noao a [22]face și a ținea, căce noao pare bine. Mu[23]lte facem ce Dumnezeu nu iubeaște, // (264r) [1]derept aceaia că nu iubim pre vecini [4] și fra[2]ții noștri. Zău, nu facem altă, numim pă[3]cate; uităm depre binele lu Dumn[4]zeu, nece dăm lui har derept iale. [5]Derept aceaia pre noi bate și pedepseaște [6]Domnul, să ne turnăm cătr-însul den [7]păcate, cum cu tot să nu perim, [8]cu trupul și cu sufletul.

Așa, [9]frate drag, pre tine au tremes Dum[10]nezeu această boală derept păcatele [11]și greșalele tale ceale multe. Iane soco[12]teaște bine den tinereațele tale tu cu[13]m ai viiat, ce-ai făcut, cum ai slu[14]jit Dumnezeului tău. Zău, caută nu[15]mai, doară nici un bine n-ai făcut, [16]ce faptele tale c-au fost reale toate [17]până acmu. Iară Dumnezeu zice cu[18]m proclet și blăstemat <e> tot omul [19]vare cine nu ține toate porâncile sale [20]care sânt scrise în Cartea Legiei. Așa, [21]frate drag, pre tine au tremes Dum[22]nezeu această boală derept păcatele [23]și greșalele tale ceale multe. Iane [24]socoteaște bine den tinereațele tale tu // (264v) [1]cum ai viiat, ce-ai făcut, cum ai

34 Primul rând este acoperit de o fâșie de hârtie; la începutul lui un scrib a completat, pe această fâșie, partea finală a cuvântului din ultimul rând al paginii precedente. **35** Tip. дѣ. **36** Tip. вїꙗ (probabil pronunțat *viña* „via"). **37** Tip. дєрѣта. **38** Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura л҃г҃ (notație greșită a tipografului), indicând în realitate începutul colii 34 (vezi observația făcută mai sus, în nota 5 la f. 255r).

1 Completarea acestei lacune (datorate deteriorării extreme a scrisului) am făcut-o pe baza contururilor inferioare, vizibile, ale literelor respective și a copiei bihorene; în tipăritura coresiană lacuna a fost completată de către un scrib, în mod eronat, prin *bolnav a-l ispovedi* (urmat de inadvertența *și a-i cumineca*). 2 Tip. дє (probabil greșit în loc de *den*). 3 Tip. моутє. 4 Tip. вєчини (probabil greșit în loc de *vecinii*).

slu[2]jit Dumnezeului tău. Zău, caută, do[3]ară nici un bine n-ai făcut, ce fap[4]tele tale c-au fost reale toate până a[5]cmu. Iară Dumnezeu zice cum tot [6]omul să fie proclet şi blăstemat [7]carele nu ţine toate porâncele sale ca[8]re sânt scrise în Cartea Legiei [5].

Aşa, [9]frate drag, şi tu eşti unul den cei [10]oameni blăstemaţi, pren ce eşti născut [11]şi viiat în păcate. Smereaşte-te, derep[12]t aceaia, dentru inema ta şi, căind [13]păcatele tale, fă cum zice David proro[14]c în 117 psalom: «Ispovediţi-vă Dom[15]nului, că elu e dulce şi bun»".

[16](Aceasta iaste şi la ispoveadă, şi la le[17]turghie.)

[18]„Zi, derept aceaia, frate drag, spoveada cu [19]mine depreună: [20]«Spoveduiescu-mă ţie, Dumnezeul mieu [21]dulce [6], că eşti tu mie Domn, roditoriul [22]şi făcătoriul mieu şi descumpărătoriul [23]mieu [7] dulce. Sânt păcătos înălţi[24]ei, sfinţiei tale, în orbitura inimiei şi [8] // [9]*sufletului mieu,* [10]*în păcate nenumărate, în necredzuţia mea, în ru*[11]*gătura mea cătră dumnedzăi streini şi nume*[12]*le tău nu l-amu chiematu. În nehărnicia mea cu*[13]*vintele tale ceale sfinte cu inimă bună şi* [14]*cu suflet* [9] *bun bucuros nu le-amu învăţatu,* [15]*şi în toată neîngăduitura mea în cuvinte-mi,* [16]*în gânduri-mi* [10], *în vădzute-mi, în audzite-mi* [11], *în vedite-mi,* [17]*în sidalme-mi* [12], *în clevete-mi, în blăstămu-mi* [13], *în mâni*[18]*e-mi, în giurământ strâmbu, în neţietura* [19]*poruncelor tale ceale sfinte, vare în ce chip amu* [20]*greşit, cu voia mea sau fără voia mea, ştiute* [21]*şi neştiute, – lasu-mă vinovatu dumnedzăiiei* [22]*tale, căiescu-mi toate păcatele* [14] *reale a meale.* [23]*Ce te rog* [15], *ca Domnul mieu şi descumpărătoriul* [16] [24]*mieu cel dulce, derept moartea cea scumpă //* [1]*a fiiului tău, lui Iisus Hristos, fli milostivnic şi me*[2]*serearnic mie, păcătosului* [17] *de mine. Rogu-te iar*[3]*tă-mi păcatele meale şi lumineadză pre mine* [4]*cu darurile Duhului Sfânt şi clăteaşte tu nă*[5]*ravul mieu cel zdrobit, cum păcatele meale să* [6]*le pociu urî şi căi cu adevăru* [18], *şi pre tine, Dumnedzeu* [7]*de vecie, asupră de toate să te pociu iubi şi* [8]*îndrăgi, şi pre fraţii şi vecinii miei ca şi* [9]*pre mine* [19]. *Dă-mi, Doamne Dumnedzeu, cum să pociu* [10]*tocmi şi rândui viiaţa mea cum poftesc po*[11]*runcele şi cuvintele tale ceale sfinte şi cumu-*[12]*i voia ta cea sfântă şi să pociu viia în ceastă lu*[13]*me pre cinstea numelui tău şi pre binele* [14]*fraţilor miei, – mie, iară, pre ispăsenia sufletului –,* [15]*şi tot să pociu sluji ţie până la moartea mea,* [16]*şi după moartea mea în* <*îm*>*părăţia ceriului pre* [17]*tine să te pociu vedea şi până în vecie să te* [18]*pociu lăuda cu îngerii şi cu sfinţii depre*[19]*ună. Aşea fă, Tătăl sfânt şi milostiv, de*[20]*rept dragostea fiiului tău, derept Iisus Hristos. Amin!»"*

P231^v 232^r

[21]*Apoi popa aşea să grăiască:*

„Frate drag, eu audzu ce [22]*tu gici şi uluieşti, în ce chipu ai greşit Domnului* [23]*nostru. Dzău, tare te-ai greşitu şi cu dereptatea //* [1]*lui pre tine Dumnedzeu ară*

232^v

5 Ultimele patru fraze (*Aşa ... Legiei*, f. 264^r 20 – f, 264^{v}8) repetă aproape întocmai textul imediat precedent (f. 264^r 8-20), fie dintr-o anume intenţie stilistică, fie, mai probabil, din greşeală. 6 Tip. доуле. 7 Tip. мїꙋ. 8 Fila 264 este ultima care se păstrează din tipăritura coresiană (exemplarul Moldovan).

În cele ce urmează reproducem, cu caractere cursive (până la p. 210, rândul 11 ale acestei ediţii), textul din copia bihoreană a diacului Ioan din Pociovelişte, începând de la rândul 9 al filei 231^v. Marcăm aici această copie prin sigla P, la care renunţăm în continuare, reproducerea cu caractere cursive a copiei menţionate fiind suficientă pentru individualizarea ei faţă de textul originalului coresian. 9 Scris сꙋфлть. 10 Scris гъндꙋрї̃. 11 Scris аꙋѕите̃. 12 Scris сидалме̃. 13 Scris блъстъми. 14 Scris пъкате̃. 15 Scris рꙋгь. 16 Scris деспърътoрюль. 17 Scris пъкѫтосꙋ̃и. 18 Scris адерꙋ. 19 Scris mai întâi тине, apoi şters şi înlocuit prin мине.

putea piiarde și a te bate [2]în cel chipu și în munca nesfârșită. Ce, frate dra[3]g, Dumnedzeu nu vrea perirea păcătoșilor, ce cum să în[4]toarne din păcate și fărălegile sale și să-l în[5]viiadze. Tu încă, drag frate, întoarce-te cătră [6]Dumnedzăul tău și te căiaște și te pocăiaște și [7]bănuiaște de greșalele tale, cum așea-ai [20] mâniatu [8]pre Domnul tău, și te roagă sfinției lui, că elu au [9]vinit derept păcătoșii și derept greșiții, [10]cum gice însuși Iisus Hristos (Matei, 30): «N-am vinitu a chiema [11]dereptii, ce greșiții la pocanie [21].» Purceade și [12]te du cu credință cătră Iisus Hristos, cum și cheamă pre [13]păcătoși (Matei, 43): «Viniți toți la mine!».

[14]*„Derept aceaia, frate drag, deacă-ți pare rău ție [15]de păcate și te căiești depre păcatele tale ce-ai [16]făcutu până acmu, și să credzi că ție vor fi ie[17]rtate derept Iisus Hristos, și deacă ți-i voia cum de acmu [18]înainte să te ferești cu voia de totu răul, dzău [19]că sânt ție toate iertate. Eu încă te dezleg [20]în numele Tatălui și a Fiiului și a Duhului [21]Sfânt, frate drag, cum să credzi în ceastea toate [22]și cum să nu te temi nice de păcatele tale, ni[23]ce dracul, nice de moarte”.*

„Domnul Iisus Hristos noao au [24]tocmit [22] cuminecătura pomana morției, // 233ʳ *[1]să creadem cum trupul său au datu pre cruce de lemn [2]derept noi, sângele său au vărsatu derept cu[3]răția și iertăciunea păcatelor noastre. Derept [4]aceaia, drag frate, ascultă în ce chipu grăiescu sfin[5]ții evanghilesti Matei, 108; Marcu, 64; Luca, 108 și sfânt Pavel [6]apostol depre cuminecătură”.*

Popa să ia cumine[7]cătura în mâna sa și așea să grăiască:

[8]*„Domn Iisus Hristos după cină luo pită și blagoslovi [23] și [9]frâmsă și deade ucinicilor săi și dzise: «Lu[10]oați și mâncați, acesta iaste trupul mieu [11]ce să dă derept voi. Cându vreți face aceasta, [12]faceți pre pomana mea.» Așijdere și păharul [13]luo după cină și dede apostolilor săi și dzise [24]: [14]«Luoați și beați toți dintr-însul: acesta [15]iaste sângele mieu de leage noao, ce să va vărsa [16]derept voi derept mulți, să vi să iarte pă[17]catele. Aceasta faceți pururile cându beați [18]pre pomana mea»”.*

Apoi popa să dea cuminecă[19]tura bolnavului [25]. După aceaia popa așea să gră[20]iască:

„Frate drag, dă har lui Dumnedzeu derept [21]totu binele lui și cum tine au făcut partnic [22]cu trupul său și cu sângele lui dănăoară pre [23]cruce. Acmu, cu 233ᵛ *această cuminecătură de la // [1]el [26] tocmită, nu ti teame [27], credzi cum ai mânca[2]tu această bucată sfântă așea de-adevăru, și [3]dzău derept tine au muritu Iisus Hristos. Tu ești al lui [4]și elu iaste al tău și, cum au dzis, după moarte [5]că te va duce în <îm>părăția [28] lui. Aceaia să fie! Și cum [6]să fie Dumnedzeu ție întru agiutoriu, să ne rugăm Domnului! [7]Dzi și tu, frate drag, cu mine depreună ocinașele [8]rumâneaște: «Tatăl nostru ce ești în ceriu»”.*

[9]*Leturghia lu Iisus Hristos ce au făcut în Gioi Mari cu doispră[10]dzeace apostoli*

1. *Popa, deacă va întra în besearecă, [11]dzică ocinașele rumâneaște.*
2. *Cetească psalom 50 [12]sau alt psalom; afla-veți în slujba de demineață.*

20 Scris мнѣн. 21 Scris покание (probabil greșit în loc de покаание = *pocaianie*). 22 Scris mai întâi пом, apoi șters și corectat: покании. 23 Scris бѣгоѡн. 24 Scris ꙅй. 25 Scris болнавꙋн. 26 Scris *elu* [1]*el*. 27 Scris mai întâi мѣ, apoi șters și înlocuit prin нѣме. 28 Scris шпѣрѣции.

3. [13]*Dzică această molitfă: „Doamne, Dumnezeul nostru, ispăseaște oaminii* [14]*tăi și blagosloveaște* [1] *partea* [2] *ta. Împlerile* [15]*beseareciei tale fereaște, sfințeaște ceia ce iubescu* [16]*dulce-frămseața caseei tale. Tu aceia măreaște-i* [17]*cu dumnedzăiasca* [3] *a ta tărie și nu lăsa noi, ceia ce nă*[18]*dăjduimu pre tine. Amin!"*

4. *Dzică cest cântec:* [19]*„Înalt Dumnezeu, Domnul tuturora"; afla-veri mai apoi, în 12* [20]*foi.*

5. *Cetească apostolul. După apostol cânte:*

6. [21]*„Tatăl milostiv, ce te noi uluimu, fii cu agiutoriu";* [22]*afla-vreți mai apoi, al* [4] *16 foaie.*

7. *Ceteaște evanghelia. //*

[1]*După evanghelie să cânte: „Îmblăm* [5] *noi să cearem Duhul Sfânt";* [2]*caută în a 13 foaie.* 234ʳ

Să veri să propoveduiești evanghelia, [3]*caută la începutul evangheliei carea să înceape așea: „Fra*[4]*ții miei creștini și botedzați, ascultați cuvâ*[5]*ntul lui Dumnedzeu ce voiu să grăiescu".*

8. *Deacă veri sfâr*[6]*și propovedania, tu cântă cestu cântecu:* [7]*„Har dăm ție Dumnedzeu din vecie".*

9. *Și dzică veruia* [8]*rumâneaște cu nărodul; caută înainte, în «Botedzu».*

10. [9]*Ia bine aminte învățătura depre cuminecătură.* [10]*No* [6] *amu deacă ai grăi beteagului și cându ve*[11]*ri cumineca beteagul, așea grăiaște cum iaste* [12]*scris; iară la leturghie tu grăiaște a tot nă*[13]*rodul; nu zice „frate", ce „frații miei".*

[14]*Deacă veri sfârși împărțitura pâneei și vei* [15]*gice ocinașele, dzi cest cântecu: „Pomeneaște,* [16]*Dumnedzeu, credzuților", carii* [7] *caută în 22 de foi.*

Otpus: [17]*„Blagoslovească pre voi Tatăl Domn Dumnedzeu, ferească* [18]*pre voi Iisus Hristos, veselească Duhul Domnului tutindini*[19]*le, în toate lucrurile voastre. Amin!"*

Vecernia [1]

[20]*Blagoslovit Domnul nostru în toată vreamea* [21]*și acmu și pururea și în vecia de veac. Aminu!*

[22]*Slavă ție, Dumnedzeul nostru, slavă ție!*

Împăratul [23]*ceriului, mângâietoriu de suflete dereapte, //* [1]*cela de pretutindinilea, toate împli. Vistiariul* [2]*dulceților și viiață-dătătoriu, vino de te răpausă* [3]*întru noi și curățeaște-ne de toate spurcăciuni*[4]*le și mântuiaște, dulce, sufletele noastre.* [5]*Sfinte Doamne, sfinte tare, sfinte fără moarte,* [6]*miluiaște noi!* Sla(v) ï ninĕ [2]. 234ᵛ

[7]*Prea Sfântă Troiță, miluiaște noi! Doamne, cu*[8]*rățeaște greșealele* [3] *noastre; despuietoare,* [9]*iartă fărălegile noastre; sfinte, socoteaște* [10]*și vindecă neputințele noastre derept nu*[11]*mele tău!* Sla(v) ï ninĕ [2].

1 Scris бл҃гословѣще. 2 Scris партѣ, cu т adăugat ulterior. 3 Scris дꙋмнедзъѧска. 4 Greșit în loc de *a*. 5 Scris mai întâi ѫмбмъ, apoi șters și înlocuit prin ѫмблъмь. 6 Scris но (= interj. *no* „ei, ei bine" <magh. *na*), sau poate greșit în loc de ио (= *io* „unde"). 7 Scris кариı (greșit în loc de *care*).

Vecernia. 1 Scris pe marginea albă a paginii: вечер și, dedesubtul lui, segmentul ина. 2 Scris сл҃а. ınѣ („Slavă și acum"). 3 Scris mai întâi фъръ (*legile*), apoi șters și înlocuit prin грешѣле.

[12]Tatăl nostru ce ești în ceriu, sfințească-să [13]numele tău! Să vie [4] împărăția ta, fie [14]voia ta, cum în ceriu așea și pre pământu! [15]Pâinea noastră de toate zilele dă-ne noao [16]astădzi! Și iartă noao greșealele noastre [17]cum și noi iertăm ale greșiților noștri. Și [18]nu ne duce pre noi în ispită, ce ne izbăvească [19]pre noi de hicleanul. Că a ta iaste împărăția [20]și putearea și slava în vecia veacului. Amin!

[21]Psalom 103

[22]„Blagosloveaște, sufletul mieu, Domnul!

235r

Doamne Dumnedzăul [23]mieu, măritu-te-ai foarte! Întru ispovedire și //[1]în mare frâmseațe înveștiși-te! Înveștitu-te-ai cu lumi[2]nă ca cu un veșmint [4a], întinseși ceriul ca piialea, cope[3]riși cu apele mai-susul lui. Puseși nuorii suirea ta, ce [4]îmblă spre arepile vântului. Ce faci îngerii tăi duhure și [5]slugile tale [5] foc aprins.

Urdziși pământul în vârtutea sa; [6]nu se va pleca în veac de veac. Fără-fundul–ca cămeașea înve[7]știrei lui; spre codri stau ape. De certatul tău fugi-vor, [8]de glasul tunetului tău spământa-se-vor. Suie-se codrii și [9]deștingu-să câmpii în loc ce ai urdzit lor. Hotaru puse[10]și, ce nu trec, nice să întorc să acoapără pământul.

[11]Tremiseși izvoare prin dumbrăvi, pre mijloc de codri trec [12]ape. Adapă-să toate gadinele [6] câmpilor, aștaptă [7] onagrii în sea[13]tea sa. În aceaia paserile ceriului lăcuiesc, de mijloc de pietri [14]dau glasuri. Adăpându codrii de pre susul lui, de rodul faptelor [15]tale satură-să pământul.

Ce răsăriși [8] fânul vitelor și ia[16]rba în slujba oaminilor, să scoți pâne din pământ; și vi[17]nul veseleaște inima omului. Să veselească [9] fața cu unt și pâ[18]nea inima omului întăreaște.

Satură-să leamnele câmpilor, [19]ce el au răsădit; aciia paserile ceriului încuibui-să-vor, ero[20]dii casa biruiaște ei. Codrii înalți-i cerbilor, piiatra–scă[21]pare iepurilor.

Fapt-ai luna în vremi, soarele cunoscu [10] a[22]pusul. Pus-ai untunearec și fu noapte: întru ea îmblă [23]toate fierile lunciei, puii leilor răcâiescu-să să apu[24]ce și să ceară de la Dumnedzeu mâncare lor. Răsare soarele și adună-să //[1]și în straturile sale culcă-să. Iase omul în lucrul său, și în lu[2]crul său până în sară.

235v

Că măriră-să faptele tale, Doamne! toate [3]în mândrie faptu-le-ai; împlu-să pământul de faptele tale. Acea [4]mare mare și largă, – aciia gadine ce nu li-i număru, jigănii [5]mici și mari; aciia corabiile înnoată, zmeul aceala ce fap[6]t-ai să-și bată gioc de-nsul. Toate de la tine aștaptă [7]să dai mâncare lor în bună vreame, iară dând tu, lor aduna-vor.

[8]Deștidzându-ți mâna, toate se împlu de bunătate; întorcându [9]tu fața, turbura-să-vor. Iai duhul lor și pieru și în pulberea [10]sa întoarnă-să; tremiți duhul tău și zidi-se-vor și înno[11]i-veri fața pământului.

Fie slava Domnului în veac! Veseleaște-[12]să Domnul de faptele sale. Caută spre pământu și face-[13]l a tremura, atinge codrii [11] și afumă-să [12].

4 Scris внѧе. 4a Probabil greşit în loc de *veşmânt*. 5 Scris greşit сале. 6 Scris ганннеле. 7 Pentru *aşteaptă*. 8 Scris ржржриши. 9 Probabil greşit în loc de *veseleaşte*. 10 Scris кꙋноскь. 11 Scris mai întâi кор, apoi şters şi corectat: кодрии. 12 După *afumă-să* a fost scris кънд, cuvânt apoi şters.

[14]Cânta-voiu Domnului în viiața mea, cânt Domnului mieu până [15]sânt. Să să îndulcească lui cuvântul mieu, iară eu vese[16]lescu-mă în Domnul. Sfârșescu-să [12a] păcătoșii de pre pă[17]mânt și fărălegiuitorii ca să nu fie ei.

Blagoslo[18]veaște, sufletul mieu, Domnul!"

Psalom David 1

[19]„Fericat bărbat ce nu mearge în sfatul necuraților [20]și în calea greșiților nu stă și în șederile pierdză[21]torilor [13] nu șeade, ce întru leagea Domnului <e> voia lui și [22]în leagea lui învață-să dzuoa [14] și noaptea. Și fi-va ca [23]un [15] lemn răsădit lângă ieșitul apelor, ce rodul său [24]dă în vreamea sa și frundza lui nu va cădea; și toa- // [1]te câte s-ară face sporesc. 236[r]

Nu <e> așea, necuraților, nu așea, ce [2]ca prahul ce-l ia vântul din fața pământului. Derept aceaia, nu [3]vor învia necurații la giudeț, nice greșiții întru sfatul [16] [4]dereptilor; că ști [16a] Domnul calea dereptilor și calea necuraților peri-va".

Psalom 2 [17]

[5]„Derepce rânjiră limbile și oamenii gândiră în deșert? [6]Înainte stătură împărații pământului și domnii aduna[7]ră-să depreună spre Domnul și spre Hristosul lui: «Să rumpem [8]legăturile lor și să lepădăm de la noi giugul lor!» Cela ce vie în ceriu [9]răde-ș [18] de ei și Dumnezeu râde-ș [18] de ei. Atunci grăi-va către ei [10]cu mânia sa și cu urgia sa spământa-va ei: «Eu pus sânt împărat [11]de el spre Sion, măgură sfântă a lui, să vestesc porunca Dom[12]nului. Domnul dzise către mine: 'Fiiul mieu ești tu, eu astădzi născu[13]iu-te. Ceare de la mine și da-voiu limbile partea ta, și ținearea ta [14]sconcenia pământului; paște-veri ei cu toiag de fier, ca un vas [15]de lut zdrobi-veri ei'».

Și acmu, împărați, înțeleageți! Învățați-vă, [16]giudecătorii pământului! Slujiți Domnului cu frică și bucura[17]ți-vă lui cu cutremur! Luați învățătură, să nu cândva mânia-[18]se [19] Domnul; și peri-veți din calea dereptului când încinde-să-va [19]de sârg urgia lui.

Fericați toți ceia ce se nedejduiesc spre el!"

Psalom 3 [20]

[20]„Doamne, ce se mulțiră dodeitorii miei! Mulți se scoală pre [21]mine, mulți grăiesc sufletului mieu: «Nu iaste spăse[22]nia lui din Dumnezeul lui.» Tu, Doamne, folositoriul mieu ești, [23]slava mea, și înalț capul mieu. Cu glasul mieu către Domnul [24]strigaiu, și audzi-mă din măgură sfântă a lui. Eu adurmiiu // [1]și ațipiiu; sculaiu, că Dumnezeu folosi-mi [21]. Nu mă tem de mii de [2]oamini ce cadu împregiurul mieu. 236[v]

Scoală, Doamne, spăseaște-mă, Dumnezeul [3]mieu! Că tu vătămași toți ceia ce vrăjbesc mie în deșert, [4]dinții greșiților zdrobit-ai. A Domnului iaste spăsenia [22] și [5]pre oaminii tăi blagoslovenia ta [23]".

12a Greșit în loc de *sfârșască-să*. 13 Scris пїєѯъторилѡр. 14 Scris mai întâi сѹ, apoi corectat în кѹѡа. 15 Scris кaѹ[23]оч.ѱ. 16 Scris mai întâi сфатaтѹль, apoi та a fost șters. 16a Pentru *ştie*. 17 *Psalom 2* este scris pe marginea albă a paginii, între rândurile 4 și 5. 18 Scris рѫдешь („își râde, își bate joc"). 19 Scris мънинѧсе (probabil greșit în loc de *mânie-se*). *20 Psalom 3* este scris pe marginea albă a paginii, între rândurile 19 și 20. 21 Scris фолосимь („îmi folosi, m-a sprijinit"). 22 Scris спсенїѧ. 23 Scris таа.

Psalom 140, glas 6

[6]„Doamne, chem cătră tine, audzi-mă! Socotească glasul rugăciuniei [7]meale când voiu striga cătră tine; audzi-mă, Doamne! [8]De să să isprăvască rugăciunea mea ca o cadilă înain[9]tea ta! rădicarea mânilor meale, giunghearea de sara. Audzi-mă, Doa[10]mne!

Pune, Doamne, ţineare rostului mieu şi uşe îngrădeaşte [11]rostului mieu! Nu-mi pleca [24] inima mea [25] în cuvinte hicleane; în [12]păreare vine de păcate cu oaminii ce fac fărăleage [13]şi numără-mă cu aleşii lor! [25a] Pedepseaşte-mă derept cu me[14]serearea şi obliceaşte-mă, iară untul păcătoşilor să nu [15]ungă capul mieu, că încă rugăciunea mea în bună vreamea lor [25b]. [16]Giungheaţi fură lângă piatră giudecii lor [26]; audu-să [17]cuvintele meale, că putură ca grasul pământului. Pripă[18]di-se în pământ, răsipiră-să oasele lor întru iad. Că că[19]tră tine, Doamne, Doamne, ochii miei, spre tine nedejdu[20]iiu; nu lua sufletul mieu! Fereaşte-mă de laţul ce pusără [21]mie şi de săblazne [27] <celor> ce fac fărăleage! Cadu în mrejile [22]sale păcătoşii, sângur sânt eu până voiu treace!"

Psalom 141 [28]

[23]„Cu glasul mieu cătră Domnul strigaiu, cu glasul mieu [24]cătră Domnul rugaiu-mă. Vărs între el rugăciunea mea, //[1]grijea mea înaintea lui spuiu. Când periia de la mine sufle[2]tul mieu, şi tu cunoscuşi cărările meale; în calea aceasta [3]ce pre însă îmbla ascunsără laţ mie. Căutaiu d-a dereapta şi [4]vădzuiu, şi nu era ştiutoriu mine; peri fugirea de la mine şi [5]nu e cine ceare sufletul mieu. Chemaiu cătră tine, Doamne, [6]dziş: «Tu eşti nădeajdea mea, partea mea eşti în pământul [7]viilor.» Socoteaşte rugăciunea mea, că smeriiu-mă foarte! I[8]zbăveaşte-mă de gonitorii miei, că învârtoşară-să mai vâr[9]tos de mine. Scoate din temniţă sufletul mieu, să se is[10]povedească numelui tău! Mine aştaptă drepţii, până da-veri mie [29]".

237ʳ

Psalom 129 [30]

[11]„Dentru adânc strigaiu cătră tine, Doamne! Doamne, au[12]dzi glasul mieu, fie urechile tale să socotească glasul [13]rugăciunilor meale! Să spre fărăleage căuta-veri, Doamne, [14]Doamne, cine va sta? Că de tine curăţia iaste şi derept nu[15]mele tău răbdaiu-te, Doamne! Ca rabdă sufletul mieu în cuvântul [16]tău, nedejdui sufletul mieu în Domnul, de strajea de demi[17]neaţa până la noapte. De strajea de demineaţă să nădăj[18]duiască Izdrail în Domnul că la Domnul <iaste> mesereare şi multă [19]de el izbăvire; şi el izbăveaşte Izdrail de toate fără[20]legile lui".

24 Scris нѹмиплекака („nu-mi pleca"). 25 Cuvântul мѣ a fost adăugat ulterior (probabil de altă mână), deasupra rândului. 25a Fragmentul *în păreare... lor!* este neclar; în versiunea modernă: „ca să-mi dezvinovăţesc păcatele mele; iar cu oamenii cei care fac fărădelege nu mă voi însoţi cu aleşii lor." 25b Fragmentul *că încă ... lor* este neclar; în versiunea modernă „că încă şi rugăciunea mea este împotriva vrerilor lor". 26 După *lor* a fost scris mai întâi да, apoi şters şi corectat: аѹдѹсѣ. 27 Scris сѣ блазне (pentru *săblaznele*). 28 *Psalom 141* e scris pe marginea albă a paginii, între rândurile 22 şi 23. 29 *mie* este scris sub *da-veri*. 30 *Psalom 129* e scris pe marginea albă a paginii, între rândurile 10 şi 11.

Psalom 116

[21]*„Lăudați Domnul toate limbile, lăudați elu toți oa[22]minii! Că întări-să mila lui spre noi și deadevărul [23]Domnului rămânea-va în veac. Amin!”* [30a].

Din evanghelia lui sfânt Luca, 8 capete://

[1]*„Acmu lasă robul tău, Doamne, după cuvintele tale cu pace, că* [2]*vădzură* [31] *ochii miei mântuitura ta ce ai gătit îna*[3]*intea feațeei a tuturor oaminilor, – lumină întru descope*[4]*ritura limbilor și slava oaminii tăi izdrailii”.* 237v

Sΐy Bozě [32]. [5]Slava i nně [33]. Prěsΐaja troica [34]. G(ospod)i pomilui [35]. Slava ï nně [33]. Ôc͠ našь [36].

[6]*Și rugăciunea de sara: „Putearnice și milostivnic”.*

Eže na věsěkь vrěmě [37]: [7]*„Ce întru toată vreamea și în tot ceasul în ceriu și pre pământ* [8]*închinămu-ne și slăvim, Doamne dulce, îndelung-răbdătoriu* [9]*și mult milostiv, cela ce dereptii iubeaște și greșiții* [10]*miluiaște, toți cheamă către ispăsenie derept făgăduirea ce va* [11]*fi dulceață. Însuți, Doamne, ia* [38] *aminte în tot ceasul rugăciunile și* [12]*isprăveaște viiața noastră către porâncele tale! Sufletele* [13]*noastre sfințeaște, trupurile curățeaște, cugetele isprăveaște,* [14]*gândurile curățeaște; izbăveaște noi de toată scârba și* [15]*răul și boala! Îngrădeaște noi cu sfinți îngerii tăi, di*[16]*n glotirea lor să pășim, și ne îndereptează să meargem* [17]*întru o credință și cu înțeles neatins a ta mărire!* [18]*Că blagoslovitu ești în veac. Amin!* [39] *”*

Otpus[40].

30a In Biblioteca Filialei Cluj a Academiei Române se păstrează (sub cota: CRV 618) o jumătate de filă, foarte deteriorată, din capitolul *Vecernia* al tipăriturii coresiene, cuprinzând fragmente din psalmii 141, 129 și 116, corespunzând fragmentelor respective din copia bihoreană P 237r, rândurile 2–9 și, respectiv, 16–22. Reproducem aceste fragmente (după articolul lui Al. Mareș și Titus Furdui publicat în SCL, XXIV, 1973, nr. 1, p. 57-58), completând lacunele (între paranteze și cu caractere cursive) după copia bihoreană:

(Psalmul 141)

„[... *ace*]asta ce pre însă [*îmbla a*]scunseră laț mie. Că[*ut*]aiu de-a dereapta și văzuiu, și nu er[*a șt*]iutoriu mine; peri fugirea de l[*a m*]in[e] și nu e cine ceare sufletul [*mi*]e[*u*]. Chemaiu către tine, Doamne, zi[*ș*]: «Tu ești nădeajdea mea, partea mea e[*ști în*] pământul viilor.» Socoteaște rugăciu[*nea*] mea, că smeriiu-mă foarte! Izbăveașt[*e-m*]ă de gonitorii miei, că învârtoșară-se [*m*]ai vârtos de [...]”.

(Psalmul 129)

„[... *su*]fletul mi[*eu*] în [*D*]omnul, de straja de demâneață p[*â*]nă la noapte. De straja <de> demâ[*n*]ea[*ță*] să nădăjduiască Izrail în Domnul, [*c*]ă la Domnul mesereare și multă [*de el*] izbăvire; și el izbăveaște Izra[*il*] de toate fărălegile lui”.

[*Psa*]lom 116

„Lăudați D[*om*]nul toate limbile, lăudați el toți oamenii! Că întări-se mil[*a l*]ui spre noi [...]”.
31 Tip. *că* [2]*că vădzură*. 32 „Sfinte Dumnezeule!” 33 „Slavă și acum!” 34 Scris прѣ стаꙗ троицꙗ „Preasfântă Treime”. 35 Scris г͠и помилои „Doamne miluiește!” 36 Scris ѿч͠ (pentru *otьče*) нашь; „Tatăl nostru”. 37 Scris еже на вѣсѣкь врѣмѣ (ultimul cuvânt e scris interlinear sub вѣсѣкь); „Care (e) în toată vreamea”; *věsěkь*: *vъsěko*. 38 ѧ a fost adăugat ulterior. 39 аминь este încercuit. 40 Scris ѿпѹсь.

[19]*Slujba de demineață. Utrănia*

[20]*Aicea dzi, popo, mainte:* Bl͠goslovi, B͠ъ ñšь[1]. –Vъsegda ï nně [2]. – Cr͠ь ñbe(s). [3] – [21]Sт̃y B̃že [4] –Prěsт̃a troicǫ [5]. – Sla(v) ï nně [6]. – Õče nšъ[7].

După aceasta dzi, popo:

[22]*„Doamne, Dumnezeu, ia aminte pre agiutoriul nostru! Doamne, [23]Dumnezeu, grăbeaște pre noi de ne agiută în niștotele [24]noastre [8] //[1]derept Iisus Hristos, Domnul nostru și descumpărătoriul nostru. [2]Răsărindu astădzi soarele, să ne rugăm Domnului cum toa[3]tă dzua de astădzi de păcate noi să ne ferească, limbile [4]noastre să le ție cum pre păcate să nu să clătească, o[5]chii noștri să-i acoapără spurcăciunea să nu caute. [6]Curate să fie inimile noastre și fără reale păcate. [7]Trufia să-u trudească, mâncarea și bearea să-u cumpănea[8]scă, cum, când soarele va vrea să apuie [9] și noaptea [9]să apropie, pre lume curați noi să fim, slăvindu pre [10]mare Dumnezeu. Slava fie Tatălui și cu sfânt Hristos, fiiul [11]lui, într-una cu Duhul Sfânt, până în vecia veacului. Amin!”*

238[r]

[12]După aceaia, psalom 16:

[13]„Audzi, Doamne, dereptatea mea, făgăduiaște rugăciunea mea, [14]socoteaște în urechi ruga mea nu întru rost înșelă[15]toriu! Din fața ta giudecarea mea iase, ochii miei [16]să vadză dereptatea.

Ispitit-ai inima mea, cear[17]ceți-u noaptea; cu foc înfierbântatu-m-ai și nu [18]află-să întru mine nedereptate. Ca să nu grăiască [19]rostul mieu lucruri omineşti, derept cuvintele [20]rostului tău eu feriiu căile reale. Sfârșeaște ur[21]mele meale întru cărările tale, să nu să leagine [22]urmele meale.

Eu strigaiu, că audziși-mă, Doamne: [23]pleacă ureachea ta cătră mine și audzi graiurile [24]meale! Minunează [10] meserearea ta, cine spăseaște ceia //[1]ce nădăjduiesc spre tine! De protivitorii dereptă[2]ției tale fereaște-mă, Doamne, ca lumea ochiului! Aco[3]peri-mă supt umbra arepilor tale, coperi-mă de fa[4]ța necuraților ce m-au chinuit! Vrăjmașii miei su[5]fletul mieu încungiurară; glasul lor [11] închisără, ros[6]tul lor grăiia trufă. Cine mă înteriia acmu încun[7]giurară-mă; ochii săi puse plecați în pământ. În[8]cungiurară-mă ca leul gata spre vânat și ca [9]puiul de leu ce lăcuiaște în ascunsul său. Scoală, Doamne, [10]înainte pre el și împiiadecă el! Izbăveaște sufle[11]tul mieu de necurat cu arma ta!

238[v]

Din aleanișii [12] [12]mânilor tale, Doamne, de nișchit [13] de pământ împarți [13]ei în viiața lor și cu ascunsul tău împlu-să trupul [14]lor [13a]; săturară-să [14] fiii și lăsară rămășițele loru [15]tânărilor săi. Iară eu în dereptate ivescu-mă [16]feațeei tale; saturu-mă cându iveaște-mi-se slava ta [15]”.

1 Pentru *Blagoslovi, Bogъ našъ* „Binecuvântează, Dumnezeul nostru!”. 2 „Totdeauna și acum”; *nně = ninĕ.* 3 Pentru *Carь nebesnyj* „Împărate ceresc”. 4 Pentru *Svętyj Bože* „Sfinte Dumnezeule!”. 5 Pentru *Prĕsvętaja Troica* „Preasfântă Treime”. 6 Pentru *Slava i ninĕ* „Slavă și acum!”. 7 Pentru *Otьče našь* „Tatăl nostru”. 8 ноастрє e scris sub ⸸ ништотєлє, de care este legat printr-un arc. 9 Scris апѹ⸸є (probabil pronunțat *apuie*). 10 Scris минѹнѣ. 11 Scris greșit сѫѹ. 12 Scris лѣнишии. 13 Deasupra primului *i* din нишкить a fost scris interlinear (de altă mână?) un є (> *neșchit*). 13a Frază neclară; în versiunea modernă: „Scapă-mă de oameni cu mâna ta, Doamne, de oamenii lumii acesteia, care își au partea lor în viața aceasta și cărora le umpli pântecele cu bunătățile tale.” 14 Scris сътѹрарѫ. 15 Scris сла̑ таа.

[17]*Psalom 24*

[18]„Către tine, Doamne, rădicaiu sufletul mieu, Du[19]mnezeul mieu. Pre tine nedejduiiu: să nu ruşi[20]nedzi-mă în veac şi să nu mă râdză aleanişii miei. [21]Că toţi ce rabdă tine nu să vor ruşina: să să ru[22]şineadze toţi ce fac fărăleage în deşert.

Căile [23]tale, Doamne, spune-mi şi cărărilor tale învaţă-mă! [24]Dereage-mă spre adevărul tău şi învaţă-mă, că tu eşti //[1]Dumnezeul, mântuitoriul mieu, şi tine răbdaiu în toată [2]dzuoa! Pomeneaşte meserearea ta, Doamne, şi milostea ta, [3]că de veac sânt! Păcatele tânăreaţelor meale şi [4]neştiutul meu nu pomeni; după milostea mea pome[5]neaşte-mă tu, derept dulceaţa ta, Doamne! 239ʳ

Dulce [6]şi derept <e >Domnul: derept aceaia leage dă greşi[7]ţilor în cale, dereage blândzii în giudeţ, învaţă blâ[8]ndzii în calea sa. Toate căile Domnului <sânt >meserearea [16] *[9]şi deadevăr <pentru> cine ceru tocmala şi leagea lui. [10]Derept numele tău, Doamne, cură păcatul mieu, [11]că mult amu iaste!*

Cine e om ce se teame de [12]Domnul? Leage pune lui în cale ce alease, sufletul [13]lui în dulceaţă întră şi sămânţa lui dobânde[14]scu pământul. Tărie <e>Domnul celora ce se tem de [15]el şi porâncita lui iveaşte lor.

Ochii miei <sânt> [16]pururea către Domnul, că el scoasă din laţ pi[17]cioarele meale. Caută spre mine şi miluiaşte-mă, [18]că sângur şi measer sânt eu! Scârbia ini[19]miei meale mulţi-să; din nevoile meale scoate-[20]mă! Vedzi plecarea mea şi truda mea şi lasă [21]toate păcatele meale! Vedzi vrăjmaşii miei [22]că mulţiră-să şi cu urâtul nederept urâ[23]ră-mă. Fereaşte sufletul mieu şi izbăveaşte-mă! [24]să nu mă ruşinedzi, că nădăjduiiu spre tine! //[1]Nerăii şi derepţii lipiră-se mie, că răbdaiu-te, [2]Doamne. Izbăveaşte-mă, Dumnezeul lui Izdrail, de toată [3]scârba lui! [17] *”* 239ᵛ

Psalom 50
(Pomilui me, Bože)[18]

„[4]Miluiaşte-mă, Doamne, după mare mila ta şi după [5]mulţimea milostivniciilor tale curăţeaşte [6]fărălegile meale! Ce mai vârtos spală-mă de fă[7]răleagea mea şi de păcatele meale curăţeaşte-mă, [8]că fărălegile meale eu ştiu şi păcatul mieu înaintea mea [9]iaste pururea. Ţie unuia greşiiu şi hicleşug îna[10]intea ta feciu, – ca să te dereptedzi în cuvintele tale şi [11]să învingi când veri giudeca.

Adecă dintru fără[12]leage început sânt şi în păcate născu-mă muma mea. [13]Adecă deadevăr iubit-ai; fără-veaste şi ascunsul [14]mândriei tale ivit-ai mie. Stropişi-mă cu isopom [19] *[15]şi curăţescu-mă; la-mă-veri şi mai vârtos de zăpada [16]înălbi-mă-voiu. Audzitului mieu dai bucurie şi [17]veselie, bucură-se* [20] *oasele plecate. Întoarce faţa ta de [18]către păcatele meale şi toate fărălegile mea[19]le le cură! Inimă curată zideaşte întru mine, Doa[20]mne, şi duhu derept înnoiaşte în trupul* [21] *mieu!*

16 Probabil greşit în loc de *meserеare*. 17 Traducerea ultimei fraze este neclară; în traducerea modernă: „Izbăveşte, Dumnezeule, pe Israel de toate necazurile lui!”. 18 „Miluieşte-mă, Dumnezeule!” 19 Scris ıссопѡ҃. 20 Scris бѹкѹрѫ҃. 21 Într-unul din fragmentele din tipăritura coresiană studiate de L. Onu (LR, XXII, 1973, nr. 5, p. 453 şi urm.) se păstrează un fragment din psalmul 50 (corespunzând rândurilor 13–20 din copia P 239ᵛ). Întrucât pagina pe care e înscris acest fragment este foarte deteriorată şi lacunară (cu o lipsă de 13–14 rânduri, v. L. Onu, *op. cit.*, p. 459), reproducem aici acest fragment după studiul citat al lui L. Onu (p. 461 şi facsimilul de la p. 462), într-o transcriere interpretativă uşor diferită de aceea a autorului (rândurile textului le numerotăm, în mod convenţional, de la 15 la 24): [15]„[...] [*a*]devăr iubit-ai [*fără vea*]stea şi ascunsu[16]l mândriei tal[*ei vi*]t-ai mie. Stropi[17]şi-mă cu issopom [*şi c*]urăţescu-mă, la-mă-[18]veri şi mai vâr[*tos de*] zăpada înnălbi-mă-[19]voiu. Auzitu[*lui mie*]u dai bucurie şi [20]veselie, bucur[*ă-s*]e oasele plecate. În[21]toarce faţa ta [*de*] către păcatele meale [22]şi toate fără[*legile*] meale cură! Ine[23]mă curată zid[*eaşte întru*] mine, Doamne, [24]şi d[*uh*]ul derept [*înnoiaşte*] în zgăul [...]”.

240r *Nu le[21]păda mine de fața ta și Duhul Sfânt al tău nu [22]luoa de la mine! Dă-mi bucuria ispăseniei [22] tale [23]și cu duhul biruitoriu întăreaște-mă! Învăța-voiu păcăto[24]șii pre calea ta și necurații cătră tine întoarce-să-vor [23]. // [1]Izbăveaște-mă de sânge, Doamne Dumnezeul spăsenieei [24] [2]meale și bucura-să-vă limba noastră dereptății tale. [3]Doamne, usnele meale deșchide și cu rostul mieu spune-[4]voiu lauda ta. Că s-ai vrut vrea jirtva, dă-u-vreai [24a] amu; [5]toate arsele nu bine-vruș [25]. Jirtva Domnului – duh fră[6]nt: inimă frâmtă și plecată Domnul nu urea[7]ște. Bine fă, Doamne, în bună-voia ta lui Sion, și [8]să să zidească păreții Ierusalimului! Atunci bi[9]ne veri luoa jirtva dereptăției, înălțarea și [10]spre-ardere; atunci vor înălța spre altariul tău [11]vițeii".*

Și iară psalom 53

[12]„Doamne, în numele tău spăseaște-mă și în tăria ta giu[13]decă-mi! Doamne, audzi rugăciunea mea, ia aminte [14]rugăciunile rostului mieu [26], că streinii sculară-[15]să spre mine și tarii cerură sufletul mieu și [16]nu pusără Domnul înaintea lor.

Adecă Dumnezeu [17]agiută mie și Domnul coapere sufletul mieu. În[18]toarce realele vrăjmașilor miei și cu deade[19]vărul tău piiarde ei! Și cu voie face-voiu jir[20]tvă ție; ispovedescu-mă numelui tău, Doamne, [21]că-i bine, că de toată grijea izbăvitu-m-ai [22]și spre vrăjmașii miei caută ochii miei".

[23]După aceaia, să vor fi oamini, cetească popa o epistolie rumânească [24]din Praxiu sau din proroci. Cetească și Verue vъ edinnago Boga *[27].*

[25]După aceaia, molitva Eže na vъsěko vrěm(ě) *[28] rumânește.*

Mai apoi [29] dzică popa [26]molitva de demineață: „Toți într-una să ne rugăm lui Dumnedzeu: [27]«Putearnice, înalt Domn Dumnedzeu, noi toți dăm ție haru 240v *mare. // [1]Iisus Hristos, ce te-au Tatăl tremis, – derept descumpără[2]ciunea noastră el te-au tremis –, rugăm pre tine [3]fii-ne rugătoriu înaintea Tatălui sfânt!»".*

Optus [30]: [4]„Tatăl și Fiiul și Duhul Sfânt și sfânta Troiță [5]deplin să lăcuiască întru inimile voastre până [6]în vecia veacului! Amin!"[31]

22 Scris исписенїен. 23 Scris ‚рнтоар, iar dedesubtul acestuia – segmentul честъворь. 24 Scris спсенїеен. 24a Greșit în loc de *da-u-vream* „aș fi dat-o". 25 Scris вние врѹшь. 26 În fragmentul menționat mai sus (nota 21) din tipăritura coresiană se păstrează ultimele două fraze din psalmul 50 și începutul psalmului 53, corespunzând rândurilor 6–14 din copia P 240r; deoarece acest fragment ni s-a transmis foarte defectuos și lacunar (vezi studiul lui L. Onu citat mai sus, nota 21), îl reproducem aici după L. Onu (*op. cit.*, p. 461 și facsimilul de la p. 463), într-o transcriere întrucâtva diferită de aceea a autorului; rândurile textului le numerotăm, în mod convențional, de la 15 la 24:

122v „[...] [15]urașt. Bine [*fă, Doamn*]e în [*bună-*]voia ta [16]lu Sion, și să [*se zi*]dească păreții Ie[17]rusalimului! Atun[*ce bin*]e veri lua järt[18]va dereptăției, [*înă*]lța[*rea*] și spre-ar[19]dere; atunce v[*or î*]nălța spre olta[20]riul tău vițeii".

[*Și ia*]ră psalom 53

[21]„Doamne, în nume[*le tău*] spăseaște-mă [22]și în tăria ta [*jud*]ecă-mi! Doam[23]ne, auzi [*rugăciunea*] mea, ia amin[24]te rugă[*ciunile rostu*]lui mieu [...].

27 „Cred într-unul Dumnezeu". 28 „Care în toată vremea". 29 Scris двон. 30 Scris ѿпѹ. 31 Cuvântul *Amin* este încercuit.

[7]*Cântecele creștinești tocmite din Scriptura Sfântă*

[8]*Cântecul 1, înaintea propovedaniei*

[9]Îmblăm noi să cearem Duhul Sfânt, cu el depre[10]ună credință dereaptă, cându vom treace di[11]n ceastă lume. Alduit Dumnezeu, fereaște pre noi [12]de tot răul! Iisus, iartă noi!

[13]O, lumină dereaptă, învață pre noi pre derepta[14]te, necredzuția-ne înapoi să-u lăsăm; fie voia lui [15]Dumnezeu cea sfântă! Iisus, iartă noi!

[16]Din mila ta cea mare și din dragostele tale Hristos tre[17]meseși gios din naltul ceriului, pre noi să ne [18]slobodzască de alenșigul noastru [1]*. Iisus, iartă noi!*

[19]Ni, derept aceaia, creștinilor, să dăm har lui [20]Dumnezeu, să gicem de aleanul păcatelor noastre, [21]să fim fii dragi lui Dumnezeu. Iisus, iartă noi!

[22]Nu lăsa pre noi, Dumnezeu, să rătăcim <în> întunearic, [23]ce învață pre noi credință dereaptă, ispăsenie [24]să așteptăm numai de la tine. Iisus iartă noi! // 241^r^

[1]Har fie ție, Tatăl Dumnezeu, și Fiiului tău, lui Iisus Hristos, [2]și bucu rătoriului Duhului Sfânt, din a cui sfîn[3]ție ne vrom toți sfinți. Iisus, iartă noi! Конесь [2].

[4]*2. Cântec după propovedanie*

[5]Har dăm ție, Dumnezeu din vecie, ce în ceriu ești feri[6]căciunea de veac. Înnoi-ne-veri cu sfânt cuvâ[7]ntul tău, cum să nu cădem în doao niștote.

[8]Rugăm tine în toată rugăciunea noastră, nu lă[9]sa să perim în orbitura noastră. Ține pre noi în [10]credință dereaptă, în cuvintele fiiului tău lui Hristos. [11]Nu căuta orbitura mare ceștii lumi cătră cuvâ[12]ntul tău, nehărnicie mare, depărtatul în păcatele [13]noastre cuvântului tău aceasta osândă, – [14]ce tu caută destoinicia lui Hristos, sfânt fiiului [15]tău: chinuri pre cruce, sângele cel sfânt și scu[16]mpu vărsară credzuților, pren păcate blagoslovi[17]t-au [2a].

Ține între noi cuvântul tău ce l-am audzit! [18]Veselească Duhul Sfânt inima noastră! Înnoiaște [19]zdrobit năravul nostru [3], *să fericăm de veac î[20]nălția ta, până în vecie de veac! Amin* [4]*!*

Al 3<-lea> cântec

[21]Înalt Dumnezeu, Domnul tuturora și oaminilor [22]purtătoriu milostiv și încă tuturora hră[23]nitoriu milostiv și [5] *țietoriu, [24]tine uluim, o, Tatăl milostiv, oamini pă- // [1]cătoși, – noao feritoriu derept Iisus Hristos, hrănitoriu [2]milostiv, grijitoriul nostru* [6]*. Acmu, Dumnezeu, [3]în nevoile noastre* [7] *cătră tine strâgăm în ama[4]rul nostru* [8]*: nu lăsa pre noi în niștotă mare și în sărăcie; [5]făgăduita ta împle-o pre noi în niștotă mare și în sărăcie; [5]făgăduita ta împle-o pre noi, cum să să laude nume[6]le tău cel sfânt, să nu să bucure păgânii pre [7]noi. Tu fii cu noi!* 241^v^

Frânge, Dumnedzeu, cine roa[8]gă idoli, carii cu puteare înteresc sufletele [9]noastre și carii râd fiiul tău cel sfânt, Hristos, Domnul [10]nostru [9].

1 Scris ностръ. 2 конецъ („Sfârșit") e scris pe marginea albă a paginii. 2a Sensul fragmentului *depărtatul ... blagoslovit-au* (rândurile 12–17) este neclar. 3 Scris ностръ. 4 Cuvântul *Amin* este încercuit. 5 Scris шїн. 6 Scris ностръ. 7 După *nevoile* a fost scris mai întâi водстре, cuvânt apoi șters și înlocuit prin нодстре. 8 Scris ностръ. 9 Scris ностръ.

Ține, Dumnezeu, credzuții tăi și mărește [11]credința de suflet, în vreamea morției să nu cădem [12]în doao în mâna dracului.

Tatălui sfânt fe[13]ricăciunea de veac și lui Hristos așijdere cinste, [14]Duhului Sfânt destoinicie, iară laudă în ceriu! Конесь [10].

[15]*Al 4<-lea> cântec, de ispovedanie*

[16]Putearnice [11] *Dumnezeu, noi oamini păcătoși i[17]spovada și uluita facem ca trudiții, [18]că tare ne-am noi greșit dumnedzăireei tale, ca ro[19]ditoriul nostru* [12] *și Tatălui sfânt, în rândul vieției [20]tare te-am dodeit și cu multe păcate tare [21]te-am [în]gânat* [13]*, cu cuvânt rău, cu văzut [22]și cu audzit și toate revnele, cu gânduri reale, [23]cu osânda Domnului, cu necredzuția, și în nevoia [24]noastră cu fără-de-pace cuvântul lui Dumnedzeu //* [14]

[. . . . .]*

C*286r

[. . .][14]nul lui, noao să ne folosească ş[i să] [15]ne speale păcatele noastre cu s[fân][16]t sângele lui. [17]Ceasta fea[ce] Tatăl, Fiiul şi Duhul Sfânt, [18]Dumnezeu, derepce trei obraze. Tu eşt[i] [19]viitoriu lumiei a toată până în veci[e].

10 Scris кӧ („Sfârşit"). 11 Scris пꙋтѣрче. 12 Scris нострь. 13 Inițiala ꙟ s-a pierdut (gaură în hârtie). 14 Aici se termină ceea ce se păstrează din copia diacului Ioan din Pocioveliște.

* Lacuna din tipăritura coresiană conținea 6 file din coala 34, întreaga coală 35 şi 7 file din coala 36, ele fiindu-ne transmise prin copia diacului Ioan din Pocioveliște. Vezi mai sus, nota 8 la f. 264v şi aici în continuare.

Textul celor două pagini din originalul coresian al *Molitevnicului rumânesc* – păstrat în două fragmente ale unei file foarte deteriorate – îl reproducem după transcrierea (întrucâtva diferită de a noastră) şi facsimilele (fig. 3 şi 4) publicate de Liviu Onu în LR, XXII, 1973, nr. 5, p. 461 şi 464–466; numerotarea rândurilor am făcut-o în urma unei aprecieri relative, dar verosimile.

Reconstituirea filei 286 am făcut-o ținând seama de următoarele date: ultima signatură păstrată în tipăritura coresiană este л҃г (înscrisă pe marginea inferioară a filei 263r), indicând în realitate (datorită unei erori a tipografului) începutul colii 34 (vezi observațiile făcute mai sus, în notele 5 la f. 255r şi 5 la f. 263r); din această coală nu se păstrează decât două file (263 şi 264), în continuare textul coresian original putând fi reconstituit, într-o măsură apreciabilă, pe baza copiei bihorene a diacului Ioan din Pocioveliște (pe care o marcăm prin sigla *P*), şi anume a filelor 231v–241v ale acesteia (adică în total 21 pagini).

122r

Molitevnicul, atât cât se păstrează, ocupă în tipăritura coresiană filele 249–264 (în total 16 file sau 32 pagini), iar în copia bihoreană, filele 227–241 (în total 15 file sau 30 pagini); în această copie sânt omise capitolele *Depre botez* şi *Cin la cununie* (filele 255r–263r, deci în total 17 pagini), ceea ce nu se poate explica decât prin faptul că copia s-a făcut după un exemplar defectuos al tipăriturii, din care lipsea întreaga coală cu filele 255–262, care conținea tocmai aceste texte (v. Vl. Drimba, în „Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor", IV, 1955, p. 545). Prin urmare, celor 15 pagini din tipăritura coresiană (anume filelor 249r–254v şi 263v–264v) le corespund, în copia bihoreană, 9 pagini (anume filele 227r–231r); în consecință, dacă 9 pagini din copie corespund cu 15 pagini din original, atunci 21 pagini, câte conține în plus copia, ar corespunde cu 35 pagini (sau 17 şi 1/2 file) în original, adică aproximativ filelor 265–281 (sau 282).

122v

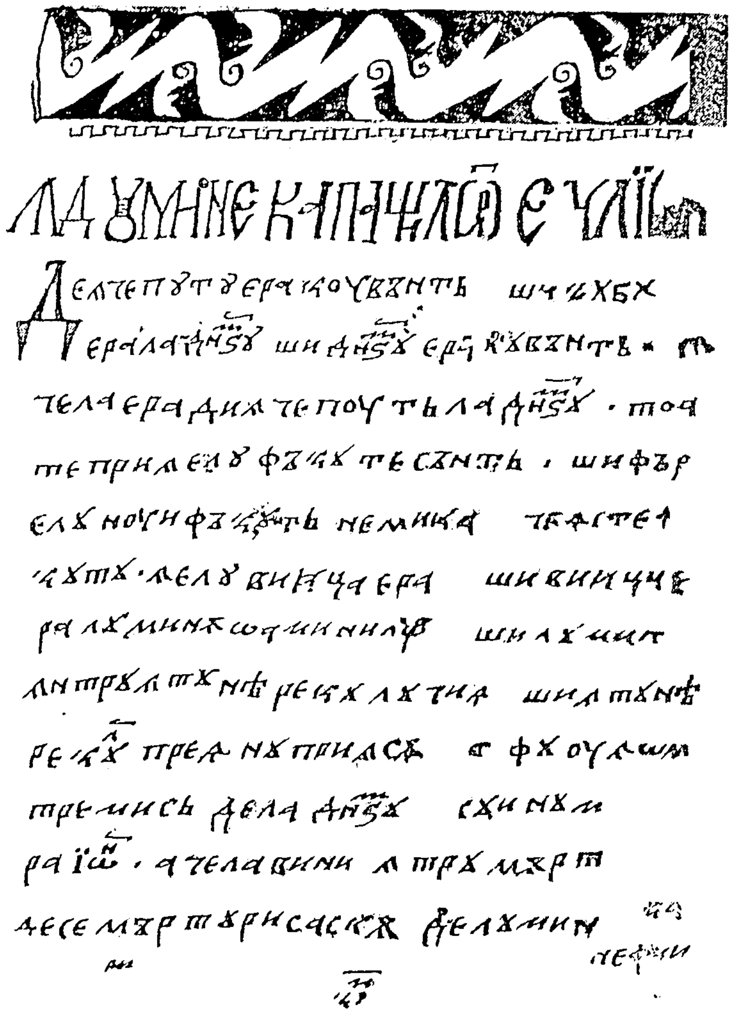
În urma acestui examen se poate ajunge la următoarele concluzii: copia bihoreană completează originalul coresian cu aproape trei coli, care pot fi reconstituite, şi anume: 6 file (265–270) din coala 34 (numerotată greşit л҃г, vezi mai sus), întreaga coală 35 (numerotată, probabil, greşit * л҃д=34, cuprinzând filele 271–278) şi prima jumătate din coala 36 (anume filele 279–281 sau 282); această ultimă coală este numerotată, de asemenea în mod eronat, prin signatura л҃є (=35), care apare pe ultima filă a acestei coli (f. 286v); filele 281 (sau 282)–285 conțineau următoarele *cântece creştineşti:* sfârşitul cântecului 4, cântecele 5, 6, 7, 8, 9 şi începutul cântecului 10.

[20]*11. Cântec de Psaltire 120*

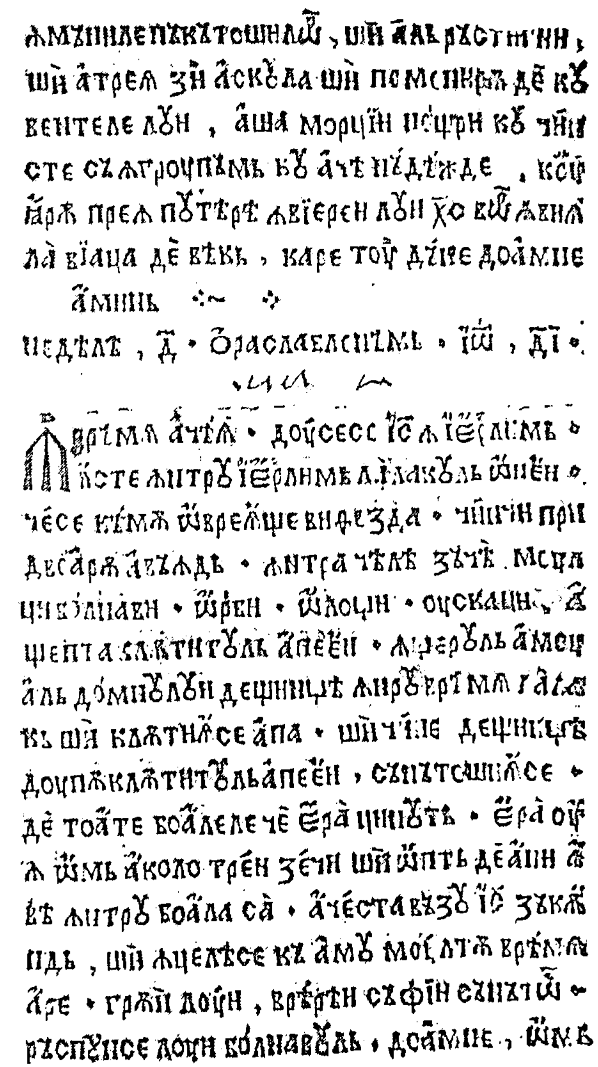
[21]Ni să pomenim noi toți creștinii depre [22]binele lui mare Dumnezeu, că nu[23]mai însuș el bine-face în ce[riu p]re // [. . .] [13]Du[14]mnezeu, că el nu doarme, [ce] ne prevea[15][gh]e și însuși va el pre noi să păzească. [16][D]omn Iisus păzească tine și cu mâna sa [17][ad]umbri-va tine și tot darul tău e[18]lu-l va purta și va coperi păcatele ta[19][le]. În aceaia zi, soarele tine și nici [20]luna nu te va dosădi [1], că te păzeaște Dom[21]nul tău, și sufletul tău de rău sl[22]bozeaște. În tot lucrul tău păzească-[23]te tine cel mare Dumnezeu [2] și bla[24]goslovească [3] unde veri îmbla în lume. [4] // [. . . . .] [5]

C*286v

1 Fraza *In vreamea ... dosădi* este tradusă sau transmisă greșit; cf. în *Psaltirea* (1570) și *Psaltirea slavo-română* (1577) ale lui Coresi: *În zi, soarele nu arde tine, nece luna noaptea* (v. L. Onu, *op. cit.*, p. 458 și nota 26). 2 Tip. доүмнезе. 3 Tip. бдагословѣкѫ. 4 Pe marginea inferioară a paginii e înscrisă signatura (eronată) ле, indicând în realitate sfârșitul colii 36 (v. nota la pagina precedentă). 5 Restul cântecului 11 și al celorlalte cântece (dacă și câte vor mai fi existat), precum și capitolul final al cărții (*Petrecătura morților*), nu se mai păstrează. Este, însă, probabil că această lacună este mai mare decât 8 file, cum presupune L. Onu (*op. cit.*, p. 457–458).

Tâlcul evangheliilor, f. 1r.

Tâlcul evangheliilor, f. 17v.

...ѹмнезеꙋ • кареꙋ дѣ ноаѡ доамне аминь •

іе, а вꙟскꙋ лстꙟ • еѵ҃лїе, м҃ • гл҃а ан҃ •

Зисе домнꙋ оученичилѡ лоуи •
тоуи амꙋ чемꙟ мꙋртꙋрисеси •
наинтѣ ѡаменилѡ, мꙋртꙋри
сиvою ель шн еꙋ ꙟнаинтѣ та
тꙟлꙋи мїеꙋ чее ꙟчеріре • ърꙟ
чинесева лепꙋда де мине наин
тѣ ѡаменилѡ • лепꙋдамꙟвсю
е ель шн еꙋ наинтѣ татꙟлꙋи мїеꙋ чее ꙟче
юречине юбѣще татꙟль саꙋ мꙋма маи връ
ѡ де мине ноуе мїе дестоиникь • чине
юбѣще фечоръль саꙋ фата маи връ тось де
мине, ноуе мїе дестоиникь • атоунче
ꙋспоунсе пїтрꙋ зисе лоуи • адекꙟ ной
ꙋсатамь тоть шн пре оурма та мѣрџе •
іера амꙋ фи ноаѡ • іс҃ зисе лѡ • адевꙋрь
грꙟескꙋ воаѡ • кꙋ вои мерџꙟтоти пре оурмꙟ
ми ꙟнтрꙟлтꙟ фире, кꙟнда ва шꙋдѣ фїю ѡ
менескь пре скаꙋнꙋль славеи лоуи • шꙋдѣ
ецни шн вои спре доаѡ спрꙟзѣче • скаꙋне
шꙋдѣвеци ꙟ жꙋдека доаѡ спрꙟзѣче роуде

Tâlcul evangheliilor, f. 48r.

ꙟначѣ ꙁи кꙟндь ва жꙋдека дерепть •
ноу ноуман мїе че шн тоутꙋꙋора кареи
юбескь сфинцитоура • ꙟчастае плата по
пилѡ дерепцн доупꙟ чꙟотꙟ лоуме, каре
нсе мꙋнческь ꙟнтрꙋ ꙟкꙋцꙟтꙋра ев҃ліен •
ачѣ дѣ шн ноаѡ доамне аминь ∴ ∴

ев҃ліе навꙋсе празникы бцн • лоу гл҃а нд҃

Ꙟ връмꙗ ачѣа ꙟнтрꙟ іс҃ ꙟнтрꙋ оуна ѡ
рашь • ѡ моуꙟре ноумеле и марфа,
приими ель ꙟкаса еи • шн сора еи ера
деѡ кемата марїа • че шн шезꙋ лꙟнгꙟ
пиоареле лꙋ іс҃ • сꙟ аоузꙟ коувꙟнтꙋль
лоуи • марфа коровнꙗ де моулта слоужꙟ
бꙟ • стꙋтꙋ зисе • доамне ноу грїже
шн кꙋ сора мѣ лꙋсатꙋмаꙋ ꙟсꙟмн сꙟ слꙋ
жескь • зи амꙋ еи сꙟми ажоуте • рꙋ
споунсе іс҃ зисе еи • марфа марфа •
грижещнте шн коровещн де моулте • оу
нꙋль ꙗсте детребꙋинцꙟ • марїа доуаче
парте аꙋ алесь • че сꙟ ноу се ꙟ дела ꙗ •
фоу кꙟндь грꙟи ачаста • ꙟнꙋлцꙟ ѡмꙋ
ꙗре гласъ дела нꙋродь • зисе лоуи • фере

Tâlcul evangheliilor, f. 232r.

зеѹ • шїєл дѣбелндѧ тоатє коупътаціиле ачѣстѣ вїаца , доупъ моартє ѥръ аппрѣціїа лѹ доумнезеѹ • казѣсе Їс Хс ансоуш Їѡ , ѧв • чине ѧсте дела доумнезеѹ коувѣнтєи лѹ доумнезеѹ аскѹлтъ • чине ръ ноу аскоултє , ѧсте дела дракоу шїи дїаволѹль • дерепте ачѣа фраціи міеи нои съ нѹ фїимь андракѹлѹи • съ аскоуатъмь коувѣнтѹль лоуи • деоуиде вомь добъндѣи кредиица кѹ карє неѣвомь добъндїи аппрѣціїа лѹ доумнезеѹ ачѣа дѣне тоу доамне , амінь

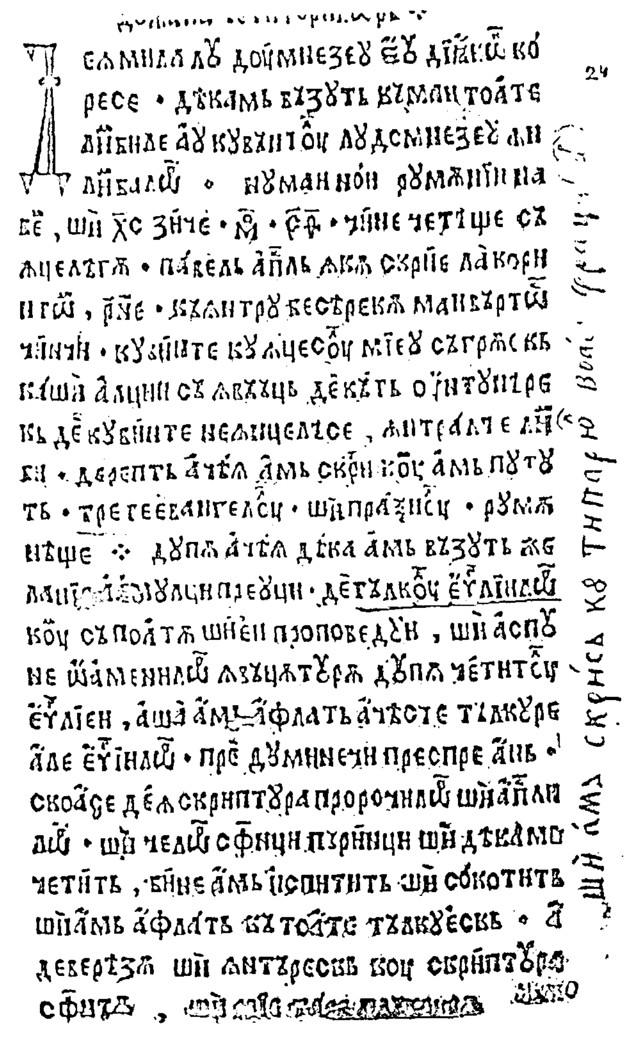
мѹченицамь жєнамь • Єѵлїє •
марцн • глава • Ѯд •

Зисе домнѹль пилда ачѣста • подобѣщесе аппрѣціїа чєрюлѹи • ѧзѣче фѣтє • чєшь лѹ ѧръ доумнъареле лѡр шїи єширѣ антимпинатѹль цинерєлѹи чиничи ѥра дінсєле ѧцелѧптє • шїи чинчи небоуне • небоунеле шь лѹ ѧръ лоумънареле лѡр , шїи нѹ лѹаръ кѹ ѧле оуѧнъ • є ѧпиѧптєлешь доуадръ ...

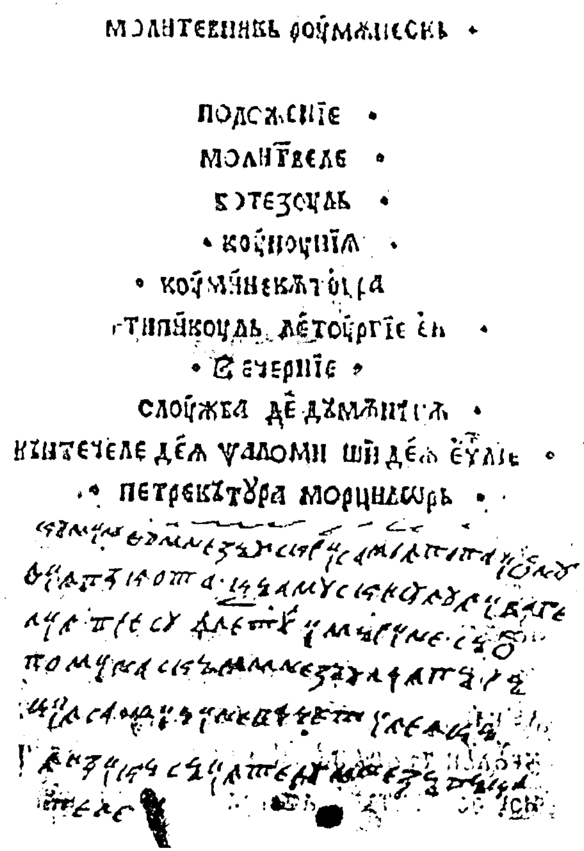
Tâlcul evangheliilor, f. 240ʳ.

оуа ѧкѡрѣ верн ѧфла дѹкрѹре скѹмпе адевърате антъликѹрнле Єѵлїнлѡ ачѣстѣ карте ⁘
алешналѡ гътитѣ де моуть аппрѣціна чєрюлѹи • каѹтъ ла Ѥє мѧсопоусть а апниаѡ • кемътѹра коу фѹ • дерепте кънџк , каѹтъ тълкоу недѣлѣ • Ѯ • поѧсѣ стихь
аскѹлтъ кѹ вънтоуль коу трѣбоуѧще ла а трєѧ ѧктоура • недѣлѣ • Ѯ •
адесѧтоура зиелєшѡрь • шїи коукатєлешрь ла тълкоуль недѣлѣ • Д • пасть •
алтоу кънд ѣ плъти поате слоужи дерепть нои аѹ ка каѹтъ ла кїто ѧвлєніє ⁘
кєстрєчнле каѹтъ ла ачиинтѣ ѧвъцъ тоурѣ Єѵлїє • недѣлѣ • Д • марцн •
Бѹнь иимѣ нѹмаи доумнезеѹ • ла ѧдоа ѧвѣцътоура • недѣлѣ • Ѯ
богацналѡ нѹе аесне д антра аппрѣціїа чєрюлѹи • ла а ѧвѣцътоура ачиинтѣ • недѣлѣ • Ѯ • марцн
богатоуль дерепте се пѧгѹби • шїи лазарь се спси каѹтъ • недѣлѣ • Є •
зоуалеле деѹвгѣ каѹтъ недѣлѣ З лоу

Tâlcul evangheliilor, f. 242ᵛ.

Tâlcul evangheliilor, f. 247r.

Молитевникъ роумѫнескъ •

Подсѫсніе •

Молитвеле •

Ботезоулъ •

• Коуминіѫ •

• Коуминекѫтоура

Тиміпкоулъ лѣтоургіе ѣ •

• Вечерніе •

Слоужба дѣ дѫмѫнікѫ •

Кинтечеле дѣ ѱаломи ши дѣ еулие •

• Петрекѫтоура морцилѡръ •

Molitevnic rumânesc, f. 249r.

положенїе

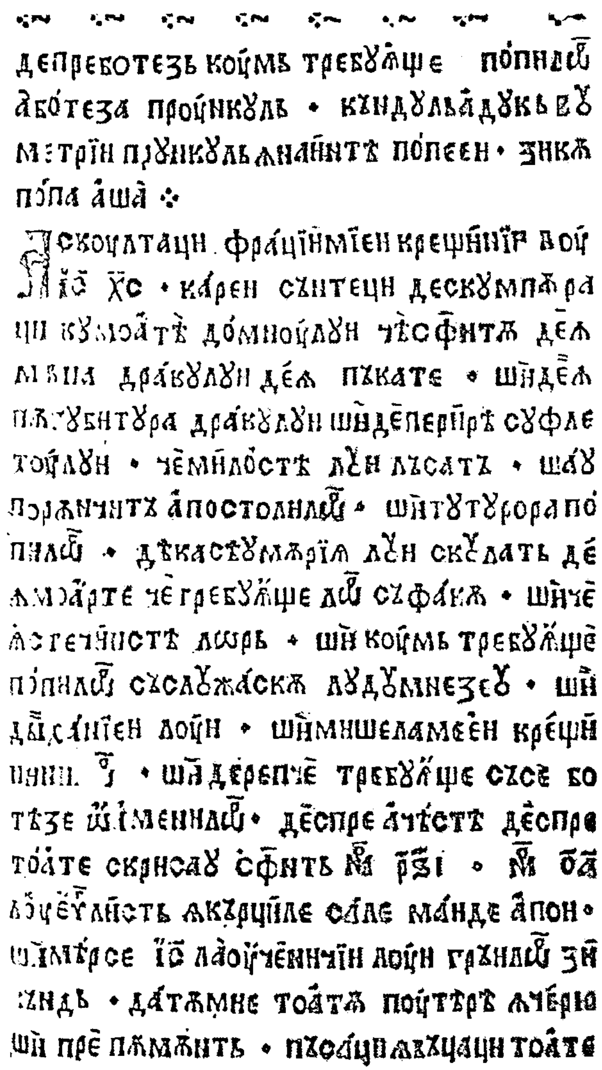
роумѫнеще амь скрис ачесть молитвени
къ • коумь сѫ аџелѣгъ ши попа че зи[с]е
лоушоу • ши оаменїи че аскоултъ • кѫ ал
те азимеи аџелегь • ши доумнезеоу а
шаоу фость лъсать ши пророчилорь
ши апостолилѡ • сѫ грѣаскъ лимба
коумь аџелегь ши грѣческь оаменїи • Хс
лкъ аши пелеаца • Мафеи • нє •
аџелесаци ачѣсте тоате ши Мафеи ꙁ •
аузици ши аџелеџеци • Мафеи • рф •
чине четѣще сѫ аџелѣгъ, ши павель а
постоль ла коринфѣ • рнє • коумь маи
біне лъ бесѣрекъ чинчи коувинте аграи
коу аџелесь • сѫ авеце ши алалци • де
кать оуатоунерекь де коувинте лимба
стрінъ • ши коу адевѫрь зиче коумь ли
нъ грѣаще попа кѫндь ноу аџелеџе •
лоу ель лоу оаменїи • лѣ ши пѫкать
коумь зиче доумнезеоу • лѫ исходь к •
де капете • коумела домнилорь доумне
зеолоуи тоусоуноу ни адешерть • ши вине
ноу сокотить — Аторра та • чине винт

Molitevnic rumânesc, f. 249ᵛ.

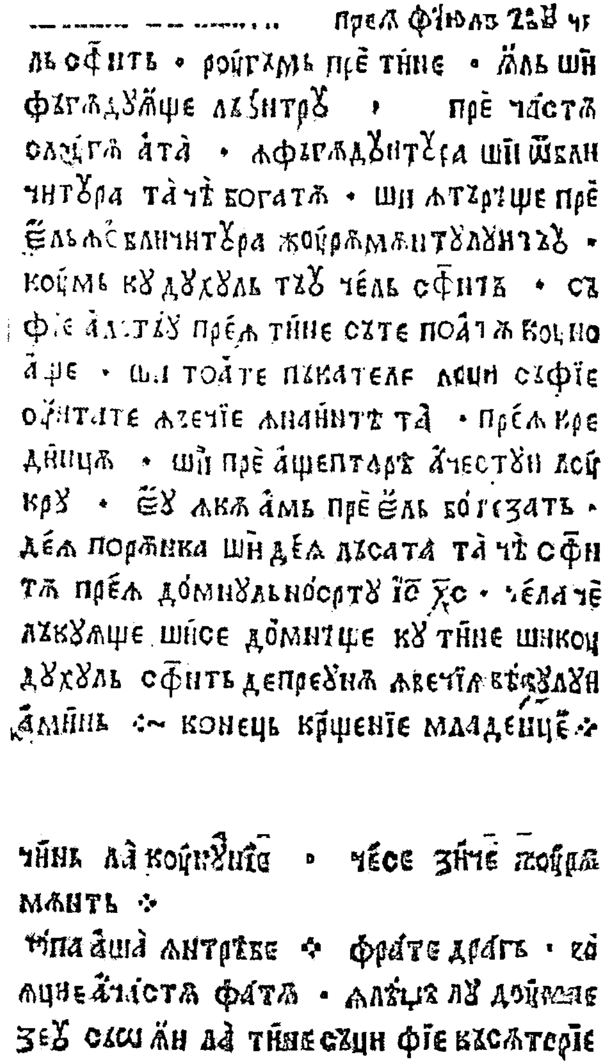
[М]олитвеникь • акаре • сѫмнть • реталю
ниле де тоате инпротѣле крещинилѡ ~
а роумѫніеи деретть дхоулоу сфнть • а
пъннтъ пропоседанїен • сѫпе роугъмь
лоуи доумнезеоу ~ ~ ~

[В]певѣчнїе атоть поутєрникь • доумне
зеоу чине єщи аплоумнатоурю атоа
те инимиле чеоунть ...ѫтеле • роугъмь
тїне аплоумни згънинилие ноастре коу
милости та чѣ сфнтъ • коумь коузи
ле тале чѣле сфнте сѫле поутемь
коу драгь маре аскоулта ...сѫ
ле поутемь аџелѣџе • ши ...
пѫ сѫле поутемь ции прѣ чиисте •
поумелеци тоу ши прѣ ... фрѫципл...
ноцри ши прѣ ... ноцри • но
лоу ... пъкатоши ... прѣ ... пъ
кателорь • ши прѣ непоусенїа соуфле
телорь • аша фѫ ... сфнть коу

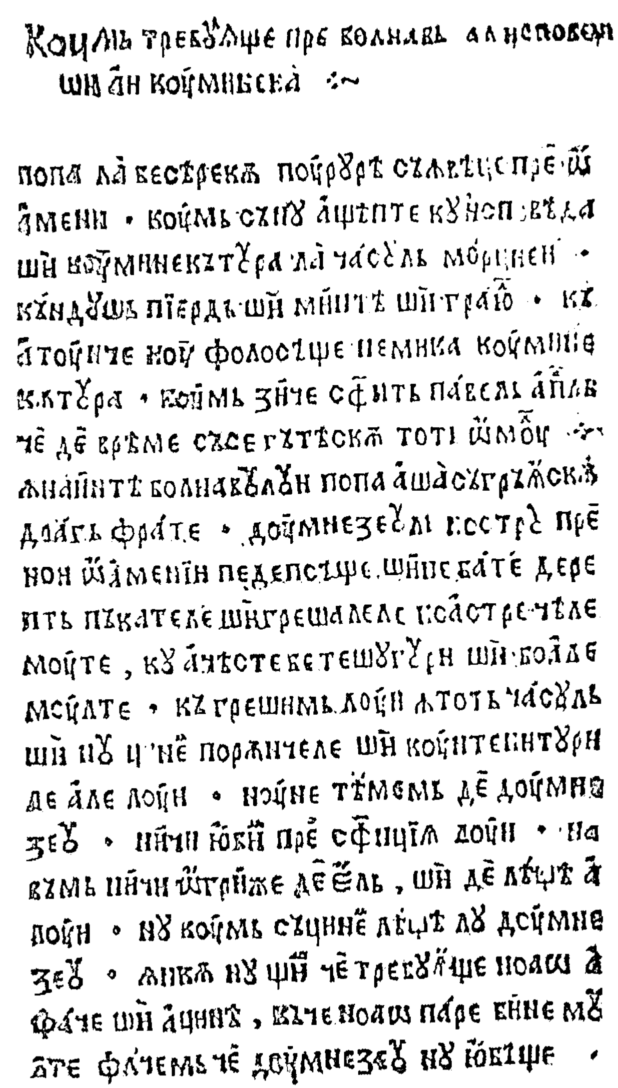
Molitevnic rumânesc, f. 251ᵛ.

Molitevnic rumânesc, f. 255r.

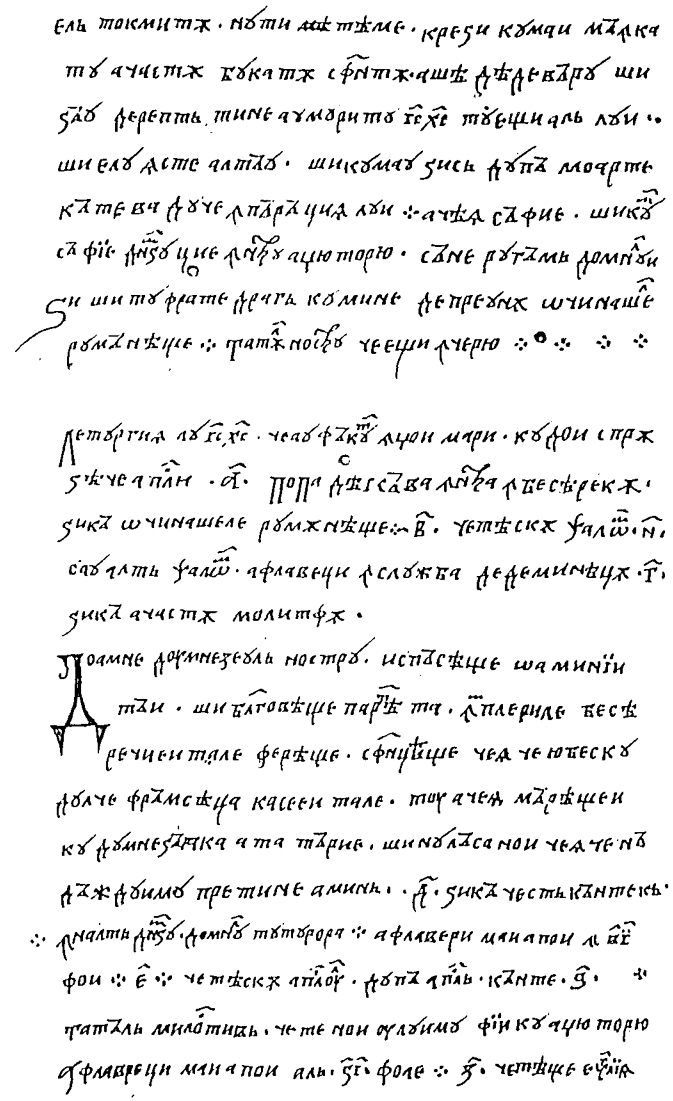
Molitevnic rumânesc, f. 258r.

Коуль требꙋѩще пре болнавъ а исповедꙋ шиꙟ коумнѣскъ ·:~

попа ла бесѣрекъ поурꙋрѣ съ леꙋъце прѣ ѿ ꙟмени · коимь съмꙋ аштепте кꙋ неп꙼ ꙟвѣда шиꙟ коумнекътꙋра ла часꙋль морцеиꙟ · кънд ꙋшь пиердѣ шиꙟ минте шиꙟ граю · къ атоунче нꙋ фолосѣще немика коумнѣ къ тꙋра · коимь зиче сфнтꙋ павел апл ꙟ че де време съсе гътѣскъ тоцї ѡмоу ·:· ꙟнаинте болнавꙋлꙋи попа аша съ гръѩскъ дꙋлгъ фрате · доумнезеꙋль ностро прѣ нои ѡамениꙟ педепсѣще шиꙟ не бате де ре нтъ пъкателе шиꙟ грешалеле ностре челе моуте, кꙋ ꙟтѣте ве те шꙋтꙋри шиꙟ болде мꙋлте · къ грешимъ лоуи ꙟтотъ часꙋль шиꙟ нꙋ цинемъ порꙟнчеле шиꙟ коуптечитꙋри де але лоуи · ноуне тѣмемь де доумне зеꙋ · ничи юбимъ пре сфнцїа лоуи · на вꙋмь ничи ѡтръже де ѣль, шиꙟ де лѣцѣ а лоуи · нꙋ коимь съцинемъ лѣцѣ лꙋ доумне зеꙋ · ꙟнкъ нꙋ щиꙟ че требꙋѩще ноаѡ а фаче шиꙟ аунꙋ, къче ноаѡ паре бине мꙋ ꙟте фачемь че доумнезеꙋ нꙋ юбѣще ·

Molitevnic rumânesc, f. 263ᵛ.

Molitevnic rumânesc, f. 233ᵛ.

Акꙋмꙋ ласъ робꙋ тъꙋ доамне дꙋпъ кꙋвинтеле тале кꙋ паче. къ
къ вѫзꙋръ wкїи мїеи мѫнтꙋиторатꙋ. чеаи гътитъ ꙟна
интѣ фѣцеи а тꙋтꙋрорь wаминилѡр. лꙋминѫ ꙟтрꙋ дескопе
ритꙋра лимбилѡр. ши слава wаминїи тъи израилїи. Сты боже
Слава. їннѣ. прѣ стаⷯ троицъ. Гⷭи помилои. Слава. їннѣ. Wче нашь.
ши рꙋгъчюнѣ десеара. пꙋтѣрни. ши милостивни. Бже на къ дєсꙋсь (врѣмѣ)
Ꙟчеꙟнтрꙋ тоатъ врѣмѣ. ши ꙟтрꙋ часꙋ. ꙟчерю. ши пре пъмѫнтъ.
ꙟкинъмꙋне. ши слъвитꙋ. доамне дꙋлче ꙟделꙋнгꙋ рꙋбдъторю.
ши мꙋлтꙋ милостивꙋ. чела че дерепцїи ꙟбѣще. ши грешицїи
милꙋеще. тоци кїемꙋ кътръ испъсенїе. дерѣтъ фъгъдꙋиръ чеаа
фи дꙋлчецъ. ꙟсꙋци доамне ꙟ минте. ꙟтотъ часꙋ рꙋгъчюниле. ши
испрѫвѣще вїаца ноастръ кътръ порѫнчеле тале. сꙋфлетеле
ноастре свинцѣще. трꙋпꙋриле кꙋрѫцѣще. кꙋцетеле испрѫвѣще.
гѫндꙋриле кꙋрѫцѣще. избъвѣще нои де тоатъ скръба. ши
рълꙋ. ши боала. ꙟгръдѣще нои кꙋ свинцїи ꙟцерїи тъи. де
ꙟглотиръле лѡр съ пъзимъ. ши не ꙟдерептѣзъ. съ мѣргемъ
ꙟнтрꙋ w крединцъ. ши кꙋ ꙟцелеса. неатинсъ. атаа мърїе
къ благословитꙋ еши ꙟвѣкъ аминь. Wтпꙋсь.

Слꙋжба де демѣнѣцъ. Оутрьнїа
аичѣ зи попꙋ маи сꙋте благослови бъ нашь всегда. їннѣ. цръ нбе
сты. бже. прѣ ста троицъ. слава їннѣ Wче нашь. дꙋпъ ачѣстѣзи пꙋ
Доамне дꙋмнезеꙋ ꙟ аминте. преацꙋторїю ностру. доамне
дꙋмнезеꙋ гръвѣще пре нои дене ацꙋтъ. ꙟнищотеле
(ноастре)

Molitevnic rumânesc, f. 237v.

І҃с Х҃с чє тѣꙋ татъ трємись дєрєпть дєскꙋмпъцъ
чюнѣ ноастръ єльтѣꙋ трємись . рꙋгамь прє тинє
фіинє рꙋгъторю динаинтѣ татълꙋи сфѣнть ∴ ѿпꙋ .
татъ . ши фію . ши дхоу сфѣнть . ши сфѣнта троицъ
дєплинь съ лъкꙋяскъ динтрꙋ инимилє воастрє пънъ
лвєчїа вѣкꙋлꙋи аминь

кънтєчєлє крєщинєщи . токмитє дин скриптꙋри сфѣнтъ
кънтєкꙋ . а҃ . динаинтѣ проповєданиєи .

Ꙟмблъмь нои съ чѣрємь дхоу сфѣнть . коуль дє прє
Ꙟ оунъ крєдинцъ дєрѣптъ . кънд дꙋвѡ трѣчє ди
лчастъ лꙋмє . а дꙋить дꙋнзєꙋ фєрѣщє прє нои
дє тоть рєꙋль і҃с партѣ нои

Омꙋлминъ дєрѣптъ . двацъ прє нои прє дєрєпта
тє . нꙋкрєзꙋцилє динапои съ лъсъмь . фиє воа лꙋи
дꙋмнзєꙋ та сфѣнтъ і҃с партъ нои

Дин мила та чѣ марє . ши дин дрꙋгостєлє талє х҃с трє
мєсєши цось дин налтꙋль чєрюлꙋи . прє нои съ нє
слобозаскъ дєалєнишитꙋ носꙋ і҃с партъ нои

Ни дєрєпть а чѣа крєщинилѡ . съ дъмь харъ лꙋи
дꙋмнєзєꙋ . съ чичємь дєалѣнꙋ пъкатєлѡ ноастрє
съ фимь фїи драци лꙋи дꙋмнєзєꙋ і҃с партъ нои

Ноу лъса прє нои дꙋмнєзєꙋ съ рътъчимь дин ꙋнѣрєкь
чє двацъ прє нои крєдинцъ дєрєптъ . ис пєсєнїє
съ нꙋ щєптъмь нꙋмаи дєла тинє І҃С партъ нои

Molitevnic rumânesc, f. 240v.

CUPRINS

Cuvânt înainte 7

Studiu introductiv 9

Notă asupra ediției 19

TÂLCUL EVANGHELIILOR

În dumineca Paștilor evangheli[on] 31
Nedělě Thomina („Duminica Tomei") 36
Nedělě 3, mironosicь („Duminica a 3-a, a mironosițelor") 41
Nedělě 4, o raslablenětь („Duminica a 4-a, a slăbănogului") 44
Nedělě 5, Samarěnina („Duminica a 5-a, a Samarinencei") 46
Nedělě 6, o slěpomь („Duminica a 6-a, despre orb") 49
Vъ četo(ch) Vъznesenïe („În joia Înălțării [la cer]") 55
Ne(d) 7, sty(ch) o(t)cь („Duminica a 7-a, a sfinților părinți") 57
Nedělě 8 („Duminica a 8-a" [a Cincizecimii]) 59
Ne(d) 1 vъsěchь sty(ch) („Duminica întâi a tuturor sfinților") 62
Ne(d) 2, po vъsě(ch)sty(ch) (Duminica a doua după (aceea) a tuturor sfinților) 65
Nedělě 3 („Duminica a 3-a" = Duminica din săptămâna a 3-a după Cincizecime) 67
Nedělě 4 („Duminica a 4-a" = Duminica din săptămâna a 4-a după Cincizecime) 71
Nedělě 5 („Duminica a 5-a" = Duminica din săptămâna a 5-a după Cincizecime) 73
Nedělě 6 („Duminica a 6-a" = Duminica din săptămâna a 6-a după Cincizecime) 76
Nedělě 7 („Duminica a 7-a" = Duminica din săptămâna a 7-a după Cincizecime) 78
Nedělě 8 („Duminica a 8-a" = Duminica din săptămâna a 8-a după Cincizecime) 81
Nedělě 9 („Duminica a 9-a" = Duminica din săptămâna a 9-a după Cincizecime) 82
Nedělě 10 („Duminica a 10-a" = Duminica din săptămâna a 10-a după Cincizecime) ... 84
Nedělě 11 („Duminica a 11-a" = Duminica din săptămâna a 11-a după Cincizecime) ... 86
Nedělě 12 („Duminica a 12-a" = Duminica din săptămâna a 12-a după Cincizecime) ... 89
Nedělě 13 („Duminica a 13-a" = Duminica din săptămâna a 13-a după Cincizecime) ... 91
Nedělě 14 („Duminica a 14-a" = Duminica din săptămâna a 14-a după Cincizecime) ... 94
Nedělě 15 („Duminica a 15-a" = Duminica din săptămâna a 15-a după Cincizecime) ... 96
Nedělě 16 („Duminica a 16-a" = Duminica din săptămâna a 16-a după Cincizecime) ... 99
Nedělě 1. Novo lěto („Duminica întâi (de) Anul Nou") 101
Nedělě 2 („Duminica a 2-a" [după Anul Nou]) 102
Nedělě 3 („Duminica a 3-a" [după Anul Nou]) 104

Nedělě 4 („Duminica a 4-a” [după Anul Nou]) 105
Nedělě 5 („Duminica a 5-a” [după Anul Nou]) 107
Nedělě 6 („Duminica a 6-a” [după Anul Nou]) 110
Nedělě 7 („Duminica a 7-a” [după Anul Nou]) 112
Nedělě 8 („Duminica a 8-a” [după Anul Nou]) 114
Nedělě 9 („Duminica a 9-a” [după Anul Nou]) 118
Nedělě 10 („Duminica a 10-a” [după Anul Nou]) 120
Nedělě 11 („Duminica a 11-a” [după Anul Nou]) 122
Nedělě 12 („Duminica a 12-a” [după Anul Nou]) 124
Nedělě 13 („Duminica a 13-a” [după Anul Nou]) 126
Nedělě 14 („Duminica a 14-a” [după Anul Nou]) 129
Nedělě 15 („Duminica a 15-a” [după Anul Nou]) 131
Nedělě 16 („Duminica a 16-a” [a vameşului şi a fariseului]) 134
Ne(d) 17, o blǫdněmь („Duminica a 17-a, despre fiul risipitor”) 136
Nedělě 18, o mesopustь („Duminica a 18-a, despre lăsatul de carne”) 139
Nedělě sirna, 19 („Duminica a 19-a, a brânzei” – corect: a lăsatului de brânză) 142
Nedělě 1 postь („Duminica întâi <din> post”) 145
Nedělě 2 postь („Duminica a 2-a <din> post”) 148
Nedělě 3 postь („Duminica a 3-a <din> post”) 148
Nedělě 4 postь („Duminica a 4-a <din> post”) 150
Nedělě 5 postь („Duminica a 5-a <din> post”) 153
Nedělě 6, Cvětonosna („Duminica a 6-a, a Floriilor”) 155
Četvъrto(k) veliky, na liturgïi („Joia Mare, la liturghie”) 157
Ev(g)lïe s̃ty(ch) stŕstei („Evanghelia Sfintelor Patimi”) 160
Ev(g)lïe M(th), gla(v) 112 („Evanghelia <după> Matei, cap. 112” – evanghelie din Vinerea Mare) 161
Ev(g)lïe M(th), 113 („Evanghelia <după> Matei, cap. 113” – evanghelie din Vinerea Mare) 161
Ev(g)lïe M(th), glava 114 („Evanghelia <după> Matei, cap. 114” – evanghelie din Sâmbăta Mare) 162
Ev(g)lïe M(th), glava 115 („Evanghelia <după> Matei, cap. 115” – evanghelie din Sâmbăta Mare, la liturghie) 163
Ev(g)lïe Vъskrěsna, 1 („Evanghelia Învierii, 1”) 163
Evangheliile praznicelor domneşti 163
Ev(g)lïe na liturgïe, M(th), 3 („Evanghelia la liturghie, Matei, cap. 3” – la sărbătoarea Naşterii Domnului) 163
Na Obrězanïe Gñe, na liturgïi („La Tăierea-împrejur a Domnului, la liturghie”) 165
Na Bg̃ojavlenïe, na liturgïe („La Botezul Domnului, la liturghie”) 167
Na Stretenïe Gñe, na liturgïe („La Întâmpinarea Domnului, la liturghie”) 171
Na Prěobraženïe Gñe, na liturgi(i) („La Schimbarea la faţă a Domnului, la liturghie”) .. 173
Ev(g)lïe mǫčenikomь („Evanghelia mucenicilor”) 175
Ev(g)lïe na vъse prazniky Bc̃i („Evanghelie la toate praznicele Născătoarei de Dumnezeu”) 177
Mučenicamь ženamь ev(g)lïe („Evanghelia femeilor mucenice”) 181
Scara în carea veri afla lucrure scumpe, adevărate în tâlcurile evangheliilor în ceastă carte . 182
Dojana cetitorilor 186

MOLITEVNIC RUMÂNESC

Molitevnic rumânesc 189
Polojenie 189
Molitevnic în care sânt rugăciunile de toate niştotele creştinilor 190

1. Rugăciunea derept Duhul Sfânt, înaintea propovedaniei 190
2. Rugăciunea de dămâneață 191
3. Rugăciunea de seară 191
4. [Rugăciunea de păcate] 191
5. Rugăciunea derept pace 192
6. Rugăciunea pre răsipirea păgânilor 192
7. Rugăciunea cu ce blagoslovim masa 192
8. Rugăciunea sau datul de har ce se zice după mâncare 192
9. [Rugăciunea după propovedanie] 193

Depre botez. Cum trebuiaşte popilor a boteza pruncul 193
Cin la cununie, ce se zice jurământ 195
Cum trebuiaşte pre [bolnavi a ispovedi] şi a-i cumineca 198
Leturghia lu Iisus Hristos ce au făcut în Gioi Mari cu doisprădzeace apostoli 200
Vecernia 201
Psalom 103 202
Psalom David 1 203
Psalom 2 203
Psalom 3 203
Psalom 140, glas 6 204
Psalom 141 204
Psalom 129 204
Psalom 116 205
Slujba de demineață. Utrănia 206
Psalom 16 206
Psalom 24 207
Psalom 50 (*Pomilui me Bože*) 207
Şi iară psalom 53 208
Cântecele creştineşti tocmite din Sfânta Scriptură: 209
Cântecul 1, înaintea propovedaniei 209
2. Cântec după propovedanie 209
Al 3<-lea> cântec 209
Al 4<-lea> cîntec, de ispovedanie (Sfârşitul cântecului al 10-lea) 210
11. Cântec de Psaltire 120 211

Facsimile 213